

අනිධම්මපිටක විහඬගජාලි

ධම්මවිවය

පටුන

1. ඛන්ධවිභජිගො.....	1
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	1
1. රූපක්ඛන්ධො.....	1
2. වෙදනාක්ඛන්ධො.....	2
3. සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.....	4
4. සඨරාක්ඛන්ධො.....	6
5. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.....	9
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	11
1. රූපක්ඛන්ධො.....	11
2. වෙදනාක්ඛන්ධො.....	13
3. සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.....	24
4. සඨරාක්ඛන්ධො.....	34
5. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.....	46
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	56
1. තිකං.....	56
2. දුකං.....	58
2. ආයතනවිභජිගො.....	90
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	90
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	90
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	95
1. තිකං.....	95
2. දුකං.....	96
3. ධාතු විභජිගො.....	90
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	90
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	94

3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං.....	97
1. තිකං	98
2. දුකං	100
4. සච්චවිභඪගො	114
1. සුත්තන්තභාජනීයං.....	114
1. දුක්ඛසච්චං.....	114
2. සමුදයසච්චං.....	116
3. නිරොධසච්චං.....	118
4. මග්ගසච්චං	120
2. අභිධම්මභාජනීයං.....	121
3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං.....	127
1. තිකං	127
2. දුකං	129
5. ඉන්ද්‍රියවිභඪගො	145
1. අභිධම්මභාජනීයං.....	145
2. පඤ්ඤාපුච්ඡකං.....	148
1. තිකං	148
2. දුකං	150
6. පටිච්චසමුප්පාදවිභඪගො	164
1. සුත්තන්තභාජනීයං.....	164
2. අභිධම්මභාජනීයං.....	167
1. පච්චයවතුක්කං	167
2. හෙතුවතුක්කං	167
3. සම්පයුත්තවතුක්කං	168
4. අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං.....	169
මාතිකා.....	170

5. පච්චයචතුක්කං	171
6. හෙතුවතුක්කං	175
7. සම්පයුත්තචතුක්කං	180
8. අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං	184
9. අකුසලනිද්දෙසො	191
10. කුසලනිද්දෙසො	195
11. අබ්‍යාකතනිද්දෙසො	200
12. අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො	210
13. කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	212
14. අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො	214
7. සතිපට්ඨානවිභච්ඡිගො	237
1. සුත්තන්තභාජනීයං	237
1. කායානුපස්සනානිද්දෙසො	237
2. වේදනානුපස්සනානිද්දෙසො	239
3. චිත්තානුපස්සනානිද්දෙසො	240
4. ධම්මානුපස්සනානිද්දෙසො	242
2. අභිධම්මභාජනීයං	246
3. පඤ්ඤාප්‍රවිජ්ඣා	248
1. තිකං	249
2. දුකං	249
8. සම්මජ්ජප්‍රධානවිභච්ඡිගො	256
1. සුත්තන්තභාජනීයං	256
2. අභිධම්මභාජනීයං	259
3. පඤ්ඤාප්‍රවිජ්ඣා	262
1. තිකං	262
2. දුකං	263

9. ඉද්ධිපාදවිභච්ඡිගො	267
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	267
1. ඡන්දිද්ධිපාදො	267
2. විරිසිද්ධිපාදො	268
3. චිත්තිද්ධිපාදො	269
4. විමංසිද්ධිපාදො	270
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	271
2. විරිසිද්ධිපාදො	272
3. චිත්තිද්ධිපාදො	272
4. විමංසිද්ධිපාදො	273
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	275
1. තිකං	275
2. දුකං	275
10. බොජ්ඣංගවිභච්ඡිගො	281
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	281
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	283
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	286
1. තිකං	286
2. දුකං	287
11. මග්ගච්ඡිගවිභච්ඡිගො	291
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	291
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	292
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	296
1. තිකං	297
2. දුකං	297
12. ඤානවිභච්ඡිගො.....	302

1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	302
මාතිකා.....	303
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	321
1. රූපාවචරකුසලං	321
2. අරූපාවචරකුසලං	322
3. ලොකුත්තරකුසලං	322
4. රූපාවචරවිපාකා.....	324
5. අරූපාවචරවිපාකා	325
6. ලොකුත්තරවිපාකා	325
7. රූපාරූපාවචරකිරියා	326
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	327
1. තිකං	327
2. දුකං	328
13. අප්පමඤ්ඤාවිභජිගො	340
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	340
1. මෙත්තා.....	340
2. කරුණා	341
3. මුදිතා	342
4. උපෙක්ඛා	343
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	345
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	350
1. තිකං	351
2. දුකං	351
14. සික්ඛාපදවිභජිගො.....	358
1. අභිධම්මහාජනීයං.....	358
2. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	363

1. තිකං	363
2. දුකං	364
15. පටිසම්භිදාවිභජිගො	368
1. සුත්තන්තහාජනීයං.....	368
1. සඬගහවාරො	368
2. සච්චවාරො	368
3. හෙතුවාරො.....	368
4. ධම්මවාරො.....	368
5. පටිච්චසමුප්පාදවාරො	368
6. පරියත්තිවාරො	369
2. අභිධම්මහාජනීයං.....	369
1. කුසලවාරො.....	369
2. අකුසලවාරො.....	371
3. විපාකවාරො	372
4. කිරියවාරො	377
3. පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.....	378
1. තිකං	378
2. දුකං	380
16. ඤාණවිභජිගො	387
1. එකකමාතිකා.....	387
2. දුකමාතිකා.....	388
3. තිකමාතිකා	390
4. චතුක්කමාතිකා	395
5. පඤ්චකමාතිකා.....	396
6. ඡක්කමාතිකා.....	396
7. සත්තකමාතිකා	396

8. අට්ඨකමාතිකා	397
9. නවකමාතිකා.....	397
10. දසකමාතිකා	397
1. එකකනිද්දෙසො	399
2. දුකනිද්දෙසො.....	402
3. තිකනිද්දෙසො.....	405
4. චතුක්කනිද්දෙසො	410
5. පඤ්චකනිද්දෙසො.....	415
6. ඡක්කනිද්දෙසො	416
7. සත්තකනිද්දෙසො	416
8. අට්ඨකනිද්දෙසො	417
9. නවකනිද්දෙසො	417
10. දසකනිද්දෙසො	417
17. බුද්දකචන්ද්‍රවිභජිගො.....	440
1. එකකමාතිකා.....	440
2. දුකමාතිකා.....	440
3. තිකමාතිකා	441
4. චතුක්කමාතිකා.....	441
5. පඤ්චකමාතිකා.....	442
6. ඡක්කමාතිකා.....	442
7. සත්තකමාතිකා.....	442
8. අට්ඨකමාතිකා	442
9. නවකමාතිකා.....	443
10. දසකමාතිකා	443
1. එකකනිද්දෙසො	443
(1) ජාතිමදො	443

(2-27) ගොත්තමදාදී.....	443
(28) මදො	444
(29) පමාදො.....	444
(30) ථම්මො.....	444
(31) සාරමමො.....	444
(32) අත්ථිවිජ්ජා.....	444
(33) මහිවිජ්ජා	445
(34) පාපිවිජ්ජා.....	445
(35) සිඬ්ඨං	445
(36) තිත්තිණං	445
(37) වාපලං.....	445
(38) අසභාගචුත්ති.....	446
(39) අරති	446
(40) තන්දී	446
(41) විජම්භිතා	446
(42) භත්තසම්මදො.....	446
(43) චෙතසො ච ලීනත්තං	446
(44) කුහතා	446
(45) ලපතා.....	447
(46) නෙමිත්තිකතා	447
(47) නිජ්ජෙසිකතා	447
(48) ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා	447
(49) සෙය්‍යාහමස්මිති මානො	447
(50) සද්ධිසොහමස්මිති මානො	448
(51) භිනොහමස්මිති මානො	448
(52) සෙය්‍යාස්ස සෙය්‍යාහමස්මිති මානො.....	448

(53) සෙය්‍යස්ස සද්දසාහමස්මිති මානො	448
(54) සෙය්‍යස්ස භිනොහමස්මිති මානො.....	449
(55) සද්දසස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො	449
(56) සද්දසස්ස සද්දසාහමස්මිති මානො	449
(57) සද්දසස්ස භිනොහමස්මිති මානො	449
(58) භිනස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො.....	450
(59) භිනස්ස සද්දසාහමස්මිති මානො	450
(60) භිනස්ස භිනොහමස්මිති මානො	450
(61) මානො.....	450
(62) අතිමානො.....	450
(63) මානාතිමානො.....	451
(64) ධ්මානො	451
(65) අධිමානො	451
(66) අස්මිමානො	451
(67) මිච්ඡාමානො	451
(68) ඤාතිවිතක්කො	452
(69) ජනපදවිතක්කො.....	452
(70) අමරවිතක්කො	452
(71) පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො	452
(72) ලාභාදිපටිසංයුත්තො විතක්කො	452
(73) අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො	452
2. දුක්ඛනිද්දෙසො.....	453
(1) කොධො ව උපනාහො ව	453
(2) මක්ඛො ව පළාසො ව	453
(3) ඉස්සා ව මච්ඡරියඤ්ච	453
(4) මායා ව සාධෙය්‍යඤ්ච.....	453

(5) අවිජ්ජා ච භවතණ්හා ච.....	454
(6) භවදිට්ඨි ච විභවදිට්ඨි ච	454
(7) සස්සතදිට්ඨි ච උච්ඡෙදදිට්ඨි ච.....	454
(8) අන්තවාදිට්ඨි ච අනන්තවාදිට්ඨි ච.....	455
(9) පුබ්බන්තානුදිට්ඨි ච අපරන්තානුදිට්ඨි ච	455
(10) අභිරික්කඤ්ච අනොත්තප්පඤ්ච	455
(11) දොවචස්සතා ච පාපමිත්තතා ච	455
(12) අනප්පචො ච අමද්දචො ච.....	456
(13) අක්ඛන්ති ච අසාරච්චඤ්ච	456
(14) අසාබ්ලාඤ්ච අප්පට්ඨන්ථාරො ච	456
(15) ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්චාරතා ච භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා ච.....	456
(16) මුට්ඨස්සච්චඤ්ච අසම්පජ්ඤ්ඤ්ච.....	457
(17) සිලවිපත්ති ච දිට්ඨිවිපත්ති ච	457
(18) අප්ඤ්ඤාත්තසංයොජනඤ්ච බහිද්ධාසංයොජනඤ්ච	457
3. තිකතිද්දෙසො.....	458
(1) තිණි අකුසලමූලානි	458
(2) තයො අකුසලවිතක්කා.....	459
(3) තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා.....	459
(4) තිස්සො අකුසලධාතූයො	459
(5) තිණි දුච්චරිතානි.....	460
(6) තයො ආසවා.....	460
(7) තිණි සංයොජනානි.....	461
(8) තිස්සො තණ්හා	461
(9) අපරාපි තිස්සො තණ්හා	462
(10) අපරාපි තිස්සො තණ්හා.....	462
(11) තිස්සො එසනා	463

(12) තිස්සො විධා.....	463
(13) තීණි භයානි	463
(14) තීණි තමානි	464
(15) තීණි තිත්ථායතනානි	464
(16) තයො කිඤ්චනා.....	464
(17) තීණි අභිගණානි	464
(18) තීණි මලානි.....	464
(19) තීණි විසමානි.....	465
(20) අපරානිපි තීණි විසමානි	465
(21) තයො අග්ගි.....	465
(22) තයො කසාචා	465
(23) අපරෙපි තයො කසාචා	465
(24. කඨිසාදදිට්ඨි (.....	465
(ඛ (අත්තානුදිට්ඨි	465
(ගඨිජාදිට්ඨි (.....	466
(25. කඞ්ථානි (.....	466
(ඛවිහෙසා (.....	466
(ගමචරියාඅධම් (.....	466
(26. කසකාදොච්චස් (.....	466
(ඛපාපම (චත්තකා.....	466
(ගඤ්ඤාතසඤ්ඤානන් (.....	467
(27. කචංඨච්චද් (.....	467
(ඛ (කොසජ්ජං	467
(ගපමාදො (.....	467
(28. කඨිකාතුට්ඨිසන් (.....	467
(ඛ (අසම්පජ්ඤ්ඤා.....	467

(ගජතාමහිව් (.....	468
(29. කඞ්ඨරිකං (.....	468
(බ්‍රහ්මභූතාත් (ථං)	468
(ගජමාදො (.....	468
(30. කදරියංඞානා (.....	468
(බ්‍රහ්මභූතාත් (සතා)	468
(ගජතාමහිව් (.....	469
(31. කද්ධියංසද්දාසී (.....	469
(බ්‍රහ්ම (දුක්ඛා.....	469
(ගජංකොසජී (.....	469
(32. කචංඨව්ච්චද් (.....	469
(බ්‍රහ්ම (රො)	469
(ගජිලාංදුසී (.....	470
(33. කතානකමාසඞ්ඨානං අද්ධා (.....	470
(බ්‍රහ්මං අසොකකමාසධම්මද් (.....	470
(ගජතාමහිව්ච්චාරම් (.....	470
(34. කචංසව්ඨස්මුච් (.....	470
(බ්‍ර (අසම්පජ්ඣද්ධං)	471
(ගජෙව්ච්චෙතසො වික් (.....	471
(35. කඞ්ඨොනිසො මනසිකාරො (.....	471
(බ්‍රහ්මෙව්ච්චාමග්ගුම් (.....	471
(ගජංව්ච්චෙතසො ච ලීනත් (.....	471
4. චතුක්කනිද්දෙසො)	471
(1) චත්තාරො ආසවා.....	471
(2-5) චත්තාරො ගන්ථාදී)	472
(6) චත්තාරො තණ්හප්පාදා.....	473

(7) චත්තාරි අගතිගමනානි	473
(8) චත්තාරො විපරියාසා	474
(9) චත්තාරො අනරියවොහාරා	474
(10) අපරෙපි චත්තාරො අනරියවොහාරා	474
(11) චත්තාරි දුච්චරිතානි	474
(12) අපරානිපි චත්තාරි දුච්චරිතානි	474
(13) චත්තාරි භයානි	474
(14) අපරානිපි චත්තාරි භයානි	474
(15) චතස්සො දිට්ඨියො	475
5. පඤ්චකනිද්දෙසො	475
(1) පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි	475
(2) පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි	475
(3) පඤ්ච මච්ඡරියානි	475
(4) පඤ්ච සඬිගා	475
(5) පඤ්ච සල්ලා	476
(6) පඤ්ච වෙනොබ්බා	476
(7) පඤ්ච වෙනසො විනිබන්ධා	476
(8) පඤ්ච නීවරණානි	476
(9) පඤ්ච කම්මානි ආනන්තරිකානි	476
(10) පඤ්ච දිට්ඨියො	476
(11) පඤ්ච වෙරා	477
(12) පඤ්ච ඛාසනා	477
(13) පඤ්ච අක්ඛන්තියා ආදීනවා	477
(14) පඤ්ච භයානි	477
(15) පඤ්ච දිට්ඨියධම්මනිබ්බානවාදා	477
6. ඡක්කනිද්දෙසො	478

(1) ඡ විවාදමුලානි.....	478
(2) ඡ ඡන්දරාගා	479
(3) ඡ විරොධවත්ථුනි	479
(4) ඡ තණ්හාකායා	479
(5) ඡ අගාරවා	479
(6) ඡ පරිහානියා ධම්මා.....	479
(7) අපරෙපි ඡ පරිහානියා ධම්මා	479
(8) ඡ සොමනස්සුපව්චාරා	480
(9) ඡ දොමනස්සුපව්චාරා	480
(10) ඡ උපෙක්ඛුපව්චාරා	480
(11) ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි	480
(12) ඡ ගෙහසිතානි දොමනස්සානි	480
(13) ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා	481
(14) ඡ දිට්ඨියො.....	481
7. සත්තකනිද්දෙසො	481
(1) සත්තානුසයා	481
(2) සත්ත සංයොජනානි	482
(3) සත්ත පරිශුච්ඡානානි	482
(4) සත්ත අසද්ධම්මා	482
(5) සත්ත දුච්චරිතානි	482
(6) සත්ත මානා.....	482
(7) සත්ත දිට්ඨියො.....	482
8. අට්ඨකනිද්දෙසො	484
(1) අට්ඨ කිලෙසවත්ථුනි	484
(2) අට්ඨ කුසිතවත්ථුනි	484
(3) අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු විත්තස්ස පටිසානො	486

(4) අට්ඨ අනරියවොහාරා.....	486
(5) අට්ඨ මිච්ඡත්තා.....	486
(6) අට්ඨ පුරිසදොසා.....	486
(7) අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා.....	487
(8) අට්ඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා.....	487
9. නවකනිද්දෙසො.....	488
(1) නව ආසාතවත්ථුනි.....	488
(2) නව පුරිසමලානි.....	488
(3) නවවිධා මානා.....	488
(4) නව තණ්හාමූලකා ධම්මා.....	488
(5) නව ඉඤ්ජිතානි.....	489
(6-9) නව මඤ්ඤිතාදීනි.....	489
10. දසකනිද්දෙසො.....	489
(1) දස කිලෙසවත්ථුනි.....	489
(2) දස ආසාතවත්ථුනි.....	489
(3) දස අකුසලකම්මපථා.....	490
(4) දස සංයොජනානි.....	490
(5) දස මිච්ඡත්තා.....	490
(6) දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි.....	490
(7) දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි.....	490
11. තණ්හාවිචරිතනිද්දෙසො.....	491
(1) අජ්ඣන්තිකස්ස උපාදාය.....	491
(2) බාහිරස්ස උපාදාය.....	494
18. ධම්මහදයවිභච්ඡිගො.....	516
1. සබ්බසච්ඡාහිකවාරො.....	516
2. උප්පත්තානුප්පත්තිවාරො.....	518

1. කාමධාතු	518
2. රූපධාතු	519
3. අරූපධාතු	521
4. අපරියාපන්තං	522
3. පරියාපන්තාපරියාපන්තවාරො	523
1. කාමධාතු	523
2. රූපධාතු	524
3. අරූපධාතු	525
4. පරියාපන්තාපරියාපන්තං	526
4. ධම්මදස්සනවාරො	526
1. කාමධාතු	526
2. රූපධාතු	532
3. අසඤ්ඤසත්තා	533
4. අරූපධාතු	534
5. භූමන්තරදස්සනවාරො	535
6. උප්පාදකකම්ම ආයුජ්ජමාණවාරො	536
1. උප්පාදකකම්මං	536
2. ආයුජ්ජමාණං	536
7. අභිඤ්ඤයාදිවාරො	540
8. සාරම්මණානාරම්මණවාරො	542
9. දිට්ඨසුතාදිදස්සනවාරො	543
10. තිකාදිදස්සනවාරො	544
1. කුසලත්තිකං	544
2. වෙදනාතිකං	544
3. විපාකත්තිකං	546
4. උපාදින්නත්තිකං	547

5. විතක්කත්තිකං	548
(1) රූපදුකං	549
(2) ලොකියදුකං	550

“ධම්මා සුතා ධාතා චචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුජපටිච්ඡදා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරී

(ජට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

අභිධම්මපිටකෙ

විභච්ඡිගපාළි

1. බන්ධවිභච්ඡිගො

1. සුත්තන්තභාෂණීයං

1. පඤ්චක්ඛන්ධා – රූපක්ඛන්ධො, වේදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

1. රූපක්ඛන්ධො

2. තත්ථ කතමො රූපක්ඛන්ධො? යං කිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්තං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුඛුමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඬ්චිපිත්වා – අයං වුච්චති රූපක්ඛන්ධො.

3. තත්ථ කතමං රූපං අතීතං? යං රූපං අතීතං නිරුද්ධං විගතං විපරිණතං අත්ථඬගතං අබ්භත්ථඬගතං උප්පජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසෙන සඬගහිතං, චත්තාරො ච මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං – ඉදං වුච්චති රූපං අතීතං.

තත්ථ කතමං රූපං අනාගතං? යං රූපං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බත්තං අනභිනිබ්බත්තං අපාතුභූතං අනුප්පන්තං අසමුප්පන්තං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සඬගහිතං, චත්තාරො ච මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං – ඉදං වුච්චති රූපං අනාගතං.

තත්ථ කතමං රූපං පච්චුප්පන්තං? යං රූපං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං උප්පන්තං සමුප්පන්තං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුප්පන්තං පච්චුප්පන්තංසෙන සඬගහිතං, චත්තාරො ච මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං – ඉදං වුච්චති රූපං පච්චුප්පන්තං.

4. තත්ථ කතමං රූපං අජ්ඣත්තං? යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුරිගලිකං උපාදිත්තං, චත්තාරො ච මහාභූතා චතුත්තඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං – ඉදං වුච්චති රූපං අජ්ඣත්තං.

තත්ථ කතමං රූපං බහිද්ධා? යං රූපං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣාත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං, චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායරූපං – ඉදං වුව්චති රූපං බහිද්ධා.

5. තත්ථ කතමං රූපං ඔළාරිකං? චක්ඛායතනං...පෙ.... ථොට්ඨබ්බායතනං – ඉදං වුව්චති රූපං ඔළාරිකං.

තත්ථ කතමං රූපං සුබ්බමං? ඉත්ථින්නද්දියං...පෙ.... කබළිකාරො [කබළිංකාරො (සී. ස්‍යා.)] ආහාරො – ඉදං වුව්චති රූපං සුබ්බමං.

6. තත්ථ කතමං රූපං භීතං? යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං උඤ්ඤාතං අචඤ්ඤාතං භීළිතං පරිභූතං අචිත්තිකතං භීතං භීතමතං භීතසම්මතං අනිට්ඨං අකන්තං අමනාපං, රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ථොට්ඨබ්බා – ඉදං වුව්චති රූපං භීතං.

තත්ථ කතමං රූපං පණීතං? යං රූපං තෙසං තෙසං සත්තානං අනුඤ්ඤාතං අනචඤ්ඤාතං අභීළිතං අපරිභූතං චිත්තිකතං පණීතං පණීතමතං පණීතසම්මතං ඉට්ඨං කන්තං මනාපං, රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ථොට්ඨබ්බා – ඉදං වුව්චති රූපං පණීතං. තං තං වා පන රූපං උපාදායුපාදාය රූපං භීතං පණීතං දට්ඨබ්බං.

7. තත්ථ කතමං රූපං දුරෙ? ඉත්ථින්නද්දියං...පෙ.... කබළිකාරො ආහාරො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං අනාසන්නෙ අනුපකට්ඨෙ දුරෙ අසන්නිකෙ – ඉදං වුව්චති රූපං දුරෙ.

තත්ථ කතමං රූපං සන්නිකෙ? චක්ඛායතනං...පෙ.... ථොට්ඨබ්බායතනං, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං ආසන්නෙ උපකට්ඨෙ අවිදුරෙ සන්නිකෙ – ඉදං වුව්චති රූපං සන්නිකෙ. තං තං වා පන රූපං උපාදායුපාදාය රූපං දුරෙ සන්නිකෙ දට්ඨබ්බං.

2. වෙදනාක්ඛන්ධො

8. තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො? යා කාවි වෙදනා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣාත්තා වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුබ්බා වා භීතා වා පණීතා වා යා දුරෙ සන්නිකෙ වා, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසම්බ්භිත්වා – අයං වුව්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

9. තත්ථ කතමා වෙදනා අතීතා? යා වෙදනා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ථඨගතා අබ්භත්ථඨගතා උප්පජ්ජිත්වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන

සඬගහිතා, සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුව්චති වෙදනා අතීතා.

තත්ථ කතමා වෙදනා අනාගතා? යා වෙදනා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඬගහිතා, සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුව්චති වෙදනා අනාගතා.

තත්ථ කතමා වෙදනා පච්චුප්පන්නා? යා වෙදනා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඬගහිතා, සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුව්චති වෙදනා පච්චුප්පන්නා.

10. තත්ථ කතමා වෙදනා අජ්ඣත්තා? යා වෙදනා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුව්චති වෙදනා අජ්ඣත්තා.

තත්ථ කතමා වෙදනා බහිද්ධා? යා වෙදනා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුව්චති වෙදනා බහිද්ධා.

11. තත්ථ කතමා වෙදනා ඔළාරිකා සුඛුමා? අකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, කුසලාඛ්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා. කුසලාකුසලා වෙදනා ඔළාරිකා, අඛ්‍යාකතා වෙදනා සුඛුමා. දුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා සුඛුමා. සුඛදුක්ඛා වෙදනා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුඛුමා. අසමාපන්නස්ස වෙදනා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස වෙදනා සුඛුමා. සාසවා වෙදනා ඔළාරිකා, අනාසවා වෙදනා සුඛුමා. තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා ඔළාරිකා සුඛුමා දට්ඨබ්බා.

12. තත්ථ කතමා වෙදනා භීතා පණීතා? අකුසලා වෙදනා භීතා, කුසලාඛ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා. කුසලාකුසලා වෙදනා භීතා, අඛ්‍යාකතා වෙදනා පණීතා. දුක්ඛා වෙදනා භීතා, සුඛා ච අදුක්ඛමසුඛා ච වෙදනා පණීතා. සුඛදුක්ඛා වෙදනා භීතා, අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා පණීතා. අසමාපන්නස්ස වෙදනා භීතා, සමාපන්නස්ස වෙදනා පණීතා. සාසවා වෙදනා භීතා, අනාසවා වෙදනා පණීතා. තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා භීතා පණීතා දට්ඨබ්බා.

13. තත්ථ කතමා වෙදනා දුරෙ? අකුසලා වෙදනා කුසලාඛ්‍යාකතාභි වෙදනාභි දුරෙ; කුසලාඛ්‍යාකතා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය දුරෙ; කුසලා වෙදනා අකුසලාඛ්‍යාකතාභි වෙදනාභි දුරෙ; අකුසලාඛ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාය

වෙදනාය දුරෙ; අඛ්‍යාකතා වෙදනා කුසලාකුසලාහි වෙදනාහි දුරෙ; කුසලාකුසලා වෙදනා අඛ්‍යාකතාය වෙදනාය දුරෙ. දුක්ඛා වෙදනා සුඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි දුරෙ; සුඛා ව අදුක්ඛමසුඛා ව වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය දුරෙ; සුඛා වෙදනා දුක්ඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි දුරෙ; දුක්ඛා ව අදුක්ඛමසුඛා ව වෙදනා සුඛාය වෙදනාය දුරෙ; අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි දුරෙ; සුඛදුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය දුරෙ. අසමාපන්නස්ස වෙදනා සමාපන්නස්ස වෙදනාය දුරෙ; සමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස වෙදනාය දුරෙ. සාසවා වෙදනා අනාසවාය වෙදනාය දුරෙ; අනාසවා වෙදනා සාසවාය වෙදනාය දුරෙ – අයං වුවිච්ඡි වෙදනා දුරෙ.

තත්ථ කතමා වෙදනා සන්නිකෙ? අකුසලා වෙදනා අකුසලාය වෙදනාය සන්නිකෙ; කුසලා වෙදනා කුසලාය වෙදනාය සන්නිකෙ; අඛ්‍යාකතා වෙදනා අඛ්‍යාකතාය වෙදනාය සන්නිකෙ. දුක්ඛා වෙදනා දුක්ඛාය වෙදනාය සන්නිකෙ; සුඛා වෙදනා සුඛාය වෙදනාය සන්නිකෙ; අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සන්නිකෙ. අසමාපන්නස්ස වෙදනා අසමාපන්නස්ස වෙදනාය සන්නිකෙ; සමාපන්නස්ස වෙදනා සමාපන්නස්ස වෙදනාය සන්නිකෙ. සාසවා වෙදනා සාසවාය වෙදනාය සන්නිකෙ; අනාසවා වෙදනා අනාසවාය වෙදනාය සන්නිකෙ. අයං වුවිච්ඡි වෙදනා සන්නිකෙ. තං තං වා පන වෙදනං උපාදායුපාදාය වෙදනා දුරෙ සන්නිකෙ දට්ඨබ්බා.

3. සඤ්ඤාක්ඛන්ධො

14. තත්ථ කතමා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො? යා කාවි සඤ්ඤා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අජ්ඣත්තා වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුබ්බමා වා භීතා වා පණීතා වා යා දුරෙ සන්නිකෙ වා තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා – අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

15. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අතීතා? යා සඤ්ඤා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණතා අත්ථභිගතා අබ්භත්ථභිගතා උප්පජ්ජිත්වා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සංඛිගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා අතීතා.

තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අනාගතා? යා සඤ්ඤා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සංඛිගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා අනාගතා.

තත්ථ කතමා සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා? යා සඤ්ඤා ජාතා භූතා සඤ්ඤා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සංගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – අයං වුච්චති සඤ්ඤා පච්චුප්පන්නා.

16. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා අජ්ඣන්තා? යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – අයං වුච්චති සඤ්ඤා අජ්ඣන්තා.

තත්ථ කතමා සඤ්ඤා බහිද්ධා? යා සඤ්ඤා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣන්තං පච්චන්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා මනෝසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – අයං වුච්චති සඤ්ඤා බහිද්ධා.

17. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා ඔළාරිකා සුබ්බමා? පටිසසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අධිවචනසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සුබ්බමා. අකුසලා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, කුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුබ්බමා. කුසලාකුසලා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා සුබ්බමා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුබ්බමා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුබ්බමා. අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සුබ්බමා. සාසවා සඤ්ඤා ඔළාරිකා, අනාසවා සඤ්ඤා සුබ්බමා. තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා ඔළාරිකා සුබ්බමා දට්ඨබ්බා.

18. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා භීතා පණීතා? අකුසලා සඤ්ඤා භීතා, කුසලාඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා. කුසලාකුසලා සඤ්ඤා භීතා, අඛ්‍යාකතා සඤ්ඤා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා භීතා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා භීතා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා පණීතා. අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා භීතා, සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා පණීතා. සාසවා සඤ්ඤා භීතා, අනාසවා සඤ්ඤා පණීතා. තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා භීතා පණීතා දට්ඨබ්බා.

19. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා දුරෙ? අකුසලා සඤ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; කුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ; කුසලා සඤ්ඤා අකුසලාබ්‍යාකතාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; අකුසලාබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා කුසලාකුසලාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; කුසලාකුසලා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය දුරෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; සුඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දුරෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; දුක්ඛාය ව අදුක්ඛමසුඛාය ව වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දුරෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තාහි සඤ්ඤාහි දුරෙ; සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය දුරෙ. අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ; සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය දුරෙ. සාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ; අනාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය දුරෙ – අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා දුරෙ.

තත්ථ කතමා සඤ්ඤා සන්තිකෙ? අකුසලා සඤ්ඤා අකුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; කුසලා සඤ්ඤා කුසලාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; අබ්‍යාකතා සඤ්ඤා අබ්‍යාකතාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඤ්ඤා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ. අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤා අසමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; සමාපන්නස්ස සඤ්ඤා සමාපන්නස්ස සඤ්ඤාය සන්තිකෙ. සාසවා සඤ්ඤා සාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ; අනාසවා සඤ්ඤා අනාසවාය සඤ්ඤාය සන්තිකෙ. අයං වුවිච්ඡි සඤ්ඤා සන්තිකෙ. තං තං වා පන සඤ්ඤං උපාදායුපාදාය සඤ්ඤා දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

4. සඨබ්බාරක්ඛන්ධො

20. තත්ථ කතමො සඨබ්බාරක්ඛන්ධො? යෙ කෙවි සඨබ්බාරා අතීතානාගතපච්චුප්පන්නා අප්ඤ්ඤානා වා බහිද්ධා වා ඔළාරිකා වා සුබ්බමා වා භීතා වා පණීතා වා යෙ දුරෙ සන්තිකෙ වා, තදෙකප්ඤ්ඤා අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඨබ්බිතිත්වා – අයං වුවිච්ඡි සඨබ්බාරක්ඛන්ධො.

21. තත්ථ කතමෙ සඨබ්බාරා අතීතා? යෙ සඨබ්බාරා අතීතා නිරුද්ධා විගතා විපරිණාමා අත්ථඨගතා අබ්‍යන්තරභගතා උප්පජ්ජන්තවා විගතා අතීතා අතීතංසෙන සඨගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා

සානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනෝසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමෙ වුවචන්ති සඬබ්බාරා අතීතා.

තත්ථ කතමෙ සඬබ්බාරා අනාගතා? යෙ සඬබ්බාරා අජාතා අභූතා අසඤ්ජාතා අනිබ්බත්තා අනභිනිබ්බත්තා අපාතුභූතා අනුප්පන්නා අසමුප්පන්නා අනුට්ඨිතා අසමුට්ඨිතා අනාගතා අනාගතංසෙන සඬගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා සානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනෝසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමෙ වුවචන්ති සඬබ්බාරා අනාගතා.

තත්ථ කතමෙ සඬබ්බාරා පච්චුප්පන්නා? යෙ සඬබ්බාරා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතා උප්පන්නා සමුප්පන්නා උට්ඨිතා සමුට්ඨිතා පච්චුප්පන්නා පච්චුප්පන්නංසෙන සඬගහිතා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා සානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනෝසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමෙ වුවචන්ති සඬබ්බාරා පච්චුප්පන්නා.

22. තත්ථ කතමෙ සඬබ්බාරා අජ්ඣත්තා? යෙ සඬබ්බාරා තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා සානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනෝසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමෙ වුවචන්ති සඬබ්බාරා අජ්ඣත්තා.

තත්ථ කතමෙ සඬබ්බාරා බහිද්ධා? යෙ සඬබ්බාරා තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකා පාටිපුග්ගලිකා උපාදින්නා, චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා සානසම්ඵස්සජා චෙතනා ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා කායසම්ඵස්සජා චෙතනා මනෝසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමෙ වුවචන්ති සඬබ්බාරා බහිද්ධා.

23. තත්ථ කතමෙ සඬබ්බාරා ඔළාරිකා සුබ්බමා? අකුසලා සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, කුසලාඛ්‍යාකතා සඬබ්බාරා සුබ්බමා. කුසලාකුසලා සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, අඛ්‍යාකතා සඬබ්බාරා සුබ්බමා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඬබ්බාරා සුබ්බමා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඬබ්බාරා සුබ්බමා. අසමාපන්නස්ස සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, සමාපන්නස්ස සඬබ්බාරා සුබ්බමා. සාසවා සඬබ්බාරා ඔළාරිකා, අනාසවා සඬබ්බාරා සුබ්බමා. තෙ තෙ වා පන සඬබ්බාරෙ උපාදායුපාදාය සඬබ්බාරා ඔළාරිකා සුබ්බමා දට්ඨබ්බා.

24. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා භීතා පණීතා? අකුසලා සඞ්ඛාරා භීතා, කුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා පණීතා. කුසලාකුසලා සඞ්ඛාරා භීතා, අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා පණීතා. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා භීතා, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා පණීතා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා භීතා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා පණීතා. අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා භීතා, සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා පණීතා. සාසවා සඞ්ඛාරා භීතා, අනාසවා සඞ්ඛාරා පණීතා. තෙ තෙ වා පන සඞ්ඛාරෙ උපාදායුපාදාය සඞ්ඛාරා භීතා පණීතා දට්ඨබ්බා.

25. තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා දුරෙ? අකුසලා සඞ්ඛාරා කුසලාබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; කුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා අකුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; කුසලා සඞ්ඛාරා අකුසලාබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; අකුසලාබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා කුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා කුසලාකුසලෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; කුසලාකුසලා සඞ්ඛාරා අබ්‍යාකතෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ. අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ. සාසවා සඞ්ඛාරා අනාසවෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ; අනාසවා සඞ්ඛාරා සාසවෙහි සඞ්ඛාරෙහි දුරෙ. ඉමෙ වුවිචන්ති සඞ්ඛාරා දුරෙ.

තත්ථ කතමෙ සඞ්ඛාරා සන්තිකෙ? අකුසලා සඞ්ඛාරා අකුසලානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; කුසලා සඞ්ඛාරා කුසලානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; අබ්‍යාකතා සඞ්ඛාරා අබ්‍යාකතානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා සඞ්ඛාරා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ. අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා අසමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරා සමාපන්නස්ස සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ. සාසවා සඞ්ඛාරා සාසවානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ; අනාසවා සඞ්ඛාරා අනාසවානං සඞ්ඛාරානං සන්තිකෙ.

ඉමෙ වුවචන්ති සඬබාරා සන්තිකෙ. තෙ තෙ වා පන සඬබාරෙ උපාදායුපාදාය සඬබාරා දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බා.

5. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො

26. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො? යං කිඤ්චි විඤ්ඤාණං අතීතානාගතපච්චුප්පන්තං අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා ඔලාරිකං වා සුඛ්ඛමං වා හීනං වා පණීතං වා යං දුරෙ සන්තිකෙ වා, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසම්බිපිත්වා – අයං වුවචති විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

27. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං අතීතං? යං විඤ්ඤාණං අතීතං නිරුද්ධං විගතං විපරිණතං අත්ථඬගතං අබ්භත්ථඬගතං උප්පජ්ජිත්වා විගතං අතීතං අතීතංසෙන සඬගහිතං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුවචති විඤ්ඤාණං අතීතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං අනාගතං? යං විඤ්ඤාණං අජාතං අභූතං අසඤ්ජාතං අනිබ්බත්තං අනභිනිබ්බත්තං අපාතුභූතං අනුප්පන්තං අසමුප්පන්තං අනුට්ඨිතං අසමුට්ඨිතං අනාගතං අනාගතංසෙන සඬගහිතං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුවචති විඤ්ඤාණං අනාගතං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්තං? යං විඤ්ඤාණං ජාතං භූතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං උප්පන්තං සමුප්පන්තං උට්ඨිතං සමුට්ඨිතං පච්චුප්පන්තං පච්චුප්පන්තංසෙන සඬගහිතං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුවචති විඤ්ඤාණං පච්චුප්පන්තං.

28. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං අජ්ඣත්තං? යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං සත්තානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුවචති විඤ්ඤාණං අජ්ඣත්තං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං බහිද්ධා? යං විඤ්ඤාණං තෙසං තෙසං පරසත්තානං පරපුග්ගලානං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං නියකං පාටිපුග්ගලිකං උපාදින්නං, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සොතවිඤ්ඤාණං සානවිඤ්ඤාණං ජීව්හාවිඤ්ඤාණං කායවිඤ්ඤාණං මනොවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුවචති විඤ්ඤාණං බහිද්ධා.

29. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං සුබ්බමං? අකුසලං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා සුබ්බමා. කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා ඔළාරිකා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං සුබ්බමං. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා සුබ්බමා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා ඔළාරිකා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුබ්බමං. අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සුබ්බමං. සාසවං විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං, අනාසවං විඤ්ඤාණං සුබ්බමං. තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං ඔළාරිකං සුබ්බමං දට්ඨබ්බං.

30. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං හීනං පඤ්ඤාණං? අකුසලං විඤ්ඤාණං හීනං, කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා පඤ්ඤාණා. කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා හීනා, අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං පඤ්ඤාණං. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං හීනං, සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා පඤ්ඤාණා. සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා හීනා, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං පඤ්ඤාණං. අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං හීනං, සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං පඤ්ඤාණං. සාසවං විඤ්ඤාණං හීනං, අනාසවං විඤ්ඤාණං පඤ්ඤාණං. තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං හීනං පඤ්ඤාණං දට්ඨබ්බං.

31. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං දුරෙ? අකුසලං විඤ්ඤාණං කුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; කුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා අකුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ; කුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලාබ්‍යාකතෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; අකුසලාබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා කුසලා විඤ්ඤාණා දුරෙ; අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං කුසලාකුසලෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; කුසලාකුසලා විඤ්ඤාණා අබ්‍යාකතා විඤ්ඤාණා දුරෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; සුඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දුරෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; දුක්ඛාය ච අදුක්ඛමසුඛාය ච වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දුරෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තෙහි විඤ්ඤාණෙහි දුරෙ; සුඛදුක්ඛාහි වෙදනාහි සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා විඤ්ඤාණා දුරෙ. අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ; සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණා දුරෙ. සාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවා විඤ්ඤාණා දුරෙ; අනාසවං විඤ්ඤාණං සාසවා විඤ්ඤාණා දුරෙ – ඉදං වුවිච්ඡි විඤ්ඤාණං දුරෙ.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ? අකුසලං විඤ්ඤාණං අකුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; කුසලං විඤ්ඤාණං කුසලස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; අබ්‍යාකතං විඤ්ඤාණං අබ්‍යාකතස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ. දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං විඤ්ඤාණං අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ. අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං අසමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ. සාසවං විඤ්ඤාණං සාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ; අනාසවං විඤ්ඤාණං අනාසවස්ස විඤ්ඤාණස්ස සන්තිකෙ – ඉදං වුච්චති විඤ්ඤාණං සන්තිකෙ. තං තං වා පන විඤ්ඤාණං උපාදායුපාදාය විඤ්ඤාණං දුරෙ සන්තිකෙ දට්ඨබ්බං.

සුත්තන්තභාෂ්‍යයං.

2. අභිධම්මභාෂ්‍යයං

32. පඤ්චක්ඛන්ධා — රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

1. රූපක්ඛන්ධො

33. තත්ථ කතමො රූපක්ඛන්ධො? එකවිධෙන රූපක්ඛන්ධො — සබ්බං රූපං න හෙතු, අහෙතුකං, හෙතුවිජ්ජයුත්තං, සජ්ජවිචයං, සඛ්ඛතං, රූපං, ලොකියං, සාසවං, සංයොජනියං, ගන්ථනියං, ඔසනියං, යොගනියං, නීවරණියං, පරාමට්ඨං, උපාදානියං, සංකිලෙසිකං, අබ්‍යාකතං, අනාරම්මණං, අවෙතසිකං, විත්තවිජ්ජයුත්තං, නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, න සවිතක්කසවිචාරං, න අවිතක්කවිචාරමත්තං, අවිතක්කඅවිචාරං, න ජිතිසහගතං, න සුඛසහගතං, න උපෙක්ඛාසහගතං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බං, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකං, නෙවාචයගාමිනාපචයගාමී, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛං, පරිත්තං, කාමාවචරං, න රූපාවචරං, න අරූපාවචරං, පරියාපන්නං, නො අපරියාපන්නං, අනියතං, අනිය්‍යානිකං, උජ්ජන්නං, ඡහි විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤායාං, අනිච්චං, ඡරාහිභූතං. එවං එකවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

ද්විධෙන රූපක්ඛන්ධො — අත්ථි රූපං උපාදා, අත්ථි රූපං නො උපාදා [නුපාදා (සී. ක.)]. අත්ථි රූපං උපාදින්නං, අත්ථි රූපං අනුපාදින්නං. අත්ථි රූපං උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි රූපං අනුපාදින්නුපාදානියං. අත්ථි රූපං සනිදස්සනං, අත්ථි රූපං අනිදස්සනං. අත්ථි රූපං සජ්ජට්ඨං, අත්ථි රූපං

අප්පට්ඨං. අත්ථි රූපං ඉන්ද්‍රියං, අත්ථි රූපං න ඉන්ද්‍රියං. අත්ථි රූපං මහාභූතං, අත්ථි රූපං න මහාභූතං. අත්ථි රූපං විඤ්ඤත්ති, අත්ථි රූපං න විඤ්ඤත්ති. අත්ථි රූපං චිත්තසමුට්ඨානං, අත්ථි රූපං න චිත්තසමුට්ඨානං. අත්ථි රූපං චිත්තසහභූ, අත්ථි රූපං න චිත්තසහභූ. අත්ථි රූපං චිත්තානුපරිවත්ති, අත්ථි රූපං න චිත්තානුපරිවත්ති. අත්ථි රූපං අප්ඤ්ඤාත්තිකං, අත්ථි රූපං බාහිරං. අත්ථි රූපං ඔළාරිකං, අත්ථි රූපං සුබ්බමං. අත්ථි රූපං දුරෙ, අත්ථි රූපං සන්තිකෙ...පෙ.... අත්ථි රූපං කබලිකාරො ආභාරො, අත්ථි රූපං න කබලිකාරො ආභාරො. එවං දුට්ඨොත රූපක්ඛන්ධො.

(යථා රූපකණ්ඩෙ විභත්තං, තථා ඉධ විභජ්ජිතබ්බං.)

තිට්ඨොත රූපක්ඛන්ධො – යං තං රූපං අප්ඤ්ඤාත්තිකං තං උපාදා, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදා, අත්ථි නො උපාදා. යං තං රූපං අප්ඤ්ඤාත්තිකං තං උපාදින්නං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං අප්ඤ්ඤාත්තිකං තං උපාදින්නුපාදානියං, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං...පෙ.... යං තං රූපං අප්ඤ්ඤාත්තිකං තං න කබලිකාරො ආභාරො, යං තං රූපං බාහිරං තං අත්ථි කබලිකාරො ආභාරො, අත්ථි න කබලිකාරො ආභාරො. එවං තිට්ඨොත රූපක්ඛන්ධො.

චතුර්ථොත රූපක්ඛන්ධො – යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං; යං තං රූපං නො උපාදා තං අත්ථි උපාදින්නං, අත්ථි අනුපාදින්නං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං; යං තං රූපං නො උපාදා තං අත්ථි උපාදින්නුපාදානියං, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං; යං තං රූපං නො උපාදා තං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි ඔළාරිකං, අත්ථි සුබ්බමං; යං තං රූපං නො උපාදා තං අත්ථි ඔළාරිකං, අත්ථි සුබ්බමං. යං තං රූපං උපාදා තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සන්තිකෙ; යං තං රූපං නො උපාදා තං අත්ථි දුරෙ, අත්ථි සන්තිකෙ...පෙ.... දිට්ඨං, සුතං, මුතං, විඤ්ඤාතං රූපං. එවං චතුර්ථොත රූපක්ඛන්ධො.

පඤ්චවිධොත රූපක්ඛන්ධො – පථව්වාතූ, ආපොධාතූ, තෙජොධාතූ, වායොධාතූ, යඤ්ච රූපං උපාදා. එවං පඤ්චවිධොත රූපක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධොත රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤායාං රූපං, සොතවිඤ්ඤායාං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායාං රූපං, ජීවිහාවිඤ්ඤායාං රූපං, කායවිඤ්ඤායාං රූපං, මනොවිඤ්ඤායාං රූපං. එවං ඡබ්බිධොත රූපක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොතවිඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජීව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං, මනොධාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනොවිඤ්ඤාණධාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං සත්තවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤායං රූපං, සොතවිඤ්ඤායං රූපං, ඝාතවිඤ්ඤායං රූපං, ජීව්හාවිඤ්ඤායං රූපං, කායවිඤ්ඤායං රූපං අත්ථි සුඛසම්ඵස්සං, අත්ථි දුක්ඛසම්ඵස්සං, මනොධාතුවිඤ්ඤායං රූපං, මනොවිඤ්ඤාණධාතුවිඤ්ඤායං රූපං. එවං අට්ඨවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, යඤ්ච රූපං න ඉන්ද්‍රියං. එවං නවවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, න ඉන්ද්‍රියං රූපං අත්ථි සප්පට්ඨං, අත්ථි අප්පට්ඨං. එවං දසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

එකාදසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො – චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝාතායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඓද්ධිකායතනං, යඤ්ච රූපං අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං. එවං එකාදසවිධෙන රූපක්ඛන්ධො.

අයං වූච්චති රූපක්ඛන්ධො.

2. වෙදනාක්ඛන්ධො

34. තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො? එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූට්ඨෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිට්ඨෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො.

චතුර්ඛිට්ඨෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො.

පඤ්චවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛින්ද්‍රියං, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියං. එවං පඤ්චවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං ඡබ්බිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුක්ඛා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං අට්ඨවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි සුඛා, අත්ථි දුක්ඛා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

35. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

ද්විධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො. අත්ථි

සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි සවිතක්කසව්වාරො, අත්ථි අවිතක්කව්වාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅව්වාරො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙනුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනුකො. අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමී. අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො. අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො. අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො. අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙනුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති. අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි. අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො. අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො. අත්ථි අජ්ඣන්තො, අත්ථි ඛහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣන්තඛහිද්ධො. අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි ඛහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තඛහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

36. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

ද්විධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙනුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙනුවිප්පයුත්තො...පෙ..... අත්ථි න හෙනුසහෙනුකො, අත්ථි න හෙනුඅහෙනුකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙයොයා, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙයොයා. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො. අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො. අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො. අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො. අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො. අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො. අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො. අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියො. අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො. අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තො. අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තඅනොසනියො. අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො. අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො. අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනියො. අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො. අත්ථි නිවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි

නිවරණවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියො, අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියො. අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො. අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨො. අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො. අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො. අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො. අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො. අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බො. අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකො. අත්ථි භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකො. අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො. අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො. අත්ථි සජ්ජිතිකො, අත්ථි අජ්ජිතිකො. අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි න පිතිසහගතො. අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො. අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො. අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො. අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො. අත්ථි නිය්‍යානිකො, අත්ථි අනිය්‍යානිකො. අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො. අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

37. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

දුකමුලකං.

38. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

39. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

40. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි න හෙතුසහෙතූකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතූකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවො...පෙ.... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

41. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතූකො, අත්ථි අහෙතූකො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බහෙතූකො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතූකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතූකො. අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමීනාපවයගාමී. අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අජ්ජමාණො. අත්ථි පරිත්තාරම්මණො,

අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො. අත්ථි භීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණ්ණො. අත්ථි මිච්ඡත්තනියනො, අත්ථි සම්මත්තනියනො, අත්ථි අනියනො. අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති. අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි. අත්ථි අතීනො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො. අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො. අත්ථි අප්ඤ්ඤානො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අප්ඤ්ඤානබහිද්ධො. අත්ථි අප්ඤ්ඤානාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අප්ඤ්ඤානබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

42. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවො. අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො...පෙ..... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි අප්ඤ්ඤානාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අප්ඤ්ඤානබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

තිකමුලකං.

43. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

44. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

45. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

46. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

47. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

48. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

49. එකව්ධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

50. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවො.

තිට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමී...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

51. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

52. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අජ්ජමාණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

53. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

තිට්ඨිකානු වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අජ්ජමාණාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

54. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පඤ්ඤා...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

55. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

56. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියො.

තිට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

57. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො.

තිට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදී...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

58. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

59. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඅනොසනියො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්තාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

60. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣත්තො, අත්ථි ඛහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛහිද්ධො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

61. එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තො.

තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

උභතොවධිසංකං.

සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො. එවං සත්තවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

චතුර්විසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ..... සානසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ..... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ..... කායසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ..... මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, සානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං චතුර්විසතිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

කායසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා වෙදනාක්ඛන්ධො අත්ථි විපාකො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා. එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො.

අයං වූච්චති වෙදනාක්ඛන්ධො.

3. සඤ්ඤාක්ඛන්ධො

62. තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො? එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො.

පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

ෂබ්බිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං ෂබ්බිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං අට්ඨවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

63. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

64. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – ඵස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො. අත්ථි පීතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතඛිබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකො. අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමීනාපවයගාමී. අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි

මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො. අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො. අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො. අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති. අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි. අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො. අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ.... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

65. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො. අත්ථි න හෙතුසහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො. අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො. අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො. අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තො. අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිප්පයුත්තඅසංයොජනියො. අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො. අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තො. අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිප්පයුත්තඅගන්ථනියො. අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො. අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තො. අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිප්පයුත්තඅනොසනියො. අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො. අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තො. අත්ථි යොගවිප්පයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිප්පයුත්තඅයොගනියො. අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො. අත්ථි නිවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නිවරණවිප්පයුත්තො. අත්ථි නිවරණවිප්පයුත්තනිවරණියො, අත්ථි නිවරණවිප්පයුත්තඅනිවරණියො. අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො. අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තො. අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිප්පයුත්තඅපරාමට්ඨො. අත්ථි උපාදිත්තො, අත්ථි අනුපාදිත්තො. අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො. අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තො. අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිප්පයුත්තඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො. අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි

අසංකිලිට්ඨො. අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙනතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙනතුකො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනතුකො. අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො. අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො. අත්ථි සජ්ජිතිකො, අත්ථි අජ්ජිතිකො. අත්ථි ඡිතිසහගතො, අත්ථි න ඡිතිසහගතො. අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො. අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො. අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො. අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො. අත්ථි පරියාපන්තො, අත්ථි අපරියාපන්තො. අත්ථි නියායානිකො, අත්ථි අනියායානිකො. අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො. අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

66. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

(යථා කුසලත්තිකෙ විත්ථාරො, එවං සබ්බෙපි තිකා විත්ථාරෙතඛිබ්බො.)

දුකමුලකං.

67. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙනතුකො, අත්ථි අහෙනතුකො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

68. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුච්ඡේදයුත්තො...පෙ.... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො.

69. එකවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො.

70. එකවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුච්ඡේදයුත්තො...පෙ.... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො.

තිකමුලකං.

71. එකවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො.

72. එකවිධො භද්දකාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භද්දකාක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුච්ඡේදයුත්තො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

73. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

74. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

75. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

76. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

77. එකව්ධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ජිනිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො.

78. එකවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවො.

තිට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො.

79. එකවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙහතුකො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බෙහතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බෙහතුකො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො.

80. එකවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාචයගාමීනාපවයගාමී...පෙ..... එවං දසවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො.

81. එකවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

තිට්ඨිකා සංකල්පනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සංකල්පනාක්ඛන්ධො.

82. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිට්ඨො භවං සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

83. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

84. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියො.

තිට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

85. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො.

තිට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි මිච්ඡන්තනියතො, අත්ථි සම්මන්තනියතො, අත්ථි අනියතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

86. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

87. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඅනොසනියො.

තිට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි උජ්ජනන්තො, අත්ථි අනුජ්ජනන්තො, අත්ථි උජ්ජාදි...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

88. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

තිට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුජ්ජනන්තො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

89. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුජ්ජනන්තාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

90. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තඅයොගනියො.

තිට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣන්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

91. එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො.

තිට්ඨොකො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

උභතොවධිසංකං.

සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

චතුර්විසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං චතුර්විසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අපරොපි චතුර්විසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං චතුර්විසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

තිස්සතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි

රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං තිංසතිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා ...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අපරොපි බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජිකුත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජිකුත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො අත්ථි අජිකුත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජිකුත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝාතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා. එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

අයං වුච්චති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො.

4. සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො

92. තත්ථ කතමො සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො? එකවිධෙන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්ථිකධන සංඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො.

පඤ්චවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛිත්ථිසංඝම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛිත්ථිසංඝම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සිත්ථිසංඝම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සිත්ථිසංඝම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛිත්ථිසංඝම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝාතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං ඡබ්බිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

සත්තවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝාතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං සත්තවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං අට්ඨවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

නවවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

දසවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... කායසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි දුක්ඛසහගතා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං දසවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො.

93. එකවිධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

ද්විධධන සංඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්න අනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි සවිතක්කසව්චාරො, අත්ථි අවිතක්කව්චාරමත්තො, අත්ථි අවිතක්කඅව්චාරො. අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමී. අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො. අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො. අත්ථි භීනො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණිනො. අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති. අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි. අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො. අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

94. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

ද්විධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො. අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො. අත්ථි හෙතු වෙච සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො වෙච න ච හෙතු. අත්ථි හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො වෙච න ච හෙතු. අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා. අත්ථි ආසවො, අත්ථි නො ආසවො. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො. අත්ථි ආසවො වෙච සාසවො ච, අත්ථි සාසවො වෙච නො ච ආසවො. අත්ථි ආසවො වෙච ආසවසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො වෙච නො ච ආසවො. අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො. අත්ථි සංයොජනං, අත්ථි නො සංයොජනං.

අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො. අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො ච, අත්ථි සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං. අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තො ච, අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං. අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථො, අත්ථි නො ගන්ථො. අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො. අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො ච, අත්ථි ගන්ථනියො චෙව නො ච ගන්ථො. අත්ථි ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ච ගන්ථො. අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියො. අත්ථි ඔසො, අත්ථි නො ඔසො. අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො. අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ඔසො චෙව ඔසනියො ච, අත්ථි ඔසනියො චෙව නො ච ඔසො. අත්ථි ඔසො චෙව ඔසසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො චෙව නො ච ඔසො. අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඅනොසනියො. අත්ථි යොගො, අත්ථි නො යොගො. අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො. අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි යොගො චෙව යොගනියො ච, අත්ථි යොගනියො චෙව නො ච යොගො. අත්ථි යොගො චෙව යොගසම්පයුත්තො ච, අත්ථි යොගසම්පයුත්තො චෙව නො ච යොගො. අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තඅයොගනියො. අත්ථි නිවරණං, අත්ථි නො නිවරණං. අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො. අත්ථි නිවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි නිවරණඤ්චෙව නිවරණියො ච, අත්ථි නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණං. අත්ථි නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තො ච, අත්ථි නිවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නිවරණං. අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියො, අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියො.

අත්ථි පරාමාසො, අත්ථි නො පරාමාසො. අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො. අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො ච, අත්ථි පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො. අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨො. අත්ථි උපාදානො, අත්ථි අනුපාදානො. අත්ථි උපාදානං, අත්ථි නො උපාදානං. අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො. අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො ච, අත්ථි උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං. අත්ථි උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තො ච, අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො චෙව

නො ව උපාදානං. අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියො.

අත්ථි කිලෙසො, අත්ථි නො කිලෙසො. අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො. අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො. අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො ව, අත්ථි සංකිලෙසිකො වෙව නො ව කිලෙසො. අත්ථි කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො ව, අත්ථි සංකිලිට්ඨො වෙව නො ව කිලෙසො. අත්ථි කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තො ව, අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො වෙව නො ව කිලෙසො. අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බහෙතුකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බහෙතුකො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතුකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතුකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො. අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො. අත්ථි සප්පිතිකො, අත්ථි අප්පිතිකො. අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි න පිතිසහගතො. අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො. අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො. අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො. අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො. අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො. අත්ථි නියානිකො, අත්ථි අනියානිකො. අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො. අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්බාසකතො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො.

95. එකව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුච්චෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො.

දුකමුලකං.

96. එකව්ධෙන සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො.

97. එකවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො.

98. එකවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො.

99. එකවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො.

තිකමුලකං.

100. එකවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු.

තිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො.

101. එකවිට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන සඨ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

102. එකව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො.

තිව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

103. එකව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු වෙව සහෙතුකො ච, අත්ථි සහෙතුකො වෙව න ච හෙතු.

තිව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

104. එකව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො වෙව න ච හෙතු.

තිව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

105. එකව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො.

තිව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො...පෙ..... එවං දසව්ධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

106. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි පිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

107. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පභාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතඛිබ්බො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

108. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවො, අත්ථි නො ආසවො.

තිට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පභාතඛිබ්බෙහතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතඛිබ්බෙහතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතඛිබ්බෙහතුකො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

109. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමීනාපවයගාමී...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

110. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවච්ඡේදපයුත්තො.

තිට්ඨධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො.

111. එකවිධෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – චිත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි ආසවො චෙව සාසවො ච, අත්ථි සාසවො චෙව නො ච ආසවො.

තිට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො...පෙ..... එවං දසවිධො භවිතො භවිතො.

112. එකවිධො භවිතො භවිතො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො.

තිට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධො භවිතො භවිතො.

113. එකවිධො භවිතො භවිතො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො.

තිට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණ්ණො...පෙ..... එවං දසවිධො භවිතො භවිතො.

114. එකවිධො භවිතො භවිතො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි සංයොජනං, අත්ථි නො සංයොජනං.

තිට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො...පෙ..... එවං දසවිධො භවිතො භවිතො.

115. එකවිධො භවිතො භවිතො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිට්ඨො භවිතො භවිතො – අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති...පෙ..... එවං දසවිධො භවිතො භවිතො.

116. එකවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො.

117. එකවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො ච, අත්ථි සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං.

තිට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො.

118. එකවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තො ච, අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං.

තිට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො.

119. එකවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

තිට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අප්ඤ්ඤා, අත්ථි ඛණ්ඩො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාඛණ්ඩො...පෙ..... එවං දසවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො.

120. එකවිධෙන සඬබාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො.

දුට්ඨිකා සඬබාරක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථො, අත්ථි නො ගන්ථො.

තිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ.... එවං දසවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

උභතොවච්ඡිකං.

සත්තවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො; අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො; අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො. එවං සත්තවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

චතුර්විසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං චතුර්විසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අපරොපි චතුර්විසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝාතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං චතුර්විසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

තිංසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං තිංසතිවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

බහුවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝාතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං බහුවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අපරොපි බහුවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො ...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො; චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝාතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොසම්ඵස්සජා චෙතනා. එවං බහුවිධෙන සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

අයං වූච්චති සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො.

5. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො

121. තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො? එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො.

චතුර්විධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො.

පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛිත්තිදියසම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛිත්තිදියසම්පයුත්තො, අත්ථි සොමනස්සිත්තිදියසම්පයුත්තො, අත්ථි දොමනස්සිත්තිදියසම්පයුත්තො, අත්ථි උපෙක්ඛිත්තිදියසම්පයුත්තො. එවං පඤ්චවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අට්ඨවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

නවවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

122. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො. අත්ථි ජිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමීනාපවයගාමී. අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අප්පමාණො. අත්ථි පරිත්තාරම්මණො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණො, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණො. අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣිමො, අත්ථි පණීතො. අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති. අත්ථි උප්පන්නො, අත්ථි අනුප්පන්නො, අත්ථි උප්පාදි. අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුප්පන්නො. අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධො. අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

123. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිප්පයුත්තො. අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතු අහෙතුකො. අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො. අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො. අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො. අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තො. අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවවිප්පයුත්තඅනාසවො. අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො. අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි

සංයොජනවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො. අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියො. අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො. අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඅනොසනියො. අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො. අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තඅයොගනියො. අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො. අත්ථි නිවරණසම්පයුත්තො, අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියො, අත්ථි නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියො.

අත්ථි පරාමට්ඨො, අත්ථි අපරාමට්ඨො. අත්ථි පරාමාසසම්පයුත්තො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨො, අත්ථි පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨො. අත්ථි උපාදින්නො, අත්ථි අනුපාදින්නො. අත්ථි උපාදානියො, අත්ථි අනුපාදානියො. අත්ථි උපාදානසම්පයුත්තො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියො, අත්ථි උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියො. අත්ථි සංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලෙසිකො. අත්ථි සංකිලිට්ඨො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨො. අත්ථි කිලෙසසම්පයුත්තො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තො. අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකො, අත්ථි කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බො. අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙනෙකො, අත්ථි න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බෙනෙකො. අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනෙකො, අත්ථි න භාවනාය පහාතඛිබ්බෙනෙකො.

අත්ථි සවිතක්කො, අත්ථි අවිතක්කො. අත්ථි සවිචාරො, අත්ථි අවිචාරො. අත්ථි සජ්ජිතිකො, අත්ථි අජ්ජිතිකො. අත්ථි ජිතිසහගතො, අත්ථි න ජිතිසහගතො. අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි න සුඛසහගතො. අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො, අත්ථි න උපෙක්ඛාසහගතො. අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි න කාමාවචරො. අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි න රූපාවචරො. අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි න අරූපාවචරො. අත්ථි පරියාපන්නො, අත්ථි අපරියාපන්නො. අත්ථි නියානිකො, අත්ථි අනියානිකො. අත්ථි නියතො, අත්ථි අනියතො. අත්ථි සඋත්තරො, අත්ථි අනුත්තරො. අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

124. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

දුකමුලකං.

125. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

126. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො...පෙ..... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

127. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. අත්ථි විපාකො...පෙ..... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තඛනිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

128. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො...පෙ..... අත්ථි සරණො, අත්ථි අරණො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

තිකමුලකං.

129. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

130. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතුසම්පයුත්තො, අත්ථි හෙතුවිජ්ජයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

131. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි න හෙතු සහෙතුකො, අත්ථි න හෙතුඅහෙතුකො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි විපාකො, අත්ථි විපාකධම්මධම්මො, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

132. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ලොකියො, අත්ථි ලොකුත්තරො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි උපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නුපාදානියො, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

133. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යො, අත්ථි කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො, අත්ථි අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

134. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සාසවො, අත්ථි අනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සචිතක්කසච්චාරො, අත්ථි අචිතක්කසච්චාරමත්තො, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

135. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවසම්පයුත්තො, අත්ථි ආසවච්ඡේදපයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ජිතිසහගතො, අත්ථි සුඛසහගතො, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

136. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ආසවච්ඡේදපයුත්තසාසවො, අත්ථි ආසවච්ඡේදපයුත්තඅනාසවො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පහාතඛිබ්බො, අත්ථි භාවනාය පහාතඛිබ්බො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

137. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනියො, අත්ථි අසංයොජනියො.

තිට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො, අත්ථි නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො...පෙ..... එවං දසවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

138. එකවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනසම්පයුත්තො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ආවයගාමී, අත්ථි අපවයගාමී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමී...පෙ..... එවං දසවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

139. එකවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො, අත්ථි සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියො.

තිට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සෙක්ඛො, අත්ථි අසෙක්ඛො, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො...පෙ..... එවං දසවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

140. එකවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථනියො, අත්ථි අගන්ථනියො.

තිට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තො, අත්ථි මහග්ගතො, අත්ථි අජ්ජමාමො...පෙ..... එවං දසවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

141. එකවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දුට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථසම්පයුත්තො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තො.

තිට්ඨොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි පරිත්තාරම්මො, අත්ථි මහග්ගතාරම්මො, අත්ථි අජ්ජමාමාරම්මො...පෙ..... එවං දසවිධොන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

142. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො, අත්ථි ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි භීතො, අත්ථි මජ්ඣමො, අත්ථි පණ්ණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

143. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසනියො, අත්ථි අනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි මිච්ඡත්තනියතො, අත්ථි සම්මත්තනියතො, අත්ථි අනියතො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

144. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසසම්පයුත්තො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි මග්ගාරම්මණො, අත්ථි මග්ගහෙතුකො, අත්ථි මග්ගාධිපති...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

145. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඔසනියො, අත්ථි ඔසවිජ්ජයුත්තඅනොසනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි උජ්ජන්තො, අත්ථි අනුජ්ජන්තො, අත්ථි උජ්ජාදී...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

146. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගනියො, අත්ථි අයොගනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතො, අත්ථි අනාගතො, අත්ථි පච්චුජ්ජන්තො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

147. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගසම්පයුත්තො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි අතීතාරම්මණො, අත්ථි අනාගතාරම්මණො, අත්ථි පච්චුප්පන්තාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

148. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තයොගනියො, අත්ථි යොගවිජ්ජයුත්තඅයොගනියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣන්තො, අත්ථි බහිද්ධො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

149. එකවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො.

දූවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි නිවරණියො, අත්ථි අනිවරණියො.

තිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො...පෙ..... එවං දසවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

උභතොවධිසංකං.

සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අපරොපි සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්තො. එවං සත්තවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

චතුර්විසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ..... සාතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.....

ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ....

කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ....

මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, සානවිඤ්ඤාණං, ජීවිහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං චතුච්ඡතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අපරොපි චතුච්ඡතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... සානසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, සානවිඤ්ඤාණං, ජීවිහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං චතුච්ඡතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා ...පෙ.... සානසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො; චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, සානවිඤ්ඤාණං, ජීවිහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං තිංසතිවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො — චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරූපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණං; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... සානසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජීවිහාසම්ඵස්සපච්චයා ...පෙ.... කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි

අරුපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ....
මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අපරොපි බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි
අජ්ඣත්තාරම්මණො, අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි
අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි
අරුපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො; සොතසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ....
සානසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... ජිව්හාසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ....
කායසම්ඵස්සපච්චයා...පෙ.... මනොසම්ඵස්සපච්චයා විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො
අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො...පෙ.... අත්ථි අජ්ඣත්තාරම්මණො,
අත්ථි බහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණො, අත්ථි
කාමාවචරො, අත්ථි රූපාවචරො, අත්ථි අරුපාවචරො, අත්ථි අපරියාපන්නො;
චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, සානවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං,
කායවිඤ්ඤාණං, මනොවිඤ්ඤාණං. එවං බහුවිධෙන විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අයං වුවච්ඡි විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්චාප්‍රච්ඡකං

150. පඤ්චක්ඛන්ධා – රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො,
සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සච්චාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

151. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

152. රූපක්ඛන්ධො අබ්‍යාකතො. චත්තාරො බන්ධා සීයා කුසලා, සීයා
අකුසලා, සීයා අබ්‍යාකතා. ද්වෙ බන්ධා න චත්තබ්බා – ‘‘සුඛාය වෙදනාය
සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘අදුක්ඛමසුඛාය
වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි. තයො බන්ධා සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා,
සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.
රූපක්ඛන්ධො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. චත්තාරො බන්ධා සීයා
විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මො, සීයා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො.
රූපක්ඛන්ධො සීයා උපාදින්නපාදානියො, සීයා අනුපාදින්නපාදානියො.
චත්තාරො බන්ධා සීයා උපාදින්නපාදානියා, සීයා අනුපාදින්නපාදානියා, සීයා
අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.

රූපක්ඛන්ධො අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකො. චත්තාරො බන්ධා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. රූපක්ඛන්ධො අවිතක්කඅවිචාරො. තයො බන්ධා සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා. සඬබාරක්ඛන්ධො සියා සවිතක්කසවිචාරො, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තො, සියා අවිතක්කඅවිචාරො, සියා න චත්තබ්බො — “සවිතක්කසවිචාරො”තිපි, “අවිතක්කවිචාරමත්තො”තිපි, “අවිතක්කඅවිචාරො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තබ්බො — “පීතිසහගතො”තිපි, “සුඛසහගතො”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතො”තිපි. වෙදනාක්ඛන්ධො සියා පීතිසහගතො න සුඛසහගතො න උපෙක්ඛාසහගතො, සියා න චත්තබ්බො — “පීතිසහගතො”ති. තයො බන්ධා සියා පීතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා — “පීතිසහගතා”තිපි, “සුඛසහගතා”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතා”තිපි.

රූපක්ඛන්ධො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. චත්තාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බා, සියා භාවනාය පභාතබ්බා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බො. රූපක්ඛන්ධො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකො. චත්තාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා. රූපක්ඛන්ධො නෙවාචයගාමිනාපචයගාමී. චත්තාරො බන්ධා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. රූපක්ඛන්ධො නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො. චත්තාරො බන්ධා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. රූපක්ඛන්ධො පරිත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “පරිත්තාරම්මණා”තිපි, “මහග්ගතාරම්මණා”තිපි, “අප්පමාණාරම්මණා”තිපි. රූපක්ඛන්ධො මජ්ඣිමො. චත්තාරො බන්ධා සියා භීනා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පඤ්ඤා. රූපක්ඛන්ධො අනියතො. චත්තාරො බන්ධා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි; සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො; සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “අතීතාරම්මණා”තිපි, “අනාගතාරම්මණා”තිපි,

‘‘පච්චුප්පන්තාරම්මණා’’තිපි; සියා අප්ඤ්ඤා, සියා බහිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාබහිද්ධා. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සියා අප්ඤ්ඤාතාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අප්ඤ්ඤාතාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘අප්ඤ්ඤාතාරම්මණා’’තිපි, ‘‘බහිද්ධාරම්මණා’’තිපි, ‘‘අප්ඤ්ඤාතාරම්මණා’’තිපි. චත්තාරො බන්ධා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො. රූපක්ඛන්ධො සියා සනිදස්සනඅප්පට්ඨො, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨො.

2. දුකං

153. චත්තාරො බන්ධා න හෙතු. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු, සියා න හෙතු. රූපක්ඛන්ධො අහෙතුකො. චත්තාරො බන්ධා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා. රූපක්ඛන්ධො හෙතුවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච සහෙතුකො චා’’තිපි, ‘‘සහෙතුකො වෙච න ච හෙතු’’තිපි. තයො බන්ධා න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච සහෙතුකා චා’’ති, සියා සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු’’ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු වෙච සහෙතුකො ච, සියා සහෙතුකො වෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච සහෙතුකො චා’’තිපි, ‘‘සහෙතුකො වෙච න ච හෙතු’’තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තො චා’’තිපි, ‘‘හෙතුසම්පයුත්තො වෙච න ච හෙතු’’තිපි. තයො බන්ධා න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා චා’’ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු’’ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තො ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තො වෙච න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තො චා’’තිපි, ‘‘හෙතුසම්පයුත්තො වෙච න ච හෙතු’’තිපි. රූපක්ඛන්ධො න හෙතු අහෙතුකො. තයො බන්ධා සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා න හෙතු සහෙතුකො, සියා න හෙතු අහෙතුකො, සියා න චත්තබ්බො – ‘‘න හෙතු සහෙතුකො’’තිපි, ‘‘න හෙතු අහෙතුකො’’තිපි.

සප්පච්චයා, සඬ්ඛතා.

චත්තාරො බන්ධා අනිදස්සනා. රූපක්ඛන්ධො සියා සනිදස්සනො, සියා අනිදස්සනො. චත්තාරො බන්ධා අප්පට්ඨො. රූපක්ඛන්ධො සියා සප්පට්ඨො, සියා අප්පට්ඨො. රූපක්ඛන්ධො රූපං. චත්තාරො බන්ධා අරූපා. රූපක්ඛන්ධො ලොකියො. චත්තාරො බන්ධා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා; කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

චත්තාරො බන්ධා නො ආසවා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො, සියා නො ආසවො. රූපක්ඛන්ධො සාසවො. චත්තාරො බන්ධා සියා සාසවා, සියා අනාසවා. රූපක්ඛන්ධො ආසවවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛිබ්බො – “ආසවො චෙව සාසවො චා”ති, සාසවො චෙව නො ච ආසවො. තයො බන්ධා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවා චෙව සාසවා චා”ති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න චත්තඛිබ්බො – “සාසවා චෙව නො ච ආසවා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො චෙව සාසවො ච, සියා සාසවො චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවො චෙව සාසවො චා”තිපි, “සාසවො චෙව නො ච ආසවො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛිබ්බො – “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො චා”තිපි, “ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො”තිපි. තයො බන්ධා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා චා”ති, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා, සියා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො ච, සියා ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තො චා”තිපි, “ආසවසම්පයුත්තො චෙව නො ච ආසවො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවො. චත්තාරො බන්ධා සියා ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා, සියා න චත්තඛිබ්බො – “ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා”තිපි, “ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා”තිපි.

චත්තාරො බන්ධා නො සංයොජනා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සංයොජනං, සියා නො සංයොජනං. රූපක්ඛන්ධො සංයොජනියො. චත්තාරො බන්ධා සියා සංයොජනියා, සියා අසංයොජනියා. රූපක්ඛන්ධො සංයොජනවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා සංයොජනසම්පයුත්තා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො චා”ති, “සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං”. තයො බන්ධා න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා”ති, සියා සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො ච, සියා සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං, සියා න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියො චා”තිපි, “සංයොජනියො චෙව නො ච සංයොජනං”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තො චා”තිපි, “සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ච සංයොජනං”තිපි. තයො බන්ධා න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා”ති, සියා සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න චත්තඛිබ්බො – “සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච

සංයොජනා''ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනසම්පයුත්තො ව, සියා සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ව
 සංයොජනං, සියා න චත්තඛ්ඛො – “සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනසම්පයුත්තො චා''තිපි, “සංයොජනසම්පයුත්තො චෙව නො ව
 සංයොජන''න්තිපි. රූපක්ඛන්ධො සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියො.
 චත්තාරො බන්ධා සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා, සියා
 සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා, සියා න චත්තඛ්ඛො –
 “සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා''තිපි,
 “සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා''තිපි.

චත්තාරො බන්ධා නො ගන්ථා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො, සියා නො
 ගන්ථො. රූපක්ඛන්ධො ගන්ථනියො. චත්තාරො බන්ධා සියා ගන්ථනියා, සියා
 අගන්ථනියා. රූපක්ඛන්ධො ගන්ථවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා
 ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො –
 “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො චා''ති, “ගන්ථනියො චෙව නො ව ගන්ථො''.
 තයො බන්ධා න චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියා චා''ති, සියා ගන්ථනියා
 චෙව නො ව ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථනියා චෙව නො ව ගන්ථො''ති.
 සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො ව, සියා ගන්ථනියො චෙව
 නො ව ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියො චා''තිපි,
 “ගන්ථනියො චෙව නො ව ගන්ථො''තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො –
 “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො චා''තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ව
 ගන්ථො''තිපි. තයො බන්ධා න චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා
 චා''ති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ව ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛො –
 “ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ව ගන්ථො''ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා ගන්ථො
 චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො ව, සියා ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ව ගන්ථො,
 සියා න චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තො චා''තිපි,
 “ගන්ථසම්පයුත්තො චෙව නො ව ගන්ථො''ති පි. රූපක්ඛන්ධො
 ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියො. චත්තාරො බන්ධා සියා
 ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා, සියා න
 චත්තඛ්ඛො – “ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා''තිපි,
 “ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා''තිපි.

චත්තාරො බන්ධා නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා.
 සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං. රූපක්ඛන්ධො
 නීවරණියො. චත්තාරො බන්ධා සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා.
 රූපක්ඛන්ධො නීවරණවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා
 නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො –
 “නීවරණඤ්චෙව නීවරණියො චා''ති, “නීවරණියො චෙව නො ව නීවරණං''.

තයො බන්ධා න චත්තබ්බො – “නිවරණා චෙව නිවරණියා චා”ති, සියා නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණා, සියා න චත්තබ්බො – “නිවරණියා චෙව නො ච නිවරණා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා නිවරණඤ්චෙව නිවරණියො ච, සියා නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො – “නිවරණඤ්චෙව නිවරණියො චා”තිපි, “නිවරණියො චෙව නො ච නිවරණ”න්තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තබ්බො – “නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තො චා”තිපි, “නිවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නිවරණ”න්තිපි. තයො බන්ධා න චත්තබ්බො – “නිවරණා චෙව නිවරණසම්පයුත්තා චා”ති, සියා නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණා, සියා න චත්තබ්බො – “නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තො ච, සියා නිවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නිවරණං, සියා න චත්තබ්බො – “නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තො චා”තිපි, “නිවරණසම්පයුත්තො චෙව නො ච නිවරණ”න්තිපි. රූපක්ඛන්ධො නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියො. චත්තාරො බන්ධා සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා, සියා න චත්තබ්බො – “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා”තිපි, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා”තිපි.

චත්තාරො බන්ධා නො පරාමාසා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො. රූපක්ඛන්ධො පරාමට්ඨො. චත්තාරො බන්ධා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා. රූපක්ඛන්ධො පරාමාසවිජ්ජයුත්තො. තයො බන්ධා සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාසසම්පයුත්තො, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තො, සියා න චත්තබ්බො – “පරාමාසසම්පයුත්තො”තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තබ්බො – “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො චා”ති, “පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො”. තයො බන්ධා න චත්තබ්බො – “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨා චා”ති, සියා පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා, සියා න චත්තබ්බො – “පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො ච, සියා පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න චත්තබ්බො – “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨො චා”තිපි, “පරාමට්ඨො චෙව නො ච පරාමාසො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨො. චත්තාරො බන්ධා සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න චත්තබ්බො – “පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා”තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා”තිපි.

රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සාරම්මණො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො විත්තං. චත්තාරො බන්ධා නො විත්තා. තයො බන්ධා චෙතසිකා. ද්වෙ බන්ධා අචෙතසිකා. තයො බන්ධා විත්තසම්පයුත්තා.

රූපක්ඛන්ධො චිත්තවිජ්ජයුත්තො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො – “චිත්තෙන සම්පයුත්තො”තිපි, “චිත්තෙන විජ්ජයුත්තො”තිපි. තයො බන්ධා චිත්තසංසට්ඨා. රූපක්ඛන්ධො චිත්තවිසංසට්ඨො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො – “චිත්තෙන සංසට්ඨො”තිපි, “චිත්තෙන විසංසට්ඨො”තිපි. තයො බන්ධා චිත්තසමුට්ඨානා. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්තසමුට්ඨානො. රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තසමුට්ඨානො, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානො. තයො බන්ධා චිත්තසහභූනො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්තසහභූ. රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ. තයො බන්ධා චිත්තානුපරිචත්තිනො. විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො නො චිත්තානුපරිචත්ති. රූපක්ඛන්ධො සියා චිත්තානුපරිචත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිචත්ති. තයො බන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ද්වෙ බන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. තයො බන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූනො. ද්වෙ බන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූනො. තයො බන්ධා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො. ද්වෙ බන්ධා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො.

විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො අජ්ඣන්තිකො. තයො බන්ධා බාහිරා. රූපක්ඛන්ධො සියා අජ්ඣන්තිකො, සියා බාහිරො. චත්තාරො බන්ධා නො උපාදා. රූපක්ඛන්ධො සියා උපාදා, සියා නො උපාදා, සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා. චත්තාරො බන්ධා නො උපාදානා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං. රූපක්ඛන්ධො උපාදානියො. චත්තාරො බන්ධා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා. රූපක්ඛන්ධො උපාදානවිජ්ජයුත්තො. චත්තාරො බන්ධා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො චා”ති, “උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං”. තයො බන්ධා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා චා”ති, සියා උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො ච, සියා උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියො චා”තිපි, “උපාදානියො චෙව නො ච උපාදානං”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තො චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානං”තිපි. තයො බන්ධා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තා චා”ති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානා, සියා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තො ච, සියා උපාදානසම්පයුත්තො චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තඛ්ඛො – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තො චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තො චෙව

නො ච උපාදාන''න්තිපි. රූපක්ඛන්ධො උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියො. වත්තාරො බන්ධා සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න වත්තබ්බො – “උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා”තිපි, “උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා”තිපි.

වත්තාරො බන්ධා නො කිලෙසා. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො. රූපක්ඛන්ධො සංකිලෙසිකො. වත්තාරො බන්ධා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා. රූපක්ඛන්ධො අසංකිලිට්ඨො. වත්තාරො බන්ධා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා. රූපක්ඛන්ධො කිලෙසවිජ්ජයුත්තො. වත්තාරො බන්ධා සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො චා”ති, “සංකිලෙසිකො වෙව නො ච කිලෙසො”. තයො බන්ධා න වත්තබ්බො – “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා චා”ති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බො – “සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො ච, සියා සංකිලෙසිකො වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකො චා”තිපි, “සංකිලෙසිකො වෙව නො ච කිලෙසො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො චා”තිපි, “සංකිලිට්ඨො වෙව නො ච කිලෙසො”තිපි. තයො බන්ධා න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා චා”ති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බො – “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො ච, සියා සංකිලිට්ඨො වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨො චා”තිපි, “සංකිලිට්ඨො වෙව නො ච කිලෙසො”තිපි.

රූපක්ඛන්ධො න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තො චා”තිපි, “කිලෙසසම්පයුත්තො වෙව නො ච කිලෙසො”තිපි. තයො බන්ධා න වත්තබ්බො – “කිලෙසා වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චා”ති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න වත්තබ්බො – කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා”ති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තො ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තො වෙව නො ච කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බො – “කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තො චා”තිපි, “කිලෙසසම්පයුත්තො වෙව නො ච කිලෙසො”තිපි. රූපක්ඛන්ධො කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකො. වත්තාරො බන්ධා සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බො – “කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා”තිපි, “කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා”තිපි.

රූපක්ඛන්ධො න දස්සනෙන පභාතබ්බො. චත්තාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බො, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බො. රූපක්ඛන්ධො න භාවනාය පභාතබ්බො. චත්තාරො බන්ධා සියා භාවනාය පභාතබ්බො, සියා න භාවනාය පභාතබ්බො. රූපක්ඛන්ධො න දස්සනෙන පභාතබ්බොහෙතුකො. චත්තාරො බන්ධා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බොහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතබ්බොහෙතුකා. රූපක්ඛන්ධො න භාවනාය පභාතබ්බොහෙතුකො. චත්තාරො බන්ධා සියා භාවනාය පභාතබ්බොහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතබ්බොහෙතුකා. රූපක්ඛන්ධො අවිතක්කො. චත්තාරො බන්ධා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. රූපක්ඛන්ධො අවිචාරො. චත්තාරො බන්ධා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. රූපක්ඛන්ධො අප්පිතිකො, චත්තාරො බන්ධා සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. රූපක්ඛන්ධො න පිතිසහගතො. චත්තාරො බන්ධා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. ද්වෙ බන්ධා න සුඛසහගතා. තයො බන්ධා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. ද්වෙ බන්ධා න උපෙක්ඛාසහගතා. තයො බන්ධා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

රූපක්ඛන්ධො කාමාවචරො. චත්තාරො බන්ධා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා. රූපක්ඛන්ධො න රූපාවචරො. චත්තාරො බන්ධා සියා රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා. රූපක්ඛන්ධො න අරූපාවචරො. චත්තාරො බන්ධා සියා අරූපාවචරා, සියා න අරූපාවචරා. රූපක්ඛන්ධො පරියාපන්නො. චත්තාරො බන්ධා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා. රූපක්ඛන්ධො අනියානිකො. චත්තාරො බන්ධා සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා. රූපක්ඛන්ධො අනියතො. චත්තාරො බන්ධා සියා නියතා, සියා අනියතා. රූපක්ඛන්ධො සඋත්තරො. චත්තාරො බන්ධා සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා. රූපක්ඛන්ධො අරණො. චත්තාරො බන්ධා සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.

බන්ධවිභච්ඡිකා නිට්ඨිතො.

2. ආයතනවිභව්ගො

1. සුත්තන්තභාජනීයං

154. ද්වාදසායතනානි — චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝාතායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

චක්ඛුං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. රූපා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. සොතං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. සද්දා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. ඝාතං අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා විපරිණාමධම්මං. ගන්ධා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. ජීව්හා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. රසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. කායො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො. ඵොට්ඨබ්බා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා. මනො අනිච්චො දුක්ඛො අනත්තා විපරිණාමධම්මො. ධම්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා විපරිණාමධම්මා.

සුත්තන්තභාජනීයං.

2. අභිධම්මභාජනීයං

155. ද්වාදසායතනානි — චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝාතායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං, රූපායතනං, සද්දායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, ධම්මායතනං.

156. තත්ථ කතමං චක්ඛායතනං? යං චක්ඛු [චක්ඛුං (සී. සා. ක.) ධ. ස. 596-599] චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන චක්ඛුතා අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන රූපං සනිදස්සනං සප්පට්ඨං පස්සි වා පස්සති වා පස්සිස්සති වා පස්සෙ වා, චක්ඛුම්පෙනං චක්ඛායතනම්පෙනං චක්ඛුධාතුපෙසා චක්ඛුන්ද්‍රියම්පෙනං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසා සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙනං බෙත්තම්පෙනං චන්ද්‍රම්පෙනං නෙත්තම්පෙනං නයනම්පෙනං ඔරිමං තීරම්පෙනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුවිච්ඡි ‘චක්ඛායතනං’.

157. තත්ථ කතමං සොතායතනං? යං සොතං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන සොතෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන සද්දං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සුණි වා සුණාති වා සුණිස්සති වා සුණෙ වා, සොතම්පෙනං සොතායතනම්පෙනං සොතධාතුපෙසා සොතින්ද්‍රියම්පෙනං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසා

සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙනං ඛේතම්පෙනං චත්ථම්පෙනං ඔරිමං තීරම්පෙනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුවිච්ඡි “සොනායතනං”.

158. තත්ථ කතමං සොනායතනං? යං සොනං චතුන්තං මහාභුතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන සොනෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨො ගන්ධං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සායි වා සායති වා සායස්සති වා සායෙ වා, සානම්පෙනං සොනායතනම්පෙනං සානධාතුපෙසො සානින්ද්‍රියම්පෙනං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසො සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙනං ඛේතම්පෙනං චත්ථම්පෙනං ඔරිමං තීරම්පෙනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුවිච්ඡි “සොනායතනං”.

159. තත්ථ කතමං ජීව්හායතනං? යා ජීව්හා චතුන්තං මහාභුතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යාය ජීව්හාය අනිදස්සනාය සප්පට්ඨාය රසං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සායි වා සායති වා සායස්සති වා සායෙ වා, ජීව්හාපෙසො ජීව්හායතනම්පෙනං ජීව්හාධාතුපෙසො ජීව්හින්ද්‍රියම්පෙනං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසො සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙනං ඛේතම්පෙනං චත්ථම්පෙනං ඔරිමං තීරම්පෙනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුවිච්ඡි “ජීව්හායතනං”.

160. තත්ථ කතමං කායායතනං? යො කායො චතුන්තං මහාභුතානං උපාදාය පසාදො අත්තභාවපරියාපන්නො අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යෙන කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨො ඵොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං චුසි වා චුසති වා චුසස්සති වා චුසෙ වා, කායොපෙසො කායායතනම්පෙනං කායධාතුපෙසො කායින්ද්‍රියම්පෙනං ලොකොපෙසො ද්වාරාපෙසො සමුද්දොපෙසො පණ්ඩරම්පෙනං ඛේතම්පෙනං චත්ථම්පෙනං ඔරිමං තීරම්පෙනං සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො. ඉදං වුවිච්ඡි “කායායතනං”.

161. තත්ථ කතමං මනායතනං? එකවිධෙන මනායතනං – එස්සසම්පයුත්තං.

දූවිධෙන මනායතනං – අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං – අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං.

චතුර්විධෙන මනායතනං – අත්ථි කාමාවචරං, අත්ථි රූපාවචරං, අත්ථි අරූපාවචරං, අත්ථි අපරියාපන්නං.

පඤ්චවිධෙන මනායතනං - අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං.

ඡබ්බිධෙන මනායතනං - චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන මනායතනං.

සත්තවිධෙන මනායතනං - චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තවිධෙන මනායතනං.

අට්ඨවිධෙන මනායතනං - චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අට්ඨවිධෙන මනායතනං.

නවවිධෙන මනායතනං - චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං නවවිධෙන මනායතනං.

දසවිධෙන මනායතනං - චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනෝධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. එවං දසවිධෙන මනායතනං.

එකවිධෙන මනායතනං - එස්සසම්පයුත්තං.

ද්විධෙන මනායතනං - අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං.

තිවිධෙන මනායතනං - අත්ථි සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, අත්ථි දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, අත්ථි අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං...පෙ..... එවං ත්‍රිවිධෙන මනායතනං. ඉදං වුවිච්ඡි “මනායතනං”.

162. තත්ථ කතමං රූපායතනං? යං රූපං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පට්ඨං නීලං පිතකං ලොහිතකං [පීතං ලොහිතං (සී.)] ඔදාතං කාලකං මඤ්ජීට්ඨකං [මඤ්ජේට්ඨකං (සී. ස්‍යා.)] හරි හරිවණ්ණං අම්බච්ඡුරවණ්ණං දීපං රස්සං අණුං පූලං වට්ටං පරිමණ්ඩලං

චතුරස්සං ඡළංසං අට්ඨංසං සොළසංසං නින්තං ඵලං ඡායා ආතපො ආලොකො අත්ඨකාරො අබ්භා මහිකා ධුමො රජො චන්දමණ්ඩලස්ස වණ්ණනිභා සූරියමණ්ඩලස්ස [සූරියමණ්ඩලස්ස (සී. සා. කං.)] වණ්ණනිභා තාරකරූපානං වණ්ණනිභා ආදාසමණ්ඩලස්ස වණ්ණනිභා මණ්සඛබ්බුත්තවෙචරියස්ස වණ්ණනිභා ඡාතරූපරජතස්ස වණ්ණනිභා, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභා සනිදස්සනං සප්පට්ඨං, යං රූපං සනිදස්සනං සප්පට්ඨං චක්ඛුනා අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන පස්සි වා පස්සති වා පස්සිස්සති වා පස්සෙ වා, රූපමිපෙන රූපායතනමිපෙන රූපධාතුපෙසා. ඉදං වුච්චති “රූපායතනං”.

163. තත්ථ කතමං සද්දායතනං? යො සද්දො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො හෙරිසද්දො මුදිඬ්ගසද්දො [මුතිඬ්ගසද්දො (සී.)] සඬ්ඛසද්දො පණ්ණසද්දො ගීතසද්දො වාදිතසද්දො සම්මසද්දො පාණිසද්දො සත්තානං නිග්ගොසසද්දො ධාතුනං සන්තිඝාතසද්දො වාතසද්දො උදකසද්දො මනුස්සසද්දො අමනුස්සසද්දො, යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි සද්දො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යං සද්දං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සොනෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන සුණි වා සුණාති වා සුණිස්සති වා සුණෙ වා, සද්දොපෙසො සද්දායතනමිපෙන සද්දධාතුපෙසා. ඉදං වුච්චති “සද්දායතනං”.

164. තත්ථ කතමං ගන්ධායතනං? යො ගන්ධො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො මූලගන්ධො සාරගන්ධො තවගන්ධො පත්තගන්ධො පුප්ඵගන්ධො ඵලගන්ධො ආමගන්ධො විස්සගන්ධො සුගන්ධො දුග්ගන්ධො, යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි ගන්ධො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යං ගන්ධං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං සොනෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ඝායි වා ඝායති වා ඝායිස්සති වා ඝායෙ වා, ගන්ධොපෙසො ගන්ධායතනමිපෙන ගන්ධධාතුපෙසා. ඉදං වුච්චති “ගන්ධායතනං”.

165. තත්ථ කතමං රසායතනං? යො රසො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො මූලරසො ඛන්ධරසො තවරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අම්බිලං මධුරං තිත්තකං කටුකං ලොණිකං [ලපිලකං (සී.), ලම්පිකං (ක. සී.)] බාරිකං ලම්බිකං කසාටො සාදු අසාදු, යො වා පනඤ්ඤොපි අත්ථි රසො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය අනිදස්සනො සප්පට්ඨො, යං රසං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං ජීවිහාය අනිදස්සනාය සප්පට්ඨාය ඝායි වා ඝායති වා ඝායිස්සති වා ඝායෙ වා, රසොපෙසො රසායතනමිපෙන රසධාතුපෙසා. ඉදං වුච්චති “රසායතනං”.

166. තත්ථ කතමං චොට්ඨබ්බායතනං? පථව්ඨාතු තෙජොධාතු වායොධාතු කක්ඛළං මුදුකං සංඝ්භං ඵරුසං සුඛසම්ඵස්සං දුක්ඛසම්ඵස්සං ගරුකං ලහුකං, යං චොට්ඨබ්බං අනිදස්සනං සප්පට්ඨං කායෙන අනිදස්සනෙන සප්පට්ඨෙන ඵ්ඨි වා ඵ්ඨසති වා ඵ්ඨස්සති වා ඵ්ඨසෙ වා, චොට්ඨබ්බොපෙසො චොට්ඨබ්බායතනම්පෙනං චොට්ඨබ්බධාතුපෙසා. ඉදං වුච්චති ‘‘චොට්ඨබ්බායතනං’’.

167. තත්ථ කතමං ධම්මායතනං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, යඤ්ච රූපං අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං, අසඬ්ඛතා ව ධාතු.

තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො? එකච්චෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – ඵස්සසම්පයුත්තො. දුච්චෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො. තිච්චෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසච්චෙන වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුච්චෙන වෙදනාක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති ‘‘වෙදනාක්ඛන්ධො’’.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො? එකච්චෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – ඵස්සසම්පයුත්තො. දුච්චෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො. තිච්චෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසච්චෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුච්චෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති ‘‘සඤ්ඤාක්ඛන්ධො’’.

තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො? එකච්චෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො. දුච්චෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි න හෙතු. තිච්චෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසච්චෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුච්චෙන සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො. අයං වුච්චති ‘‘සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො’’.

තත්ථ කතමං රූපං අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං? ඉත්ථිත්ථියං පුරිසිත්ථියං...පෙ.... කබලිකාරො ආභාරො. ඉදං වුච්චති රූපං ‘‘අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං’’.

තත්ථ කතමා අසඬ්ඛතා ධාතු? රාගක්ඛයො, දොසක්ඛයො, මොහක්ඛයො – අයං වුච්චති ‘‘අසඬ්ඛතා ධාතු’’.

ඉදං වුච්චති ධම්මායතනං.

අභිධම්මභාෂ්‍යීයං.

3. පඤ්චාප්‍රවෘත්තං

168. ද්වාදසායතනානි – චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝාතායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං.

169. ද්වාදසන්තං ආයතනානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

170. දසායතනා අබ්‍යාකතා. ද්වායතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. දසායතනා න චත්තබ්බා – “සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි. මනායතනං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං. ධම්මායතනං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං – “සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත”න්තිපි, “දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත”න්තිපි, “අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත”න්තිපි. දසායතනා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා. ද්වායතනා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නපාදානියා. සද්දායතනං අනුපාදින්නපාදානියං. චත්තාරො ආයතනා සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදානියා. ද්වායතනා සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා. දසායතනා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. ද්වායතනා සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. දසායතනා අවිතක්කඅවිචාරා. මනායතනං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං. ධම්මායතනං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං, සියා න චත්තබ්බං – “සවිතක්කසවිචාර”න්තිපි, “අවිතක්කවිචාරමත්ත”න්තිපි, “අවිතක්කඅවිචාර”න්තිපි. දසායතනා න චත්තබ්බා – “පිතිසහගතා”තිපි, “සුඛසහගතා”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතා”තිපි. ද්වායතනා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා – “පිතිසහගතා”තිපි, “සුඛසහගතා”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතා”තිපි.

දසායතනා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා නෙව දස්සනෙන න

භාවනාය පභාතබ්බා. දසායතනා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා. ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පභාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතබ්බහෙතුකා. දසායතනා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. ද්වායතනා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. දසායතනා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. ද්වායතනා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. දසායතනා පරිත්තා. ද්වායතනා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා. දසායතනා අනාරම්මණා. ද්වායතනා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා — “පරිත්තාරම්මණා”තිපි, “මහග්ගතාරම්මණා”තිපි, “අප්පමාණාරම්මණා”තිපි. දසායතනා මජ්ඣිමා. ද්වායතනා සියා භීතා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණිතා. දසායතනා අනියතා. ද්වායතනා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

දසායතනා අනාරම්මණා. ද්වායතනා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න වත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි. පඤ්චායතනා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න වත්තබ්බා — “අනුප්පන්නා”ති. සද්දායතනං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, න වත්තබ්බං — “උප්පාදී”ති. පඤ්චායතනා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. ධම්මායතනං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි, සියා න වත්තබ්බං — “උප්පන්න”න්තිපි, “අනුප්පන්න”න්තිපි, “උප්පාදී”තිපි. එකාදසායතනා සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. ධම්මායතනං සියා අතීතං, සියා අනාගතං, සියා පච්චුප්පන්නං, සියා න වත්තබ්බං — “අතීත”න්තිපි, “අනාගත”න්තිපි, “පච්චුප්පන්න”න්තිපි. දසායතනා අනාරම්මණා. ද්වායතනා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා — “අතීතාරම්මණා”තිපි, “අනාගතාරම්මණා”තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණා”තිපි; සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා. දසායතනා අනාරම්මණා. ද්වායතනා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බා — “අජ්ඣත්තාරම්මණා”තිපි, “බහිද්ධාරම්මණා”තිපි, “අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා”තිපි. රූපායතනං සනිදස්සනසප්පට්ඨං. නවායතනා අනිදස්සනසප්පට්ඨා. ද්වායතනා අනිදස්සනසප්පට්ඨා.

2. දුකං

171. එකාදසායතනා න හෙතු. ධම්මායතනං සියා හෙතු, සියා න හෙතු. දසායතනා අහෙතුකා. ද්වායතනා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා. දසායතනා

හෙතුච්ඡේදයන්තා. ද්වායතනා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුච්ඡේදයන්තා. දසායතනා න චත්තඛිඛා – “හෙතු චෙව සහෙතුකා වා”තිපි, “සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු”තිපි. මනායතනං න චත්තඛිඛං – “හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්චා”ති, සියා සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තඛිඛං – “සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු”ති. ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ච, සියා සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තඛිඛං – “හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්චා”තිපි, “සහෙතුකඤ්චෙව න ච හෙතු”තිපි. දසායතනා න චත්තඛිඛා – “හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා වා”තිපි, “හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු”තිපි. මනායතනං න චත්තඛිඛං – “හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තඛිඛං – “හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු”ති. ධම්මායතනං සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තඛිඛං – “හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු”තිපි. දසායතනා න හෙතුඅහෙතුකා. මනායතනං සියා න හෙතුසහෙතුකං, සියා න හෙතුඅහෙතුකං. ධම්මායතනං සියා න හෙතුසහෙතුකං, සියා න හෙතුඅහෙතුකං, සියා න චත්තඛිඛං – “න හෙතුසහෙතුක”න්තිපි, “න හෙතුඅහෙතුක”න්තිපි.

ඵකාදසායතනා සජ්ජවචයා. ධම්මායතනං සියා සජ්ජවචයං, සියා අජ්ජවචයං. ඵකාදසායතනා සඛිඛතා. ධම්මායතනං සියා සඛිඛතං, සියා අසඛිඛතං. රූපායතනං සනිදස්සනං. ඵකාදසායතනා අනිදස්සනා. දසායතනා සජ්ජපිසා. ද්වායතනා අජ්ජපිසා. දසායතනා රූපා. මනායතනං අරූපං. ධම්මායතනං සියා රූපං, සියා අරූපං. දසායතනා ලොකියා. ද්වායතනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා; කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

ඵකාදසායතනා නො ආසවා. ධම්මායතනං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො. දසායතනා සාසවා. ද්වායතනා සියා සාසවා, සියා අනාසවා. දසායතනා ආසවච්ඡේදයන්තා. ද්වායතනා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවච්ඡේදයන්තා. දසායතනා න චත්තඛිඛා – “ආසවා චෙව සාසවා වා”ති, “සාසවා චෙව නො ච ආසවා”. මනායතනං න චත්තඛිඛං – “ආසවො චෙව සාසවඤ්චා”ති, සියා සාසවඤ්චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛිඛං – “සාසවඤ්චෙව නො ච ආසවො”ති. ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව සාසවඤ්ච, සියා සාසවඤ්චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛිඛං – “ආසවො චෙව සාසවඤ්චා”තිපි, “සාසවඤ්චෙව නො ච ආසවො”තිපි. දසායතනා න චත්තඛිඛා – “ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා වා”තිපි, “ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා”තිපි. මනායතනං න චත්තඛිඛං – “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛිඛං – “ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ආසවො”ති. ධම්මායතනං සියා ආසවො චෙව

ආසවසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව ආසවො, සියා න වත්තඛ්ඛං — “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි,
 “ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව ආසවො”තිපි. දසායතනා
 ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා. ද්වායතනා සියා ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා, සියා
 ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා, සියා න වත්තඛ්ඛං — “ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා”තිපි,
 “ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා”තිපි.

ඵකාදසායතනා නො සංයොජනා. ධම්මායතනං සියා සංයොජනං, සියා නො
 සංයොජනං. දසායතනා සංයොජනියා. ද්වායතනා සියා සංයොජනියා, සියා
 අසංයොජනියා. දසායතනා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. ද්වායතනා සියා
 සංයොජනසම්පයුත්තා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. දසායතනා න වත්තඛ්ඛං —
 “සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා”ති, සංයොජනියා චෙව නො ව
 සංයොජනා. මනායතනං න වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනියඤ්චා”ති, සියා සංයොජනියඤ්චෙව නො ව සංයොජනං, සියා න
 වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනියඤ්චෙව නො ව සංයොජන”න්ති. ධම්මායතනං සියා
 සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියඤ්ච, සියා සංයොජනියඤ්චෙව නො ව
 සංයොජනං, සියා න වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනිය”න්තිපි,
 “සංයොජනියඤ්චෙව නො ව සංයොජන”න්තිපි. දසායතනා න වත්තඛ්ඛං —
 “සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා”තිපි, “සංයොජනසම්පයුත්තා
 චෙව නො ව සංයොජනා”තිපි. මනායතනං න වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව
 සංයොජනං, සියා න වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව
 සංයොජන”න්ති. ධම්මායතනං සියා සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනසම්පයුත්තඤ්ච, සියා සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව
 සංයොජනං, සියා න වත්තඛ්ඛං — “සංයොජනඤ්චෙව
 සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව
 සංයොජන”න්තිපි. දසායතනා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා. ද්වායතනා
 සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා, සියා
 සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා, සියා න වත්තඛ්ඛං —
 “සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා”තිපි,
 “සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා”තිපි.

ඵකාදසායතනා නො ගන්ථා. ධම්මායතනං සියා ගන්ථො, සියා නො
 ගන්ථො. දසායතනා ගන්ථනියා. ද්වායතනා සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා.
 දසායතනා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. ද්වායතනා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා
 ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. දසායතනා න වත්තඛ්ඛං — “ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චා”ති,
 ගන්ථනියා චෙව නො ව ගන්ථා. මනායතනං න වත්තඛ්ඛං — “ගන්ථො චෙව
 ගන්ථනියඤ්චා”ති, සියා ගන්ථනියඤ්චෙව නො ව ගන්ථො, සියා න වත්තඛ්ඛං

— “ගන්ථනියඤ්චෙව නො ච ගන්ථො”ති. ධම්මායතනං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්ච, සියා ගන්ථනියඤ්චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තබ්බං — “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්චා”තිපි, “ගන්ථනියඤ්චෙව නො ච ගන්ථො”තිපි. දසායතනා න චත්තබ්බා — “ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චා”තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථා”තිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං — “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තබ්බං — “ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො”ති. ධම්මායතනං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තබ්බං — “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො”තිපි. දසායතනා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා. ද්වායතනා සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා, සියා න චත්තබ්බා — “ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා”තිපි, “ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා”තිපි.

එකාදසායතනා නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා. ධම්මායතනං සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං. දසායතනා නීවරණියා. ද්වායතනා සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා. දසායතනා නීවරණවිජ්ජයුත්තා. ද්වායතනා සියා නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිජ්ජයුත්තා. දසායතනා න චත්තබ්බා — “නීවරණා චෙව නීවරණියා චා”ති, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා. මනායතනං න චත්තබ්බං — “නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්චා”ති, සියා නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බං — “නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණ”න්ති. ධම්මායතනං සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්ච, සියා නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බං — “නීවරණඤ්චෙව නීවරණියඤ්චා”තිපි, “නීවරණියඤ්චෙව නො ච නීවරණ”න්තිපි. දසායතනා න චත්තබ්බා — “නීවරණා චෙව නීවරණසම්පයුත්තා චා”තිපි, “නීවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නීවරණා”තිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං — “නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බං — “නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණ”න්ති. ධම්මායතනං සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්ච, සියා නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තබ්බං — “නීවරණඤ්චෙව නීවරණසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “නීවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නීවරණ”න්තිපි. දසායතනා නීවරණවිජ්ජයුත්තනීවරණියා. ද්වායතනා සියා නීවරණවිජ්ජයුත්තනීවරණියා, සියා නීවරණවිජ්ජයුත්තඅනීවරණියා, සියා න චත්තබ්බා — “නීවරණවිජ්ජයුත්තනීවරණියා”තිපි, “නීවරණවිජ්ජයුත්තඅනීවරණියා”තිපි.

එකාදසායනනා නො පරාමාසා. ධම්මායතනං සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො. දසායනනා පරාමට්ඨා. ද්වායනනා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා. දසායනනා පරාමාසවිජ්ජයුත්තං. මනායනනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තං. ධම්මායතනං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තං, සියා න චත්තඛිං. — “පරාමාසසම්පයුත්ත”න්තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්ත”න්තිපි. දසායනනා න චත්තඛිං — “පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨා චා”ති, “පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා”. මනායනනං න චත්තඛිං — “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨාඤ්චා”ති, සියා පරාමට්ඨාඤ්චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න චත්තඛිං. — “පරාමට්ඨාඤ්චෙව නො ච පරාමාසො”ති. ධම්මායතනං සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨාඤ්ච, සියා පරාමට්ඨාඤ්චෙව නො ච පරාමාසො, සියා න චත්තඛිං. — “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨාඤ්චා”තිපි, “පරාමට්ඨාඤ්චෙව නො ච පරාමාසො”තිපි. දසායනනා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා. ද්වායනනා සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න චත්තඛිං — “පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා”තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා”තිපි.

දසායනනා අනාරම්මණා. මනායනනං සාරම්මණං. ධම්මායතනං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං. මනායනනං විත්තං. එකාදසායනනා නො විත්තා. එකාදසායනනා අචෙතසිකා. ධම්මායතනං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං. දසායනනා විත්තවිජ්ජයුත්තං. ධම්මායතනං සියා විත්තසම්පයුත්තං, සියා විත්තවිජ්ජයුත්තං. මනායනනං න චත්තඛිං. — “විත්තෙන සම්පයුත්ත”න්තිපි, “විත්තෙන විජ්ජයුත්ත”න්තිපි. දසායනනා විත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨං, සියා විත්තවිසංසට්ඨං. මනායනනං න චත්තඛිං. — “විත්තෙන සංසට්ඨ”න්තිපි, “විත්තෙන විසංසට්ඨ”න්තිපි. ඡායනනා නො විත්තසමුට්ඨානා. ඡායනනා සියා විත්තසමුට්ඨානා, සියා නො විත්තසමුට්ඨානා. එකාදසායනනා නො විත්තසහභූනො. ධම්මායතනං සියා විත්තසහභූ, සියා නො විත්තසහභූ. එකාදසායනනා නො විත්තානුපරිචත්තිනො. ධම්මායතනං සියා විත්තානුපරිචත්ති, සියා නො විත්තානුපරිචත්ති. එකාදසායනනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. එකාදසායනනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූනො. ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ. එකාදසායනනා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො. ධම්මායතනං සියා විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්ති, සියා නො විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්ති.

ඡායතනා අජ්ඣන්තිකා. ඡායතනා බාහිරා. නවායතනා උපාදා. ද්වායතනා නො උපාදා. ධම්මායතනං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා. පඤ්චායතනා උපාදින්නා. සද්දායතනං අනුපාදින්නං. ඡායතනා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා. එකාදසායතනා නො උපාදානා. ධම්මායතනං සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං. දසායතනා උපාදානියා. ද්වායතනා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා. දසායතනා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. ද්වායතනා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. දසායතනා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානියා චා”ති, උපාදානියා වෙව නො ච උපාදානා. මනායතනං න චත්තබ්බං – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්චා”ති, සියා උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදාන”න්ති. ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්ච, සියා උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්චා”තිපි, “උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදාන”න්තිපි. දසායතනා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානසම්පයුත්තා චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ච උපාදානා”තිපි. මනායතනං න චත්තබ්බං – “උපාදානියඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්චා”ති, සියා උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදාන”න්ති. ධම්මායතනං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්ච, සියා උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදාන”න්තිපි. දසායතනා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා. ද්වායතනා සියා උපාදානසම්පයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා”තිපි, “උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා”තිපි.

එකාදසායතනා නො කිලෙසා. ධම්මායතනං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො. දසායතනා සංකිලෙසිකා. ද්වායතනා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා. දසායතනා අසංකිලිට්ඨා. ද්වායතනා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා. දසායතනා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. ද්වායතනා සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. දසායතනා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා චා”ති, “සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා”. මනායතනං න චත්තබ්බං – “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකඤ්චා”ති, සියා සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං – “සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො”ති. ධම්මායතනං සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං – “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකඤ්චා”තිපි, “සංකිලෙසිකඤ්චෙව

නො ව කිලෙසො''තිපි. දසායතනා න චත්තඛිබ්බා - ''කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා වා''තිපි, ''සංකිලිට්ඨා චෙව නො ව කිලෙසා''තිපි. මනායතනං න චත්තඛිබ්බං - ''කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨාඤ්චා''ති, සියා සංකිලිට්ඨාඤ්චෙව නො ව කිලෙසො, සියා න චත්තඛිබ්බං - ''සංකිලිට්ඨාඤ්චෙව නො ව කිලෙසො''ති. ධම්මායතනං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨාඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨාඤ්චෙව නො ව කිලෙසො, සියා න චත්තඛිබ්බං - ''කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨාඤ්චා''තිපි, ''සංකිලිට්ඨාඤ්චෙව නො ව කිලෙසො''තිපි.

දසායතනා න චත්තඛිබ්බා - ''කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා වා''තිපි, ''කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ව න කිලෙසා''තිපි. මනායතනං න චත්තඛිබ්බං - ''කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චා''ති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව කිලෙසො, සියා න චත්තඛිබ්බං - ''කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව කිලෙසො''ති. ධම්මායතනං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව කිලෙසො, සියා න චත්තඛිබ්බං - ''කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චා''තිපි, ''කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ව කිලෙසො''තිපි. දසායතනා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා. ද්වායතනා සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න චත්තඛිබ්බා - ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා''තිපි, ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා''තිපි.

දසායතනා න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බා. ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පභාතඛිබ්බා, සියා න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බා. දසායතනා න භාවනාය පභාතඛිබ්බා. ද්වායතනා සියා භාවනාය පභාතඛිබ්බා, සියා න භාවනාය පභාතඛිබ්බා. දසායතනා න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බහෙතුකා. ද්වායතනා සියා දස්සනෙන පභාතඛිබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බහෙතුකා. දසායතනා න භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකා. ද්වායතනා සියා භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකා. දසායතනා අවිතක්කා. ද්වායතනා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. දසායතනා අවිචාරා. ද්වායතනා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. දසායතනා අජ්ජිතිකා. ද්වායතනා සියා සජ්ජිතිකා, සියා අජ්ජිතිකා. දසායතනා න ජිතිසහගතා. ද්වායතනා සියා ජිතිසහගතා, සියා න ජිතිසහගතා. දසායතනා න සුඛසහගතා. ද්වායතනා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. දසායතනා න උපෙක්ඛාසහගතා. ද්වායතනා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

දසායතනා කාමාවචරා. ද්වායතනා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා. දසායතනා න රූපාවචරා. ද්වායතනා සියා රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා. දසායතනා න අරූපාවචරා. ද්වායතනා සියා අරූපාවචරා, සියා න අරූපාවචරා. දසායතනා පරියාපන්නා. ද්වායතනා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

අභිධම්මපිටකෙ

විභච්ඡිකා

ආයතනවිභච්ඡිකා

දසායතනා අනියානිකා. ද්වායතනා සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා.
දසායතනා අනියතා. ද්වායතනා සියා නියතා, සියා අනියතා. දසායතනා
සඋත්තරා. ද්වායතනා සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා. දසායතනා අරණා.
ද්වායතනා සියා සරණා, සියා අරණානි.

පඤ්ඤාප්පච්ඡිකං.

ආයතනවිභච්ඡිකා නිට්ඨිකො.

3. ධාතු විභජිතො

1. සුත්තන්තභාෂණීයං

172. ඡ ධාතුයො – පථවිධාතු [පථවිධාතු (සි. සා.) එවමුපරිපි], ආපොධාතු, තෙජොධාතු, වායොධාතු, ආකාසධාතු, විඤ්ඤාණධාතු.

173. තත්ථ කතමා පථවිධාතු? පථවිධාතුද්වයං – අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා පථවිධාතු? යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛලං බරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – කෙසා ලොමා නබා දන්තා තවො මංසං න්හාරු [න්හාරු (සි.)] අට්ඨි අට්ඨිමිඤ්ජං [අට්ඨිමිඤ්ජං (සි.)] චක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පජ්ජාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කරිසං, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛලං බරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො අජ්ඣත්තං උපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘අජ්ඣත්තිකා පථවිධාතු’.

තත්ථ කතමා බාහිරා පථවිධාතු? යං බාහිරං කක්ඛලං බරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – අයො ලොහං තිපු සීසං සජ්ඣං [සජ්ඣං (සා.)] මුත්තා මණි වෙළුරියො සඬබො සිලා පවාලං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඬකො [ලොහිතඬකො (සා. ක.), ලොහිතකො (?)] මසාරගල්ලං තිණං කට්ඨං සක්ඛරා කඨලං [කඨලං (ක.)] භූමි පාසාණො පබ්බතො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි බාහිරං කක්ඛලං බරිගතං කක්ඛලත්තං කක්ඛලභාවො බහිද්ධා අනුපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘බාහිරා පථවිධාතු’. යා ච අජ්ඣත්තිකා පථවිධාතු යා ච බාහිරා පථවිධාතු, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඬබ්බිසිත්වා – අයං වුච්චති ‘පථවිධාතු’.

174. තත්ථ කතමා ආපොධාතු? ආපොධාතුද්වයං – අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු? යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං [ස්නෙහො ස්නෙහගතං (සා.)] බන්ධනත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – පිත්තං සෙම්භං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙලො සිඬ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්තං, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු’.

තත්ථ කතමා බාහිරා ආපොධාතු? යං බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – මූලරසො බන්ධරසො තවරසො පත්තරසො පුජ්ජරසො ඵලරසො ඛීරං දධි සජ්ජි නවනිතං තෙලං මධු ඵාණිතං භූමිමානි වා උදකානි අන්තලික්ඛානි වා, යං වා පනඤ්ඤමිපි

අත්ථි බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘බාහිරා ආපොධාතු’. යා ච අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු යා ච බාහිරා ආපොධාතු, තදෙකජ්ඣං අභිසංඝද්ධුහිත්වා අභිසංඝඛිපිත්වා – අයං වුච්චති ‘ආපොධාතු’.

175. තත්ථ කතමා තෙජොධාතු? තෙජොධාතුද්වයං – අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු? යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – යෙන ච සන්තප්පති යෙන ච ජීරියති යෙන ච පරිඛය්‍යති යෙන ච අසිත්තභිකායිකසායිකං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡති, යං වා පනඤ්ඤමිති අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං අජ්ඣත්තං උපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු’.

තත්ථ කතමා බාහිරා තෙජොධාතු? යං බාහිරං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – කට්ඨග්ගි පලාලග්ගි [සකලිකග්ගි (සබ්බත්ථ)] තිණග්ගි ගොමයග්ගි ථුසග්ගි සඬකාරග්ගි ඉන්ද්‍රග්ගි අග්ගිසන්තාපො සූරියසන්තාපො කට්ඨසන්තිවයසන්තාපො තිණසන්තිවයසන්තාපො ධඤ්ඤසන්තිවයසන්තාපො භණ්ඩසන්තිවයසන්තාපො, යං වා පනඤ්ඤමිති අත්ථි බාහිරං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මාගතං උසුමං උසුමගතං බහිද්ධා අනුපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘බාහිරා තෙජොධාතු’. යා ච අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු යා ච බාහිරා තෙජොධාතු, තදෙකජ්ඣං අභිසංඝද්ධුහිත්වා අභිසංඝඛිපිත්වා – අයං වුච්චති ‘තෙජොධාතු’.

176. තත්ථ කතමා වායොධාතු? වායොධාතුද්වයං – අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු? යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – උද්ධමගමා වාතා අධොගමා වාතා කුච්ඡිසයා වාතා කොට්ඨාසයා [කොට්ඨසයා (සී. ස්‍යා.)] වාතා අඬගමඬගානුසාරිනො වාතා සත්ථකවාතා බුරකවාතා උප්පලකවාතා අස්සාසො පස්සාසො ඉති වා, යං වා පනඤ්ඤමිති අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්නං – අයං වුච්චති ‘අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු’.

තත්ථ කතමා බාහිරා වායොධාතු? යං බාහිරං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං, සෙය්‍යථිදං – පුරත්ථිමා වාතා පච්ඡිමා වාතා උත්තරා වාතා දක්ඛිණා වාතා සරජා වාතා අරජා වාතා සීතා වාතා උණ්භා වාතා පරිත්තා වාතා අධිමත්තා වාතා කාලවාතා වෙරම්භවාතා

පක්ඛවාතා සුපණ්ණවාතා තාලවණ්ටවාතා විධුපනවාතා, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි බාහිරං වායො වායොගතං උමභිතත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං – අයං වුවච්ඡි ‘බාහිරා වායොධාතු’. යා ව අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු යා ව බාහිරා වායොධාතු, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිතිත්වා – අයං වුවච්ඡි ‘වායොධාතු’.

177. තත්ථ කතමා ආකාසධාතු? ආකාසධාතුද්වයං – අත්ථි අජ්ඣත්තිකා, අත්ථි බාහිරා. තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු? යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විචරො විචරගතං අසම්ප්පිධං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣත්තං උපාදින්නං, සෙයාථිදං – කණ්ණවිජ්ඣද්දං නාසවිජ්ඣද්දං මුඛද්වාරං, යෙන ව අසිතපිතබාධිතසාධිතං අජ්ඣොහරති, යත්ථ ව අසිතපිතබාධිතසාධිතං සන්තිට්ඨති, යෙන ව අසිතපිතබාධිතසාධිතං අධොභාගං නික්ඛමති, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විචරො විචරගතං අසම්ප්පිධං මංසලොභිතෙහි අජ්ඣත්තං උපාදින්නං – අයං වුවච්ඡි ‘අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු’.

තත්ථ කතමා බාහිරා ආකාසධාතු? යං බාහිරං ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විචරො විචරගතං අසම්ප්පිධං චතුභි මහාභූතෙහි බහිද්ධා අනුපාදින්නං – අයං වුවච්ඡි ‘බාහිරා ආකාසධාතු’. යා ව අජ්ඣත්තිකා ආකාසධාතු යා ව බාහිරා ආකාසධාතු, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිතිත්වා – අයං වුවච්ඡි ‘ආකාසධාතු’.

178. තත්ථ කතමා විඤ්ඤාණධාතු? චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුවච්ඡි ‘විඤ්ඤාණධාතු’.

ඉමා ඡ ධාතුයො.

179. අපරාපි ඡ ධාතුයො – සුඛධාතු, දුක්ඛධාතු, සොමනස්සධාතු, දොමනස්සධාතු, උපෙක්ඛධාතු, අවිජ්ජාධාතු.

180. තත්ථ කතමා සුඛධාතු? යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුවච්ඡි ‘සුඛධාතු’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛධාතු? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – අයං වුවච්ඡි ‘දුක්ඛධාතු’.

තත්ථ කතමා සොමනස්සධාතු? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා – අයං වුච්චති “සොමනස්සධාතු”.

තත්ථ කතමා දොමනස්සධාතු? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා චෙදනා – අයං වුච්චති “දොමනස්සධාතු”.

තත්ථ කතමා උපෙක්ඛාධාතු? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා චෙදනා – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛාධාතු”.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජාධාතු? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පට්ඨෙධො අසඬගාහණා අපරියොගාහණා අසමපෙක්ඛනා අපච්චචෙක්ඛණා අපච්චක්ඛකම්මං දුම්මෙජ්ඣං බාලාං අසම්පජ්ඤ්ඤං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොසො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරිවුට්ඨානං අවිජ්ජාලඬගී මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාධාතු”.

ඉමා ඡ ධාතුයො.

181. අපරාපි ඡ ධාතුයො – කාමධාතු, ඛ්‍යාපාදධාතු, විහිංසාධාතු, නෙක්ඛම්මධාතු, අඛ්‍යාපාදධාතු, අවිහිංසාධාතු.

182. තත්ථ කතමා කාමධාතු? කාමපට්ඨංයුත්තො තක්කො විතක්කො සඬකජපො අප්පනා ඛ්‍යාපනා චෙතසො අභිනිරොපනා මිච්ඡාසඬකජපො – අයං වුච්චති කාමධාතු. හෙට්ඨතො අවිච්චිතරයං පරියන්තං කරිත්වා උපරිතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවෙ අන්තො කරිත්වා යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්තා ඛන්ධධාතුආයතනා රූපා [රූපං (සා.)] චෙදනා සඤ්ඤා සඬබාරා විඤ්ඤාණං – අයං වුච්චති “කාමධාතු”.

තත්ථ කතමා ඛ්‍යාපාදධාතු? ඛ්‍යාපාදපට්ඨංයුත්තො තක්කො විතක්කො...පෙ.... මිච්ඡාසඬකජපො – අයං වුච්චති “ඛ්‍යාපාදධාතු”. දසසු වා ආසාතවත්ථුසු චිත්තස්ස ආසාතො පටිසාතො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ඛ්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුප්ඤ්ඤානා කුප්ඤ්ඤාතත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ඛ්‍යාපත්ති ඛ්‍යාපජ්ජනා විරොධො පටිවිරොධො වණ්ඨිකං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “ඛ්‍යාපාදධාතු”.

තත්ථ කතමා විහිංසාධාතු? විහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො...පෙ.... මිච්ඡාසඬකප්පො – අයං වුව්වති “විහිංසාධාතු”. ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලෙඬ්ඬුනා වා දණ්ඨෙන වා සත්ථෙත වා රජ්ජයා වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන සත්තෙ විහෙයෙති, යා ඵවරූපා හෙයනා විහෙයනා හිංසනා විහිංසනා රොසනා විරොසනා පරුපසානො – අයං වුව්වති “විහිංසාධාතු”.

තත්ථ කතමා නෙක්ඛම්මධාතු? නෙක්ඛම්මපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසඬකප්පො – අයං වුව්වති “නෙක්ඛම්මධාතු”. සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා “නෙක්ඛම්මධාතු”.

තත්ථ කතමා අබ්‍යාපාදධාතු? අබ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසඬකප්පො – අයං වුව්වති “අබ්‍යාපාදධාතු”. යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුව්වති “අබ්‍යාපාදධාතු”.

තත්ථ කතමා අවිහිංසාධාතු? අවිහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො විතක්කො සඬකප්පො අප්පනා බ්‍යප්පනා චෙතසො අහිනිරොපනා සම්මාසඬකප්පො – අයං වුව්වති “අවිහිංසාධාතු”. යා සත්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුව්වති “අවිහිංසාධාතු”.

ඉමා ඡ ධාතුයො.

ඉති ඉමානි තිණි ඡක්කානි තදෙකප්ඤ්ඤා අභිසංඤ්ඤානිවා අභිසංඤ්ඤානිවා අට්ඨාරස ධාතුයො භොන්ති.

සුත්තන්තභාෂනීයං.

2. අභිධම්මභාෂනීයං

183. අට්ඨාරස ධාතුයො – චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, ඝාතධාතු, ගන්ධධාතු, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතු, ජීවිහාධාතු, රසධාතු, ජීවිහාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු.

184. තත්ථ කතමා චක්ඛුධාතු? යං චක්ඛු චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො – අයං වුව්වති “චක්ඛුධාතු”.

තත්ථ කතමා රූපධාතු? යං රූපං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
වණ්ණනිභා...පෙ.... රූපධාතුපෙසා – අයං වුවිච්ඡි “රූපධාතු”.

තත්ථ කතමා චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු? චක්ඛුඤ්ඤාණං පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති
විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාචක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුවිච්ඡි
“චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු”.

තත්ථ කතමා සොතධාතු? යං සොතං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤා ගාමොපෙසො – අයං වුවිච්ඡි “සොතධාතු”.

තත්ථ කතමා සද්දධාතු? යො සද්දො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
අනිදස්සනො සප්පට්ඨො...පෙ.... සද්දධාතුපෙසා – අයං වුවිච්ඡි “සද්දධාතු”.

තත්ථ කතමා සොතවිඤ්ඤාණධාතු? සොතඤ්ඤාණං පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති
විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාසොතවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුවිච්ඡි
“සොතවිඤ්ඤාණධාතු”.

තත්ථ කතමා ඝානධාතු? යං ඝානං චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤා ගාමොපෙසො – අයං වුවිච්ඡි “ඝානධාතු”.

තත්ථ කතමා ගන්ධධාතු? යො ගන්ධො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
අනිදස්සනො සප්පට්ඨො...පෙ.... ගන්ධධාතුපෙසා – අයං වුවිච්ඡි
“ගන්ධධාතු”.

තත්ථ කතමා ඝානවිඤ්ඤාණධාතු? ඝානඤ්ඤාණං පටිච්ච ගන්ධෙ ච උප්පජ්ජති
විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාඝානවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුවිච්ඡි
“ඝානවිඤ්ඤාණධාතු”.

තත්ථ කතමා ජීවිහාධාතු? යා ජීවිහා චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤා ගාමොපෙසො – අයං වුවිච්ඡි “ජීවිහාධාතු”.

තත්ථ කතමා රසධාතු? යො රසො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය
අනිදස්සනො සප්පට්ඨො...පෙ.... රසධාතුපෙසා – අයං වුවිච්ඡි “රසධාතු”.

තත්ථ කතමා ජීවිහාවිඤ්ඤාණධාතු? ජීවිහඤ්ඤාණං පටිච්ච රසෙ ච උප්පජ්ජති
විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං

විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාජිවිභාවිඤ්ඤාණධාතු – අයං චූච්චති “ජිවිභාවිඤ්ඤාණධාතු”.

තත්ථ කතමා කායධාතු? යො කායො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො – අයං චූච්චති “කායධාතු”.

තත්ථ කතමා ඵොට්ඨබ්බධාතු? පථව්ධාතු...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බධාතුපෙසා – අයං චූච්චති “ඵොට්ඨබ්බධාතු”.

තත්ථ කතමා කායවිඤ්ඤාණධාතු? කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාකායවිඤ්ඤාණධාතු – අයං චූච්චති “කායවිඤ්ඤාණධාතු”.

තත්ථ කතමා මනොධාතු? චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජන්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොධාතු; සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා...පෙ.... සානවිඤ්ඤාණධාතුයා...පෙ.... ජිවිභාවිඤ්ඤාණධාතුයා...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජන්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොධාතු සබ්බධම්මෙසු වා පන පට්ඨසමන්තාභාරො උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොධාතු – අයං චූච්චති “මනොධාතු”.

තත්ථ කතමා ධම්මධාතු? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, යඤ්ච රූපං අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං, අසඬ්ඛතා ච ධාතු.

තත්ථ කතමො වෙදනාක්ඛන්ධො? එකවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො. දූවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො. තිවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අබ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුවිධෙන වෙදනාක්ඛන්ධො. අයං චූච්චති “වෙදනාක්ඛන්ධො”.

තත්ථ කතමො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො? එකවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – එස්සසම්පයුත්තො. දූවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි සහෙතුකො, අත්ථි අහෙතුකො. තිවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො,

අත්ථි අඛ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුවිධෙන සඤ්ඤාක්ඛන්ධො. අයං වුවච්ඡි “සඤ්ඤාක්ඛන්ධො”.

තත්ථ කතමො සච්චාරක්ඛන්ධො? එකවිධෙන සච්චාරක්ඛන්ධො – විත්තසම්පයුත්තො. ද්විධෙන සච්චාරක්ඛන්ධො – අත්ථි හෙතු, අත්ථි අහෙතු. තිවිධෙන සච්චාරක්ඛන්ධො – අත්ථි කුසලො, අත්ථි අකුසලො, අත්ථි අඛ්‍යාකතො...පෙ.... එවං දසවිධෙන සච්චාරක්ඛන්ධො...පෙ.... එවං බහුවිධෙන සච්චාරක්ඛන්ධො – අයං වුවච්ඡි “සච්චාරක්ඛන්ධො”.

තත්ථ කතමං රූපං අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං? ඉත්ථිත්ථියං...පෙ.... කබලිකාරො ආභාරො – ඉදං වුවච්ඡි රූපං “අනිදස්සනඅප්පට්ඨං ධම්මායතනපරියාපන්නං”.

තත්ථ කතමා අසච්චතා ධාතු? රාගක්ඛයො, දොසක්ඛයො, මොහක්ඛයො – අයං වුවච්ඡි “අසච්චතා ධාතු”. අයං වුවච්ඡි “ධම්මධාතු”.

තත්ථ කතමා මනෝවිඤ්ඤාණධාතු? චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති මනොධාතු, මනොධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු; සොතවිඤ්ඤාණධාතුයා...පෙ.... සානවිඤ්ඤාණධාතුයා ...පෙ.... ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතුයා...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණධාතුයා උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති මනොධාතු, මනොධාතුයාපි උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධසමනන්තරා උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති විත්තං මනො මානසං භදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්දියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුවච්ඡි “මනෝවිඤ්ඤාණධාතු”.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්ඤාචාර්යකං

අට්ඨාරස ධාතුයො – චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, සානධාතු, ගන්ධධාතු, සානවිඤ්ඤාණධාතු, ජිව්හාධාතු, රසධාතු, ජිව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු.

186. අට්ඨාරසන්නං ධාතූනං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අඛ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං.

187. සොළස ධාතුයො අබ්‍යාකතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. දස ධාතුයො න චත්තඛ්ඛා – “සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි. පඤ්ච ධාතුයො අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. කායවිඤ්ඤාණධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. ධම්මධාතු සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි, “අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා”තිපි.

දස ධාතුයො නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා. පඤ්ච ධාතුයො විපාකා. මනෝධාතු සියා විපාකා, සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා. ද්වෙ ධාතුයො සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාකන විපාකධම්මධම්මා.

දස ධාතුයො උපාදින්නපාදානියා. සද්දධාතු අනුපාදින්නපාදානියා. පඤ්ච ධාතුයො සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා.

සොළස ධාතුයො අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. පන්තරස ධාතුයො අවිතක්කඅවිචාරා. මනෝධාතු සවිතක්කසවිචාරා. මනෝවිඤ්ඤාණධාතු සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා. ධම්මධාතු සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “සවිතක්කසවිචාරා”තිපි, “අවිතක්කවිචාරමත්තා”තිපි, “අවිතක්කඅවිචාරා”තිපි. දස ධාතුයො න චත්තඛ්ඛා – “පිතිසහගතා”තිපි, “සුඛසහගතා”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතා”තිපි. පඤ්ච ධාතුයො උපෙක්ඛාසහගතා. කායවිඤ්ඤාණධාතු න පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, න උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “සුඛසහගතා”ති. ද්වෙ ධාතුයො සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “පිතිසහගතා”තිපි, “සුඛසහගතා”තිපි, “උපෙක්ඛාසහගතා”තිපි.

සොළස ධාතුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පභාතඛ්ඛා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පභාතඛ්ඛා, සියා භාවනාය පභාතඛ්ඛා, සියා නෙව දස්සනෙන

න භාවනාය පහාතබ්බා. සොළස ධාතුයො නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සොළස ධාතුයො නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. සොළස ධාතුයො නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා.

සොළස ධාතුයො පරිත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා. දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො පරිත්තාරම්මණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “පරිත්තාරම්මණා”තිපි, “මහග්ගතාරම්මණා”තිපි, “අප්පමාණාරම්මණා”තිපි. සොළස ධාතුයො මජ්ඣිමා. ද්වෙ ධාතුයො සියා භීතා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණීතා. සොළස ධාතුයො අනියතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො න චත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි. ද්වෙ ධාතුයො සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි. දස ධාතුයො සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, සියා න චත්තබ්බා — “අනුප්පන්නා”ති. සද්දධාතු සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා න චත්තබ්බා — “උප්පාදිනී”ති. ඡ ධාතුයො සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. ධම්මධාතු සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනී, සියා න චත්තබ්බා — “උප්පන්නා”තිපි, “අනුප්පන්නා”තිපි, “උප්පාදිනී”තිපි.

සත්තරස ධාතුයො සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. ධම්මධාතු සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා, සියා න චත්තබ්බා — “අතීතා”තිපි, “අනාගතා”තිපි, “පච්චුප්පන්නා”තිපි. දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො පච්චුප්පන්නාරම්මණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “අතීතාරම්මණා”තිපි, “අනාගතාරම්මණා”තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණා”තිපි; සියා අජ්ඣත්තා, සියා ඛණ්දධා, සියා අජ්ඣත්තඛණ්දධා.

දස ධාතූයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතූයො සියා අජ්ඣන්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණා. ද්වෙ ධාතූයො සියා අජ්ඣන්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘අජ්ඣන්තාරම්මණා’’තිපි, ‘‘බහිද්ධාරම්මණා’’තිපි, ‘‘අජ්ඣන්තබහිද්ධාරම්මණා’’තිපි. රූපධාතු සනිදස්සනසප්පට්ඨා. නච ධාතූයො අනිදස්සනසප්පට්ඨා. අට්ඨ ධාතූයො අනිදස්සනසප්පට්ඨා.

2. දුකං

188. සත්තරස ධාතූයො න හෙතු. ධම්මධාතු සියා හෙතු, සියා න හෙතු. සොළස ධාතූයො අහෙතුකා. ද්වෙ ධාතූයො සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා. සොළස ධාතූයො අහෙතුකා. ද්වෙ ධාතූයො සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා. සොළස ධාතූයො හෙතුවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ ධාතූයො සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිජ්ජයුත්තා. සොළස ධාතූයො න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව සහෙතුකා චා’’තිපි, ‘‘සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු’’තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව සහෙතුකා චා’’ති, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු’’ති. ධම්මධාතු සියා හෙතු චෙව සහෙතුකා ච, සියා සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව සහෙතුකා චා’’තිපි, ‘‘සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු’’තිපි. සොළස ධාතූයො න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු’’තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා චා’’ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු’’ති. ධම්මධාතු සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු’’තිපි. සොළස ධාතූයො න හෙතුඅහෙතුකා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා න හෙතුසහෙතුකා, සියා න හෙතුඅහෙතුකා. ධම්මධාතු සියා න හෙතුසහෙතුකා, සියා න හෙතුඅහෙතුකා, සියා න චත්තබ්බා – ‘‘න හෙතුසහෙතුකා’’තිපි, ‘‘න හෙතුඅහෙතුකා’’තිපි.

සත්තරස ධාතූයො සප්පච්චයා. ධම්මධාතු සියා සප්පච්චයා, සියා අප්පච්චයා. සත්තරස ධාතූයො සච්චතා. ධම්මධාතු සියා සච්චතා, සියා අසච්චතා. රූපධාතු සනිදස්සනා. සත්තරස ධාතූයො අනිදස්සනා. දස ධාතූයො සප්පට්ඨා. අට්ඨ ධාතූයො අප්පට්ඨා. දස ධාතූයො රූපා. සත්ත ධාතූයො අරූපා. ධම්මධාතු සියා රූපා, සියා අරූපා. සොළස ධාතූයො ලොකියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා; කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

සත්තරස ධාතුයො නො ආසවා. ධම්මධාතු සියා ආසවා, සියා නො ආසවා. සොළස ධාතුයො සාසවා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සාසවා, සියා අනාසවා. සොළස ධාතුයො ආසවච්ඡේදයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා. සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “ආසවා චෙව සාසවා චා”ති, “සාසවා චෙව නො ච ආසවා”. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “ආසවො චෙව සාසවා චා”ති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බා – “සාසවා චෙව නො ච ආසවො”ති. ධම්මධාතු සියා ආසවො චෙව සාසවා ච, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බා – “ආසවො චෙව සාසවා චා”ති, “සාසවා චෙව නො ච ආසවො”ති.

සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා චා”ති, “ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා”ති. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා චා”ති, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බා – “ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො”ති. ධම්මධාතු සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා ච, සියා ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තබ්බා – “ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තා චා”ති, “ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවො”ති. සොළස ධාතුයො ආසවච්ඡේදයුත්තසාසවා. ද්වෙ ධාතුයො සියා ආසවච්ඡේදයුත්තසාසවා, සියා ආසවච්ඡේදයුත්තඅනාසවා, සියා න චත්තබ්බා – “ආසවච්ඡේදයුත්තසාසවා”ති, “ආසවච්ඡේදයුත්තඅනාසවා”ති.

සත්තරස ධාතුයො නො සංයොජනා. ධම්මධාතු සියා සංයොජනං, සියා නො සංයොජනං. සොළස ධාතුයො සංයොජනියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංයොජනියා, සියා අසංයොජනියා. සොළස ධාතුයො සංයොජනච්ඡේදයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංයොජනසම්පයුත්තා, සියා සංයොජනච්ඡේදයුත්තා. සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා”ති, සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “සංයොජනඤ්ඤෙව සංයොජනියා චා”ති, සියා සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනං, සියා න චත්තබ්බා – “සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජන”ති. ධම්මධාතු සියා සංයොජනඤ්ඤෙව සංයොජනියා ච, සියා සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනං, සියා න චත්තබ්බා – “සංයොජනඤ්ඤෙව සංයොජනියා චා”ති, “සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජන”ති. සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා”ති, “සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා”ති. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “සංයොජනඤ්ඤෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා”ති, සියා සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනං, සියා න චත්තබ්බා – “සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජන”ති. ධම්මධාතු සියා සංයොජනඤ්ඤෙව සංයොජනසම්පයුත්තා ච, සියා සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච

සංයොජනං, සියා න චත්තඛ්ඛා – “සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා”තිපි, “සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජන”න්තිපි. සොළස ධාතූයො සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා”තිපි, “සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා”තිපි.

සත්තරස ධාතූයො නො ගන්ථා. ධම්මධාතූ සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො. සොළස ධාතූයො ගන්ථනියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා. සොළස ධාතූයො ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ ධාතූයො සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. සොළස ධාතූයො න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චා”ති, ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූ න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියා චා”ති, සියා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථො”ති. ධම්මධාතූ සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියා ච, සියා ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථො චෙව ගන්ථනියා චා”තිපි, “ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථො”තිපි. සොළස ධාතූයො න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චා”තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථා”තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතූ න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චා”ති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො”ති. ධම්මධාතූ සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චා”තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථො”තිපි. සොළස ධාතූයො ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා, සියා න චත්තඛ්ඛා – “ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා”තිපි, “ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා”තිපි.

සත්තරස ධාතූයො නො ඕසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා. ධම්මධාතූ සියා නීවරණං, සියා නො නීවරණං. සොළස ධාතූයො නීවරණියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා නීවරණියා, සියා අනීවරණියා. සොළස ධාතූයො නීවරණවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ ධාතූයො සියා නීවරණසම්පයුත්තා, සියා නීවරණවිජ්ජයුත්තා. සොළස ධාතූයො න චත්තඛ්ඛා – “නීවරණා චෙව නීවරණියා චා”ති, නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූ න චත්තඛ්ඛා – “නීවරණඤ්චෙව නීවරණියා චා”ති, සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තඛ්ඛා – “නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණ”න්ති. ධම්මධාතූ සියා නීවරණඤ්චෙව නීවරණියා ච, සියා නීවරණියා චෙව නො ච නීවරණං, සියා න චත්තඛ්ඛා – “නීවරණඤ්චෙව නීවරණියා චා”තිපි,

“නිවරණියා වෙව නො ව නිවරණ”න්ති. සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණසම්පයුත්තා වා”ති, “නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණා”ති. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තා වා”ති, සියා නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණං, සියා න චත්තබ්බා – “නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණ”න්ති. ධම්මධාතු සියා නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තා ව, සියා නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණං, සියා න චත්තබ්බා – “නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තා වා”ති, “නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණ”න්ති. සොළස ධාතුයො නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා, සියා න චත්තබ්බා – “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා”ති, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා”ති.

සත්තරස ධාතුයො නො පරාමාසා. ධම්මධාතු සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො. සොළස ධාතුයො පරාමට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා. සොළස ධාතුයො පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. ධම්මධාතු සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා, සියා න චත්තබ්බා – “පරාමාසසම්පයුත්තා”ති, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තා”ති. සොළස ධාතුයො න චත්තබ්බා – “පරාමාසා වෙව පරාමට්ඨා චාති පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසා”. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “පරාමාසො වෙව පරාමට්ඨා වා”ති, සියා පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසො, සියා න චත්තබ්බා – “පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසො”ති. ධම්මධාතු සියා පරාමාසො වෙව පරාමට්ඨා ව, සියා පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසො, සියා න චත්තබ්බා – “පරාමාසො වෙව පරාමට්ඨා වා”ති, “පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසො”ති. සොළස ධාතුයො පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න චත්තබ්බා – “පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා”ති, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා”ති.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. සත්ත ධාතුයො සාරම්මණා. ධම්මධාතු සියා සාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා. සත්ත ධාතුයො චිත්තා. එකාදස ධාතුයො නො චිත්තා. සත්තරස ධාතුයො අවෙතසිකා. ධම්මධාතු සියා චෙතසිකා, සියා අවෙතසිකා. දස ධාතුයො චිත්තවිජ්ජයුත්තා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසම්පයුත්තා, සියා චිත්තවිජ්ජයුත්තා. සත්ත ධාතුයො න චත්තබ්බා – “චිත්තෙන සම්පයුත්තා”ති, “චිත්තෙන විජ්ජයුත්තා”ති. දස ධාතුයො චිත්තවිසංසට්ඨා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසට්ඨා, සියා චිත්තවිසංසට්ඨා. සත්ත ධාතුයො න චත්තබ්බා – “චිත්තෙන සංසට්ඨා”ති, “චිත්තෙන විසංසට්ඨා”ති.

ද්වාදස ධාතූයො නො චිත්තසමුට්ඨානා. ඡ ධාතූයො සියා චිත්තසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානා. සත්තරස ධාතූයො නො චිත්තසහභූනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ. සත්තරස ධාතූයො නො චිත්තානුපරිචත්තිනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තානුපරිචත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිචත්ති. සත්තරස ධාතූයො නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානා. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානා, සියා නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානා. සත්තරස ධාතූයො නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානසහභූනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානසහභූ. සත්තරස ධාතූයො නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො. ධම්මධාතු සියා චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානානුපරිචත්ති, සියා නො චිත්තසංසර්ථයසමුට්ඨානානුපරිචත්ති. ද්වාදස ධාතූයො අජ්ඣත්තිකා. ඡ ධාතූයො බාහිරා.

නව ධාතූයො උපාදා. අට්ඨ ධාතූයො නො උපාදා. ධම්මධාතු සියා උපාදා, සියා නො උපාදා. දස ධාතූයො උපාදින්නා. සද්දධාතු අනුපාදින්නා. සත්තධාතූයො සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා. සත්තරස ධාතූයො නො උපාදානා. ධම්මධාතු සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං. සොළස ධාතූයො උපාදානියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා. සොළස ධාතූයො උපාදානවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ ධාතූයො සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. සොළස ධාතූයො න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානියා වා”ති, “උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා”. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා වා”ති, සියා උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානං, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානියා වෙව නො ව උපාදාන”න්ති. ධම්මධාතු සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා ව, සියා උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානං, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානියා වා”තිපි, “උපාදානියා වෙව නො ව උපාදාන”න්තිපි.

සොළස ධාතූයො න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානසම්පයුත්තා වා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානා”තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න චත්තබ්බා – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තා වා”ති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානං, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදාන”න්ති. ධම්මධාතු සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තා ව, සියා උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානං, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තා වා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදාන”න්තිපි. සොළස ධාතූයො උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න

“උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා”තිපි.

සත්තරස ධාතුයො නො කිලෙසා. ධම්මධාතු සියා කිලෙසා, සියා නො කිලෙසා. සොළස ධාතුයො සංකිලෙසිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා. සොළස ධාතුයො අසංකිලිට්ඨා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා. සොළස ධාතුයො කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා — “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා වා”ති, සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා වා”ති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසො”ති. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා ව, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව සංකිලෙසිකා වා”තිපි, “සංකිලෙසිකා වෙව නො ව කිලෙසො”තිපි.

සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා — “කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨා වා”තිපි, “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසා”තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා වා”ති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසො”ති. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා ව, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨා වා”තිපි, “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ව කිලෙසො”තිපි. සොළස ධාතුයො න වත්තබ්බා — “කිලෙසා වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා වා”තිපි, “කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ව කිලෙසා”තිපි. මනොවිඤ්ඤාණධාතු න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා වා”ති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ව කිලෙසො”ති. ධම්මධාතු සියා කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා ව, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ව කිලෙසො, සියා න වත්තබ්බා — “කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා වා”තිපි, “කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ව කිලෙසො”තිපි. සොළස ධාතුයො කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න වත්තබ්බා — “කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා”තිපි, “කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා”තිපි.

සොළස ධාතුයො න දස්සනෙන පහාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. සොළස ධාතුයො න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය

පහාතබ්බා. සොළස ධාතුයො න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. සොළස ධාතුයො න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා.

පන්තරස ධාතුයො අවිතක්කා. මනොධාතූ සවිතක්කා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. පන්තරස ධාතුයො අවිචාරා. මනොධාතූ සවිචාරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. සොළස ධාතුයො අප්පිතිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. සොළස ධාතුයො න පිතිසහගතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. පන්තරස ධාතුයො න සුඛසහගතා. තිස්සො ධාතුයො සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. එකාදස ධාතුයො න උපෙක්ඛාසහගතා. පඤ්ච ධාතුයො උපෙක්ඛාසහගතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සොළස ධාතුයො කාමාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා. සොළස ධාතුයො න රූපාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා. සොළස ධාතුයො න අරූපාවචරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා අරූපාවචරා, සියා න අරූපාවචරා. සොළස ධාතුයො පරියාපන්නා. ද්වෙ ධාතුයො සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා. සොළස ධාතුයො අනිය්‍යානිකා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා. සොළස ධාතුයො අනියනා. ද්වෙ ධාතුයො සියා නියනා, සියා අනියනා. සොළස ධාතුයො සඋත්තරා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා. සොළස ධාතුයො අරණා. ද්වෙ ධාතුයො සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්චාසුච්ඡකං.

ධාතුවිභච්ඡිනො නිට්ඨිතො.

4. සච්චවිභච්ඡිතො

1. සුත්තන්තභාෂණියං

189. චත්තාරි අරියසච්චානි – දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං [දුක්ඛසමුදයො (සංයා.)] අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධං [දුක්ඛනිරෝධො (සංයා.)] අරියසච්චං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

1. දුක්ඛසච්චං

190. තත්ථ කතමං දුක්ඛං අරියසච්චං? ජාතිපි දුක්ඛා, ජරාපි දුක්ඛා, මරණමපි දුක්ඛං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසාපි දුක්ඛා, අප්පියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො, පියෙහි විප්පයොගො දුක්ඛො, යං පිච්ඡං න ලභති තම්පි දුක්ඛං, සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා.

191. තත්ථ කතමා ජාති? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති ඛන්ධානං පාතුභාවො ආයතනානං පටිලාභො – අයං වුච්චති ‘‘ජාති’’.

192. තත්ථ කතමා ජරා? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හි තම්හි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තවතා ආයුතො සංභාති ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො – අයං වුච්චති ‘‘ජරා’’.

193. තත්ථ කතමං මරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා වුති වචනතා හෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා ඛන්ධානං හෙදො කලෙවරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදො – ඉදං වුච්චති ‘‘මරණං’’.

194. තත්ථ කතමො සොකො? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං – අයං වුච්චති ‘‘සොකො’’.

195. තත්ථ කතමො පරිදෙවො? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො

පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විජ්ජලාපො ලාලජ්ජො ලාලජ්ජනා ලාලජ්ජිතත්තං [ලාලපො ලාලපනා ලාලජිතත්තං (සා.)] – අයං වුච්චති “පරිදෙවො”.

196. තත්ථ කතමං දුක්ඛං? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛං”.

197. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”.

198. තත්ථ කතමො උපායාසො? ඤාතිඛ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස භොගඛ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස රොගඛ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස සීලඛ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස දිට්ඨිඛ්‍යසනෙන වා පුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ඛ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන පුට්ඨස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං – අයං වුච්චති “උපායාසො”.

199. තත්ථ කතමො අජ්ජියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො? ඉධ යස්ස තෙ භොන්ති අනිට්ඨා අකන්තා අමනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ භොන්ති අනත්ථකාමා අහිතකාමා අභාසුකකාමා අයොගක්ඛෙමකාමා; යා තෙහි සඬගති සමාගමො සමොධානං මිස්සිභාවො – අයං වුච්චති “අජ්ජියෙහි සම්පයොගො දුක්ඛො”.

200. තත්ථ කතමො පියෙහි විජ්ජයොගො දුක්ඛො? ඉධ යස්ස තෙ භොන්ති ඉට්ඨා කන්තා මනාපා රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, යෙ වා පනස්ස තෙ භොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා භාසුකකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා; යා තෙහි අසඬගති අසමාගමො අසමොධානං අමිස්සිභාවො – අයං වුච්චති “පියෙහි විජ්ජයොගො දුක්ඛො”.

201. තත්ථ කතමං යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං? ඡාතිධම්මානං සත්තානං ඵං ඉච්ඡා උජ්ජජ්ජති – “අහො වත, මයං න ඡාතිධම්මා අස්සාම; න ව, වත, නො ඡාති ආගච්ඡෙය්‍යා”ති! න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං. ඉදම්පි “යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං”.

ජරාධම්මානං සත්තානං...පෙ.... ඛ්‍යාධිධම්මානං සත්තානං...පෙ....
මරණධම්මානං සත්තානං...පෙ....

සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මානං සත්තානං එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති – “අහො වත, මයං න සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මා අස්සාම; න ව, වත, නො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා ආගච්ඡෙය්‍යු” ත්ති! න ඛො පනෙනං ඉච්ඡාය පත්තබ්බං. ඉදම්පි “යම්පිච්ඡං න ලහති තම්පි දුක්ඛං”.

202. තත්ථ කතමෙ සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා? සෙය්‍යථිදං – රුපුපාදානක්ඛන්ධො, වෙදනුපාදානක්ඛන්ධො, සඤ්ඤුපාදානක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරුපාදානක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණුපාදානක්ඛන්ධො. ඉමෙ වුවචන්ති “සංඛිත්තෙන පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා දුක්ඛා”.

ඉදං වුවචති “දුක්ඛං අරියසච්චං”.

2. සමුදයසච්චං

203. තත්ථ කතමං දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං? යායං තණ්හා පොනොභවිකා [පොනොභවිකා (සා. ක.)] නන්දිරාගසහගතා තත්ත්වනිනන්දිනී, සෙය්‍යථිදං – කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

සා ඛො පනෙසා තණ්හා කත්ථ උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, කත්ථ නිවිසමානා නිවිසති? යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතං ලොකෙ...පෙ.... සාතං ලොකෙ... ජීවිහා ලොකෙ... කායො ලොකෙ... මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දා ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධා ලොකෙ... රසා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බා ලොකෙ... ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ...පෙ.... සාතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... ජීවිහාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සො ලොකෙ... ජීවිහාසම්ඵස්සො ලොකෙ... කායසම්ඵස්සො ලොකෙ... මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ... රසසඤ්ඤා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ... ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපසඤ්චේතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දසඤ්චේතනා ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධසඤ්චේතනා ලොකෙ... රසසඤ්චේතනා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බසඤ්චේතනා ලොකෙ... ධම්මසඤ්චේතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දතණ්හා ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධතණ්හා ලොකෙ... රසතණ්හා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ... ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිතක්කො ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ... රසවිතක්කො ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ... ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

රූපවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. සද්දවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ගන්ධවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. රසවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ථොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති. ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ නිවිසමානා නිවිසති.

ඉදං වුච්චති “දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං”.

3. නිරොධසච්චං.

204. තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං? යො තස්සායෙව තණ්හාය අසෙසවිරාගනිරොධො වාගො පටිනිස්සග්ගො මුත්ති අනාලයො.

සා බො පනෙසා තණ්හා කත්ථ පභීයමානා පභීයති, කත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති? යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

කිඤ්ච ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං? චක්ඛුං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතං ලොකෙ...පෙ.... සාතං ලොකෙ... ජීව්හා ලොකෙ... කායො ලොකෙ... මනො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සද්දා ලොකෙ...පෙ.... ගන්ධා ලොකෙ... රසා ලොකෙ... ථොට්ඨබ්බා ලොකෙ... ධම්මා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ...පෙ.... සාතවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... ජීව්හාවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... කායවිඤ්ඤාණං ලොකෙ... මනොවිඤ්ඤාණං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභීයමානා පභීයති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසම්ඵස්සො ලොකෙ...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සො ලොකෙ... ජීවිහාසම්ඵස්සො ලොකෙ... කායසම්ඵස්සො ලොකෙ... මනොසම්ඵස්සො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති. සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ...පෙ.... ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... කායසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ... මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසඤ්ඤා ලොකෙ... සද්දසඤ්ඤා ලොකෙ... ගන්ධසඤ්ඤා ලොකෙ... රසසඤ්ඤා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ලොකෙ... ධම්මසඤ්ඤා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපසඤ්චෙතනා ලොකෙ... සද්දසඤ්චෙතනා ලොකෙ... ගන්ධසඤ්චෙතනා ලොකෙ... රසසඤ්චෙතනා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බසඤ්චෙතනා ලොකෙ... ධම්මසඤ්චෙතනා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපතණ්හා ලොකෙ... සද්දතණ්හා ලොකෙ... ගන්ධතණ්හා ලොකෙ... රසතණ්හා ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ලොකෙ... ධම්මතණ්හා ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිතක්කො ලොකෙ... සද්දවිතක්කො ලොකෙ... ගන්ධවිතක්කො ලොකෙ... රසවිතක්කො ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බවිතක්කො ලොකෙ... ධම්මවිතක්කො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

රූපවිචාරො ලොකෙ... සද්දවිචාරො ලොකෙ... ගන්ධවිචාරො ලොකෙ... රසවිචාරො ලොකෙ... ඵොට්ඨබ්බවිචාරො ලොකෙ... ධම්මවිචාරො ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං. එත්ථෙසා තණ්හා පභියමානා පභියති, එත්ථ නිරුජ්ඣමානා නිරුජ්ඣති.

ඉදං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං”.

4. මග්ගසච්චං.

205. තත්ථ කතමං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං? අයමෙව අරියො අට්ඨඨිතිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඬකප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං – අයං වුච්චති “සම්මාදිට්ඨි”.

තත්ථ කතමො සම්මාසඬකප්පො? නෙක්ඛම්මසඬකප්පො, අඛ්‍යාපාදසඬකප්පො, අවිහිංසාසඬකප්පො – අයං වුච්චති “සම්මාසඬකප්පො”.

තත්ථ කතමා සම්මාවාචා? මුසාවාදා වෙරමණි, පිසුණාය වාචාය වෙරමණි, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණි, සම්ඵප්පලාපා වෙරමණි – අයං වුච්චති “සම්මාවාචා”.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මන්තො? පාණාතිපාතා වෙරමණි, අදින්නාදානා වෙරමණි, කාමෙසුම්ඵජාවාරා වෙරමණි – අයං වුච්චති “සම්මාකම්මන්තො”.

තත්ථ කතමො සම්මාආජීවො? ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡාආජීවං පහාය සම්මාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති – අයං වුච්චති “සම්මාආජීවො”.

තත්ථ කතමො සම්මාවායාමො? ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති, වීරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති, වීරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති, වායමති, වීරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති, වායමති, වීරියං ආරහති, චිත්තං පග්ගණ්හාති, පදහති. අයං වුච්චති “සම්මාවායාමො”.

තත්ථ කතමා සම්මාසති? ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා, විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. වෙදනාසු...පෙ....

විත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා, විනෙයා ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං වුච්චති “සම්මාසති”.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? ඉධ භික්ඛු විච්චිවෙව කාමෙහි, විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි, සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා, අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං, වෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පිතියා ච විරාගා, උපෙක්ඛකො ච විහරති, සතො ච සම්පජානො, සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති – “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති, තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා, දුක්ඛස්ස ච පහානා, පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථභිගමා, අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති “සම්මාසමාධි”.

ඉදං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං”.

සුත්තන්තභාෂණීයං.

2. අභිධම්මභාෂණීයං

206. චත්තාරි සච්චානි – දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා – අයං වුච්චති “දුක්ඛසමුදයො”.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛං”.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය පහානං – අයං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධො”.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා, විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨභිගිකො මග්ගො හොති සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨී? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨී ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාදිට්ඨී’.

තත්ථ කතමො සම්මාසඬකජ්ජො? යො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසඬකජ්ජො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසඬකජ්ජො’.

තත්ථ කතමා සම්මාවාචා? යා චතුභි වච්චුවරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී [වෙරමණී (ක.) එවමුපරිපි] අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාවාචා මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාවාචා’.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මන්නො? යා තීහි කායදුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාකම්මන්නො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාකම්මන්නො’.

තත්ථ කතමො සම්මාආජීවො? යා මිච්ඡා ආජීවා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාආජීවො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාආජීවො’.

තත්ථ කතමො සම්මාවායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්හො [වීරියාරම්හො (සී. සාය.)] ...පෙ.... සම්මාවායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාවායාමො’.

තත්ථ කතමා සම්මාසති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසති’.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? යා විත්තස්ස ධීති සණ්ඨිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසමාධි’. අයං වුච්චති ‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

207. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා – අයං වුච්චති ‘දුක්ඛසමුදයො’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛං’’.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හා ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පහානං – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධො’’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨංචිගිකො මග්ගො භොති – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති – ‘‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

208. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛසමුදයො’’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛං’’.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හා ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං පහානං – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධො’’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨංචිගිකො මග්ගො භොති – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

209. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තීණි ච කුසලමූලානි සාසවානි – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛසමුදයො’’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛං’’.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං පහානං – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධො’’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨංචිගිකො මග්ගො භොති – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

210. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ් ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛසමුදයො’’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛං’’.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධො’’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨංචිගිකො මග්ගො භොති – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

211. චත්තාරි සච්චානි – දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛසමුදයො’’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වූච්චති “දුක්ඛං”.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය පහානං – අයං වූච්චති “දුක්ඛනිරොධො”.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිග්ගො මග්ගො භොති – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “සම්මාදිට්ඨි”.

තත්ථ කතමො සම්මාසඤ්ඤාපො? යො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසඤ්ඤාපො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “සම්මාසඤ්ඤාපො”.

තත්ථ කතමො සම්මාවායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “සම්මාවායාමො”.

තත්ථ කතමා සම්මාසති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “සම්මාසති”.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? යා විත්තස්ස ධීති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “සම්මාසමාධි”. අයං වූච්චති “දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා”. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

212. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණි ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා – අයං වූච්චති “දුක්ඛසමුදයො”.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛං”.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං – අයං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධො”.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා, විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්ඟිකො මග්ගො හොති – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඬ්කජ්ජො, සම්මාචායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා”. අවසෙසා ධම්මා දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය සම්පයුත්තා.

213. චත්තාරි සච්චානි – දුක්ඛං, දුක්ඛසමුදයො, දුක්ඛනිරොධො, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා.

තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා – අයං වුච්චති “දුක්ඛසමුදයො”.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණ ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා, සාසවා ච කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛං”.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය පහානං – අයං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධො”.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. අයං වුච්චති “දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා”.

214. තත්ථ කතමො දුක්ඛසමුදයො? තණ්හා ච, අවසෙසා ච කිලෙසා, අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා, තිණ්ණ ච කුසලමූලානි සාසවානි, අවසෙසා ච සාසවා කුසලා ධම්මා – අයං වුච්චති “දුක්ඛසමුදයො”.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? සාසවා කුසලාකුසලානං ධම්මානං විපාකා, යෙ ච ධම්මා කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා, සබ්බඤ්ච රූපං – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛං’’.

තත්ථ කතමො දුක්ඛනිරොධො? තණ්හාය ච, අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං, අවසෙසානඤ්ච අකුසලානං ධම්මානං, තිණ්ණඤ්ච කුසලමූලානං සාසවානං, අවසෙසානඤ්ච සාසවානං කුසලානං ධම්මානං පහානං – අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධො’’.

තත්ථ කතමා දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පටිමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටිමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො භොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො භොති. අයං වුච්චති ‘‘දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්ඤාප්‍රවෘත්තියං

215. චත්තාරි අරියසච්චානි – දුක්ඛං අරියසච්චං, දුක්ඛසමුදයං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං.

216. චතුත්තං අරියසච්චානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

217. සමුදයසච්චං අකුසලං. මග්ගසච්චං කුසලං. නිරොධසච්චං අබ්‍යාකතං. දුක්ඛසච්චං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං. ද්වෙ සච්චා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. නිරොධසච්චං න චත්තබ්බං – ‘‘සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි, ‘‘දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි, ‘‘අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං – ‘‘සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි, ‘‘දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි, ‘‘අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්ත’’න්තිපි. ද්වෙ සච්චා විපාකධම්මධම්මා. නිරොධසච්චං නෙව විපාකතවිපාකධම්මධම්මං. දුක්ඛසච්චං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙව විපාකතවිපාකධම්මධම්මං.

සමුදයසච්චං අනුපාදිත්තපාදානියං. ද්වෙ සච්චා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදිත්තපාදානියං, සියා අනුපාදිත්තපාදානියං.

සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. ද්වෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකං. සමුදයසච්චං සචිතක්කසච්චාරං. නිරොධසච්චං අචිතක්කඅච්චාරං. මග්ගසච්චං සියා සචිතක්කසච්චාරං, සියා අචිතක්කඅච්චාරමත්තං, සියා අචිතක්කඅච්චාරං. දුක්ඛසච්චං සියා සචිතක්කසච්චාරං, සියා අචිතක්කඅච්චාරමත්තං, සියා අචිතක්කඅච්චාරං, සියා න චත්තඛිං — “සචිතක්කසච්චාර”න්තිපි, “අචිතක්කඅච්චාරමත්ත”න්තිපි, “අචිතක්කඅච්චාර”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නිරොධසච්චං න චත්තඛිං — “පිතිසහගත”න්තිපි, “සුඛසහගත”න්තිපි, “උපෙක්ඛාසහගත”න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා පිතිසහගතං, සියා සුඛසහගතං, සියා උපෙක්ඛාසහගතං, සියා න චත්තඛිං — “පිතිසහගත”න්තිපි, “සුඛසහගත”න්තිපි, “උපෙක්ඛාසහගත”න්තිපි.

ද්වෙ සච්චා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිං. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතඛිං, සියා භාවනාය පහාතඛිං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතඛිං, සියා භාවනාය පහාතඛිං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිං. ද්වෙ සච්චා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිංහෙතුකා. සමුදයසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතඛිංහෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතඛිංහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා දස්සනෙන පහාතඛිංහෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතඛිංහෙතුකං, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිංහෙතුකං. සමුදයසච්චං ආවයගාමි. මග්ගසච්චං අපවයගාමි. නිරොධසච්චං නෙවාචයගාමිනාපවයගාමි. දුක්ඛසච්චං සියා ආවයගාමි, සියා නෙවාචයගාමිනාපවයගාමි. මග්ගසච්චං සෙක්ඛං. තිණි සච්චානි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. සමුදයසච්චං පරිත්තං. ද්වෙ සච්චා අප්පමාණා. දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තං, සියා මහග්ගතං. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං අප්පමාණාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං න අප්පමාණාරම්මණං, සියා න චත්තඛිං — “පරිත්තාරම්මණ”න්තිපි, “මහග්ගතාරම්මණ”න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා මහග්ගතාරම්මණං, සියා අප්පමාණාරම්මණං, සියා න චත්තඛිං — “පරිත්තාරම්මණ”න්තිපි, “මහග්ගතාරම්මණ”න්තිපි, “අප්පමාණාරම්මණ”න්තිපි.

සමුදයසච්චං භීතං. ද්වෙ සච්චා පණිකා. දුක්ඛසච්චං සියා භීතං, සියා මජ්ඣිමං. නිරොධසච්චං අනියතං. මග්ගසච්චං සම්මත්තනියතං. ද්වෙ සච්චා

සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා අනියතා. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. සමුදයසච්චං න වත්තබ්බං — “මග්ගාරම්මණ”න්තිපි, “මග්ගහෙතුක”න්තිපි, “මග්ගාධිපතී”න්තිපි. මග්ගසච්චං න මග්ගාරම්මණං මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං — “මග්ගාධිපතී”ති. දුක්ඛසච්චං සියා මග්ගාරම්මණං න මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපතී, සියා න වත්තබ්බං — “මග්ගාරම්මණ”න්තිපි, “මග්ගාධිපතී”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න වත්තබ්බං — “උප්පාදිනො”ති. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං — “උප්පන්න”න්තිපි, “අනුප්පන්න”න්තිපි, “උප්පාදි”න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උප්පන්නං, සියා අනුප්පන්නං, සියා උප්පාදි. තිණි සච්චානි සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං — “අතීත”න්තිපි, “අනාගත”න්තිපි, “පච්චුප්පන්න”න්තිපි. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං න වත්තබ්බං — “අතීතාරම්මණ”න්තිපි, “අනාගතාරම්මණ”න්තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණ”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න වත්තබ්බං — “අතීතාරම්මණා”න්තිපි, “අනාගතාරම්මණා”න්තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණා”න්තිපි. නිරොධසච්චං බහිද්ධා. තිණි සච්චානි සියා අප්ඤ්ඤා, සියා බහිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාබහිද්ධා. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං බහිද්ධාරම්මණං. සමුදයසච්චං සියා අප්ඤ්ඤාරම්මණං, සියා බහිද්ධාරම්මණං, සියා අප්ඤ්ඤාබහිද්ධාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා අප්ඤ්ඤාරම්මණං, සියා බහිද්ධාරම්මණං, සියා අප්ඤ්ඤාබහිද්ධාරම්මණං, සියා න වත්තබ්බං — “අප්ඤ්ඤාරම්මණ”න්තිපි, “බහිද්ධාරම්මණ”න්තිපි, “අප්ඤ්ඤාබහිද්ධාරම්මණ”න්තිපි. තිණි සච්චානි අනිදස්සනඅප්පට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං, සියා අනිදස්සනඅප්පට්ඨං.

2. දුකං

218. සමුදයසච්චං හෙතු. නිරොධසච්චං න හෙතු. ද්වෙ සච්චා සියා හෙතු, සියා න හෙතු. ද්වෙ සච්චා සහෙතුකා. නිරොධසච්චං අහෙතුකං. දුක්ඛසච්චං සියා සහෙතුකං, සියා අහෙතුකං. ද්වෙ සච්චා හෙතුසම්පයුත්තා. නිරොධසච්චං හෙතුවිප්පයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතුසම්පයුත්තං, සියා හෙතුවිප්පයුත්තං. සමුදයසච්චං හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ඤා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං — “හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ඤා”න්තිපි, “සහෙතුකඤ්ඤාචෙව න ච හෙතු”න්තිපි. මග්ගසච්චං සියා හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ඤා, සියා සහෙතුකඤ්ඤාචෙව න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ඤා, සියා සහෙතුකඤ්ඤාචෙව න ච හෙතු, සියා න වත්තබ්බං — “හෙතු චෙව සහෙතුකඤ්ඤා”න්තිපි, “සහෙතුකඤ්ඤාචෙව න ච හෙතු”න්තිපි. සමුදයසච්චං හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤා. නිරොධසච්චං න වත්තබ්බං — “හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤා”න්තිපි, “හෙතුසම්පයුත්තඤ්ඤාචෙව න ච

හෙතු’’තිපි. මග්ගසච්චං සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු. දුක්ඛසච්චං සියා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්ච, සියා හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තඤ්චා’’තිපි, ‘‘හෙතුසම්පයුත්තඤ්චෙව න ච හෙතු’’තිපි. නිරොධසච්චං න හෙතුඅහෙතුකං. සමුදයසච්චං න චත්තඛ්ඛං – ‘‘න හෙතුසහෙතුක’’න්තිපි, ‘‘න හෙතුඅහෙතුක’’න්තිපි. මග්ගසච්චං සියා න හෙතුසහෙතුකං, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘න හෙතුසහෙතුක’’න්තිපි, ‘‘න හෙතුඅහෙතුක’’න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා න හෙතුසහෙතුකං, සියා න හෙතුඅහෙතුකං, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘න හෙතුසහෙතුක’’න්තිපි, ‘‘න හෙතුඅහෙතුක’’න්තිපි.

තීණි සච්චානි සප්පච්චයා. නිරොධසච්චං අප්පච්චයං. තීණි සච්චානි සඪ්ඛතා. නිරොධසච්චං අසඪ්ඛතං. තීණි සච්චානි අනිදස්සනා. දුක්ඛසච්චං සියා සනිදස්සනං, සියා අනිදස්සනං. තීණි සච්චානි අප්පට්ඨා. දුක්ඛසච්චං සියා සප්පට්ඨං, සියා අප්පට්ඨං. තීණි සච්චානි අරූපානි. දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං. ද්වෙ සච්චා ලොකියා. ද්වෙ සච්චා ලොකුත්තරා; කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

සමුදයසච්චං ආසවො. ද්වෙ සච්චා නො ආසවා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො, සියා නො ආසවො. ද්වෙ සච්චා සාසවා. ද්වෙ සච්චා අනාසවා. සමුදයසච්චං ආසවසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා ආසවවිජ්ජයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවසම්පයුත්තං, සියා ආසවවිජ්ජයුත්තං. සමුදයසච්චං ආසවො චෙව සාසවඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ආසවා චෙව සාසවා චා’’තිපි, ‘‘සාසවා චෙව නො ච ආසවා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව සාසවඤ්ච, සියා සාසවඤ්චෙව නො ච ආසවො. සමුදයසච්චං ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ආසවො, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ආසවො චෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්චා’’තිපි, ‘‘ආසවසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ආසවො’’තිපි. ද්වෙ සච්චා ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා. සමුදයසච්චං න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තසාසව’’න්තිපි, ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසව’’න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවං, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තසාසව’’න්තිපි, ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසව’’න්තිපි.

සමුදයසච්චං සංයොජනං. ද්වෙ සච්චා නො සංයොජනා. දුක්ඛසච්චං සියා සංයොජනං, සියා නො සංයොජනං. ද්වෙ සච්චා සංයොජනියා. ද්වෙ සච්චා

අසංයොජනියා. සමුදයසච්චං සංයොජනසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා සංයොජනසම්පයුත්තං, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තං. සමුදයසච්චං සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා’’තිපි, ‘‘සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනියඤ්ච, සියා සංයොජනියඤ්චෙව නො ච සංයොජනං. සමුදයසච්චං සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තඤ්ච, සියා සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච සංයොජනං, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චා’’තිපි, ‘‘සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච සංයොජනා’’න්තිපි. ද්වෙ සච්චා සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා. සමුදයසච්චං න චත්තඛ්ඛං – ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා’’න්තිපි, ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා’’න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියං, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා’’න්තිපි, ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා’’න්තිපි.

සමුදයසච්චං ගන්ථො. ද්වෙ සච්චා නො ගන්ථා. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො, සියා නො ගන්ථො. ද්වෙ සච්චා ගන්ථනියා. ද්වෙ සච්චා අගන්ථනියා. ද්වෙ සච්චා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. ද්වෙ සච්චා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. සමුදයසච්චං ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චා’’තිපි, ‘‘ගන්ථනියා චෙව නො ච ගන්ථා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථනියඤ්ච, සියා ගන්ථනියඤ්චෙව නො ච ගන්ථො. සමුදයසච්චං ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්ච, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චා’’තිපි, ‘‘ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො’’තිපි. ද්වෙ සච්චා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘ගන්ථා චෙව ගන්ථසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘ගන්ථසම්පයුත්තා චෙව නො ච ගන්ථා’’තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්ච, සියා ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො, සියා න චත්තඛ්ඛං – ‘‘ගන්ථො චෙව ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චා’’තිපි, ‘‘ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච ගන්ථො’’තිපි. ද්වෙ සච්චා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා. ද්වෙ සච්චා සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා’’තිපි, ‘‘ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා’’තිපි.

සමුදයසච්චං ඔසො...පෙ.... යොගො...පෙ.... නිවරණං. ද්වෙ සච්චා නො නිවරණා. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණං, සියා නො නිවරණං. ද්වෙ සච්චා නිවරණයා ද්වෙ සච්චා අනිවරණයා. සමුදයසච්චං නිවරණසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා නිවරණවිජ්ජයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණසම්පයුත්තං, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තං. සමුදයසච්චං නිවරණඤ්චෙව නිවරණයඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තඛිබ්බා - “නිවරණා චෙව නිවරණයා චා”තිපි, “නිවරණයා චෙව නො ච නිවරණා”තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණඤ්චෙව නිවරණයඤ්ච, සියා නිවරණයඤ්චෙව නො ච නිවරණං. සමුදයසච්චං නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න වත්තඛිබ්බා - “නිවරණා චෙව නිවරණසම්පයුත්තා චා”තිපි, “නිවරණසම්පයුත්තා චෙව නො ච නිවරණා”තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තඤ්ච, සියා නිවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නිවරණං, සියා න වත්තඛිබ්බං - “නිවරණඤ්චෙව නිවරණසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “නිවරණසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච නිවරණා”ත්තිපි. ද්වෙ සච්චා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණයා. සමුදයසච්චං න වත්තඛිබ්බං - “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණය”ත්තිපි, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණය”ත්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණයං, සියා න වත්තඛිබ්බං - “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණය”ත්තිපි, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණය”ත්තිපි.

තීණි සච්චානි නො පරාමාසා. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාසො, සියා නො පරාමාසො. ද්වෙ සච්චා පරාමට්ඨා. ද්වෙ සච්චා අපරාමට්ඨා. ද්වෙ සච්චා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. සමුදයසච්චං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාසසම්පයුත්තං, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තං, සියා න වත්තඛිබ්බං - “පරාමාසසම්පයුත්ත”ත්තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්ත”ත්තිපි. සමුදයසච්චං න වත්තඛිබ්බං - “පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨඤ්චා”ති, පරාමට්ඨඤ්චෙව නො ච පරාමාසො. ද්වෙ සච්චා න වත්තඛිබ්බා - “පරාමාසා චෙව පරාමට්ඨා චා”තිපි, “පරාමට්ඨා චෙව නො ච පරාමාසා”තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා පරාමාසො චෙව පරාමට්ඨඤ්ච, සියා පරාමට්ඨඤ්චෙව නො ච පරාමාසො. ද්වෙ සච්චා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා. ද්වෙ සච්චා සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා න වත්තඛිබ්බා - “පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා”තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා”තිපි.

ද්වෙ සච්චා සාරම්මණා. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං. තීණි සච්චානි නො විත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා විත්තං, සියා නො විත්තං. ද්වෙ සච්චා චෙතසිකා. නිරොධසච්චං අචෙතසිකං. දුක්ඛසච්චං සියා චෙතසිකං, සියා අචෙතසිකං. ද්වෙ සච්චා විත්තසම්පයුත්තා.

නිරොධසච්චං චිත්තවිජ්ජප්පයුත්තං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසම්පයුත්තං, සියා චිත්තවිජ්ජප්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං – “චිත්තෙන සම්පයුත්ත”න්තිපි, “චිත්තෙන විජ්ජප්පයුත්ත”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨා. නිරොධසච්චං චිත්තවිසංසට්ඨං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨං, සියා චිත්තවිසංසට්ඨං, සියා න චත්තබ්බං – “චිත්තෙන සංසට්ඨ”න්තිපි, “චිත්තෙන විසංසට්ඨ”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා චිත්තසමුට්ඨානා. නිරොධසච්චං නො චිත්තසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසමුට්ඨානං. ද්වෙ සච්චා චිත්තසහභූතො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසහභූ. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසහභූ, සියා නො චිත්තසහභූ. ද්වෙ සච්චා චිත්තානුපරිවත්තිනො. නිරොධසච්චං නො චිත්තානුපරිවත්ති. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තානුපරිවත්ති. ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූතො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ. ද්වෙ සච්චා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො. නිරොධසච්චං නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති. දුක්ඛසච්චං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්ති. තිණි සච්චානි බාහිරා. දුක්ඛසච්චං සියා අජිකුත්තං, සියා බාහිරං.

තිණි සච්චානි නො උපාදා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා. තිණි සච්චානි අනුපාදින්නා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදින්නං, සියා අනුපාදින්නං. සමුදයසච්චං උපාදානං. ද්වෙ සච්චා නො උපාදානා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානං, සියා නො උපාදානං. ද්වෙ සච්චා උපාදානියා. ද්වෙ සච්චා අනුපාදානියා. ද්වෙ සච්චා උපාදානවිජ්ජප්පයුත්තා. ද්වෙ සච්චා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිජ්ජප්පයුත්තා. සමුදයසච්චං උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තබ්බං – “උපාදානා චෙව උපාදානියා චා”තිපි, “උපාදානියා චෙව නො ච උපාදානා”තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානියඤ්ච, සියා උපාදානියඤ්චෙව නො ච උපාදානං. සමුදයසච්චං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්ච, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදාන”න්තිපි. ද්වෙ සච්චා න චත්තබ්බං – “උපාදානා චෙව උපාදානසම්පයුත්තා චා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තා චෙව නො ච උපාදානා”තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්ච, සියා උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච උපාදානං, සියා න චත්තබ්බං – “උපාදානඤ්චෙව උපාදානසම්පයුත්තඤ්චා” තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තඤ්චෙව

නො ච උපාදාන''න්තිපි. ද්වෙ සච්චා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා. ද්වෙ සච්චා සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා, සියා න චත්තබ්බා - ''උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා''න්තිපි, ''උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා''න්තිපි.

සමුදයසච්චං කිලෙසො. ද්වෙ සච්චා නො කිලෙසා. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො, සියා නො කිලෙසො. ද්වෙ සච්චා සංකිලෙසිකා. ද්වෙ සච්චා අසංකිලෙසිකා. සමුදයසච්චං සංකිලිට්ඨං. ද්වෙ සච්චා අසංකිලිට්ඨා. දුක්ඛසච්චං සියා සංකිලිට්ඨං, සියා අසංකිලිට්ඨං. සමුදයසච්චං කිලෙසසම්පයුත්තං. ද්වෙ සච්චා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසසම්පයුත්තං, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තං. සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තබ්බා - ''කිලෙසා චෙව සංකිලෙසිකා චා''න්තිපි, ''සංකිලෙසිකා චෙව නො ච කිලෙසා''න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලෙසිකඤ්ච, සියා සංකිලෙසිකඤ්චෙව නො ච කිලෙසො. සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තබ්බා - ''කිලෙසා චෙව සංකිලිට්ඨා චා''න්තිපි, ''සංකිලිට්ඨා චෙව නො ච කිලෙසා''න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්ච, සියා සංකිලිට්ඨඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං - ''කිලෙසො චෙව සංකිලිට්ඨඤ්චා''න්තිපි, ''සංකිලිට්ඨඤ්චෙව නො ච කිලෙසො''න්තිපි. සමුදයසච්චං කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්ච. ද්වෙ සච්චා න චත්තබ්බා - ''කිලෙසා චෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චා''න්තිපි, ''කිලෙසසම්පයුත්තා චෙව නො ච කිලෙසා''න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්ච, සියා කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච කිලෙසො, සියා න චත්තබ්බං - ''කිලෙසො චෙව කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චා''න්තිපි, ''කිලෙසසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච කිලෙසො''න්තිපි. ද්වෙ සච්චා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා. සමුදයසච්චං න චත්තබ්බං - ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසික''න්තිපි, ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසික''න්තිපි. දුක්ඛසච්චං සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකං, සියා න චත්තබ්බං - ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසික''න්තිපි, ''කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසික''න්තිපි.

ද්වෙ සච්චා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බා. ද්වෙ සච්චා න දස්සනෙන පහාතබ්බංහෙතුකා. ද්වෙ සච්චා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බංහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බංහෙතුකා. ද්වෙ සච්චා න භාවනාය පහාතබ්බංහෙතුකා. ද්වෙ සච්චා සියා භාවනාය පහාතබ්බංහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතබ්බංහෙතුකා. සමුදයසච්චං සච්චිකං. නිරොධසච්චං

අවිතක්කං. ද්වෙ සච්චා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. සමුදයසච්චං සච්චාරං. නිරොධසච්චං අච්චාරං. ද්වෙ සච්චා සියා සච්චාරා, සියා අච්චාරා. නිරොධසච්චං අප්පිතිකං. තිණි සච්චානි සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. නිරොධසච්චං න පිතිසහගතං. තිණි සච්චානි සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. නිරොධසච්චං න සුඛසහගතං. තිණි සච්චානි සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. නිරොධසච්චං න උපෙක්ඛාසහගතං. තිණි සච්චානි සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

සමුදයසච්චං කාමාවචරං. ද්වෙ සච්චා න කාමාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා කාමාවචරං, සියා න කාමාවචරං. තිණි සච්චානි න රූපාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා රූපාවචරං, සියා න රූපාවචරං. තිණි සච්චානි න අරූපාවචරා. දුක්ඛසච්චං සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං. ද්වෙ සච්චා පරියාපන්නා. ද්වෙ සච්චා අපරියාපන්නා. මග්ගසච්චං නියානිකං. තිණි සච්චානි අනියානිකා. මග්ගසච්චං නියතං. නිරොධසච්චං අනියතං. ද්වෙ සච්චා සියා නියතා, සියා අනියතා. ද්වෙ සච්චා සඋත්තරා. ද්වෙ සච්චා අනුත්තරා. සමුදයසච්චං සරණං. ද්වෙ සච්චා අරණා. දුක්ඛසච්චං සියා සරණං, සියා අරණන්ති.

පඤ්ඤාප්පච්ඡකං.

සච්චවිභච්ඡිදාසාලි නිට්ඨිතො.

5. ඉන්ද්‍රියවිභච්ඡිනො

1. අභිධම්මභාෂණියං

219. බාවිසතින්ද්‍රියානි – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, සානින්ද්‍රියං, ජීවිහින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධිත්තන්ද්‍රියං, විරිසින්ද්‍රියං [විරිසින්ද්‍රියං (සි. ස්‍යා.)], සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තන්ද්‍රියං, පඤ්ඤාන්ද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාන්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිත්තන්ද්‍රියං.

220. තත්ථ කතමං චක්ඛුන්ද්‍රියං? යං චක්ඛු චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො – ඉදං වුවිච්ඡි ‘චක්ඛුන්ද්‍රියං’.

තත්ථ කතමං සොතින්ද්‍රියං...පෙ.... සානින්ද්‍රියං...පෙ.... ජීවිහින්ද්‍රියං...පෙ.... කායින්ද්‍රියං? යො කායො චතුත්තං මහාභූතානං උපාදාය පසාදො...පෙ.... සුඤ්ඤො ගාමොපෙසො – ඉදං වුවිච්ඡි ‘කායින්ද්‍රියං’.

තත්ථ කතමං මනින්ද්‍රියං? එකච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – එස්සසම්පයුත්තං. දුච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – අත්ථි සහෙතුකං, අත්ථි අහෙතුකං. තිච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – අත්ථි කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි අබ්‍යාකතං. චතුඛිඛිධෙන මනින්ද්‍රියං – අත්ථි කාමාවචරං, අත්ථි රූපාවචරං, අත්ථි අරූපාවචරං, අත්ථි අපරියාපන්නං. පඤ්චචිධෙන මනින්ද්‍රියං – අත්ථි සුඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දුක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි සොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි දොමනස්සින්ද්‍රියසම්පයුත්තං, අත්ථි උපෙක්ඛින්ද්‍රියසම්පයුත්තං. ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියං – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණං. එවං ඡබ්බිධෙන මනින්ද්‍රියං.

සත්තච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං සත්තච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං.

අවිච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු. එවං අවිච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං.

නවච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං – චක්ඛුවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අබ්‍යාකතා. එවං නවච්ඡිධෙන මනින්ද්‍රියං.

දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං – චක්ඛවිඤ්ඤාණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං අත්ථි සුඛසහගතං, අත්ථි දුක්ඛසහගතං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු අත්ථි කුසලා, අත්ථි අකුසලා, අත්ථි අඛ්‍යාකතා. එවං දසවිධෙන මනින්ද්‍රියං...පෙ.... එවං ඛණ්ඩවිධෙන මනින්ද්‍රියං. ඉදං වුච්චති ‘‘මනින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං ඉත්ථිනින්ද්‍රියං? යං ඉත්ථියා ඉත්ථිලිඛිගං ඉත්ථිනිමිත්තං ඉත්ථිකුත්තං ඉත්ථාකප්පො ඉත්ථත්තං ඉත්ථිභාවො – ඉදං වුච්චති ‘‘ඉත්ථිනින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං පුරිසින්ද්‍රියං? යං පුරිසස්ස පුරිසලිඛිගං පුරිසනිමිත්තං පුරිසකුත්තං පුරිසාකප්පො පුරිසත්තං පුරිසභාවො – ඉදං වුච්චති ‘‘පුරිසින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං ජීවිතින්ද්‍රියං? ජීවිතින්ද්‍රියං දුට්ඨෙන – අත්ථි රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අත්ථි අරූපජීවිතින්ද්‍රියං.

තත්ථ කතමං රූපජීවිතින්ද්‍රියං? යො තෙසං රූපිනං ධම්මානං ආයු ධීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං – ඉදං වුච්චති ‘‘රූපජීවිතින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං අරූපජීවිතින්ද්‍රියං? යො තෙසං අරූපිනං ධම්මානං ආයු ධීති යපනා යාපනා ඉරියනා චත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං – ඉදං වුච්චති ‘‘අරූපජීවිතින්ද්‍රියං’’. ඉදං වුච්චති ‘‘ජීවිතින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං සුඛින්ද්‍රියං? යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති ‘‘සුඛින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං දුක්ඛින්ද්‍රියං? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති ‘‘දුක්ඛින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං සොමනස්සින්ද්‍රියං? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති ‘‘සොමනස්සින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං දොමනස්සින්ද්‍රියං? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති ‘‘දොමනස්සින්ද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං උපෙක්ඛිතද්‍රියං? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අද්දුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අද්දුක්ඛමසුඛා වෙදනා – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘උපෙක්ඛිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං සද්ධිතද්‍රියං? යා සද්ධා සද්දහනා ඔකජ්ජනා අභිජ්ජසාදො සද්ධා සද්ධිතද්‍රියං සද්ධාබලං – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘සද්ධිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං වීරියිතද්‍රියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාමො උස්සොළ්භී ටාමො යීති අසිලපරක්කමතා අනික්ඛිත්තජන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගාමො වීරියං වීරියිතද්‍රියං වීරියබලං – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘වීරියිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං සතිතද්‍රියං? යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුස්සනතා සති සතිතද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘සතිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං සමාධිතද්‍රියං? යා විත්තස්ස යීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහට්ඨානසතා සමථො සමාධිතද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘සමාධිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං පඤ්ඤිතද්‍රියං? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘පඤ්ඤිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතිතද්‍රියං? යා තෙසං ධම්මානං අනඤ්ඤාතානං දිට්ඨානං පත්තානං විදිතානං අසම්මාදිට්ඨිතානං සම්මාදිට්ඨිතානං පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මච්චයසම්මොඡ්ඤාසම්මාදිට්ඨි මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනං – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතිතද්‍රියං’’.

තත්ථ කතමං අඤ්ඤිතද්‍රියං? යා තෙසං ධම්මානං ඤාතානං දිට්ඨානං පත්තානං විදිතානං සම්මාදිට්ඨිතානං සම්මාදිට්ඨිතානං පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මච්චයසම්මොඡ්ඤාසම්මාදිට්ඨි මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනං – ඉදං වුවිච්ඡි අඤ්ඤිතද්‍රියං.

තත්ථ කතමං අඤ්ඤාතාවිතද්‍රියං? යා තෙසං ධම්මානං අඤ්ඤාතාවිතං දිට්ඨානං පත්තානං විදිතානං සම්මාදිට්ඨිතානං සම්මාදිට්ඨිතානං පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මච්චයසම්මොඡ්ඤාසම්මාදිට්ඨි මග්ගභිගං මග්ගපරියාපනං – ඉදං වුවිච්ඡි ‘‘අඤ්ඤාතාවිතද්‍රියං’’.

අභිධම්මභාෂණියං.

2. පඤ්ඤාප්‍රවෘත්තිය

221. බාවිසතින්ද්‍රියානි – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, සාතින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථිත්තන්ද්‍රියං, පුරිසිත්තන්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සුඛිත්තන්ද්‍රියං, දුක්ඛිත්තන්ද්‍රියං, සොමනස්සිත්තන්ද්‍රියං, දොමනස්සිත්තන්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රියං, සද්ධිත්තන්ද්‍රියං, විරිසිත්තන්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තන්ද්‍රියං, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිත්තන්ද්‍රියං.

222. බාවිසතීනං ඉන්ද්‍රියානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

223. දසින්ද්‍රියා අබ්‍යාකතා. දොමනස්සිත්තන්ද්‍රියං අකුසලං. අනඤ්ඤානඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං කුසලං. චත්තාරිත්තන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

ද්වාදසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බං – ‘‘සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. තිණින්ද්‍රියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං – ‘‘සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි, ‘‘අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා’’තිපි.

සත්තින්ද්‍රියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. තිණින්ද්‍රියා විපාකා. ද්විත්තන්ද්‍රියා විපාකධම්මධම්මා. අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං. නවින්ද්‍රියා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. නවින්ද්‍රියා උපාදිත්තපාදානියා. දොමනස්සිත්තන්ද්‍රියං අනුපාදිත්තපාදානියං. තිණින්ද්‍රියා අනුපාදිත්තපාදානියා. නවින්ද්‍රියා සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා.

නවින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. දොමනස්සිත්තන්ද්‍රියං සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකං. තිණින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. තිණින්ද්‍රියා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා

සංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. නවින්ද්‍රියා අවිතක්කඅවිචාරා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිතක්කසවිචාරං. උපෙක්ඛින්ද්‍රියං සියා සවිතක්කසවිචාරං, සියා අවිතක්කඅවිචාරං. එකාදසින්ද්‍රියා සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා.

එකාදසින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – ‘‘පිතිසහගතා’’තිපි, ‘‘සුඛසහගතා’’තිපි, ‘‘උපෙක්ඛාසහගතා’’තිපි. සොමනස්සින්ද්‍රියං සියා පිතිසහගතං න සුඛසහගතං න උපෙක්ඛාසහගතං, සියා න වත්තඛ්ඛං – ‘‘පිතිසහගත’’න්ති. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න වත්තඛ්ඛා – ‘‘පිතිසහගතා’’තිපි, ‘‘සුඛසහගතා’’තිපි, ‘‘උපෙක්ඛාසහගතා’’තිපි.

පන්තරසින්ද්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා දස්සනෙන පහාතඛ්ඛං, සියා භාවනාය පහාතඛ්ඛං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතඛ්ඛා, සියා භාවනාය පහාතඛ්ඛා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. පන්තරසින්ද්‍රියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛභෙතුකා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා දස්සනෙන පහාතඛ්ඛභෙතුකං, සියා භාවනාය පහාතඛ්ඛභෙතුකං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතඛ්ඛභෙතුකා, සියා භාවනාය පහාතඛ්ඛභෙතුකා, සියා නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛභෙතුකා.

දසින්ද්‍රියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. දොමනස්සින්ද්‍රියං ආචයගාමි. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං අපචයගාමි. අඤ්ඤින්ද්‍රියං සියා අපචයගාමි, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමි. නවින්ද්‍රියා සියා ආචයගාමිනො, සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. දසින්ද්‍රියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. ද්වින්ද්‍රියා සෙක්ඛා. අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං අසෙක්ඛං. නවින්ද්‍රියා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා.

දසින්ද්‍රියා පරිත්තා. තිණින්ද්‍රියා අප්පමාණා. නවින්ද්‍රියා සියා පරිත්තා, සියා මහග්ගතා, සියා අප්පමාණා. සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. ද්වින්ද්‍රියා පරිත්තාරම්මණා. තිණින්ද්‍රියා අප්පමාණාරම්මණා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා පරිත්තාරම්මණං සියා මහග්ගතාරම්මණං, න අප්පමාණාරම්මණං, සියා න වත්තඛ්ඛං – ‘‘පරිත්තාරම්මණ’’න්තිපි, ‘‘මහග්ගතාරම්මණ’’න්ති පි. නවින්ද්‍රියා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා, සියා න වත්තඛ්ඛා – ‘‘පරිත්තාරම්මණා’’තිපි, ‘‘මහග්ගතාරම්මණා’’තිපි, ‘‘අප්පමාණාරම්මණා’’තිපි.

නවින්ද්‍රියා මජ්ඣිමා. දොමනස්සින්ද්‍රියං භීතං. තිණින්ද්‍රියා පණිතා. තිණින්ද්‍රියා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණිතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා භීතා, සියා මජ්ඣිමා, සියා පණිතා. දසින්ද්‍රියා අනියතා. අනාඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං සම්මත්තනියතං. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සියා මිච්ඡත්තනියතං, සියා අනියතං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා මිච්ඡත්තනියතා, සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. චත්තාරින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි. අනාඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න චත්තබ්බං — “මග්ගහෙතුක”න්තිපි, “මග්ගාධිපති”තිපි. අඤ්ඤින්ද්‍රියං න මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න චත්තබ්බං — “මග්ගහෙතුක”න්තිපි, “මග්ගාධිපති”තිපි. නවින්ද්‍රියා සියා මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තබ්බා — “මග්ගාරම්මණා”තිපි, “මග්ගහෙතුකා”තිපි, “මග්ගාධිපතිනො”තිපි.

දසින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො, න චත්තබ්බා — “අනුප්පන්නා”ති. ද්වින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා — “උප්පාදිනො”ති. දසින්ද්‍රියා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො; සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. ද්වින්ද්‍රියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා. තිණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා — “අතීතාරම්මණා”තිපි, “අනාගතාරම්මණා”තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණා”තිපි. දසින්ද්‍රියා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “අතීතාරම්මණා”තිපි, “අනාගතාරම්මණා”තිපි, “පච්චුප්පන්නාරම්මණා”තිපි; සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධා. සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. තිණින්ද්‍රියා බහිද්ධාරම්මණා. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, අට්ඨින්ද්‍රියා සියා අජ්ඣත්තාරම්මණා, සියා බහිද්ධාරම්මණා, සියා අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා — “අජ්ඣත්තාරම්මණා”තිපි, “බහිද්ධාරම්මණා”තිපි, “අජ්ඣත්තබහිද්ධාරම්මණා”තිපි. පඤ්චින්ද්‍රියා අනිදස්සනසප්පට්ඨා. සත්තරසින්ද්‍රියා අනිදස්සනසප්පට්ඨා.

2. දුකං

224. චත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු. අට්ඨාරසින්ද්‍රියා න හෙතු. සත්තින්ද්‍රියා සහෙතුකා. නවින්ද්‍රියා අහෙතුකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සහෙතුකා, සියා අහෙතුකා. සත්තින්ද්‍රියා හෙතුසම්පයුත්තා. නවින්ද්‍රියා හෙතුවිජ්ජයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා හෙතුසම්පයුත්තා, සියා හෙතුවිජ්ජයුත්තා. චත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු චෙව සහෙතුකා

ව. නවින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව සහෙතුකා වා”තිපි, “සහෙතුකා වෙව න ව හෙතු”තිපි. තිණින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව සහෙතුකා වා”ති. සහෙතුකා වෙව න ව හෙතු. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව සහෙතුකා වා”ති, සියා සහෙතුකා වෙව න ව හෙතු, සියා න වත්තඛ්ඛා – “සහෙතුකා වෙව න ව හෙතු”ති.

වත්තාරින්ද්‍රියා හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා ව. නවින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා වා”තිපි, “හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ව හෙතු”තිපි. තිණින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා වා”ති, “හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ව හෙතු”. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා වා”ති, සියා හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ව හෙතු, සියා න වත්තඛ්ඛා – “හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ව හෙතු”ති.

නවින්ද්‍රියා න හෙතු අහෙතුකා. තිණින්ද්‍රියා න හෙතු සහෙතුකා. වත්තාරින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “න හෙතු සහෙතුකා”තිපි, “න හෙතු අහෙතුකා”තිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා න හෙතු සහෙතුකා, සියා න හෙතු අහෙතුකා.

සප්පච්චයා. සඬ්ඛතා. අනිදස්සනා. පඤ්චින්ද්‍රියා සප්පට්ඨා. සත්තරසින්ද්‍රියා අප්පට්ඨා. සත්තින්ද්‍රියා රූපා. චුද්දසින්ද්‍රියා අරූපා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා රූපං, සියා අරූපං. දසින්ද්‍රියා ලොකියා. තිණින්ද්‍රියා ලොකුත්තරා. නවින්ද්‍රියා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා; කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

නො ආසවා. දසින්ද්‍රියා සාසවා. තිණින්ද්‍රියා අනාසවා. නවින්ද්‍රියා සියා සාසවා, සියා අනාසවා. පන්තරසින්ද්‍රියා ආසවච්ඡේදයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං ආසවසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ආසවසම්පයුත්තා, සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා. දසින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවා වෙව සාසවා වා”ති, “සාසවා වෙව නො ව ආසවා”. තිණින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවා වෙව සාසවා වා”තිපි, “සාසවා වෙව නො ව ආසවා”තිපි. නවින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවා වෙව සාසවා වා”ති, සියා සාසවා වෙව නො ව ආසවා, සියා න වත්තඛ්ඛා – “සාසවා වෙව නො ව ආසවා”ති.

පන්තරසින්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවා වෙව ආසවසම්පයුත්තා වා”තිපි, “ආසවසම්පයුත්තා වෙව නො ව ආසවා”තිපි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තඛ්ඛා – “ආසවො වෙව ආසවසම්පයුත්තඤ්චා”ති, “ආසවසම්පයුත්තඤ්චො වෙව නො ව ආසවො”. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවා වෙව ආසවසම්පයුත්තා වා”ති, සියා ආසවසම්පයුත්තා වෙව නො ව ආසවා, සියා න වත්තඛ්ඛා – “ආසවසම්පයුත්තා වෙව නො ව ආසවා”ති. නවින්ද්‍රියා ආසවච්ඡේදයුත්තසාසවා. තිණින්ද්‍රියා ආසවච්ඡේදයුත්තඅනාසවා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තඛ්ඛා –

‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තසාසව’’න්තිපි, ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසව’’න්තිපි. තිණින්ද්‍රියා සියා ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා, සියා ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා, සියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තසාසවා’’තිපි, ‘‘ආසවවිජ්ජයුත්තඅනාසවා’’තිපි.

නො සංයොජනා. දසින්ද්‍රියා සංයොජනියා. තිණින්ද්‍රියා අසංයොජනියා. නවින්ද්‍රියා සියා සංයොජනියා, සියා අසංයොජනියා. පන්තරසින්ද්‍රියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සංයොජනසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයොජනසම්පයුත්තා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා. දසින්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා’’ති, සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා. තිණින්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා’’තිපි, ‘‘සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා’’තිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනියා චා’’ති, සියා සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනියා චෙව නො ච සංයොජනා’’ති.

පන්තරසින්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා’’තිපි, ‘‘සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා’’තිපි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තඛ්ඛං – ‘‘සංයොජනඤ්චෙව සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චා’’ති, සංයොජනසම්පයුත්තඤ්චෙව නො ච සංයොජනං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනා චෙව සංයොජනසම්පයුත්තා චා’’ති, සියා සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා, සියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනසම්පයුත්තා චෙව නො ච සංයොජනා’’ති.

නවින්ද්‍රියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා. තිණින්ද්‍රියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තඛ්ඛං – ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා’’න්තිපි, ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා’’න්තිපි. තිණින්ද්‍රියා සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා, සියා සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා, සියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තසංයොජනියා’’තිපි, ‘‘සංයොජනවිජ්ජයුත්තඅසංයොජනියා’’තිපි.

නො ගන්ථා. දසින්ද්‍රියා ගන්ථනියා. තිණින්ද්‍රියා අගන්ථනියා. නවින්ද්‍රියා සියා ගන්ථනියා, සියා අගන්ථනියා. පන්තරසින්ද්‍රියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං ගන්ථසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්ථසම්පයුත්තා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා. දසින්ද්‍රියා න චත්තඛ්ඛා – ‘‘ගන්ථා චෙව ගන්ථනියා චා’’ති,

ගන්ථනියා වෙව නො ව ගන්ථා. තිණින්දියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථා වෙව ගන්ථනියා වා”තිපි, “ගන්ථනියා වෙව නො ව ගන්ථා”තිපි. නවින්දියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථා වෙව ගන්ථනියා වා”ති, සියා ගන්ථනියා වෙව නො ව ගන්ථා, සියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථනියා වෙව නො ව ගන්ථා”ති.

පන්තරසින්දියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථා වෙව ගන්ථසම්පයුත්තා වා”තිපි, “ගන්ථසම්පයුත්තා වෙව නො ව ගන්ථා”තිපි. දොමනස්සින්දියං න වත්තබ්බං – “ගන්ථො වෙව ගන්ථසම්පයුත්ත”ඤ්චාති, ගන්ථසම්පයුත්තඤ්චො වෙව නො ව ගන්ථො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථා වෙව ගන්ථසම්පයුත්තා වා”ති, සියා ගන්ථසම්පයුත්තා වෙව නො ව ගන්ථා, සියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථසම්පයුත්තා වෙව නො ව ගන්ථා”ති.

නවින්දියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා. තිණින්දියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා. දොමනස්සින්දියං න වත්තබ්බං – “ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනිය”න්තිපි, “ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනිය”න්තිපි. තිණින්දියා සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා, සියා ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා, සියා න වත්තබ්බා – “ගන්ථවිජ්ජයුත්තගන්ථනියා”තිපි, “ගන්ථවිජ්ජයුත්තඅගන්ථනියා”තිපි.

නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නිවරණා. දසින්දියා නිවරණියා. තිණින්දියා අනිවරණියා. නවින්දියා සියා නිවරණියා, සියා අනිවරණියා. පන්තරසින්දියා නිවරණවිජ්ජයුත්තා. දොමනස්සින්දියං නිවරණසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණසම්පයුත්තා, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තා. දසින්දියා න වත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණියා වා”ති, නිවරණියා වෙව නො ව නිවරණා. තිණින්දියා න වත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණියා වා”තිපි, “නිවරණියා වෙව නො ව නිවරණා”තිපි. නවින්දියා න වත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණියා වා”ති, සියා නිවරණියා වෙව නො ව නිවරණා, සියා න වත්තබ්බා – “නිවරණියා වෙව නො ව නිවරණා”ති.

පන්තරසින්දියා න වත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණසම්පයුත්තා වා”තිපි, “නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණා”තිපි. දොමනස්සින්දියං න වත්තබ්බං – “නිවරණඤ්චො වෙව නිවරණසම්පයුත්තඤ්චා”ති, නිවරණසම්පයුත්තඤ්චො වෙව නො ව නිවරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා න වත්තබ්බා – “නිවරණා වෙව නිවරණසම්පයුත්තා වා”ති, සියා නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණා, සියා න වත්තබ්බා – “නිවරණසම්පයුත්තා වෙව නො ව නිවරණා”ති.

නවින්ද්‍රියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා. තිණින්ද්‍රියා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න වත්තඛබ්බං – “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණිය”න්තිපි, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණිය”න්තිපි. තිණින්ද්‍රියා සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා, සියා නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා, සියා න වත්තඛබ්බං – “නිවරණවිජ්ජයුත්තනිවරණියා”න්තිපි, “නිවරණවිජ්ජයුත්තඅනිවරණියා”න්තිපි.

නො පරාමාසා. දසින්ද්‍රියා පරාමට්ඨා. තිණින්ද්‍රියා අපරාමට්ඨා. නවින්ද්‍රියා සියා පරාමට්ඨා, සියා අපරාමට්ඨා. සොළසින්ද්‍රියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාසසම්පයුත්තා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තා. දසින්ද්‍රියා න වත්තඛබ්බං – “පරාමාසා වෙව පරාමට්ඨා වා”ති, පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසා. තිණින්ද්‍රියා න වත්තඛබ්බං – “පරාමාසා වෙව පරාමට්ඨා වා”තිපි, “පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසා”න්තිපි. නවින්ද්‍රියා න වත්තඛබ්බං – “පරාමාසා වෙව පරාමට්ඨා වා”ති, සියා පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසා, සියා න වත්තඛබ්බං – “පරාමට්ඨා වෙව නො ව පරාමාසා”ති. දසින්ද්‍රියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා. තිණින්ද්‍රියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා. තිණින්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා, සියා පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා, සියා න වත්තඛබ්බං – “පරාමාසවිජ්ජයුත්තපරාමට්ඨා”න්තිපි, “පරාමාසවිජ්ජයුත්තඅපරාමට්ඨා”න්තිපි.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. චුද්දසින්ද්‍රියා සාරම්මණා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං. එකවිසතින්ද්‍රියා නො විත්තා. මනින්ද්‍රියං විත්තං. තෙරසින්ද්‍රියා වෙතසිකා. අට්ඨින්ද්‍රියා අවෙතසිකා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා වෙතසිකං, සියා අවෙතසිකං. තෙරසින්ද්‍රියා විත්තසම්පයුත්තා. සත්තින්ද්‍රියා විත්තවිජ්ජයුත්තා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා විත්තසම්පයුත්තං, සියා විත්තවිජ්ජයුත්තං. මනින්ද්‍රියං න වත්තඛබ්බං – “විත්තෙන සම්පයුත්ත”න්තිපි, “විත්තෙන විජ්ජයුත්ත”න්තිපි.

තෙරසින්ද්‍රියා විත්තසංසට්ඨා. සත්තින්ද්‍රියා විත්තවිසංසට්ඨා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා විත්තසංසට්ඨං, සියා විත්තවිසංසට්ඨං. මනින්ද්‍රියං න වත්තඛබ්බං – “විත්තෙන සංසට්ඨ”න්තිපි, “විත්තෙන විසංසට්ඨ”න්තිපි. තෙරසින්ද්‍රියා විත්තසමුට්ඨානා. අට්ඨින්ද්‍රියා නො විත්තසමුට්ඨානා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා විත්තසමුට්ඨානං, සියා නො විත්තසමුට්ඨානං.

තෙරසින්ද්‍රියා විත්තසහභූතො. අට්ඨින්ද්‍රියා නො විත්තසහභූතො. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා විත්තසහභූ, සියා නො විත්තසහභූ. තෙරසින්ද්‍රියා

චිත්තානුපරිවත්තීනො. අට්ඨිත්තදියං නො චිත්තානුපරිවත්තීනො. ජීවිතිත්තදියං සියා චිත්තානුපරිවත්තී, සියා නො චිත්තානුපරිවත්තී.

තෙරසිත්තදියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. අට්ඨිත්තදියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. ජීවිතිත්තදියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානං. තෙරසිත්තදියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූතො. අට්ඨිත්තදියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූතො. ජීවිතිත්තදියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූ. තෙරසිත්තදියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තීනො. අට්ඨිත්තදියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තීනො. ජීවිතිත්තදියං සියා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තී, සියා නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තී. ඡ ඉන්ද්‍රියා අජ්ඣත්තිකා. සොළසිත්තදියා බාහිරා.

සත්තිත්තදියා උපාදා. චුද්දසිත්තදියා නො උපාදා. ජීවිතිත්තදියං සියා උපාදා, සියා නො උපාදා. නචිත්තදියා උපාදින්නා. චත්තාරිත්තදියා අනුපාදින්නා. නචිත්තදියා සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා. නො උපාදානා. දසිත්තදියා උපාදානියා. තිණිත්තදියා අනුපාදානියා. නචිත්තදියා සියා උපාදානියා, සියා අනුපාදානියා. සොළසිත්තදියා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදානසම්පයුත්තා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තා. දසිත්තදියා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානියා වා”ති, උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා. තිණිත්තදියා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානියා වා”තිපි, “උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා”තිපි. නචිත්තදියා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානියා වා”ති, සියා උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා. දසිත්තදියා සියා උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානියා වෙව නො ව උපාදානා”ති.

සොළසිත්තදියා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානසම්පයුත්තා වා”තිපි, “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානා”තිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “උපාදානා වෙව උපාදානසම්පයුත්තා වා”ති, සියා උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානා, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානසම්පයුත්තා වෙව නො ව උපාදානා”ති. දසිත්තදියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා. තිණිත්තදියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා. තිණිත්තදියා සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා, සියා උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා, සියා න චත්තබ්බා – “උපාදානවිජ්ජයුත්තඋපාදානියා”තිපි, “උපාදානවිජ්ජයුත්තඅනුපාදානියා”තිපි.

නො කිලෙසා. දසින්ද්‍රියා සංකිලෙසිකා. තීණින්ද්‍රියා අසංකිලෙසිකා. නවින්ද්‍රියා සියා සංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලෙසිකා. පන්තරසින්ද්‍රියා අසංකිලිට්ඨා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සංකිලිට්ඨං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සංකිලිට්ඨා, සියා අසංකිලිට්ඨා. පන්තරසින්ද්‍රියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. දොමනස්සින්ද්‍රියං කිලෙසසම්පයුත්තං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසසම්පයුත්තා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තා. දසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා චා”ති, සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා. තීණින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා චා”තිපි, “සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා”තිපි. නවින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලෙසිකා චා”ති, සියා සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න චත්තබ්බා – “සංකිලෙසිකා වෙව නො ච කිලෙසා”ති.

පන්තරසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨා චා”තිපි, “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසා”තිපි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං – “කිලෙසො වෙව සංකිලිට්ඨස්ඤ්චා”ති, සංකිලිට්ඨස්ඤ්චෙව නො ච කිලෙසො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව සංකිලිට්ඨා චා”ති, සියා සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න චත්තබ්බා – “සංකිලිට්ඨා වෙව නො ච කිලෙසා”ති.

පන්තරසින්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චා”තිපි, “කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා”තිපි. දොමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං – “කිලෙසො වෙව කිලෙසසම්පයුත්තස්ඤ්චා”ති, කිලෙසසම්පයුත්තස්ඤ්චෙව නො ච කිලෙසො. ඡ ඉන්ද්‍රියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසා වෙව කිලෙසසම්පයුත්තා චා”ති, සියා කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා, සියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසසම්පයුත්තා වෙව නො ච කිලෙසා”ති. නවින්ද්‍රියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා. තීණින්ද්‍රියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා. දොමනස්සින්ද්‍රියං න චත්තබ්බං – “කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසික”න්තිපි, “කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසික”න්තිපි. තීණින්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා, සියා කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා, සියා න චත්තබ්බා – “කිලෙසවිජ්ජයුත්තසංකිලෙසිකා”තිපි, “කිලෙසවිජ්ජයුත්තඅසංකිලෙසිකා”තිපි.

පන්තරසින්ද්‍රියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. සත්තින්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතබ්බා, සියා න දස්සනෙන පහාතබ්බා. පන්තරසින්ද්‍රියා න භාවනාය පහාතබ්බා. සත්තින්ද්‍රියා සියා භාවනාය පහාතබ්බා, සියා න භාවනාය

පහාතඛ්ඛා. පන්තරසින්ද්‍රියා න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛහෙතුකා. සත්තින්ද්‍රියා සියා දස්සනෙන පහාතඛ්ඛහෙතුකා, සියා න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛහෙතුකා. පන්තරසින්ද්‍රියා න භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා. සත්තින්ද්‍රියා සියා භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා, සියා න භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා.

නවින්ද්‍රියා අවිතක්කා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිතක්කං. ද්වාදසින්ද්‍රියා සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. නවින්ද්‍රියා අවිචාරා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිචාරං. ද්වාදසින්ද්‍රියා සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. එකාදසින්ද්‍රියා අප්පිතිකා. එකාදසින්ද්‍රියා සියා අප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. එකාදසින්ද්‍රියා න පිතිසහගතා. එකාදසින්ද්‍රියා සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. ද්වාදසින්ද්‍රියා න සුඛසහගතා. දසින්ද්‍රියා සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. ද්වාදසින්ද්‍රියා න උපෙක්ඛාසහගතා. දසින්ද්‍රියා සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා.

දසින්ද්‍රියා කාමාවචරා. තීණින්ද්‍රියා න කාමාවචරා. නවින්ද්‍රියා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා. තෙරසින්ද්‍රියා න රූපාවචරා. නවින්ද්‍රියා සියා රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා. චුද්දසින්ද්‍රියා න අරූපාවචරා. අට්ඨින්ද්‍රියා සියා අරූපාවචරා, සියා න අරූපාවචරා. දසින්ද්‍රියා පරියාපන්නා. තීණින්ද්‍රියා අපරියාපන්නා. නවින්ද්‍රියා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා. එකාදසින්ද්‍රියා අනියානිකා. අනාඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං නියානිකං. දසින්ද්‍රියා සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා. දසින්ද්‍රියා අනියතා. අනාඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං නියතං. එකාදසින්ද්‍රියා සියා නියතා, සියා අනියතා. දසින්ද්‍රියා සඋත්තරා. තීණින්ද්‍රියා අනුත්තරා. නවින්ද්‍රියා සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා. පන්තරසින්ද්‍රියා අරණා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සරණං. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සරණා, සියා අරණාති.

පඤ්භාපුච්ඡකං.

ඉන්ද්‍රියවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

6. පටිච්චසමුප්පාදවිභංගො

1. සුත්තන්තභාෂණීයං

225. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, සලායතනපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්ති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

226. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං – අයං වුච්චති ‘අවිජ්ජා’.

තත්ථ කතමෙ අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, කායසංඛාරො, වච්චසංඛාරො, විත්තසංඛාරො.

තත්ථ කතමො පුඤ්ඤාභිසංඛාරො? කුසලා චෙතනා කාමාවචරා රූපාවචරා දානමයා සීලමයා භාවනාමයා – අයං වුච්චති ‘පුඤ්ඤාභිසංඛාරො’.

තත්ථ කතමො අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො? අකුසලා චෙතනා කාමාවචරා – අයං වුච්චති ‘අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො’.

තත්ථ කතමො ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො? කුසලා චෙතනා අරූපාවචරා – අයං වුච්චති ‘ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො’.

තත්ථ කතමො කායසංඛාරො? කායසඤ්චෙතනා කායසංඛාරො, වච්චසඤ්චෙතනා වච්චසංඛාරො, මනෝසඤ්චෙතනා විත්තසංඛාරො. ඉමෙ වුච්චන්ති ‘අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරා’.

227. තත්ථ කතමං සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝාතවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනෝවිඤ්ඤාණං – ඉදං වුච්චති ‘සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං’.

228. තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සංඛාරාක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති ‘නාමං’. තත්ථ කතමං රූපං? චත්තාරො මහාභූතා, චතුත්තඤ්ච

මහාභූතානං උපාදාය රූපං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං, ඉදංඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං”.

229. තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං? චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝාතායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා සලායතනං”.

230. තත්ථ කතමො සලායතනපච්චයා එස්සො? චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො ඝාතසම්ඵස්සො ජීව්හසම්ඵස්සො කායසම්ඵස්සො මනොසම්ඵස්සො – අයං වුච්චති “සලායතනපච්චයා එස්සො”.

231. තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝාතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීව්හසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

232. තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා? රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ථොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා තණ්හා”.

233. තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං? කාමුපාදානං, දිට්ඨුපාදානං, සීලබ්බතුපාදානං, අත්තවාදුපාදානං – ඉදං වුච්චති “තණ්හාපච්චයා උපාදානං”.

234. තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො? භවො දුට්ඨො – අත්ථි කම්මභවො, අත්ථි උපපත්තිභවො. තත්ථ කතමො කම්මභවො? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො – අයං වුච්චති “කම්මභවො”. සබ්බම්පි භවගාමිකම්මං කම්මභවො.

තත්ථ කතමො උපපත්තිභවො? කාමභවො, රූපභවො, අරූපභවො, සඤ්ඤාභවො, අසඤ්ඤාභවො, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවො, එකචොකාරභවො, චතුචොකාරභවො, පඤ්චචොකාරභවො – අයං වුච්චති “උපපත්තිභවො”. ඉති අයංඤ්ච කම්මභවො, අයංඤ්ච උපපත්තිභවො. අයං වුච්චති “උපාදානපච්චයා භවො”.

235. තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්භි තම්භි සත්තනිකායෙ ජාති සඤ්ජාති ඔක්කන්ති අභිනිබ්බන්ති, ඛන්ධානං පාතුභාවො, ආයතනානං පටිලාභො – අයං වුච්චති “භවපච්චයා ජාති”.

236. තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං? අත්ථී ජරා, අත්ථී මරණං. තත්ථ කතමා ජරා? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්භි තම්භි සත්තනිකායෙ ජරා ජීරණතා ඛණ්ඩිච්චං පාලිච්චං වලිත්තවතා ආයුනො සංභානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකො – අයං වුච්චති “ජරා”.

තත්ථ කතමං මරණං? යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්භා තම්භා සත්තනිකායා වුති වචනතා හෙදො අන්තරධානං මච්චු මරණං කාලකිරියා [කාලංකිරියා (ක.)] ඛන්ධානං හෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදො – ඉදං වුච්චති “මරණං”. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති “ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”.

237. තත්ථ කතමො සොකො? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං – අයං වුච්චති “සොකො”.

238. තත්ථ කතමො පරිදෙවො? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විජ්ජලාපො ලාලජ්ජො ලාලජ්ජනා ලාලජ්ජිතත්තං – අයං වුච්චති “පරිදෙවො”.

239. තත්ථ කතමං දුක්ඛං? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛං”.

240. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසාතං, චෙතසිකං දුක්ඛං, චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං, චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”.

241. තත්ථ කතමො උපායාසො? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, භොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, රොගබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, සීලබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා චුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්තාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන චුට්ඨස්ස ආයාසො උපායාසො ආයාසිතත්තං උපායාසිතත්තං – අයං වුච්චති “උපායාසො”.

242. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති, එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සංඛගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුවිති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති” ති.

සුත්තන්තභාෂණීයං.

2. අභිධම්මභාෂණීයං

1. පච්චයචතුක්කං

243. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සළායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

පච්චයචතුක්කං.

2. හෙතුවතුක්කං

244. අවිජ්ජාපච්චයා සංඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සංඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සංඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං,

නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා එස්සො නාමහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

හෙතුවතුක්කං.

3. සම්පයුත්තවතුක්කං

245. අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති,

ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං උපාදානසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

සම්පයුත්තවතුක්කං.

4. අඤ්ඤාමඤ්ඤවතුක්කං

246. අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬබ්බාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා

භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි නාමං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අඤ්ඤමඤ්ඤවතුක්කං.

මාතිකා

247. සඬ්ඛාරපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... විඤ්ඤාණපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... නාමපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... ඡට්ඨායතනපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... එස්සපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... වෙදනාපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... තණ්හාපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... උපාදානපච්චයා අවිජ්ජා...පෙ.... අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා,

වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

මාතිකා.

5. පච්චයවතුක්කං

248. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඓද්ධිකාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

249. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං [චෙතයිතත්තං (සී. ක.)] – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං භදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනො මානසං භදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා? යො රාගො සාරාගො අනුනායො අනුරොධො නන්දි නන්දිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා තණ්හා”.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං? යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසුකායිකං දිට්ඨිවිජ්ජන්දිතං දිට්ඨිසංයොජනං ගාහො පතිට්ඨාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො [විපරියෙසග්ගාහො (බහුසු)] – ඉදං වුච්චති “තණ්හාපච්චයා උපාදානං”.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො? යං පෙත්වා උපාදානං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “උපාදානපච්චයා භවො”.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො – අයං වුච්චති “භවපච්චයා ජාති”.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං? අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංභානි – අයං වුච්චති “ජරා”. තත්ථ කතමං මරණං? යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං – ඉදං වුච්චති “මරණං”. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති “ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඬ්ඛති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

250. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

251. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුව්වති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුව්වති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුව්වති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං”.

නාමපච්චයා එස්සෙති. තත්ථ කතමං නාමං? ධ්වංසෙත්වා එස්සං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉදං වුව්වති “නාමං”.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා එස්සෙ? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුව්වති “නාමපච්චයා එස්සෙ”...පෙ.... තෙන වුව්වති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සෙ, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

253. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුව්වති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුව්වති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං

වුවුවත් “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, සාතායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුවුවත් “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුවුවත් “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං”.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුවුවත් “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චිත්තති – ඉදං වුවුවත් “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුවුවත් “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවුවත් “නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුවුවත් “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”...පෙ.... තෙන වුවුවත් “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති” ති.

254. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

255. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුවුවත් “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුවුවත් “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවුවත් “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුවුවත් “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො,

සොනායතනස්ස උපවයො, ඝානායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං”.

නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනෝවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං? චක්ඛායතනං, සොනායතනං, ඝානායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා සළායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති.

පච්චයචතුක්කං.

6. භෙතුවතුක්කං

256. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

257. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුවචති “සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුවචති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුවචති “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං - අයං වුවචති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා - අයං වුවචති “එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා”.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො - අයං වුවචති “වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා”.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං? යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො - ඉදං වුවචති “තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං”...පෙ.... තෙන වුවචති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

258. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා එස්සො නාමහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

259. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං - අයං වුවචති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො? යා චේතනා සඤ්චේතනා සඤ්චේතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරභෙතුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරභෙතුකං.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණභෙතුකං”.

නාමපච්චයා එස්සො නාමභෙතුකොති. තත්ථ කතමං නාමං? යිපෙත්වා එස්සං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා එස්සො නාමභෙතුකො? යො එස්සො චූසනා සම්චූසනා සම්චූසිතත්තං – අයං වුච්චති “නාමපච්චයා එස්සො නාමභෙතුකො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති” ති.

260. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරභෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණභෙතුකං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපභෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනභෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සභෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාභෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාභෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

261. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්භී මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො? යා චේතනා සඤ්චේතනා සඤ්චේතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාභෙතුකො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, ඝානායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං - ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං”.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති - ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමරූපහෙතුකං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිත්තං - අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

262. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාහෙතුකො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරහෙතුකං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමරූපහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාහෙතුකා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

263. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං - අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාගෙනුකො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං - අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො අවිජ්ජාගෙනුකො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරගෙනුකං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬ්ඛාරගෙනුකං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, ඝාතායතනස්ස උපවයො, ජිව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තගෙනුකං චිත්තසමුට්ඨානං - ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණගෙනුකං”.

නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපගෙනුකන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති - ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපගෙනුකං? චක්ඛායතනං, සොතායතනං, ඝාතායතනං, ජිව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං - ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා සළායතනං නාමරූපගෙනුකං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනගෙනුකො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං - අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනගෙනුකො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සගෙනුකා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා - අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සගෙනුකා”.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාගෙනුකා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො - අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාගෙනුකා”.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං? යා දිට්ඨි
දිට්ඨිගතං...පෙ.... තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුච්චති
“තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාහෙතුකං”...පෙ.... තෙන වුච්චති
“එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

හෙතුවතුක්කං.

7. සම්පයුත්තවතුක්කං

තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො,
සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං
විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං,
ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා
එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා
උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති,
ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො
හොති.

265. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ....
අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො? යා
චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා
සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං? යං චිත්තං
මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති
“සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං?
වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති
“විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං? යං චිත්තං
මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති
“නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො? යො
එස්සො චූසනා සම්චූසනා සම්චූසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා
එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුවිච්ඡි “එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා”.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවිච්ඡි “වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා”.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං? යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුවිච්ඡි “තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං” ...පෙ.... තෙන වුවිච්ඡි “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

266. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

267. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුවිච්ඡි “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුවිච්ඡි “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවිච්ඡි “සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුවිච්ඡි “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං”.

නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තොති. තත්ථ කතමං නාමං? යිපෙත්වා එස්සං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබ්බාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉදං වුවිච්ඡි “නාමං”.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො? යො එස්සො චූසනා සම්චූසනා සම්චූසිතත්තං – අයං වුවිච්චි “නාමපච්චයා එස්සො නාමසම්පයුත්තො”...පෙ.... තෙන වුවිච්චි “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

268. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

269. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුවිච්චි “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුවිච්චි “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං ...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවිච්චි “සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුවිච්චි “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, ඝාතායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තහෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුවිච්චි “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුවිච්චි “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං”.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තත්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුවිච්චි “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති – ඉදං වුවිච්චි “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුවිච්චි “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං - අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

270. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං, නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා වෙදනාසම්පයුත්තා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං තණ්හාසම්පයුත්තං; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

271. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං - අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං - අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො අවිජ්ජාසම්පයුත්තො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු - ඉදං වුච්චති “සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඬබ්බාරසම්පයුත්තං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො - ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොනායතනස්ස උපවයො, සානායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං - ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං නාමං”.

නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතූ චත්තති – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං? චක්ඛායතනං, සොතායතනං, සානායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා සලායතනං නාමසම්පයුත්තං ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො? යො එස්සො ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨසනා සම්ඵ්ඨිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

සම්පයුත්තවතුක්කං.

8. අඤ්ඤාමඤ්ඤවතුක්කං

272. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

273. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමා අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො? යා වෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමා සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමං සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං.

තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමං එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයාපි එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයාපි එස්සො”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා තණ්හා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා තණ්හා”.

තත්ථ කතමා තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා”.

තත්ථ කතමං තණ්හාපච්චයා උපාදානං? යා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුච්චති “තණ්හාපච්චයා උපාදානං”.

තත්ථ කතමා උපාදානපච්චයාපි තණ්හා? යො රාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “උපාදානපච්චයාපි තණ්හා”.

තත්ථ කතමො උපාදානපච්චයා භවො? යපෙත්වා උපාදානං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “උපාදානපච්චයා භවො”.

තත්ථ කතමා භවපච්චයා ජාති? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බති පාතුහාවො – අයං වුච්චති “භවපච්චයා ජාති”.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං? අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුතො සංභානි – අයං වුච්චති “ජරා”. තත්ථ කතමං මරණං? යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං – ඉදං වුච්චති “මරණං”. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති “ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”.

ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතිති. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඛිගති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුහාවො හොති. තෙන වුච්චති “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

274. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමපච්චයා ඵස්සො, ඵස්සපච්චයාපි නාමං; ඵස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි ඵස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

275. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො’’.

තත්ථ කතමා සඬබ්බාරපච්චයාපි අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති ‘‘සඬබ්බාරපච්චයාපි අවිජ්ජා’’.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති ‘‘සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං’’.

තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬබ්බාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬබ්බාරො’’.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති ‘‘විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං’’.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති ‘‘නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං’’.

නාමපච්චයා එස්සොති. තත්ථ කතමං නාමං? යපෙත්වා එස්සං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබ්බාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති ‘‘නාමං’’.

තත්ථ කතමො නාමපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘නාමපච්චයා එස්සො’’.

තත්ථ කතමං එස්සපච්චයාපි නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬබ්බාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති ‘‘එස්සපච්චයාපි නාමං’’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති.

276. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬබ්බාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි

තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

277. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨී මොහො අකුසල්ලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමා සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨී මොහො අකුසල්ලං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස උපවයො, ඝාතායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං”.

නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං”.

නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති

“නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු වත්තති – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමං ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොත්තායතනස්ස උපවයො, සාත්තායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං විත්තජං විත්තභෙතුකං විත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමං එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති.

278. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා; සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමරූපපච්චයා සලායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමරූපං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයාපි වෙදනා; තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයාපි තණ්හා; උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

279. තත්ථ කතමො අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමා සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ....
අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයාපි අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො
මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා
විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමො විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා
සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ
කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං
වුච්චති නාමං. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායතනස්ස උපවයො, සොතායතනස්ස
උපවයො, ඝාතායතනස්ස උපවයො, ජීව්හායතනස්ස උපවයො, කායායතනස්ස
උපවයො, යං වා පනඤ්ඤම්පි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං
චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං
වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං”.

නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං
නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති
“නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? යං රූපං නිස්සාය මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති
– ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති
“නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයාපි විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො
මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමරූපපච්චයාපි
විඤ්ඤාණං”.

නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති. අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං
නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති
“නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චත්තාරො ච මහාභූතා, යඤ්ච රූපං නිස්සාය
මනොවිඤ්ඤාණධාතු චත්තති – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදඤ්ච නාමං, ඉදඤ්ච
රූපං. ඉදං වුච්චති “නාමරූපං”.

තත්ථ කතමං නාමරූපපච්චයා සළායතනං? චක්ඛායතනං, සොතායතනං,
ඝාතායතනං, ජීව්හායතනං, කායායතනං, මනායතනං – ඉදං වුච්චති
“නාමරූපපච්චයා සළායතනං”.

තත්ථ කතමං ඡට්ඨායනනපච්චයාපි නාමරූපං? අත්ථි නාමං, අත්ථි රූපං. තත්ථ කතමං නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “නාමං”. තත්ථ කතමං රූපං? චක්ඛායනනස්ස උපවයො, සොතායනනස්ස උපවයො, සානායනනස්ස උපවයො, ජීව්හායනනස්ස උපවයො, කායායනනස්ස උපවයො, යං වා පනඤ්ඤමිපි අත්ථි රූපං චිත්තජං චිත්තභෙතුකං චිත්තසමුට්ඨානං – ඉදං වුච්චති “රූපං”. ඉති ඉදංඤ්ච නාමං, ඉදංඤ්ච රූපං. ඉදං වුච්චති “ඡට්ඨායනනපච්චයාපි නාමරූපං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමං එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායනනං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායනනං”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති.

අඤ්ඤමඤ්ඤචතුක්කං.

9. අකුසලනිද්දෙසො

280. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං සසඛ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඛ්ඛාරො, සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

281. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො...පෙ.....

තත්ථ කතමො තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො විත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා – අයං වුච්චති “තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

282. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා උපාදානං, උපාදානපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

283. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති අවිජ්ජා...පෙ.....

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”...පෙ.... තෙන වුච්චති “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

284. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා තණ්හා, තණ්හාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා

හවො, හවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

285. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

286. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති දොමනස්සසහගතං පටිසසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... දොමනස්සසහගතං පටිසසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරොන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඓද්ධාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පටිසං, පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා හවො, හවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

287. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා පටිසං? යො චිත්තස්ස ආසාතො...පෙ.... චණ්ඩික්කං අසුරොපො [\[අසුලොපො \(සාය.\)\]](#) අනත්තමනතා චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා පටිසං”.

තත්ථ කතමො පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “පටිසපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා හවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා හවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

288. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං

වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා, විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

289. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬගී මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං, වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමා වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා? යා කඬබා කඬබායනා කඬබායිතත්තං විමති විචිකිච්ඡා ද්වෙළ්භකං ද්විධාපථො [\[ද්වෙධාපථො \(සී. සාය.\)\]](#) සංසයො අනෙකංසග්ගාහො ආසජ්ජනා පරිසජ්ජනා අපරියොගාහණා [\[අපරියොගාහනා \(සී. සාය. ක.\)\]](#) ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා විචිකිච්ඡා”.

තත්ථ කතමො විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො? යපෙත්වා විචිකිච්ඡං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬබ්බාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “විචිකිච්ඡාපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

290. කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං උද්ධච්චසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං, උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

291. තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමං වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො භන්තත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා උද්ධච්චං”.

තත්ථ කතමො උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “උද්ධච්චපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති.

අකුසලනිද්දෙසො.

10. කුසලනිද්දෙසො

292. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං භොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඓඨ්ඨිකාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

293. තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො, අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො? යො අලොභො අලුඛිහනා අලුඛිහිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං – අයං වුච්චති “අලොභො”.

තත්ථ කතමො අදොසො? යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අබ්‍යාපාදො අබ්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං – අයං වුච්චති ‘‘අදොසො’’.

තත්ථ කතමො අමොහො? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අමොහො’’. ඉමෙ වුච්චන්ති ‘‘කුසලමූලා’’.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො’’.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං...පෙ.... විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං...පෙ.... නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං...පෙ.... ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො...පෙ.... එස්සපච්චයා වෙදනා...පෙ.... අයං වුච්චති ‘‘එස්සපච්චයා වෙදනා’’.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො? යා සද්ධා සද්දහනා ඕකජ්ජනා අභිජ්ජසාදො – අයං වුච්චති ‘‘වෙදනාපච්චයා පසාදො’’.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති ‘‘පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො’’.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති ‘‘අධිමොක්ඛපච්චයා භවො’’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති.

294. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණච්ඡිපයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණච්ඡිපයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

295. තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො.

තත්ථ කතමො අලොභො? යො අලොභො අලුඛිහනා අලුඛිහිතත්තං අසාරාගො අසාරජ්ජනා අසාරජ්ජිතත්තං අනභිජ්ඣා අලොභො කුසලමූලං – අයං වුච්චති ‘‘අලොභො’’.

තත්ථ කතමො අදොසො? යො අදොසො අදුස්සනා අදුස්සිතත්තං අඛ්‍යාපාදො අඛ්‍යාපජ්ජො අදොසො කුසලමූලං – අයං වුච්චති ‘‘අදොසො’’. ඉමෙ වුච්චන්ති ‘‘කුසලමූලා’’.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො’’...පෙ.... අයං වුච්චති ‘‘ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො’’.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති ‘‘එස්සපච්චයා වෙදනා’’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති.

296. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරඛිහ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

297. තත්ථ කතමෙ කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො, අමොහො – ඉමෙ වුච්චන්ති ‘‘කුසලමූලා’’.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො’’...පෙ.... අයං වුච්චති – ‘‘ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො’’.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති ‘‘එස්සපච්චයා වෙදනා’’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරොන රූපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා ගන්ධාරම්මණං වා රසාරම්මණං වා භාවිධ්විධාරම්මණං වා ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

299. තත්ථ කතමො කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො – ඉමෙ වුව්චන්ති “කුසලමූලා”.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුව්චති “කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො”...පෙ.... තෙන වුව්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

300. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ රූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං [පඨවිකසිණං (සී. ස්‍යා.)], තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

301. තත්ථ කතමො කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො, අමොහො – ඉමෙ වුව්චන්ති “කුසලමූලා”.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුව්චති “කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො”...පෙ.... තෙන වුව්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

302. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ අරූපූපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුබස්ස ව පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා

ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

303. තත්ථ කතමො කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො, අමොහො – ඉමෙ වුවචන්ති “කුසලමූලා”.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුවචති “කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො”...පෙ.... අයං වුවචති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුවචති “එස්සපච්චයා වෙදනා”...පෙ.... තෙන වුවචති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

304. කතමො ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමානං භාවෙති නියානානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨං කුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

305. තත්ථ කතමො කුසලමූලා? අලොභො, අදොසො, අමොහො.

තත්ථ කතමො අලොභො...පෙ.... අදොසො...පෙ.... අමොහො? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣකඤ්ඤා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුවචති “අමොහො”. ඉමෙ වුවචන්ති “කුසලමූලා”.

තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුවචති “කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො”...පෙ.... අයං වුවචති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො? යා සද්ධා සද්දහනා ඕකජ්ජනා අභිජ්ජසාදො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා පසාදො”.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”...පෙ.... අයං වුච්චති “ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”.

එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොතිති. එවමෙතෙසං ධම්මානං සඬ්ඛාරි හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති “එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති”ති.

කුසලනිද්දෙසො.

11. අඛ්‍යාකතනිද්දෙසො

306. කතමෙ ධම්මා අඛ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උජ්ජන්තං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

307. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාවක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාවක්ඛුච්ඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො? යපෙත්වා වෙදනං, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති”ති.

308. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරහෙතුකං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණහෙතුකං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමහෙතුකං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනහෙතුකො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සහෙතුකා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

309. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං සඛ්ඛාරසම්පයුත්තං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං විඤ්ඤාණසම්පයුත්තං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං නාමසම්පයුත්තං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො ඡට්ඨායතනසම්පයුත්තො, එස්සපච්චයා වෙදනා එස්සසම්පයුත්තා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

310. තස්මිං සමයෙ සඛ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයාපි සඛ්ඛාරො; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයාපි විඤ්ඤාණං; නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයාපි නාමං; ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයාපි ඡට්ඨායතනං; එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයාපි එස්සො; වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො භොති.

311. කතමෙ ධම්මා අඛ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සාතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීවිභාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

312. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙනනා සඤ්චෙනනා සඤ්චෙනයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ප්ප්පජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ප්පජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො? යිපෙත්වා වෙදනං, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

313. කතමෙ ධම්මා අඛ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා සද්දාරම්මණා වා ගන්ධාරම්මණා වා රසාරම්මණා වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

314. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙනනා සඤ්චෙනනා සඤ්චෙනයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

315. කතමෙ ධම්මා අඛ්‍යාතතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණා වා සද්දාරම්මණා වා ගන්ධාරම්මණා වා රසාරම්මණා වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

316. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා හවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා හවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

317. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා සද්දාරම්මණා වා ගන්ධාරම්මණා වා රසාරම්මණා වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා හවො, හවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

318. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා හවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා හවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “ඵවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

319. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොන...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොන රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

320. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘සඬ්ඛාරො’.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති ‘සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං’...පෙ.... අයං වුච්චති ‘එස්සපච්චයා වෙදනා’.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො? යා සද්ධා සද්ද්භනා ඔකප්පනා අභිජ්ජසාදො – අයං වුච්චති ‘වෙදනාපච්චයා පසාදො’.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති ‘පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො’.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යං පෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති ‘අධිමොක්ඛපච්චයා භවො’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

321. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පයමං ක්කානං උපසම්පජ්ජ විහරති පට්ඨිකසිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

322. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අරුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

323. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

324. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං...පෙ.... සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සාතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීවිහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

325. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා වෙනනා සඤ්චෙනනා සඤ්චෙනයිතත්තං – අයං වුව්චති ‘සඬ්ඛාරො’.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාකායවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්චති ‘සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං’...පෙ.... අයං වුව්චති ‘ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො’.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – අයං වුව්චති ‘එස්සපච්චයා වෙදනා’.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා භවො? යපෙත්වා වෙදනං, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුව්චති ‘වෙදනාපච්චයා භවො’...පෙ.... තෙන වුව්චති ‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’ති.

326. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා සද්දාරම්මණා වා ගන්ධාරම්මණා වා රසාරම්මණා වා ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

327. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා වෙනනා සඤ්චෙනනා සඤ්චෙනයිතත්තං – අයං වුව්චති සඬ්ඛාරො.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”...පෙ.... අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

328. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උජ්ජන්තා හොති උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

329. තත්ථ කතමො සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “සඬ්ඛාරො”.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

330. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ මනොධාතු උජ්ජන්තා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසභගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණධාතු උජ්ජන්තා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සභගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා

වා...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

331. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොත...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා සසඬ්ඛාරොත...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරොත...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා සසඬ්ඛාරොත රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

332. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

333. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සබ්බසො ආකිඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං,

ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ඡාති, ඡාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

අඛ්‍යාකතනිද්දෙසො.

12. අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො

334. කතමො ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායනනං, ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ඡාති, ඡාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

335. තත්ථ කතමො අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො’’...පෙ.... අයං වුච්චති ‘‘ඡට්ඨායනනපච්චයා එස්සො’’.

තත්ථ කතමා එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති ‘‘එස්සපච්චයා වෙදනා’’.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා පසාදො? යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො – අයං වුච්චති ‘‘වෙදනාපච්චයා පසාදො’’.

තත්ථ කතමො පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තනා – අයං වුච්චති ‘‘පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො’’.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති ‘‘අධිමොක්ඛපච්චයා භවො’’...පෙ.... තෙන වුච්චති ‘‘එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති.

336. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,

අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

337. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

338. තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපං, නාමරූපපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

339. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජපයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජපයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජපයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජපයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

340. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි ...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

341. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ අරුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

342. කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අවිජ්ජාපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

අවිජ්ජාමූලකකුසලනිද්දෙසො.

13. කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො

343. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

344. තත්ථ කතමො කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො? යා වෙනනා සඤ්චෙනනා සඤ්චෙනයිතත්තං - අයං වුච්චති “කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

345. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති

උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීවිභාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති
 උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති
 සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං...පෙ.... මනොධාතු උප්පන්නා හොති
 උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා...පෙ....
 මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණා
 වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති
 උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා
 පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා
 විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං,
 ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා
 අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා
 ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

346. කතමෙ ධම්මා අබ්බාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස
 කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති
 සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා
 ඤාණසම්පයුත්තා සසඬබ්බාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතා
 ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා
 සසඬබ්බාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ....
 උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬබ්බාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා
 ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා සසඬබ්බාරෙන
 රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ
 කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා
 නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා
 වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො,
 අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං.
 එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

347. කතමෙ ධම්මා අබ්බාකතා? යස්මිං සමයෙ රූපුප්පත්තියා මග්ගං
 භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති
 පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති –
 ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං
 විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං,
 තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං,
 විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා
 එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා

අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

348. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අරුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

349. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා.

තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ කුසලමූලපච්චයා සඬ්ඛාරො, සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා පසාදො, පසාදපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙනෙසං ධම්මානං සමුදයො හොති.

කුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො.

14. අකුසලමූලකවිපාකනිද්දෙසො

350. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති

උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

351. තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො”...පෙ.... තෙන වුච්චති “එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති”ති.

352. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපච්ඡිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සාතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීව්හාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං...පෙ.... මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

353. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපච්ඡිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො, සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං, විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං, නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං, ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො, එස්සපච්චයා වෙදනා, වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො, අධිමොක්ඛපච්චයා භවො, භවපච්චයා ජාති, ජාතිපච්චයා ජරාමරණං. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති.

354. තත්ථ කතමො අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො? යා චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – අයං වුච්චති “අකුසලමූලපච්චයා සඬබ්බාරො”.

තත්ථ කතමං සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “සඬබ්බාරපච්චයා විඤ්ඤාණං”.

තත්ථ කතමං විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො – ඉදං වුච්චති “විඤ්ඤාණපච්චයා නාමං”.

තත්ථ කතමං නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “නාමපච්චයා ඡට්ඨායතනං”.

තත්ථ කතමො ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො? යො එස්සො චුසනා සම්චුසනා සම්චුසිතත්තං – අයං වුච්චති “ඡට්ඨායතනපච්චයා එස්සො”.

තත්ථ කතමො එස්සපච්චයා වෙදනා? යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – අයං වුච්චති “එස්සපච්චයා වෙදනා”.

තත්ථ කතමො වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො? යො චිත්තස්ස අධිමොක්ඛො අධිමුච්චනා තදධිමුත්තතා – අයං වුච්චති “වෙදනාපච්චයා අධිමොක්ඛො”.

තත්ථ කතමො අධිමොක්ඛපච්චයා භවො? යපෙත්වා අධිමොක්ඛං, වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “අධිමොක්ඛපච්චයා භවො”.

තත්ථ කතමො භවපච්චයා ජාති? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජාති සඤ්ජාති නිබ්බන්ති අභිනිබ්බන්ති පාතුභාවො – අයං වුච්චති “භවපච්චයා ජාති”.

තත්ථ කතමං ජාතිපච්චයා ජරාමරණං? අත්ථි ජරා, අත්ථි මරණං. තත්ථ කතමා ජරා? යා තෙසං තෙසං ධම්මානං ජරා ජීරණතා ආයුනො සංභානි – අයං වුච්චති ජරා. තත්ථ කතමං මරණං? යො තෙසං තෙසං ධම්මානං ඛයො වයො හෙදො පරිහෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං – ඉදං වුච්චති “මරණං”. ඉති අයඤ්ච ජරා, ඉදඤ්ච මරණං. ඉදං වුච්චති “ජාතිපච්චයා ජරාමරණං”.

එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතීති. එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සඬ්ඛති හොති, සමාගමො හොති, සමොධානං හොති, පාතුභාවො හොති. තෙන වුච්චති එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොතී”ති.

අකුසලමූලකච්ඡාකනිද්දෙසො.

අභිධම්මභාෂණීයං.

පටිච්චසමුප්පාදවිභච්ඡිගො [පච්චයාකාරවිභච්ඡිගො (සී. සාය.)] නිට්ඨිතො.

කථංඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා කායං උද්ධං පාදතලා අධො කෙසමත්ථකා තවපරියන්තං පුරං නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පච්චිවෙක්ඛති – “අත්ථී ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො මංසං න්භාරු අට්ඨී අට්ඨීමිඤ්ජං චක්කං හදයං යකනං කිලොමකං පිහකං පජ්ජාසං අන්තං අන්තගුණං උදරියං කර්මසං පිත්තං සෙම්භං පුබ්බො ලොහිතං සෙදො මෙදො අස්සු වසා බෙළො සිඬ්ඝාණිකා ලසිකා මුත්ත”න්ති. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

357. අනුපස්සිති. තත්ථ කතමා අනුපස්සනා? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨී – අයං වුච්චති “අනුපස්සනා”. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “අනුපස්සී”ති.

358. විහරතීති. ඉරියති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති “විහරතී”ති.

359. ආනාපීති. තත්ථ කතමො ආනාපො [කතමං ආනාපං (සබ්බත්ථ)]? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො – අයං වුච්චති “ආනාපො”. ඉමිනා ආනාපෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “ආනාපී”ති.

360. සම්පජානොති. තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤ්ඤං? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨී – ඉදං වුච්චති “සම්පජ්ඤ්ඤං”. ඉමිනා සම්පජ්ඤ්ඤෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සම්පජානො”ති.

361. සතිමාති. තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුච්චති “සති”. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සතිමා”ති.

362. විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො? ස්වෙච්ච කායො ලොකො. පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති “ලොකො”. තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “අභිජ්ඣා”. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං

වෙනසිකං අසාතං වෙනසිකං දුක්ඛං වෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං වෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමම්භි ලොකෙ විනීතා භොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථචගතා අබ්භත්ථචගතා අජ්ජිතා ඛ්‍යජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති “විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං”න්ති.

කායානුපස්සනානිද්දෙසො.

2. වෙදනානුපස්සනානිද්දෙසො

363. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣත්තං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදයමානො “සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො “දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො “අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානො “සාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානො “නිරාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො “සාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානො “නිරාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො “සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානො “නිරාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති ඛුලිකරොති ස්වාචක්ථිතං වචන්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා ඛුලිකරිත්වා ස්වාචක්ථිතං වචන්ථපෙත්වා ඛිද්ධා වෙදනාසු චිත්තං උපසංභරති.

කථඤ්ච භික්ඛු ඛිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං වෙදයමානං “සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානං “දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානං “අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානං “සාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා සුඛං වෙදනං වෙදයමානං “නිරාමීසං සුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානං “සාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං වෙදයමානං “නිරාමීසං දුක්ඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානං “සාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති, නිරාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයමානං “නිරාමීසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදයාමී”ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති ඛුලිකරොති ස්වාචක්ථිතං වචන්ථපෙති. සො තං

නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාචන්ථිතං චචන්ථපෙත්වා අප්ප්ඤ්ඤානිබ්බිද්ධා වෙදනාසු චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ඤා භික්ඛු අප්ප්ඤ්ඤානිබ්බිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු සුඛං වෙදනං ‘‘සුඛා වෙදනා’’ති පජානාති, දුක්ඛං වෙදනං ‘‘දුක්ඛා වෙදනා’’ති පජානාති, අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං ‘‘අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා’’ති පජානාති, සාමීසං වා සුඛං වෙදනං ‘‘සාමීසා සුඛා වෙදනා’’ති පජානාති, නිරාමීසං වා සුඛං වෙදනං ‘‘නිරාමීසා සුඛා වෙදනා’’ති පජානාති, සාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං ‘‘සාමීසා දුක්ඛා වෙදනා’’ති පජානාති, නිරාමීසං වා දුක්ඛං වෙදනං ‘‘නිරාමීසා දුක්ඛා වෙදනා’’ති පජානාති, සාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං ‘‘සාමීසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා’’ති පජානාති, නිරාමීසං වා අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං ‘‘නිරාමීසා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා’’ති පජානාති. එවං භික්ඛු අප්ප්ඤ්ඤානිබ්බිද්ධා වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිප්ප්ඤ්ඤාදොමනස්සං.

364. අනුපස්සීති ...පෙ.... විහරතීති...පෙ.... ආතාපීති...පෙ.... සම්පජානොති...පෙ.... සතිමාති...පෙ.... විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිප්ප්ඤ්ඤාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො? සායෙව වෙදනා ලොකො. පඤ්ඤාපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති ‘‘ලොකො’’. තත්ථ කතමා අභිප්ප්ඤ්ඤා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති ‘‘අභිප්ප්ඤ්ඤා’’. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති ‘‘දොමනස්සං’’. ඉති අයඤ්ඤා අභිප්ප්ඤ්ඤා ඉදඤ්ඤා දොමනස්සං ඉමම්භි ලොකෙ විනීතා භොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සම්තා වූපසන්තා අත්ථච්ඡිගතා අබ්භත්ථච්ඡිගතා අප්පිතා ඛ්‍යාප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති ‘‘විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිප්ප්ඤ්ඤාදොමනස්සං’’න්ති.

වෙදනානුපස්සනානිද්දෙසො.

3. විත්තානුපස්සනානිද්දෙසො

365. කථඤ්ඤා භික්ඛු අප්ප්ඤ්ඤානිබ්බිද්ධා විත්තෙ විත්තානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු සරාගං වා විත්තං ‘‘සරාගං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, විතරාගං වා විත්තං ‘‘විතරාගං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, සදොසං වා විත්තං ‘‘සදොසං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, විතදොසං වා විත්තං ‘‘විතදොසං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, සමොහං වා විත්තං ‘‘සමොහං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, විතමොහං වා විත්තං ‘‘විතමොහං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, සංඛිත්තං වා විත්තං ‘‘සංඛිත්තං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, වික්ඛිත්තං වා විත්තං ‘‘වික්ඛිත්තං මෙ විත්තං’’න්ති පජානාති, මහග්ගතං වා විත්තං ‘‘මහග්ගතං මෙ විත්තං’’න්ති

පජානාති, අමහග්ගතං වා චිත්තං ‘‘අමහග්ගතං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, සඋත්තරං වා චිත්තං ‘‘සඋත්තරං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, අනුත්තරං වා චිත්තං ‘‘අනුත්තරං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමාහිතං වා චිත්තං ‘‘සමාහිතං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, අසමාහිතං වා චිත්තං ‘‘අසමාහිතං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, විමුත්තං වා චිත්තං ‘‘විමුත්තං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති, අවිමුත්තං වා චිත්තං ‘‘අවිමුත්තං මෙ චිත්ත’’න්ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති ස්වාචක්ඛිතං වචන්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාචක්ඛිතං වචන්ථපෙත්වා බහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථංඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු සරාගං වාස්ස චිත්තං ‘‘සරාගමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතරාගං වාස්ස චිත්තං ‘‘චිතරාගමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, සදොසං වාස්ස චිත්තං ‘‘සදොසමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතදොසං වාස්ස චිත්තං ‘‘චිතදොසමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමොහං වාස්ස චිත්තං ‘‘සමොහමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතමොහං වාස්ස චිත්තං ‘‘චිතමොහමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, සංඛිත්තං වාස්ස චිත්තං ‘‘සංඛිත්තමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, වික්ඛිත්තං වාස්ස චිත්තං ‘‘වික්ඛිත්තමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, මහග්ගතං වාස්ස චිත්තං ‘‘මහග්ගතමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, අමහග්ගතං වාස්ස චිත්තං ‘‘අමහග්ගතමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, සඋත්තරං වාස්ස චිත්තං ‘‘සඋත්තරමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, අනුත්තරං වාස්ස චිත්තං ‘‘අනුත්තරමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමාහිතං වාස්ස චිත්තං ‘‘සමාහිතමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, අසමාහිතං වාස්ස චිත්තං ‘‘අසමාහිතමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, විමුත්තං වාස්ස චිත්තං ‘‘විමුත්තමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති, අවිමුත්තං වාස්ස චිත්තං ‘‘අවිමුත්තමස්ස චිත්ත’’න්ති පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති ස්වාචක්ඛිතං වචන්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවිත්වා භාවෙත්වා බහුලිකරිත්වා ස්වාචක්ඛිතං වචන්ථපෙත්වා අප්ඤ්ඤාතබ්බිද්ධා චිත්තෙ චිත්තං උපසංහරති.

කථංඤ්ච භික්ඛු අප්ඤ්ඤාතබ්බිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු සරාගං වා චිත්තං ‘‘සරාගං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතරාගං වා චිත්තං ‘‘චිතරාගං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සදොසං වා චිත්තං ‘‘සදොසං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතදොසං වා චිත්තං ‘‘චිතදොසං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමොහං වා චිත්තං ‘‘සමොහං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිතමොහං වා චිත්තං ‘‘චිතමොහං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සංඛිත්තං වා චිත්තං ‘‘සංඛිත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති, වික්ඛිත්තං වා චිත්තං ‘‘වික්ඛිත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති, මහග්ගතං වා චිත්තං ‘‘මහග්ගතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අමහග්ගතං වා චිත්තං ‘‘අමහග්ගතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සඋත්තරං වා චිත්තං ‘‘සඋත්තරං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අනුත්තරං වා

චිත්තං “අනුත්තරං චිත්ත”න්ති පජානාති, සමාහිතං වා චිත්තං “සමාහිතං චිත්ත”න්ති පජානාති, අසමාහිතං වා චිත්තං “අසමාහිතං චිත්ත”න්ති පජානාති, විමුත්තං වා චිත්තං “විමුත්තං චිත්ත”න්ති පජානාති, අවිමුත්තං වා චිත්තං “අවිමුත්තං චිත්ත”න්ති පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣන්තබ්බිද්ධා චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

366. අනුපස්සිති...පෙ.... විහරතීති...පෙ.... ආතාපීති...පෙ.... සම්පජානාති...පෙ.... සතිමාති...පෙ.... විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො? තංයෙව චිත්තං ලොකො. පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො – තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “අභිජ්ඣා”. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා චෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමමිහි ලොකෙ විනීතා භොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථචගතා අබ්භත්ථචගතා අජ්ජිතා බ්‍යජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තීකතා. තෙන වුච්චති “විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස”න්ති.

චිත්තානුපස්සනානිද්දෙසො.

4. ධම්මානුපස්සනානිද්දෙසො

367. කථඤ්ච භික්ඛු අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු සන්තං වා අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දං “අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දො”ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දං “නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං කාමච්ඡන්දො”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං වා අජ්ඣන්තං බ්‍යාපාදං...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣන්තං ටීනමිද්ධං [ටීනමිද්ධං (සි. ස්‍යා.)] ...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣන්තං උද්ධච්චකුක්කුච්චං...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡං “අත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡා”ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡං “නත්ථි මෙ අජ්ඣන්තං විචිකිච්ඡා”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං භොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො භොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං “අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං “නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගස්ස භාවනාය පාරිපුරි හොති තඤ්ච පජානාති, සන්තං වා අජ්ඣත්තං ධම්මවිවයසම්බොජ්ඣකඛිගං...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣත්තං විරියසම්බොජ්ඣකඛිගං [විරියසම්බොජ්ඣකඛිගං (සී. සාය.)] ...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣත්තං පිතිසම්බොජ්ඣකඛිගං ...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣකඛිගං...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣත්තං සමාධිසම්බොජ්ඣකඛිගං...පෙ.... සන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගං “අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, අසන්තං වා අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගං “නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකඛිගස්ස භාවනාය පාරිපුරි හොති තඤ්ච පජානාති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති ස්වාචන්ථිතං චචත්ථපෙති. සො තං නිමිත්තං ආසෙවත්වා භාවෙත්වා බහුලීකරිත්වා ස්වාචන්ථිතං චචත්ථපෙත්වා බහිද්ධා ධම්මෙසු චිත්තං උපසංහරති.

කථඤ්ච භික්ඛු බහිද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු සන්තං වාස්ස කාමච්ඡන්දං “අත්ථිස්ස කාමච්ඡන්දො”ති පජානාති, අසන්තං වාස්ස කාමච්ඡන්දං “නත්ථිස්ස කාමච්ඡන්දො”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස කාමච්ඡන්දස්ස පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති. සන්තං වාස්ස බ්‍යාපාදං...පෙ.... සන්තං වාස්ස ථිනමිද්ධං...පෙ.... සන්තං වාස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චං...පෙ.... සන්තං වාස්ස විචිකිච්ඡං “අත්ථිස්ස විචිකිච්ඡා”ති පජානාති, අසන්තං වාස්ස විචිකිච්ඡං “නත්ථිස්ස විචිකිච්ඡා”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නාය විචිකිච්ඡාය පහානං හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච පහීනාය විචිකිච්ඡාය ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති.

සන්තං වාස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං “අත්ථිස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, අසන්තං වාස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගං “නත්ථිස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො”ති පජානාති, යථා ච අනුප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඛිගස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස

සතිපට්ඨානවිහිලිගා

පජානාති, යථා ච උප්පන්නස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකච්ඡිකාස්ස භාවනාය පාරිපුරි හොති තඤ්ච පජානාති. එවං භික්ඛු අජ්ඣත්තඛෙද්ධා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආනාපී සම්පජානො සතිමා විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

368. අනුපස්සීති. තත්ථ කතමා අනුපස්සනා? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති අනුපස්සනා. ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “අනුපස්සී”ති.

369. විහරතීති. ඉරියති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති “විහරතී”ති.

370. ආනාපීති. තත්ථ කතමො ආනාපො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – අයං වුච්චති “ආනාපො”. ඉමිනා ආනාපෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “ආනාපී”ති.

371. සම්පජානොති. තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤ්ඤං? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “සම්පජ්ඤ්ඤං”. ඉමිනා සම්පජ්ඤ්ඤන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සම්පජානො”ති.

372. සතිමාති. තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුච්චති “සති”. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සතිමා”ති.

373. විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති. තත්ථ කතමො ලොකො? තෙව ධම්මා ලොකො. පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො. අයං වුච්චති “ලොකො”. තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “අභිජ්ඣා”. තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසානං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසානං දුක්ඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසානා දුක්ඛා චෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”. ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමම්භි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සම්තා වුපසන්තා අත්ථචගතා අඛන්ථචගතා අප්පිතා ඛප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛන්තිකතා. තෙන වුච්චති “විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස”න්ති.

ධම්මානුපස්සනානිද්දෙසො.

2. අභිධම්මභාජනීයං

374. චත්තාරො සතිපට්ඨානා – ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරති, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති.

375. කථංඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං කායෙ කායානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඤ්ඤා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

376. කථංඤ්ච භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඤ්ඤා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති සතිපට්ඨානං. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

377. කථංඤ්ච භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඤ්ඤා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

378. කථංඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඤ්ඤා මග්ගඤ්ඤා මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

379. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘සතිපට්ඨානං’’. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

380. චත්තාරො සතිපට්ඨානා – ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති.

381. කථංඤ්ච භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං කායෙ කායානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘සතිපට්ඨානං’’. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

382. කථංඤ්ච භික්ඛු වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘සතිපට්ඨානං’’. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

383. කථංඤ්ච භික්ඛු චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව

ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං — ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

384. කථංඤ්ච භික්ඛු ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං — ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

385. තත්ථ කතමං සතිපට්ඨානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපට්ඨපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං — ඉදං වුච්චති “සතිපට්ඨානං”. අවසෙසා ධම්මා සතිපට්ඨානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

3. පඤ්භාප්‍රච්ඡකං

386. චත්තාරො සතිපට්ඨානා — ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙයාය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙයාය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙයාය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙයාය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං.

387. චතුත්තං සතිපට්ඨානානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

388. සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. සියා විපාකා සියා විපාකධම්මධම්මා. අනුපාදින්නඅනුපාදානියා. අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. සියා අවිතක්කසව්චාරා, සියා අවිතක්කව්චාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්චාරා. සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා. සියා අපචයගාමීනො, සියා නෙවාචයගාමීනාපචයගාමීනො. සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා. අප්පමාණා. අප්පමාණාරම්මණා. පණීතා. සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො, සියා න චත්තඛ්ඛා මග්ගහෙතුකාතිපි, මග්ගාධිපතීනොතිපි. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. න චත්තඛ්ඛා අතීතාරම්මණාතිපි, අනාගතාරම්මණාතිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණාතිපි. සියා අප්ඤ්ඤාත්තා, සියා ඛහිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාත්තඛහිද්ධා. ඛහිද්ධාරම්මණා. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

389. න හෙතු. සහෙතුකා. හෙතුසම්පයුත්තා. න චත්තඛ්ඛා හෙතු වෙච සහෙතුකා චාති, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු. න චත්තඛ්ඛා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා චාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු. න හෙතු සහෙතුකා.

සප්පච්චයා. සඬ්ඛතා. අනිදස්සනා. අප්පට්ඨා. අරූපා. ලොකුත්තරා. කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා. නො ආසවා. අනාසවා. ආසවච්ඡේදයුත්තා. න චත්තඛ්ඛා ආසවා වෙච සාසවාචාතිපි, සාසවා වෙච නො ච ආසවාතිපි. න චත්තඛ්ඛා ආසවා වෙච ආසවසම්පයුත්තාචාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා වෙච නො ච ආසවාතිපි. ආසවච්ඡේදයුත්තා. අනාසවා. නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. නො චිත්තා. චෙතසිකා. චිත්තසම්පයුත්තා. චිත්තසංසට්ඨා. චිත්තසමුට්ඨානා. චිත්තසහභුතො. චිත්තානුපරිචත්තීනො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තීනො. ඛාහිරා. නො උපාදා. අනුපාදින්නා. නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛා, න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛහෙතුකා. න භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා.

අභිධම්මපිටකෙ

විභච්ඡිගපාළි

සතිපට්ඨානවිභච්ඡිගො

සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. සියා සව්චාරා, සියා අව්චාරා. සියා සජ්ජිතිකා, සියා අසජ්ජිතිකා. සියා ජිතිසහගතා, සියා න ජිතිසහගතා. සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරූපාවචරා. අපරියාපන්නා. සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා. සියා නියතා, සියා අනියතා. අනුත්තරා. අරණාති.

පඤ්ඤාප්‍රවිෂකං.

සතිපට්ඨානවිභච්ඡිගො නිව්ඨිතො.

8. සම්මප්පදානවිභජිතො

1. සුත්තන්තභාෂණියං

390. චත්තාරො සම්මප්පදානා – ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය වෙජුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති.

391. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති? තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා? තිණි අකුසලමූලානි – ලොභො, දොසො, මොහො. තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා. තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං – ඉමෙ වුච්චන්ති “අනුප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා”. ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්භාති පදහති.

392. ඡන්දං ජනෙතීති. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා [ඡන්දිකතා (සා.)] කත්තුකම්යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො – අයං වුච්චති “ඡන්දො”. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති [උට්ඨාපෙති සමුට්ඨාපෙති (සා.) එවමුපරිපි] නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වුච්චති “ඡන්දං ජනෙතී”ති.

393. වායමතීති. තත්ථ කතමො වායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො – අයං වුච්චති “වායාමො”. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “වායමතී”ති.

394. වීරියං ආරහතීති. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො – ඉදං වුච්චති “වීරියං”. ඉමං වීරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති “වීරියං ආරහතී”ති.

395. චිත්තං පග්ගණ්හාතීති. තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්භෙති පච්චුපත්ථම්භෙති. තෙන වුච්චති “චිත්තං පග්ගණ්හාතී”ති.

396. පදහතීති. තත්ථ කතමං පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – ඉදං වුච්චති “පධානං”. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “පදහතී”ති.

397. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති? තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා? තිණි අකුසලමූලානි – ලොභො, දොසො, මොහො. තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා. තංසම්පයුත්තො චෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං වචිකම්මං මනොකම්මං – ඉමෙ වුච්චන්ති “උප්පන්නා පාපකා අකුසලා ධම්මා”. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

398. ඡන්දං ජනෙතීති. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො – අයං වුච්චති “ඡන්දො”. ඉමං ඡන්දං ජනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වුච්චති “ඡන්දං ජනෙතී”ති.

399. වායමතීති. තත්ථ කතමො වායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – අයං වුච්චති “වායාමො”. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “වායමතී”ති.

400. වීරියං ආරහතීති. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – ඉදං වුච්චති “වීරියං”. ඉමං වීරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති “වීරියං ආරහතී”ති.

401. චිත්තං පග්ගණ්හාතීති. තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉමං

චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්හෙති පච්චුපත්ථම්හෙති. තෙන වුවචති “චිත්තං පග්ගණ්හාති”ති.

402. පදහතීති. තත්ථ කතමං පධානං? යො චෙනසිකො වීරියාරම්හො...පෙ.... සම්මාවායාමො – ඉදං වුවචති “පධානං”. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “පදහතී”ති.

403. කථංඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති? තත්ථ කතමෙ අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා? තිණි කුසලමූලානි – අලොභො, අදොසො, අමොහො. තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො. තංසමුට්ඨානං කායකම්මං, වචිකම්මං, මනොකම්මං – ඉමෙ වුවචන්ති “අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා”. ඉති ඉමෙසං අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

404. ඡන්දං ජනෙතීති...පෙ.... වායමතීති...පෙ.... වීරියං ආරහතීති...පෙ.... චිත්තං පග්ගණ්හාතීති...පෙ.... පදහතීති. තත්ථ කතමං පධානං? යො චෙනසිකො වීරියාරම්හො ...පෙ.... සම්මාවායාමො – ඉදං වුවචති “පධානං”. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “පදහතී”ති.

405. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසම්මොසාය භියොසාභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති? තත්ථ කතමෙ උප්පන්නා කුසලා ධම්මා? තිණි කුසලමූලානි – අලොභො, අදොසො, අමොහො. තංසම්පයුත්තො වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො, තංසමුට්ඨානං කායකම්මං, වචිකම්මං, මනොකම්මං – ඉමෙ වුවචන්ති “උප්පන්නා කුසලා ධම්මා”. ඉති ඉමෙසං උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීනියා අසම්මොසාය භියොසාභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

406. ධීනියාති. යා ධීනි සො අසම්මොසො, යො අසම්මොසො සො භියොසාභාවො, යො භියොසාභාවො තං වෙපුල්ලං, යං වෙපුල්ලං සා භාවනා, යා භාවනා සා පාරිපුරී.

407. ඡන්දං ඡනෙතීති...පෙ.... වායමතීති...පෙ.... වීරියං ආරහතීති...පෙ.... චිත්තං පග්ගණ්ණාතීති...පෙ.... පදහතීති. තත්ථ කතමං පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො – ඉදං වූච්චති ‘‘පධානං’’. ඉමිනා පධානෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වූච්චති ‘‘පදහති’’ති.

සුත්තන්තභාෂණීයං.

2. අභිධම්මභාෂණීයං

408. චත්තාරො සම්මප්පධානා – ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය චෙජුල්ලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති.

409. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිචෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්ණාති පදහති.

410. ඡන්දං ඡනෙතීති. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො – අයං වූච්චති ‘‘ඡන්දො’’. ඉමං ඡන්දං ඡනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වූච්චති ‘‘ඡන්දං ඡනෙතී’’ති.

411. වායමතීති. තත්ථ කතමො වායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකා මග්ගච්ඡිදාසා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති ‘‘වායාමො’’. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වූච්චති ‘‘වායමති’’ති.

412. වීරියං ආරහතිති. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘වීරියං’’. ඉමං වීරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ‘‘වීරියං ආරහති’’ති.

413. චිත්තං පග්ගණ්හාතිති. තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති ‘‘චිත්තං’’. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හාති සම්පග්ගණ්හාති උපත්ථම්භෙති පච්චුපත්ථම්භෙති. තෙන වුච්චති ‘‘චිත්තං පග්ගණ්හාති’’ති.

414. පදහතිති. තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘සම්මප්පධානං’’. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

415. කථඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිචෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

416. ඡන්දං ජනෙතිති...පෙ.... වායමතිති...පෙ.... වීරියං ආරහතිති...පෙ.... චිත්තං පග්ගණ්හාතිති...පෙ.... පදහතිති. තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘‘සම්මප්පධානං’’. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

417. කථඤ්ච භික්ඛු අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිචෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

418. ඡන්දං ඡනෙතීති...පෙ.... වායමතීති...පෙ.... වීරියං ආරහතීති...පෙ.... චිත්තං පග්ගණ්හතීති...පෙ.... පදහතීති. තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො ...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වූච්චති “සම්මප්පධානං”. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

419. කථංඤ්ච භික්ඛු උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය චෙජුල්ලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හති පදහති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය චෙජුල්ලාය භාවනාය පාරිජුරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හති පදහති.

420. ධීතියාති. යා ධීති සො අසම්මොසො, යො අසම්මොසො සො භියොයාභාවො, යො භියොයාභාවො තං චෙජුල්ලං, යං චෙජුල්ලං සා භාවනා, යා භාවනා සා පාරිජුරී.

421. ඡන්දං ඡනෙතීති. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො – අයං වූච්චති “ඡන්දො”. ඉමං ඡන්දං ඡනෙති සඤ්ජනෙති උට්ඨපෙති සමුට්ඨපෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. තෙන වූච්චති “ඡන්දං ඡනෙතී”ති.

422. වායමතීති. තත්ථ කතමො වායාමො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වූච්චති “වායාමො”. ඉමිනා වායාමෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්නාගතො. තෙන වූච්චති “වායමතී”ති.

423. වීරියං ආරහතීති. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වූච්චති “වීරියං”. ඉමං වීරියං ආරහති සමාරහති ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති. තෙන වූච්චති “වීරියං ආරහතී”ති.

424. චිත්තං පග්ගණ්හතීති. තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වූච්චති “චිත්තං”. ඉමං චිත්තං පග්ගණ්හති සම්පග්ගණ්හති උපත්ථම්හෙති පච්චුපත්ථම්හෙති. තෙන වූච්චති “චිත්තං පග්ගණ්හතී”ති.

425. පදහතීති. තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං — ඉදං වුච්චති “සම්මප්පධානං”. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

426. තත්ථ කතමං සම්මප්පධානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විච්චිචෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාවායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛ්ඛිගො මග්ගඛ්ඛිගං මග්ගපරියාපන්නං — ඉදං වුච්චති “සම්මප්පධානං”. අවසෙසා ධම්මා සම්මප්පධානසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

3. පඤ්භාප්‍රච්ඡකං

427. චත්තාරො සම්මප්පධානා — ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය...පෙ.... අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය...පෙ.... උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය චෙජුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති.

428. චතුත්තං සම්මප්පධානානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

429. කුසලායෙව. සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. විපාකධම්මධම්මා. අනුපාදින්නඅනුපාදානියා. අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. සියා සචිතක්කසච්චාරා, සියා අචිතක්කච්චාරමත්තා, සියා අචිතක්කඅච්චාරා. සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛිගෙනුකා. අපවයගාමිනො. සෙක්ඛා. අප්පමාණා. අප්පමාණාරම්මණා. පඤ්ඤා. සම්මත්තනියතා. න මග්ගාරම්මණා. මග්ගහෙනුකා. සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තඛ්ඛා මග්ගාධිපතිනොති. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තඛ්ඛා උප්පාදිනොති. සියා අතීතා,

සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්තා. න චත්තඛ්ඛා අතීතාරම්මණාතිපි, අනාගතාරම්මණාතිපි, පච්චුප්පන්තාරම්මණාතිපි. සියා අප්ඤ්ඤා, සියා ඛණිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාඛණිද්ධා. ඛණිද්ධාරම්මණා. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

430. න හෙතු. සහෙතුකා. හෙතුසම්පයුත්තා. න චත්තඛ්ඛා හෙතු වෙව සහෙතුකා වාති, සහෙතුකා වෙව න ච හෙතු. න චත්තඛ්ඛා හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා වාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ච හෙතු. න හෙතු සහෙතුකා. සප්පච්චයා. සඤ්ඤා. අනිදස්සනා. අප්පට්ඨා. අරුපා. ලොකුත්තරා. කෙනවි විඤ්ඤායා, කෙනවි න විඤ්ඤායා. නො ආසවා. අනාසවා. ආසවච්ඡිප්පයුත්තා. න චත්තඛ්ඛා ආසවා වෙව සාසවා වාතිපි, සාසවා වෙව නො ච ආසවාතිපි. න චත්තඛ්ඛා ආසවා වෙව ආසවසම්පයුත්තා වාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා වෙව නො ච ආසවාතිපි. ආසවච්ඡිප්පයුත්තා. අනාසවා. නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. නො චිත්තා. චෙතසිකා. චිත්තසම්පයුත්තා. චිත්තසංසට්ඨා. චිත්තසමුට්ඨානා. චිත්තසහභූතො. චිත්තානුපරිවත්තිතො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිතො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානාසහභූතො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිතො. බාහිරා. නො උපාදා. අනුපාදිත්තා. නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛා. න භාවනාය පහාතඛ්ඛා. න දස්සනෙන පහාතඛ්ඛාහෙතුකා. න භාවනාය පහාතඛ්ඛාහෙතුකා. සියා සචිතක්කා, සියා අචිතක්කා. සියා සච්චාරා, සියා අච්චාරා. සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරුපාවචරා. අපරියාපන්තා. නියානිකා. නියතා. අනුත්තරා. අරණාති.

පඤ්ඤාප්පච්ඡිකං.

සම්මප්පධානවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

9. ඉද්ධිපාදවිභච්ඡිනො

1. සුත්තන්තහාජනියං

431.	චත්තාරො	ඉද්ධිපාදා	—	ඉධ	භික්ඛු
	ඡන්දසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං		ඉද්ධිපාදං		භාවෙනි,
	වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං		ඉද්ධිපාදං		භාවෙනි,
	චිත්තසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං		ඉද්ධිපාදං		භාවෙනි,
	විමංසාසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං		ඉද්ධිපාදං		භාවෙනි.

1. ඡන්දිද්ධිපාදො

432. කථංඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙනි? ඡන්දං චෙ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලහති සමාධිං, ලහති චිත්තස්සෙකග්ගතං [චිත්තස්ස එකග්ගතං (සී. සාය.)] — අයං වුච්චති “ඡන්දසමාධි”. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පභානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය හියොයාභාවාය චෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුච්චන්ති “පධානසඤ්චාරා”. ඉති අයඤ්ච ඡන්දසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඤ්චාරා. තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඤ්ඤාහිත්වා ඡන්දසමාධිපධානසඤ්චාරොත්ථෙව සඤ්චාරො [සඤ්චාරො (සී.)] ගච්ඡති.

433. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකමායතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො — අයං වුච්චති “ඡන්දො”.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස ධීති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහට්ඨානසතා සමථො සමාධිත්ථියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි — අයං වුච්චති “සමාධි”.

තත්ථ කතමො පධානසඤ්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සොල්හී ටාමො ධීති අසිලිපරක්කමතා අනික්ඛිත්තඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගාහො වීරියං වීරිහිත්ථියං වීරිබලං සම්මාචායාමො — අයං වුච්චති “පධානසඤ්චාරො”.

ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඤ්චාරොන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “ඡන්දසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතො” ති.

434. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඝනා සවිජ්ඣිරියා උපසම්පදා.

“ඉද්ධිපාදො” ති. තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාභානාක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාභානාක්ඛන්ධො.

“ඉද්ධිපාදං භාවෙති” ති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුවචති “ඉද්ධිපාදං භාවෙති” ති.

2. වීරියද්ධිපාදො

435. කථංඤ්ච භික්ඛු වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? වීරියං චෙ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති චිත්තස්සෙකග්ගතං – අයං වුවචති “වීරියසමාධි”. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය...පෙ.... අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය...පෙ.... උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං යිති යා අසම්මොසාය භියොගාභාවාය වෙසුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුවචන්ති “පධානසඤ්චාරා”. ඉති අයංඤ්ච වීරියසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඤ්චාරා; තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසඤ්ඤාහිත්වා වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරොත්ථෙව සඤ්ඤාං ගච්ඡති.

436. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – ඉදං වුවචති “වීරියං”.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස යිති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහට්ඨානසතා සමථො සමාධිත්ථියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි – අයං වුවචති “සමාධි”.

තත්ථ කතමො පධානසඤ්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – අයං වුවචති “පධානසඤ්චාරො”. ඉති ඉමිනා ච වීරියෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඤ්චාරොන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතො” ති.

437. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඝනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ.... විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුවචති “ඉද්ධිපාදං භාවෙතී”ති.

3. විත්තිද්ධිපාදො

438. කථංඤ්ච භික්ඛු විත්තසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? විත්තං වෙ භික්ඛු අධිපතිං කරත්වා ලහති සමාධිං ලහති විත්තස්සෙකග්ගතං – අයං වුවචති “විත්තසමාධි”. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය...පෙ.... අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය...පෙ.... උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා අසම්මොසාය භියොගාභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති විත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුවචන්ති “පධානසඤ්චාරා”. ඉති අයංඤ්ච විත්තසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඤ්චාරා; තදෙකජ්ඣං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංචිඛිපිත්වා විත්තසමාධිපධානසඤ්චාරොත්ථෙව සඤ්චාරං ගච්ඡති.

439. තත්ථ කතමං විත්තං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවචති “විත්තං”.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා විත්තස්ස ධීති සංඤ්චිති...පෙ.... සම්මාසමාධි – අයං වුවචති “සමාධි”.

තත්ථ කතමො පධානසඤ්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො – අයං වුවචති “පධානසඤ්චාරො”. ඉති ඉමිනා ච විත්තෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඤ්චාරෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “විත්තසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතො”ති.

440. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඝනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො...පෙ.... විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුවවති “ඉද්ධිපාදං භාවෙතී”ති.

4. විමංසිද්ධිපාදො

441. කථංඤ්ව භික්ඛු විමංසාසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? විමංසං වෙ භික්ඛු අධිපතිං කරිත්වා ලහති සමාධිං ලහති චිත්තස්සෙකග්ගතං – අයං වුවවති “විමංසාසමාධි”. සො අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය...පෙ.... අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය...පෙ.... උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං යිතියා අසම්මොසාය භියොයාභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපුරියා ඡන්දං ඡනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. ඉමෙ වුවවන්ති “පධානසඤ්චාරා”. ඉති අයංඤ්ව විමංසාසමාධි, ඉමෙ ච පධානසඤ්චාරා; තදෙකඡ්ඤං අභිසංඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඤ්ඤාහිත්වා විමංසාසමාධිපධානසඤ්චාරොත්ථෙව සඤ්චාරං ගච්ඡති.

442. තත්ථ කතමා විමංසා? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුවවති “විමංසා”.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස යිති සණ්ඨිති...පෙ.... සම්මාසමාධි – අයං වුවවති “සමාධි”.

තත්ථ කතමො පධානසඤ්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො ...පෙ.... සම්මාචාරාමො – අයං වුවවති “පධානසඤ්චාරො”. ඉති ඉමාය ච විමංසාය, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඤ්චාරෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුවවති “විමංසාසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතො”ති.

443. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඤානා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභූතස්ස වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුවවති “ඉද්ධිපාදං භාවෙතී”ති.

සුත්තන්තභාජනියං.

2. අභිධම්මභාෂණීයං

444. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා — ඉධ භික්ඛු
 ඡන්දසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති,
 වීරියසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති,
 විත්තසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති,
 වීම්භසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

1. ඡන්දිද්ධිපාදො

445. කථංඤ්ච භික්ඛු ඡන්දසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පට්ඨාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පට්ඨං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඡන්දසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

446. තත්ථ කතමො ඡන්දො? යො ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකමායතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො — අයං වුච්චති ‘ඡන්දො’.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා විත්තස්ස ධීති සංඤ්ඤිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකච්ඡිනො මග්ගච්ඡිනං මග්ගපරියාපන්නං — අයං වුච්චති ‘සමාධි’.

තත්ථ කතමො පධානසච්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකච්ඡිනො මග්ගච්ඡිනං මග්ගපරියාපන්නං — අයං වුච්චති ‘පධානසච්චාරො’. ඉති ඉමිනා ච ඡන්දෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසච්චාරෙන උපෙතො හෙති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ‘ඡන්දසමාධිපධානසච්චාරසමන්තාගතො’ති.

447. ඉද්ධීති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඤානා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභුතස්ස එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති.

2. වීරිසිද්ධිපාදො

448. කථංඤ්ච භික්ඛු වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

449. තත්ථ කතමං වීරියං? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඤ්චගො මග්ගඤ්චගං මග්ගපරියාපන්නං – ඉදං වුච්චති ‘වීරියං’.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස ධීති සංඤ්ඤිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඤ්චගො මග්ගඤ්චගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සමාධි’.

තත්ථ කතමො පධානසඤ්චාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඤ්චගො මග්ගඤ්චගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘පධානසඤ්චාරො’. ඉති ඉමිනා ච වීරියෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඤ්චාරෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ‘වීරියසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතො’ති.

450. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සම්ඤ්ඤිතං ඉජ්ඣනා සම්ඤ්ඤිතා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභුතස ඵස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති ඛහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති.

3. චිත්තිද්ධිපාදො

451. කථංඤ්ච භික්ඛු චිත්තසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ චිත්තසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

452. තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති ‘චිත්තං’.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස ධීති සණ්ඨිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සමාධි’.

තත්ථ කතමො පධානසඛ්ඛාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘පධානසඛ්ඛාරො’. ඉති ඉමිනා ච චිත්තෙන, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා ච පධානසඛ්ඛාරෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති ‘චිත්තසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතො’ති.

453. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣනා සමිජ්ඣනා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඝනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභුතස්ස එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති ‘ඉද්ධිපාදං භාවෙතී’ති.

4. වීමංසිද්ධිපාදො

454. කථංඤ්ච භික්ඛු වීමංසාසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ වීමංසාසමාධිපධානසඛ්ඛාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති.

455. තත්ථ කතමා වීමංසා? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘වීමංසා’.

තත්ථ කතමො සමාධි? යා චිත්තස්ස ධීති සණ්ඨිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සමාධි’.

තත්ථ කතමො පධානසඛ්ඛාරො? යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකඛිගො මග්ගඛිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘පධානසඛ්ඛාරො’. ඉති ඉමාය ච වීමංසාය, ඉමිනා ච සමාධිනා, ඉමිනා

ච පධානසඬ්ඛාරොන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්නාගතො. තෙන වුච්චති “විමංසාසමාධිපධානසඬ්ඛාරසමන්නාගතො”ති

456. ඉද්ධිති. යා තෙසං ධම්මානං ඉද්ධි සමිද්ධි ඉජ්ඣානා සමිජ්ඣානා ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සවිජ්ඣිරියා උපසම්පදා.

ඉද්ධිපාදොති. තථාභූතස්ස එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො.

ඉද්ධිපාදං භාවෙතීති. තෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුච්චති “ඉද්ධිපාදං භාවෙතී”ති.

457. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා – ඡන්දිද්ධිපාදො, වීරිසිද්ධිපාදො, විත්තිද්ධිපාදො, විමංසිද්ධිපාදො.

458. තත්ථ කතමො ඡන්දිද්ධිපාදො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඥානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ ඡන්දො ඡන්දිකතා කත්තුකම්‍යතා කුසලො ධම්මච්ඡන්දො – අයං වුච්චති “ඡන්දිද්ධිපාදො”. අවසෙසා ධම්මා ඡන්දිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

459. තත්ථ කතමො වීරිසිද්ධිපාදො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඥානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො වීරියසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගරියාපන්නං – අයං වුච්චති “වීරිසිද්ධිපාදො”. අවසෙසා ධම්මා වීරිසිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

460. තත්ථ කතමො විත්තිද්ධිපාදො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඥානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි ...පෙ.... පඨමං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යං තස්මිං සමයෙ විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – අයං වුච්චති “විත්තිද්ධිපාදො”. අවසෙසා ධම්මා විත්තිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

461. තත්ථ කතමො විමංසිද්ධිපාදො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඥානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා

පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි
 ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකච්ඡගො මග්ගච්ඡගං මග්ගපරියාපන්නං — අයං වූච්චති
 ‘‘විමංසිද්ධිපාදො’’. අවසෙසා ධම්මා විමංසිද්ධිපාදසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්ඤාප්‍රවිෂකං

462. චත්තාරො ඉද්ධිපාදා — ඉධ භික්ඛු
 ඡන්දසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං භාවෙති, විරියසමාධි...පෙ....
 විත්තසමාධි...පෙ.... විමංසාසමාධිපධානසඤ්චාරසමන්තාගතං ඉද්ධිපාදං
 භාවෙති.

463. චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
 අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

464. කුසලායෙව. සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය
 වෙදනාය සම්පයුත්තා. විපාකධම්මධම්මා. අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.
 අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. සියා සචිතක්කසච්චාරා, සියා
 අචිතක්කච්චාරමත්තා, සියා අචිතක්කඅච්චාරා. සියා පිතිසහගතා, සියා
 සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා.
 නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බගෙනුකා. අපචයගාමිනො. සෙක්ඛා.
 අප්පමාණා. අප්පමාණාරම්මණා. පණිතා. සම්මත්තනියතා. න මග්ගාරම්මණා,
 මග්ගහෙනුකා, න මග්ගාධිපතිනො. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න
 චත්තබ්බා උප්පාදිනොති. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. න
 චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි, අනාගතාරම්මණාතිපි,
 පච්චුප්පන්නාරම්මණාතිපි. සියා අප්ඤ්ඤාත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා
 අප්ඤ්ඤාත්තබහිද්ධා. බහිද්ධාරම්මණා. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

465. විමංසිද්ධිපාදො හෙතු, තයො ඉද්ධිපාදා න හෙතු. සහෙතුකා.
 හෙතුසම්පයුත්තා. විමංසිද්ධිපාදො හෙතු වෙව සහෙතුකො ච, තයො ඉද්ධිපාදා
 න චත්තබ්බා හෙතු වෙව සහෙතුකා චාති, සහෙතුකා වෙව න ච හෙතු.
 විමංසිද්ධිපාදො හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, තයො ඉද්ධිපාදා න චත්තබ්බා
 හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා චාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙව න ච හෙතු. තයො
 ඉද්ධිපාදා න හෙතු සහෙතුකා, විමංසිද්ධිපාදො න චත්තබ්බො න හෙතු
 සහෙතුකොතිපි, න හෙතු අහෙතුකොතිපි. සප්පච්චයා. සඤ්චා. අනිදස්සනා.

අප්පට්ඨා. අරුපා. ලොකුත්තරා. කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා. නො ආසවා. අනාසවා. ආසවවිජ්ජයුක්තා. න චත්තඛිඛා ආසවා වෙව සාසවා වානිපි, සාසවා වෙව නො ව ආසවානිපි. න චත්තඛිඛා ආසවා වෙව ආසවසම්පයුක්තා වානිපි, ආසවසම්පයුක්තා වෙව නො ව ආසවානිපි. ආසවවිජ්ජයුක්තා. අනාසවා.

නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඕසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. තයො ඉද්ධිපාදා නො චිත්තා, චිත්තිද්ධිපාදො චිත්තං. තයො ඉද්ධිපාදා වෙතසිකා, චිත්තිද්ධිපාදො අවෙතසිකො. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසම්පයුක්තා, චිත්තිද්ධිපාදො න චත්තඛිඛො චිත්තෙන සම්පයුක්තොතිපි, චිත්තෙන විජ්ජයුක්තොතිපි. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තිද්ධිපාදො න චත්තඛිඛො චිත්තෙන සංසට්ඨොතිපි, චිත්තෙන විසංසට්ඨොතිපි. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසමුට්ඨානො. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසහභුතො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසහභු. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තානුපරිච්ඡිතො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තානුපරිච්ඡිති. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානො. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුතො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභු. තයො ඉද්ධිපාදා චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡිතො, චිත්තිද්ධිපාදො නො චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිච්ඡිති.

තයො ඉද්ධිපාදා බාහිරා, චිත්තිද්ධිපාදො අභික්ඛන්තිකො. නො උපාදා. අනුපාදිත්තා. නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පභාතඛිඛා. න භාවනාය පභාතඛිඛා. න දස්සනෙන පභාතඛිඛභෙනුකා. න භාවනාය පභාතඛිඛභෙනුකා. සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරූපාවචරා. අපරියාපන්නා. නිය්‍යානිකා. නියතා. අනුත්තරා. අරණානි.

පඤ්ඤාප්‍රවිජ්ජකං.

ඉද්ධිපාදවිභච්ඡයාදි නිට්ඨිතො.

10. බොජ්ඣංගවිභච්ඡිතො

1. සුත්තන්තභාෂණීයං

466. සත්ත බොජ්ඣංගිභා — සතිසම්බොජ්ඣංගිභා,
ධම්මවිච්චයසම්බොජ්ඣංගිභා, වීරියසම්බොජ්ඣංගිභා, ජිතිසම්බොජ්ඣංගිභා,
පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගිභා, සමාධිසම්බොජ්ඣංගිභා,
උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගිභා.

467. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගිභා? ඉධ භික්ඛු සතිමා හොති
පරමෙන සතියෙනෙතෙතෙත සමන්තාගතො, චිරකතම්පි චිරභාසිතම්පි සරිතා
හොති අනුස්සරිතා — අයං වුච්චති “සතිසම්බොජ්ඣංගිභා”.

සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පටිච්චනති පටිච්චති
පරිච්චිංසමාපජ්ජති — අයං වුච්චති “ධම්මවිච්චයසම්බොජ්ඣංගිභා”.

තස්ස තං ධම්මං පඤ්ඤාය පටිච්චනතො පටිච්චරතො පරිච්චිංසමාපජ්ජතො
ආරද්ධං හොති වීරියං අසල්ලිතං — අයං වුච්චති “වීරියසම්බොජ්ඣංගිභා”.

ආරද්ධවීරියස්ස උප්පජ්ජති ජිති නිරාමිසා — අයං වුච්චති
“ජිතිසම්බොජ්ඣංගිභා”.

ජිතිමනස්ස කායොපි පස්සමිහති, චිත්තම්පි පස්සමිහති — අයං වුච්චති
“පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගිභා”.

පස්සද්ධිකායස්ස සුඛිතො චිත්තං සමාධියති — අයං වුච්චති
“සමාධිසම්බොජ්ඣංගිභා”.

සො තථා සමාහිතං චිත්තං සාධුකං අජ්ඣුපෙක්ඛිතා හොති — අයං වුච්චති
“උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගිභා”.

468. සත්ත බොජ්ඣංගිභා — සතිසම්බොජ්ඣංගිභා,
ධම්මවිච්චයසම්බොජ්ඣංගිභා, වීරියසම්බොජ්ඣංගිභා, ජිතිසම්බොජ්ඣංගිභා,
පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගිභා, සමාධිසම්බොජ්ඣංගිභා,
උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගිභා.

469. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගිභා? අත්ථි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු
සති, අත්ථි බහිද්ධා ධම්මෙසු සති. යදපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු සති තදපි
සතිසම්බොජ්ඣංගිභා අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි

බහිද්ධා ධම්මෙසු සති තදපි සතිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු පටිචයො, අත්ථි බහිද්ධා ධම්මෙසු පටිචයො. යදපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු පටිචයො තදපි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු පටිචයො තදපි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො වීරියසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි කායිකං වීරියං, අත්ථි චෙතසිකං වීරියං. යදපි කායිකං වීරියං තදපි වීරියසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි චෙතසිකං වීරියං තදපි වීරියසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො පීතිසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි සචිතක්කසච්චාරා පීති, අත්ථි අචිතක්කසච්චාරා පීති. යදපි සචිතක්කසච්චාරා පීති තදපි පීතිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි අචිතක්කසච්චාරා පීති තදපි පීතිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි කායපස්සද්ධි [කායප්පස්සද්ධි (සා. ක.)], අත්ථි චිත්තපස්සද්ධි [චිත්තප්පස්සද්ධි (සා. ක.)]. යදපි කායපස්සද්ධි තදපි පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි චිත්තපස්සද්ධි තදපි පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො සමාධිසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි සචිතක්කො සච්චාරො සමාධි, අත්ථි අචිතක්කො සච්චාරො සමාධි. යදපි සචිතක්කො සච්චාරො සමාධි තදපි සමාධිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි අචිතක්කො සච්චාරො සමාධි තදපි සමාධිසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

තත්ථ කතමො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො? අත්ථි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු උපෙක්ඛා, අත්ථි බහිද්ධා ධම්මෙසු උපෙක්ඛා. යදපි අජ්ඣන්තං ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තදපි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති. යදපි බහිද්ධා ධම්මෙසු උපෙක්ඛා තදපි උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති.

470. සත්ත බොජ්ඣංගො — සතිසම්බොජ්ඣංගො,
 ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො, වීරියසම්බොජ්ඣංගො, පීතිසම්බොජ්ඣංගො,
 පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො, සමාධිසම්බොජ්ඣංගො,
 උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

471. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු
 සතිසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං
 චොස්සග්ගපරිණාමිං, ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති...පෙ....
 වීරියසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති... පීතිසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති...
 පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති... සමාධිසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති...
 උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං
 නිරොධනිස්සිතං චොස්සග්ගපරිණාමිං.

සුත්තන්තභාෂ්‍යයං.

2. අභිධම්මභාෂ්‍යයං

472. සත්ත බොජ්ඣංගො — සතිසම්බොජ්ඣංගො,
 ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො, වීරියසම්බොජ්ඣංගො, පීතිසම්බොජ්ඣංගො,
 පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො, සමාධිසම්බොජ්ඣංගො,
 උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

473. තත්ථ කතමෙ සත්ත බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ
 ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය
 පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ
 විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ සත්ත බොජ්ඣංගො භොන්ති
 — සතිසම්බොජ්ඣංගො...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

474. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගො? යා සති අනුස්සති...පෙ....
 සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්චං මග්ගපරියාපන්නං — අයං වුච්චති
 ‘සතිසම්බොජ්ඣංගො’.

තත්ථ කතමො ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො? යා පඤ්ඤා
 පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි
 ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්චං මග්ගපරියාපන්නං — අයං වුච්චති
 ‘ධම්මච්චයසම්බොජ්ඣංගො’.

තත්ථ කතමො විරියසම්බොජ්ඣංගො? යො චෙතසිකො විරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො විරියසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්ඡිතං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘‘විරියසම්බොජ්ඣංගො’’.

තත්ථ කතමො ජිතිසම්බොජ්ඣංගො? යා ජිති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො චිත්ති ඔදග්ගං [ඔදග්ගං (සී.) ධ. ස. 9] අත්තමනතා චිත්තස්ස ජිතිසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති ‘‘ජිතිසම්බොජ්ඣංගො’’.

තත්ථ කතමො පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො? යා වෙදනාක්ඛන්ධස්ස සඤ්ඤාක්ඛන්ධස්ස සඛ්ඛාරක්ඛන්ධස්ස විඤ්ඤාණක්ඛන්ධස්ස පස්සද්ධි පටිප්පස්සද්ධි පස්සම්භනා පටිප්පස්සම්භනා පටිප්පස්සම්භිතත්තං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති ‘‘පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගො’’.

තත්ථ කතමො සමාධිසම්බොජ්ඣංගො? යා චිත්තස්ස ධීති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්ඡිතං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘‘සමාධිසම්බොජ්ඣංගො’’.

තත්ථ කතමො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො? යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති ‘‘උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො’’. ඉමෙ වුච්චන්ති සත්ත බොජ්ඣංගො. අවසෙසා ධම්මා සත්තභි බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා.

475. සත්ත බොජ්ඣංගො – සතිසම්බොජ්ඣංගො...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

476. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ සති අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්ඡිතං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘‘සතිසම්බොජ්ඣංගො’’.

අවසෙසා	ධම්මා
සතිසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා...පෙ....	අවසෙසා
ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා...පෙ....	අවසෙසා
විරියසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා...පෙ....	අවසෙසා
ජිතිසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා...පෙ....	අවසෙසා
පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා...පෙ....	අවසෙසා
සමාධිසම්බොජ්ඣංගොහි සම්පයුත්තා.	ධම්මා

තත්ථ කතමො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො”. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා.

477. සත්ත බොජ්ඣංගො – සතිසම්බොජ්ඣංගො...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

478. තත්ථ කතමෙ සත්ත බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි ...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යො තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති – ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ සත්ත බොජ්ඣංගො හොන්ති – සතිසම්බොජ්ඣංගො...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

479. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගො? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති “සතිසම්බොජ්ඣංගො”...පෙ.....

තත්ථ කතමො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො? යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො”. ඉමෙ වුච්චන්ති “සත්ත බොජ්ඣංගො”. අවසෙසා ධම්මා සත්තහි බොජ්ඣංගෙහි සම්පයුත්තා.

480. සත්ත බොජ්ඣංගො – සතිසම්බොජ්ඣංගො...පෙ.... උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

481. තත්ථ කතමො සතිසම්බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස

කුමාරස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං
 කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ සති
 අනුස්සති සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣංගො මග්ගච්ඡිගං මග්ගපරියාපන්නං – අයං
 වුච්චති “සතිසම්බොජ්ඣංගො”. අවසෙසා ධම්මා
 සතිසම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා
 ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා ...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා
 වීරියසම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා
 ජිනියම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා
 පස්සද්ධියම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා
 සමාධියම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ
 ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය
 පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ
 විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ....
 අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස
 කුමාරස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං
 කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, යා තස්මිං
 සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තනා විත්තස්ස
 උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො”.
 අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගසම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්චාප්පච්ඡකං

482. සත්ත බොජ්ඣංගො – සතිසම්බොජ්ඣංගො,
 ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො, වීරියසම්බොජ්ඣංගො, ජිනියම්බොජ්ඣංගො,
 පස්සද්ධියම්බොජ්ඣංගො, සමාධියම්බොජ්ඣංගො,
 උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣංගො.

483. සත්තන්නං බොජ්ඣංගානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
 අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

484. සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. ජිනියම්බොජ්ඣංගො සුඛාය වෙදනාය
 සම්පයුත්තො; ඡ බොජ්ඣංගො සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා
 අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා.

අනුපාදින්නඅනුපාදානියා. අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා. පිතිසම්බොජ්ඣංගො න පිතිසහගතො, සුඛසහගතො, න උපෙක්ඛාසහගතො; ඡ බොජ්ඣංගො සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතුකා. සියා අපවයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපවයගාමිනො. සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා. අප්පමාණා. අප්පමාණාරම්මණා. පණිනා. සියා සම්මත්තනියනා, සියා අනියනා. න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතීනො; සියා න චත්තඛිබ්බා මග්ගහෙතුකානිපි, මග්ගාධිපතීනොනිපි. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. න චත්තඛිබ්බා අතීතාරම්මණානිපි, අනාගතාරම්මණානිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණානිපි. සියා අජ්ඣත්තා, සියා ඛණිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තඛණිද්ධා. ඛණිද්ධාරම්මණා. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

485. ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො හෙතු, ඡ බොජ්ඣංගො හෙතුසම්පයුත්තා. ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො හෙතු චෙව සහෙතුකො ච, ඡ බොජ්ඣංගො න චත්තඛිබ්බා හෙතු චෙව සහෙතුකා වාති, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු. ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තො ච, ඡ බොජ්ඣංගො න චත්තඛිබ්බා හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා වාති, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු. ඡ බොජ්ඣංගො න හෙතු සහෙතුකා, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංගො න චත්තඛිබ්බො න හෙතුසහෙතුකොනිපි, න හෙතුඅහෙතුකොනිපි. සප්පච්චයා. සඪ්ඛතා. අනිදස්සනා. අප්පට්ඨා. අරූපා. ලොකුත්තරා. කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා. නො ආසවා. අනාසවා ආසවවිප්පයුත්තා. න චත්තඛිබ්බා ආසවා චෙව සාසවා වාතිපි, සාසවා චෙව නො ච ආසවානිපි. ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා වාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවානිපි. ආසවවිප්පයුත්තා. අනාසවා. නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. නො චිත්තා. චෙතසිකා. චිත්තසම්පයුත්තා. චිත්තසංසට්ඨා. චිත්තසමුට්ඨානා. චිත්තසහභූතො. චිත්තානුපරිචත්තිනො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො. බාහිරා. නො උපාදා. අනුපාදින්නා. නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බා. න භාවනාය පහාතඛිබ්බා. න දස්සනෙන පහාතඛිබ්බහෙතුකා. න භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතුකා. සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. සියා සව්වාරා, සියා අව්වාරා.

පිතිසම්බොජ්ඣංගො අප්පිතිකො, ඡ බොජ්ඣංගො සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. පිතිසම්බොජ්ඣංගො න පිතිසහගතො, ඡ බොජ්ඣංගො සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. පිතිසම්බොජ්ඣංගො සුඛසහගතො, ඡ බොජ්ඣංගො සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. පිතිසම්බොජ්ඣංගො න උපෙක්ඛාසහගතො, ඡ බොජ්ඣංගො සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරූපාවචරා. අපරියාපන්නා. සියා නිය්‍යානිකා, සියා අනිය්‍යානිකා. සියා නියතා, සියා අනියතා. අනුත්තරා. අරණානි.

පඤ්ඤාප්‍රච්ඡකං.

බොජ්ඣංගවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

11. මග්ගනිකවිභච්ඡිගො

1. සුත්තන්තහාජනයං

486. අරියො අට්ඨච්ඡිගො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්චපො, සම්මාචාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාචායාමො, සම්මාසනි, සම්මාසමාධි.

487. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං – අයං වුච්චති ‘සම්මාදිට්ඨි’.

තත්ථ කතමා සම්මාසඤ්චපො? නෙක්ඛම්මසඤ්චපො, අබ්‍යාපාදසඤ්චපො, අවිහිංසාසඤ්චපො – අයං වුච්චති ‘සම්මාසඤ්චපො’.

තත්ථ කතමා සම්මාචාචා? මුසාවාදා වෙරමණි, පිසුණාය වාචාය වෙරමණි, ඵරුසාය වාචාය වෙරමණි, සම්ඵස්පලාපා වෙරමණි – අයං වුච්චති ‘සම්මාචාචා’.

තත්ථ කතමා සම්මාකම්මන්තො? පාණාතිපාතා වෙරමණි, අදින්නාදානා වෙරමණි, කාමෙසුම්ඵජාවාරා වෙරමණි – අයං වුච්චති ‘සම්මාකම්මන්තො’.

තත්ථ කතමා සම්මාආජීවො? ඉධ අරියසාවකො මිච්ඡාආජීවං පහාය සම්මාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති – අයං වුච්චති ‘සම්මාආජීවො’.

තත්ථ කතමා සම්මාචායාමො? ඉධ භික්ඛු අනුප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, අනුප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං උප්පාදාය ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං යිනියා අසම්මොසාය භියොහාවාය වෙසුල්ලාය භාවනාය පාරිසුරියා ඡන්දං ජනෙති වායමති වීරියං ආරහති චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති – අයං වුච්චති ‘සම්මාචායාමො’.

තත්ථ කතමා සම්මාසනි? ඉධ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ

අභිජ්ඣාදොමනස්සං, විත්තෙ විත්තානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං, ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සි විහරති ආනාපි සම්පජානො සතිමා විනයො ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසති’.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? ඉධ භික්ඛු විච්චිවෙච කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති; විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති; පිතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති; සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඨිගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං වුච්චති ‘සම්මාසමාධි’.

488. අරියො අට්ඨඨිගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඨිකජ්ජො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

489. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? ඉධ භික්ඛු සම්මාදිට්ඨිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං, සම්මාසඨිකජ්ජං භාවෙති...පෙ.... සම්මාවාචං භාවෙති...පෙ.... සම්මාකම්මන්තං භාවෙති...පෙ.... සම්මාආජීවං භාවෙති...පෙ.... සම්මාවායාමං භාවෙති...පෙ.... සම්මාසතිං භාවෙති...පෙ.... සම්මාසමාධිං භාවෙති විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ගපරිණාමිං.

සුත්තන්තභාජනියං.

2. අභිධම්මභාජනියං

490. අට්ඨඨිගිකො මග්ගො – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඨිකජ්ජො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

491. තත්ථ කතමො අට්ඨඨිගිකො මග්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨඨිගිකො මග්ගො හොති – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි.

492. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකඋපද්ධිගො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාදිට්ඨි’.

තත්ථ කතමො සම්මාසඤ්ඤාපො? යො තක්කො විතක්කො සඤ්ඤාපො අප්පනා බ්‍යාප්පනා චෙතසො අභිනිරෝපනා සම්මාසඤ්ඤාපො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසඤ්ඤාපො’.

තත්ථ කතමා සම්මාචාචා? යා චතුභි චට්ඨිච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණි අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාචාචා මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාචාචා’.

තත්ථ කතමො සම්මාකම්මන්තො? යා තිභි කායදුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණි අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාකම්මන්තො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාකම්මන්තො’.

තත්ථ කතමො සම්මාආජීවො? යා මිච්ඡාආජීවා ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණි අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති චෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො සම්මාආජීවො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාආජීවො’.

තත්ථ කතමො සම්මාචායාමො? යො චෙතසිකො චිරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො චිරියසම්බොජ්ඣකඋපද්ධිගො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාචායාමො’.

තත්ථ කතමා සම්මාසති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකඋපද්ධිගො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසති’.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? යා විත්තස්ස යිති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඋපද්ධිගො මග්ගඋපද්ධිගො මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසමාධි’. අයං වුච්චති ‘අට්ඨාභිගිකො මග්ගො’. අවසෙසා ධම්මා අට්ඨාභිගිකො මග්ගො සම්පසුත්තා.

493. පඤ්චභිගිකො මග්ගො – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

494. තත්ථ කතමො පඤ්චභිගිකො මග්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නිය්‍යානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය

පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිකො මග්ගො හොති – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

495. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාදිට්ඨි’.

තත්ථ කතමො සම්මාසඤ්ඤාපො? යො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසඤ්ඤාපො මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසඤ්ඤාපො’.

තත්ථ කතමො සම්මාචාරාමො? යො චෙතසිකො චීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචාරාමො චීරියසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාචාරාමො’.

තත්ථ කතමා සම්මාසති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසති’.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? යා චිත්තස්ස ධීති...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාසමාධි’. අයං වුච්චති ‘පඤ්චඩ්භිකො මග්ගො’. අවසෙසා ධම්මා පඤ්චඩ්භිකො මග්ගො සම්පයුත්තා.

496. පඤ්චඩ්භිකො මග්ගො – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

497. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විවිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකායා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති ‘සම්මාදිට්ඨි’. අවසෙසා ධම්මා සම්මාදිට්ඨියා සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාසඤ්ඤාපො සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාචාරාමො සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාසතියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පටමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ චිත්තස්ස ධීනි...පෙ.... සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකඋපද්ධිතො මග්ගඋපද්ධිතො මග්ගපරියාපන්නං — අයං වුච්චති “සම්මාසමාධි”. අවසෙසා ධම්මා සම්මාසමාධිනා සම්පයුත්තා.

498. අට්ඨච්චිගිකො මග්ගො — සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි.

499. තත්ථ කතමො අට්ඨච්චිගිකො මග්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පටමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ අට්ඨච්චිගිකො මග්ගො හොති — සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති “අට්ඨච්චිගිකො මග්ගො”. අවසෙසා ධම්මා අට්ඨච්චිගිකො මග්ගො සම්පයුත්තා.

500. පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො — සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

501. තත්ථ කතමො පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පටමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඤානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පටමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො හොති — සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි. අයං වුච්චති “පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො”. අවසෙසා ධම්මා පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො සම්පයුත්තා.

502. පඤ්චච්චිගිකො මග්ගො — සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

503. තත්ථ කතමා සම්මාදිට්ඨි? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඝානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඝානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ පඤ්ඤා පජානතා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති “සම්මාදිට්ඨි”. අවසෙසා ධම්මා සම්මාදිට්ඨියා සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාසඤ්ඤාපෙන සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාචාරාමොග සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා සම්මාසති යා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමො සම්මාසමාධි? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඝානං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස ඝානස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඝානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, යා තස්මිං සමයෙ විත්තස්ස ධීති සංඤ්ඤා අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහට්ඨානසතා සමථො සමාධිත්ථියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි සමාධිසම්බොජ්ඣකායා මග්ගනිකා මග්ගපරියාපන්නං – අයං වුච්චති “සම්මාසමාධි”. අවසෙසා ධම්මා සම්මාසමාධිනා සම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂණියං.

3. පඤ්ඤාපුච්ඡකං

504. අරියො අට්ඨභිගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඤ්ඤාපො, සම්මාචාරා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආර්ථිවො, සම්මාචාරාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධි.

505. අට්ඨන්නං මග්ගනිකානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අඛ්‍යාතතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

506. සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. සම්මාසඬකප්පො සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො; සත්ත මග්ගඬගා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අද්‍රක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා. අනුපාදින්නඅනුපාදානියා. අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. සම්මාසඬකප්පො අවිතක්කවිචාරමත්තො; සත්ත මග්ගඬගා සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා. සම්මාසඬකප්පො ජිතිසහගතො, සුඛසහගතො, න උපෙක්ඛාසහගතො; සත්ත මග්ගඬගා සියා ජිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බො. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සියා අපචයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො. සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා. අප්පමාණා. අප්පමාණාරම්මණා. පණිතා. සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො; සියා න චත්තබ්බා මග්ගහෙතුකානිපි, මග්ගාධිපතිනොනිපි. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණානිපි, අනාගතාරම්මණානිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණානිපි. සියා අප්ඤ්ඤා, සියා බහිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාබහිද්ධා. බහිද්ධාරම්මණා. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

507. සම්මාදිට්ඨි හෙතු, සත්ත මග්ගඬගා න හෙතු. සහෙතුකා. හෙතුසම්පයුත්තා. සම්මාදිට්ඨි හෙතු වෙච සහෙතුකා ච, සත්ත මග්ගඬගා න චත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකා චාති, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු. සම්මාදිට්ඨි හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා ච, සත්ත මග්ගඬගා න චත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා චාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු. සත්ත මග්ගඬගා න හෙතු සහෙතුකා, සම්මාදිට්ඨි න චත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකානිපි, න හෙතු අහෙතුකානිපි.

සප්පච්චයා. සඬබ්බා. අනිදස්සනා. අප්පට්ඨා. අරූපා. ලොකුත්තරා. කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

නො ආසවා. අනාසවා. ආසවවිප්පයුත්තා. න චත්තබ්බා ආසවා වෙච සාසවා චාතිපි, සාසවා වෙච නො ච ආසවානිපි. න චත්තබ්බා ආසවා වෙච ආසවසම්පයුත්තා චාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා වෙච නො ච ආසවානිපි. ආසවවිප්පයුත්තා. අනාසවා.

නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නිවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. නො විත්තා. වෙනසිකා. විත්තසම්පයුත්තා. විත්තසංසට්ඨා. විත්තසමුට්ඨානා. විත්තසහගුනො. විත්තානුපරිවත්තීනො. විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා. විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහගුනො. විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තීනො. බාහිරා. නො උපාදා. අනුපාදිත්තා.

නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතඛිබා. න භාවනාය පහාතඛිබා. න දස්සනෙන පහාතඛිබහෙතුකා. න භාවනාය පහාතඛිබහෙතුකා. සම්මාසඬකප්පො අවිතක්කො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා සවිතක්කා, සියා අවිතක්කා. සම්මාසඬකප්පො සවිචාරො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා සවිචාරා, සියා අවිචාරා. සම්මාසඬකප්පො සජ්ජිතිකො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා සජ්ජිතිකා, සියා අජ්ජිතිකා. සම්මාසඬකප්පො පිතිසහගතො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. සම්මාසඬකප්පො සුඛසහගතො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. සම්මාසඬකප්පො න උපෙක්ඛාසහගතො, සත්ත මග්ගඤ්චග සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරූපාවචරා. අපරියාපන්නා. සියා නියයානිකා, සියා අනියයානිකා. සියා නියතා, සියා අනියතා. අනුත්තරා. අරණාති.

පඤ්ඤාපුට්ඨකං.

මග්ගඤ්චගවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

12. කුමාරවිභච්ඡිතො

1. සුත්තන්තහාපනියං

508. ඉධ භික්ඛු පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති, ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤා පුබ්බරත්තාපරරත්තං ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො සාතච්චං නෙපක්කං බොධිපක්ඛිකානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො. සො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී භොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී භොති, සම්ඤ්ජිතෙ [සම්මිඤ්ජිතෙ (සී. සායා.)] පසාරිතෙ සම්පජානකාරී භොති, සඬ්ඝාටිපත්තච්චරධාරණෙ සම්පජානකාරී භොති, අසිතෙ පිතෙ බායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී භොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී භොති, ගතෙ ධීතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සම්පජානකාරී භොති. සො විචිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජං අප්පසද්දං අප්පනිග්ගෙසං විජනවාතං මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකං [මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකං (සී. සායා.)] පටිසල්ලානසාරුජ්ජං. සො අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා නිසීදති පල්ලඬිකං ආභුජ්ජිතං උජුං කායං පණ්ඩාය පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා. සො අභිජ්ඣං ලොකෙ පභාය විගතාභිජ්ඣෙකාන වෙනසා විහරති, අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති. බ්‍යාපාදපදොසං පභාය අබ්‍යාපන්නචිත්තො විහරති සබ්බපාණ්ඩුතභිතානුකම්පී, බ්‍යාපාදපදොසා චිත්තං පරිසොධෙති. ටීනමිද්ධං පභාය විගතටීනමිද්ධො විහරති ආලොකසඤ්ඤී සතො සම්පජානො, ටීනමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති. උද්ධච්චකුක්කුච්චං පභාය අනුද්ධතො විහරති අජ්ඣාත්තං වූපසන්නචිත්තො, උද්ධච්චකුක්කුච්චා චිත්තං පරිසොධෙති. විචිකිච්ඡං පභාය තිණ්ණවිචිකිච්ඡො විහරති අකථංකථී කුසලෙසු ධම්මෙසු, විචිකිච්ඡාය චිත්තං පරිසොධෙති. සො ඉමෙ පඤ්ච නිවරණෙ පභාය වෙනසො උපක්කිලෙසෙ පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ විචිච්චෙව කාමෙහි විචිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පයමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති; විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣාත්තං සම්පසාදනං වෙනසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති; පීතියා ව විරාගා උපෙක්ඛකො ව විහරති සතො ව සම්පජානො සුඤ්ඤා කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී” ති තතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති; සුඤ්ඤා ව පභානා දුක්ඛස්ස ව පභානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඬිගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති; සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අත්ථඬිගමා

නානාත්තසංස්කෘතං අමනසිකාරා “අනන්තො ආකාශො”ති ආකාශානස්ථායනනං උපසම්පජ්ජ විහරති; සබ්බකො ආකාශානස්ථායනනං සමතික්කම්ම “අනන්තං විස්සොණං”න්ති විස්සොණස්ථායනනං උපසම්පජ්ජ විහරති; සබ්බකො විස්සොණස්ථායනනං සමතික්කම්ම “නත්ථි කිස්සි”ති ආකිස්සස්ථායනනං උපසම්පජ්ජ විහරති; සබ්බකො ආකිස්සස්ථායනනං සමතික්කම්ම නෙවසංස්කෘතාසංස්කෘතායනනං උපසම්පජ්ජ විහරති.

මාතිකා

509. “ඉධා”ති ඉම්ඝසා දිට්ඨියා, ඉම්ඝසා ඛන්තියා, ඉම්ඝසා රූපියා, ඉම්ඝමිං ආදායෙ, ඉම්ඝමිං ධම්මෙ, ඉම්ඝමිං විනයෙ, ඉම්ඝමිං ධම්මවිනයෙ, ඉම්ඝමිං පාවචනෙ, ඉම්ඝමිං බ්‍රහ්මචරියෙ, ඉම්ඝමිං සත්ථුසාසනෙ. තෙන වුවචති “ඉධා”ති.

510. “භික්ඛු”ති සමස්සං භික්ඛු, පටිස්සං භික්ඛු, භික්ඛනීති භික්ඛු, භික්ඛකොති භික්ඛු, භික්ඛාවරියං අජ්ඣුපගතොති භික්ඛු, භින්නපට්ඨරොති භික්ඛු, භින්නදති පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙති භික්ඛු, භින්නත්තා පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං භික්ඛු, ඔධිසො කිලෙසානං පහානා භික්ඛු, අනොධිසො කිලෙසානං පහානා භික්ඛු, සෙක්ඛො භික්ඛු, අසෙක්ඛො භික්ඛු, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛො භික්ඛු, අග්ගො භික්ඛු, භද්‍රො භික්ඛු, මණ්ඩො භික්ඛු, සාරො භික්ඛු, සමග්ගෙන සච්ඡෙදන සුත්තචතුත්ථෙත කම්මෙන අකුප්පෙන යානාරහෙන උපසම්පන්නො භික්ඛු.

511. “පාතිමොක්ඛ”න්ති සීලං පතිට්ඨා ආදි වරණං සංයමො සංවරො මොක්ඛං පාමොක්ඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. සංවරොති. කායිකො අවිතික්කමො, වාචසිකො අවිතික්කමො, කායිකවාචසිකො අවිතික්කමො. සංවුතොති. ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්තාගතො. තෙන වුවචති “පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො”ති.

512. “විහරති”ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුවචති “විහරති”ති.

513. “ආචාරගොචරසම්පන්නො”ති අත්ථි ආචාරො, අත්ථි අනාචාරො.

තත්ථ කතමො අනාචාරො? කායිකො විතික්කමො, වාචසිකො විතික්කමො, කායිකවාචසිකො විතික්කමො – අයං වුවචති “අනාචාරො”. සබ්බමිද්දස්සිලාං අනාචාරො. ඉධෙකච්චො වෙළඳානෙන වා පත්තදානෙන වා පුජ්චදානෙන වා ඵලදානෙන වා සිනානදානෙන වා දන්තකට්ඨදානෙන වා

වාටුකමායනය වා මුග්ගසුප්පනය [මුග්ගසුප්පනය (සී.)] වා පාරිභටයනය වා ජඩ්ඝපෙසනිකෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා බුද්ධපටිකුට්ඨයෙන මිච්ඡාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති – අයං වුවිච්ඡි “අනාවාරො”.

තත්ථ කතමො ආවාරො? කායිකො අවිතික්කමො, වාචසිකො අවිතික්කමො, කායිකවාචසිකො අවිතික්කමො – අයං වුවිච්ඡි “ආවාරො”. සබ්බොපි සීලසංවරො ආවාරො. ඉධෙකච්චො න වෙච්ඡානෙන න පත්තදානෙන න පුප්ඵදානෙන න ඵලදානෙන න සිනානදානෙන න දන්තකට්ඨදානෙන න වාටුකමායනය න මුග්ගසුප්පනය න පාරිභටයනය න ජඩ්ඝපෙසනිකෙන න අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බුද්ධපටිකුට්ඨයෙන මිච්ඡාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති – අයං වුවිච්ඡි “ආවාරො”.

514. “ගොවරො”ති අත්ථි ගොවරො, අත්ථි අගොවරො.

තත්ථ කතමො අගොවරො? ඉධෙකච්චො වෙසියාගොවරො වා හොති විධවාගොවරො වා ථුල්ලකුමාරිගොවරො වා පණ්ඩකගොවරො වා හික්ඛුනිගොවරො වා පානාගාරගොවරො වා, සංසට්ඨො විහරති රාජ්ඣි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන; යාති වා පන තාති කුලාති අස්සද්ධාති අප්පසන්නාති අනොපානභූතාති අක්කොසකපරිභාසකාති අනත්ථකාමාති අහිතකාමාති අභාසුකකාමාති අයොගක්ඛෙමකාමාති හික්ඛුනං හික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති හජති පයිරූපාසති – අයං වුවිච්ඡි “අගොවරො”.

තත්ථ කතමො ගොවරො? ඉධෙකච්චො න වෙසියාගොවරො හොති න විධවාගොවරො න ථුල්ලකුමාරිගොවරො න පණ්ඩකගොවරො න හික්ඛුනිගොවරො න පානාගාරගොවරො, අසංසට්ඨො විහරති රාජ්ඣි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන; යාති වා පන තාති කුලාති සද්ධාති පසන්නාති ඔපානභූතාති කාසාවපජ්ජොතාති ඉසිවාතපට්ඨාතාති අත්ථකාමාති හිතකාමාති භාසුකකාමාති යොගක්ඛෙමකාමාති හික්ඛුනං හික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපාති කුලාති සෙවති හජති පයිරූපාසති – අයං වුවිච්ඡි “ගොවරො”. ඉති ඉමිනා ව ආවාරෙන ඉමිනා ව ගොවරෙන උපෙනො හොති...පෙ.... සමන්නාගතො. තෙන වුවිච්ඡි “ආවාරගොවරසම්පන්නො”ති.

515. “අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී”ති තත්ථ කතමෙ අණුමත්තා වජ්ජා? යාති තාති වජ්ජාති අප්පමත්තකාති ඔරමත්තකාති ලහුසාති ලහුසම්මතාති සංයමකරණියාති සංවරකරණියාති විත්තුප්පාදකරණියාති මනසිකාරපට්ඨද්ධාති – ඉමෙ වුවිච්ඡන්ති “අණුමත්තා වජ්ජා”. ඉති ඉමෙසු

අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු වජ්ජදස්සාවී ව හොති භයදස්සාවී ව ආදීනවදස්සාවී ව නිස්සරණදස්සාවී ව. තෙන වුවවති ‘‘අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී’’ති.

516. ‘‘සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු’’ති තත්ථ කතමා සික්ඛා? චතස්සො සික්ඛා – භික්ඛුනං භික්ඛුසික්ඛා, භික්ඛුනීනං භික්ඛුනිසික්ඛා, උපාසකානං උපාසකසික්ඛා, උපාසිකානං උපාසිකසික්ඛා. ඉමා වුවවන්ති ‘‘සික්ඛායො’’. ඉති ඉමාසු සික්ඛාසු සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං සමාදාය වත්තති. තෙන වුවවති ‘‘සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු’’ති.

517. ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො’’ති අත්ථි ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, අත්ථි අගුත්තද්වාරතා.

තත්ථ කතමා ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා? ඉධෙකච්චො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙතං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝාතෙන ගන්ධං ඝායිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං ඝායිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං ඵ්ඨිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙතං මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. යා ඉමෙසං ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං අගුත්ති අගොපනා අනාරක්ඛො අසංවරො – අයං වුවවති ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා’’.

තත්ථ කතමා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා? ඉධෙකච්චො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙතං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝාතෙන ගන්ධං ඝායිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං ඝායිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං ඵ්ඨිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. ඤත්වාධිකරණමෙතං මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. යා ඉමෙසං ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං ගුත්ති ගොපනා ආරක්ඛො සංවරො – අයං වුවවති ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා’’. ඉමාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතාය උපෙනො හොති

සමුපෙතො...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො”ති.

518. “භොජනෙ මත්තඤ්ඤා”ති අත්ථි භොජනෙ මත්තඤ්ඤානා, අත්ථි භොජනෙ අමත්තඤ්ඤානා.

තත්ථ කතමා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤානා? ඉධෙකච්චො අප්පට්ඨිකා අයොනියො ආහාරං ආහාරෙති දවාය මදාය මණ්ඩනාය විභූසනාය. යා තත්ථ අසන්තුට්ඨිතා අමත්තඤ්ඤානා අප්පට්ඨිකා භොජනෙ – අයං වුච්චති “භොජනෙ අමත්තඤ්ඤානා”ති.

තත්ථ කතමා භොජනෙ මත්තඤ්ඤානා? ඉධෙකච්චො පට්ඨිකා යොනියො ආහාරං ආහාරෙති – “නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීනියා යාපනාය විහිංසුපරතියා බ්‍රහ්මවරියානුග්ගහාය, ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පට්ඨිකාමි නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි යාත්‍රා ව මෙ භවිස්සති අනවජ්ජනා ව ඵාසු විහාරො වා”ති. යා තත්ථ සන්තුට්ඨිතා මත්තඤ්ඤානා පට්ඨිකා භොජනෙ – අයං වුච්චති “භොජනෙ මත්තඤ්ඤානා”. ඉමාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤානාය උපෙතො භොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “භොජනෙ මත්තඤ්ඤා”ති.

519. කථඤ්ච භික්ඛු පුබ්බරත්තාපරරත්තං ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො භොති? ඉධ භික්ඛු දිවසං වච්ඡකමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා පට්ඨමයාමං වච්ඡකමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා මජ්ඣමයාමං දක්ඛිණෙන පස්සෙන සිහසෙය්‍යං කප්පෙති පාදෙ පාදං [පාදෙන පාදං (සා.)] අවිවාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරිත්වා, රත්තියා පච්ඡිමයාමං පච්චුට්ඨාය වච්ඡකමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති. එවං භික්ඛු පුබ්බරත්තාපරරත්තං ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො.

520. “සාතච්ච”න්ති. යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො...පෙ.... සම්මාචායාමො.

521. “නෙපක්ක”න්ති. යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි.

522. “බොධිපක්ඛිකානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො”ති. තත්ථ කතමෙ බොධිපක්ඛිකා ධම්මා? සත්ත බොජ්ඣංකිගා – සතිසම්බොජ්ඣංකිගො, ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣංකිගො, වීරියසම්බොජ්ඣංකිගො, පීතිසම්බොජ්ඣංකිගො,

පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො,

සමාධිසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො,

උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣකච්ඡිගො. ඉමෙ වුවචන්ති “බොධිපක්ඛිකා ධම්මා”. ඉති තෙ බොධිපක්ඛිකෙ ධම්මෙ ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොති. තෙන වුවචති “බොධිපක්ඛිකානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො” ති.

523. කථංඤ්ච භික්ඛු අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලෝකිතෙ විලෝකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සම්ඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඬ්ඝාටිපත්තවිවරධාරණෙ සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පිතෙ බායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති; ගතෙ යිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සම්පජානකාරී හොති? ඉධ භික්ඛු සතො සම්පජානො අභික්කමති, සතො සම්පජානො පටික්කමති, සතො සම්පජානො ආලෝකෙති, සතො සම්පජානො විලෝකෙති, සතො සම්පජානො සම්ඤ්ජෙති, සතො සම්පජානො පසාරෙති, සතො සම්පජානකාරී හොති, සඬ්ඝාටිපත්තවිවරධාරණෙ සතො සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පිතෙ බායිතෙ සායිතෙ සතො සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සතො සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ යිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සතො සම්පජානකාරී හොතිති.

524. තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුසනතා සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති – අයං වුවචති “සති”.

525. “සම්පජානො” ති තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤ්ඤං? යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො සල්ලක්ඛණා උපලක්ඛණා පච්චුපලක්ඛණා පණ්ඩිච්චං කොසල්ලං නෙපුඤ්ඤං වෙහබ්‍යා චිත්තා උපපරික්ඛා භූරීමෙධා පරිණායිකා විපස්සනා සම්පජ්ඤ්ඤං පතොදො පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදො පඤ්ඤාආලෝකො පඤ්ඤාඕභාසො පඤ්ඤාපජ්ජොතො පඤ්ඤාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුවචති “සම්පජ්ඤ්ඤං”. ඉති ඉමාය ච සතියා ඉමිනා ච සම්පජ්ඤ්ඤෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. එවං භික්ඛු සතො සම්පජානො අභික්කමති, සතො සම්පජානො පටික්කමති, සතො සම්පජානො ආලෝකෙති, සතො සම්පජානො විලෝකෙති, සතො සම්පජානො සම්ඤ්ජෙති, සතො සම්පජානො පසාරෙති, සතො සම්පජානකාරී හොති, සඬ්ඝාටිපත්තවිවරධාරණෙ සතො සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පිතෙ බායිතෙ සායිතෙ සතො සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සතො

සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ යිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හිභාවෙ සම්පජානකාරී හොති.

526. “විවිත්ත”න්ති සන්නිකෙ වෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි. තෙන තං විවිත්තං. දුරෙ වෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි. තෙන තං විවිත්තං.

527. “සෙනාසන”න්ති මඤ්චොපි සෙනාසනං, පීඨමිපි සෙනාසනං, හිසිපි සෙනාසනං, බිබ්බොහනමිපි [බිබ්බොහනමිපි (සී. සාය.)] සෙනාසනං, විහාරොපි සෙනාසනං, අභිසංයොගොපි සෙනාසනං, පාසාදොපි සෙනාසනං, අට්ටොපි සෙනාසනං, මාලොපි සෙනාසනං, ලෙණමිපි සෙනාසනං, ගුහාපි සෙනාසනං, රුක්ඛමූලමිපි සෙනාසනං, වෙළුම්බොපි සෙනාසනං. යත්ථ වා පන භික්ඛු පටික්කමන්ති සබ්බමෙතං සෙනාසනං.

528. “විවිත්තං සෙනාසනං හජතී”ති ඉමං විවිත්තං සෙනාසනං හජති සම්භජති සෙවති නිසෙවති සංසෙවති. තෙන වුච්චති “විවිත්තං සෙනාසනං හජතී”ති.

529. “අරඤ්ඤ”න්ති නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්ද්‍රියා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤං.

530. “රුක්ඛමූල”න්ති රුක්ඛමූලංයෙව රුක්ඛමූලං. පබ්බතොයෙව පබ්බතො. කන්දරායෙව කන්දරා. ගිරිගුහායෙව ගිරිගුහා. සුසානංයෙව සුසානං. අබ්භොකාසොයෙව අබ්භොකාසො. පලාලපුඤ්ජොයෙව පලාලපුඤ්ජො.

531. “වනපත්ථ”න්ති දුරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති වනසංඝ්ඛානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති භිසන්කානමෙතං [භිසන්කානමෙතං (සී. සාය.)] සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති සලොමභංඝානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති පරියන්තානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති න මනුස්සුපචාරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං. “වනපත්ථ”න්ති දුර්භිසම්භවානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං.

532. “අප්පසද්ද”න්ති සන්නිකෙ වෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි. තෙන තං අප්පසද්දං. දුරෙ වෙපි සෙනාසනං හොති, තඤ්ච අනාකිණ්ණං ගහට්ඨෙහි පබ්බජිතෙහි. තෙන තං අප්පසද්දං.

533. “අප්පනිග්ගොස”න්ති යදෙව තං අප්පසද්දං තදෙව තං අප්පනිග්ගොසං. යදෙව තං අප්පනිග්ගොසං තදෙව තං විජනවාතං. යදෙව තං

විජනවාතං තදෙව තං මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකං. යදෙව තං මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකං තදෙව තං පටිසල්ලානසාරුප්පං.

534. “අරඤ්ඤගතො වා රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා”ති අරඤ්ඤගතො වා හොති රුක්ඛමූලගතො වා සුඤ්ඤාගාරගතො වා.

535. “නිසීදති පල්ලඬකං ආභුජීත්වා”ති නිසීන්තො හොති පල්ලඬකං ආභුජීත්වා.

536. “උජුං කායං පණ්ඩායා”ති උජුකො හොති කායො ධීතො පණ්ඨිතො.

537. “පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති පටිස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුව්වති “සති”. අයං සති උපට්ඨිතා හොති සුපට්ඨිතා නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා. තෙන වුව්වති “පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති.

538. “අභිජ්ඣං ලොකෙ පභායා”ති තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුව්වති “අභිජ්ඣා”.

තත්ථ කතමො ලොකො? පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා ලොකො – අයං වුව්වති “ලොකො”. අයං අභිජ්ඣා ඉමම්භි ලොකෙ සන්තා හොති සම්මා වූපසන්තා අත්ථඬිගතා අබ්භත්ථඬිගතා අප්පිතා ඛ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුව්වති “අභිජ්ඣං ලොකෙ පභායා”ති.

539. “විගතාභිජ්ඣෙකාන වෙනසා”ති තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං විගතාභිජ්ඣං හොති. තෙන වුව්වති “විගතාභිජ්ඣෙකාන වෙනසා”ති.

540. “විහරති”ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුව්වති “විහරති”ති.

541. “අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති”ති තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා? යො රාගො සාරාගො...පෙ.... චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුව්වති “අභිජ්ඣා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය අභිජ්ඣාය සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුව්වති “අභිජ්ඣාය චිත්තං පරිසොධෙති”ති.

542. “ඛ්‍යාපාදපදොසං පභායා”ති අත්ථි ඛ්‍යාපාදො, අත්ථි පදොසො.

තත්ථ කතමො ඛ්‍යාපාදො? යො චිත්තස්ස ආසානො පටිසානො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ඛ්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුප්ඤ්ඤා කුප්ඤ්ඤත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිත්තං [දුස්සනා දුස්සිත්තං (සා.)] ඛ්‍යාපත්ති ඛ්‍යාපජ්ජනා ඛ්‍යාපජ්ජිත්තං විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “ඛ්‍යාපාදො”.

තත්ථ කතමො පදොසො? යො ඛ්‍යාපාදො සො පදොසො, යො පදොසො සො ඛ්‍යාපාදො. ඉති අයඤ්ච ඛ්‍යාපාදො අයඤ්ච පදොසො සන්තා භොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථචිගතා අභිගත්ථචිගතා අජ්ජිතා ඛ්‍යාජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති “ඛ්‍යාපාදපදොසං පභායා”ති.

543. “අඛ්‍යාපන්තචිත්තො”ති තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං අඛ්‍යාපන්තං භොති. තෙන වුච්චති “අඛ්‍යාපන්තචිත්තො”ති.

544. “චිහරති”ති...පෙ.... තෙන වුච්චති “චිහරති”ති.

545. “ඛ්‍යාපාදපදොසා චිත්තං පරිසොධෙති”ති. අත්ථි ඛ්‍යාපාදො අත්ථි පදොසො.

තත්ථ කතමො ඛ්‍යාපාදො? යො චිත්තස්ස ආසානො...පෙ.... චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “ඛ්‍යාපාදො”.

තත්ථ කතමො පදොසො? යො ඛ්‍යාපාදො සො පදොසො, යො පදොසො සො ඛ්‍යාපාදො.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමම්භා ඛ්‍යාපාදපදොසා සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුච්චති “ඛ්‍යාපාදපදොසා චිත්තං පරිසොධෙති”ති.

546. “ථිනමිද්ධං පභායා”ති අත්ථි ථිනං [ථිනං (සි. සා.)] , අත්ථි මිද්ධං.

තත්ථ කතමං ථිනං? යා චිත්තස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤා ඔලීයනා සල්ලීයනා ලීනං ලීයනා ලීයිත්තං ථිනං ලීයනා ලීයිත්තං [ලීයනා ලීයිත්තං (සි. සා.)] චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “ථිනං”.

තත්ථ කතමං මිද්ධං? යා කායස්ස අකලායනා අකම්මඤ්ඤා ඕනාහො පරියොනාහො අන්තොසමොරොධො මිද්ධං සුඡ්පං පච්චායිකා සුඡ්පං සුඡ්පනා සුඡ්චිතත්තං – ඉදං වුච්චති “මිද්ධං”. ඉති ඉදඤ්ච ටීනං ඉදඤ්ච මිද්ධං සන්තා හොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථචගතා අඛහත්ථචගතා අජ්ජිතා බ්‍යජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති “ටීනමිද්ධං පභායා”ති.

547. “විගතටීනමිද්ධො”ති. තස්ස ටීනමිද්ධස්ස චත්තත්තා චත්තත්තා මුත්තත්තා පභීනත්තා පටිනිස්සට්ඨත්තා පභීනපටිනිස්සට්ඨත්තා. තෙන වුච්චති “විගතටීනමිද්ධො”ති.

548. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

549. “ආලොකසඤ්ඤී”ති. තත්ථ කතමා සඤ්ඤා? යා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – අයං වුච්චති “සඤ්ඤා”. අයං සඤ්ඤා ආලොකා හොති විචටා පරිසුද්ධා පරියොදානා. තෙන වුච්චති “ආලොකසඤ්ඤී”ති.

550. “සතො සම්පජානො”ති. තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති ...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුච්චති “සති”.

තත්ථ කතමං සම්පජඤ්ඤං? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “සම්පජඤ්ඤං”. ඉති ඉමාය ච සතියා ඉමිනා ච සම්පජඤ්ඤෙන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සතො සම්පජානො”ති.

551. “ටීනමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති”ති. අත්ථි ටීනං, අත්ථි මිද්ධං.

තත්ථ කතමං ටීනං...පෙ.... ඉදං වුච්චති “ටීනං”.

තත්ථ කතමං මිද්ධං...පෙ.... ඉදං වුච්චති “මිද්ධං”.

තත්ථ කතමං චිත්තං...පෙ.... ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමම්හා ටීනමිද්ධා සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුච්චති “ටීනමිද්ධා චිත්තං පරිසොධෙති”ති.

552. “උද්ධච්චකුක්කුච්චං පභායා”ති අත්ථි උද්ධච්චං, අත්ථි කුක්කුච්චං.

තත්ථ කතමං උද්ධච්චං? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො හන්තත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “උද්ධච්චං”.

තත්ථ කතමං කුක්කුච්චං? අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතා, කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතා, අවජ්ජෙ වජ්ජසඤ්ඤිතා, වජ්ජෙ අවජ්ජසඤ්ඤිතා, යං ඵවරූපං කුක්කුච්චං කුක්කුච්චායනා කුක්කුච්චායිතත්තං චෙතසො විජ්ජට්ඨායා මනොවිලොඛා – ඉදං වුච්චති “කුක්කුච්චං”. ඉති ඉදඤ්ච උද්ධච්චං ඉදඤ්ච කුක්කුච්චං සන්තා භොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථභිගතා අඛ්භත්ථභිගතා අප්පිතා ඛ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති “උද්ධච්චකුක්කුච්චං පභායා”ති.

553. “අනුද්ධතො”ති තස්ස උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස චත්තත්තා චත්තත්තා මුත්තත්තා පභීනත්තා පටිනිස්සට්ඨත්තා පභීනපටිනිස්සට්ඨත්තා. තෙන වුච්චති “අනුද්ධතො”ති.

554. “විභරති”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විභරති”ති.

555. “වූපසන්තවිත්තො”ති. තත්ථ කතමං විත්තං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “විත්තං”. ඉදං විත්තං අජ්ඣත්තං සන්තං භොති සමිතං වූපසන්තං. තෙන වුච්චති “අජ්ඣත්තං වූපසන්තවිත්තො”ති.

556. “උද්ධච්චකුක්කුච්චා විත්තං පරිසොධෙති”ති අත්ථි උද්ධච්චං, අත්ථි කුක්කුච්චං.

තත්ථ කතමං උද්ධච්චං? යං විත්තස්ස උද්ධච්චං අවූපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො භන්තත්තං විත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “උද්ධච්චං”.

තත්ථ කතමං කුක්කුච්චං...පෙ.... ඉදං වුච්චති “කුක්කුච්චං”.

තත්ථ කතමං විත්තං...පෙ.... ඉදං වුච්චති “විත්තං”. ඉදං විත්තං ඉමමහා උද්ධච්චකුක්කුච්චා සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුච්චති “උද්ධච්චකුක්කුච්චා විත්තං පරිසොධෙති”ති.

557. “විවිකිච්ඡං පභායා”ති, තත්ථ කතමා විවිකිච්ඡා? යා කඨ්ඛා කඨ්ඛායනා කඨ්ඛායිතත්තං විමති විවිකිච්ඡා ද්වෙළ්භකං ද්විධාපථො සංසයො අනෙකංසග්ගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහණා ඡම්භිතත්තං විත්තස්ස මනොවිලොඛො – අයං වුච්චති “විවිකිච්ඡා”. අයං විවිකිච්ඡා සන්තා භොති සමිතා වූපසන්තා අත්ථභිගතා අඛ්භත්ථභිගතා අප්පිතා ඛ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛ්‍යන්තිකතා. තෙන වුච්චති “විවිකිච්ඡං පභායා”ති.

558. “තිණ්ණවිචිකිච්ඡො”ති, ඉමං විචිකිච්ඡං තිණ්ණො හොති උත්තිණ්ණො නිත්තිණ්ණො පාරඨගතො පාරමනුජ්ජත්තො. තෙන වුච්චති “තිණ්ණවිචිකිච්ඡො”ති.

559. “අකථංකථී කුසලෙසු ධම්මෙසු”ති ඉමාය විචිකිච්ඡාය කුසලෙසු ධම්මෙසු න කථිතො න විචිකිච්ඡති අකථංකථී හොති නික්කථංකථී විකථංකථො. තෙන වුච්චති “අකථංකථී කුසලෙසු ධම්මෙසු”ති.

560. “විචිකිච්ඡාය චිත්තං පරිසොධෙති”ති, තත්ථ කතමා විචිකිච්ඡා? යා කථිතා කථිතායනා කථිතායිතත්තං ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො – අයං වුච්චති “විචිකිච්ඡා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය විචිකිච්ඡාය සොධෙති විසොධෙති පරිසොධෙති මොචෙති විමොචෙති පරිමොචෙති. තෙන වුච්චති “විචිකිච්ඡාය චිත්තං පරිසොධෙති”ති.

561. “ඉමෙ පඤ්ච නිවරණෙ පභායා”ති ඉමෙ පඤ්ච නිවරණා සන්තා හොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථඨගතා අබ්භත්ථඨගතා අජ්ජිතා ඛාජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුච්චති “ඉමෙ පඤ්ච නිවරණෙ පභායා”ති.

562. “වෙනසො උපක්කිලෙසෙ”ති ඉමෙ පඤ්ච නිවරණා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසා.

563. “පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ”ති ඉමෙහි පඤ්චහි නිවරණෙහි අනුජ්ජන්තා චෙව පඤ්ඤා න උජ්ජජ්ජති උජ්ජන්තා ච පඤ්ඤා නිරුජ්ජති. තෙන වුච්චති “පඤ්ඤාය දුබ්බලීකරණෙ”ති.

564. “විචිච්චෙව කාමෙහි විචිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි”ති තත්ථ කතමෙ කාමා? ඡන්දො කාමො, රාගො කාමො, ඡන්දරාගො කාමො, සඬ්ඤාපො කාමො, රාගො කාමො, සඬ්ඤාපරාගො කාමො – ඉමෙ වුච්චන්ති “කාමා”.

තත්ථ කතමෙ අකුසලා ධම්මා? කාමච්ඡන්දො, ඛ්‍යාපාදො, ටීනං, මිද්ධං, උද්ධච්චං, කුක්කුච්චං, විචිකිච්ඡා – ඉමෙ වුච්චන්ති “අකුසලා ධම්මා”. ඉති ඉමෙහි ච කාමෙහි ඉමෙහි ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි විචිත්තො හොති. තෙන වුච්චති “විචිච්චෙව කාමෙහි විචිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි”ති.

565. “සවිතක්කං සවිචාර”න්ති අත්ථි විතක්කො, අත්ථි විචාරො.

තත්ථ කතමො විතක්කො? යො තක්කො විතක්කො සච්ඡායො අප්පනා බ්‍යාප්පනා චෙතසො අභිනිරෝපනා සම්මාසච්ඡායො – අයං වුච්චති “විතක්කො”.

තත්ථ කතමො විචාරො? යො චාරො විචාරො අනුචිචාරො උපවිචාරො විත්තස්ස අනුසන්ධනතා අනුපෙක්ඛනතා – අයං වුච්චති විචාරො. ඉති ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙනො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සවිතක්කං සවිචාර”න්ති.

566. “විචෙකජ”න්ති විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා – තෙ ඉමස්මිං විචෙකෙ ජාතා හොන්ති සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභුතා. තෙන වුච්චති “විචෙකජ”න්ති.

567. “පීතිසුඛ”න්ති අත්ථි පීති, අත්ථි සුඛං.

තත්ථ කතමා පීති? යා පීති පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො විත්ති ඔදග්ගං අත්තමනතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති “පීති”.

තත්ථ කතමං සුඛං? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදසිකං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා – ඉදං වුච්චති “සුඛං”. ඉදං සුඛං ඉමාය පීතියා සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුච්චති “පීතිසුඛ”න්ති.

568. “පයම”න්ති ගණනානුපුබ්බතා [\[ගණනානුපුබ්බතො \(සා.\) එවමුපරිපි\]](#) පයමං. ඉදං පයමං සමාපජ්ජති පයමං.

569. “කුසල”න්ති විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා.

570. “උපසම්පජ්ජා”ති යො පයමස්ස කුසලස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඨසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

571. “විහරති”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

572. “විතක්කවිචාරානං වූපසමා”ති, අත්ථි විතක්කො, අත්ථි විචාරො.

තත්ථ කතමො විතක්කො? යො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සම්මාසච්ඡායො – අයං වුච්චති “විතක්කො”.

තත්ථ කතමො විචාරො? යො චාරො විචාරො අනුචාරො උපවිචාරො විත්තස්ස අනුසන්ධනතා අනුපෙක්ඛනතා – අයං වුවචති “විචාරො”. ඉති අයඤ්ච විතක්කො අයඤ්ච විචාරො සන්තා භොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථභිගතා අබ්භත්ථභිගතා අප්පිතා ඛාප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුවචති “විතක්කවිචාරානං වූපසමා”ති.

573. “අප්පිකත්ත”න්ති යං අප්පිකත්තං පච්චත්තං.

574. “සම්පසාදන”න්ති යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො.

575. “වෙනසො ඵකොදිභාව”න්ති යා විත්තස්ස යිති...පෙ.... සමමාසමාධි.

576. “අවිතක්කං අවිචාර”න්ති අත්ථි විතක්කො, අත්ථි විචාරො.

තත්ථ කතමො විතක්කො? යො තක්කො විතක්කො...පෙ.... සමමාසභිකප්පො – අයං වුවචති “විතක්කො”.

තත්ථ කතමො විචාරො? යො චාරො අනුචාරො විචාරො අනුචාරො උපවිචාරො විත්තස්ස අනුසන්ධනතා අනුපෙක්ඛනතා – අයං වුවචති “විචාරො”. ඉති අයඤ්ච විතක්කො අයඤ්ච විචාරො සන්තා භොති සමිතා වූපසන්තා අත්ථභිගතා අබ්භත්ථභිගතා අප්පිතා ඛාප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුවචති “අවිතක්කං අවිචාර”න්ති.

577. “සමාධිජ”න්ති සම්පසාදො පිතිසුඛං – තෙ ඉමස්මිං සමාධිමිහි ජාතා භොන්ති සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතූභූතා. තෙන වුවචති “සමාධිජ”න්ති.

578. “පිතිසුඛ”න්ති අත්ථි පිති, අත්ථි සුඛං.

තත්ථ කතමා පිති...පෙ.... අයං වුවචති “පිති”.

තත්ථ කතමං සුඛං...පෙ.... ඉදං වුවචති “සුඛං”. ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගතං භොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුවචති “පිතිසුඛ”න්ති.

579. “දුතිය”න්ති ගණනානුපුබ්බතා දුතියං. ඉදං දුතියං සමාපජ්ජතිති දුතියං.

580. “කුමාර”න්ති සම්පසාදො, පිතිසුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා.

581. “උපසම්පජ්ජා”ති යො දුතියස්ස කුමාරස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඤානා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

582. “විහරති”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

583. “ජිනියා ච විරාගා”ති තත්ථ කතමා ජිනි? යා ජිනි පාමොජ්ජං ආමොදනා පමොදනා භාසො පභාසො චිත්ති ඔදග්ගං අත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “ජිනි”. අයං ජිනි සන්තා හොති සමිතා වුපසන්තා අත්ථචගතා අභිහත්ථචගතා අජ්ජිතා ඛාජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුච්චති “ජිනියා ච විරාගා”ති.

584. “උපෙක්ඛකො”ති තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣන්තතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛා”. ඉමාය උපෙක්ඛාය උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “උපෙක්ඛකො”ති.

585. “විහරති”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

586. “සතො ච සම්පජානො”ති තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුච්චති “සති”.

තත්ථ කතමං සම්පජ්ඤං? යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “සම්පජ්ඤං”. ඉති ඉමාය ච සතියා ඉමිනා ච සම්පජ්ඤංඤන උපෙතො හොති...පෙ.... සමන්තාගතො. තෙන වුච්චති “සතො ච සම්පජානො”ති.

587. “සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති”ති තත්ථ කතමං සුඛං? යං වෙනසිකං සාතං වෙනසිකං සුඛං වෙනොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – ඉදං වුච්චති “සුඛං”.

තත්ථ කතමො කායො? සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අයං වුච්චති “කායො”. ඉදං සුඛං ඉමිනා කායෙන පටිසංවෙදෙති. තෙන වුච්චති “සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති”ති.

588. “යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති”ති තත්ථ කතමෙ අරියා? අරියා වුච්චන්ති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච. තෙ ඉමං ආචික්ඛන්ති දෙසෙන්ති පඤ්ඤපෙන්නි [පඤ්ඤාපෙන්නි (සී. සාය.)] පටිධපෙන්නි විවරන්ති විභජන්ති උත්තානිං කරොන්ති පකාසෙන්ති. තෙන වුච්චති “යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති”ති.

589. “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස – අයං වුව්චති “උපෙක්ඛා”.

තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුව්චති “සති”.

තත්ථ කතමං සුඛං? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – ඉදං වුව්චති “සුඛං”. ඉති ඉමාය ච උපෙක්ඛාය ඉමාය ච සතියා ඉමීනා ච සුඛෙන සමන්තාගතො ඉරියති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුව්චති “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති.

590. “තතිය”න්ති ගණනානුපුබ්බතා තතියං. ඉදං තතියං සමාපජ්ජතිති තතියං.

591. “ඤාන”න්ති උපෙක්ඛා, සති, සම්පජ්ඣ්ඤං, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා.

592. “උපසම්පජ්ජා”ති යො තතියස්ස ඤානස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵ්ඨසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

593. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුව්චති “විහරති”ති.

594. “සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා”ති, අත්ථි සුඛං, අත්ථි දුක්ඛං.

තත්ථ කතමං සුඛං? යං කායිකං සාතං කායිකං සුඛං කායසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා වෙදනා – ඉදං වුව්චති “සුඛං”.

තත්ථ කතමං දුක්ඛං? යං කායිකං අසාතං කායිකං දුක්ඛං කායසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං කායසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉදං වුව්චති “දුක්ඛං”. ඉති ඉද්දෙව සුඛං ඉද්දෙව දුක්ඛං සන්තා භොන්ති සමිතා වුපසන්තා අත්ථභිගතා අබ්භත්ථභිගතා අජ්ජිතා ඛාජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුව්චති “සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා”ති.

595. “පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථභිගමා”ති අත්ථි සොමනස්සං, අත්ථි දොමනස්සං.

තත්ථ කතමං සොමනස්සං? යං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා – ඉදං වුච්චති “සොමනස්සං”.

තත්ථ කතමං දොමනස්සං? යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා චෙදනා – ඉදං වුච්චති “දොමනස්සං”. ඉති ඉදඤ්ච සොමනස්සං ඉදඤ්ච දොමනස්සං පුබ්බෙව සන්තා හොන්ති සමිතා වුපසන්තා අත්ථචගතා අබ්හත්ථචගතා අජ්ජිතා ඛාජ්ජිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුච්චති “පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථචගමා”ති.

596. “අදුක්ඛමසුඛං”න්ති යං චෙතසිකං නෙව සාතං නාසාතං චෙතොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා චෙදනා. තෙන වුච්චති “අදුක්ඛමසුඛං”න්ති.

597. “උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං”න්ති, තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? යා උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛා”.

තත්ථ කතමා සති? යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති – අයං වුච්චති “සති”. අයං සති ඉමාය උපෙක්ඛාය විච්චා හොති පරිසුද්ධා පරියොදාතා. තෙන වුච්චති “උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං”න්ති.

598. “චතුත්ථං”න්ති ගණනානුපුබ්බතා චතුත්ථං, ඉදං චතුත්ථං සමාපජ්ජති චතුත්ථං.

599. “කුමානං”න්ති උපෙක්ඛා, සති, චිත්තස්සෙකග්ගතා.

600. “උපසම්පජ්ජා”ති යො චතුත්ථස්ස කුමානස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති චුසනා සවජ්ජිරියා උපසම්පදා.

601. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

602. “සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා”ති තත්ථ කතමා රූපසඤ්ඤා? රූපාවචරසමාපත්තිං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – ඉමා වුච්චන්ති “රූපසඤ්ඤායො”. ඉමා රූපසඤ්ඤායො අතික්කන්තො හොති චිතික්කන්තො සමතික්කන්තො. තෙන වුච්චති “සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා”ති.

603. “පටිසසඤ්ඤානං අත්ථචගමා”ති තත්ථ කතමා පටිසසඤ්ඤා? රූපසඤ්ඤා සද්දසඤ්ඤා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා — ඉමා වුවුවන්ති පටිසසඤ්ඤායො. ඉමා පටිසසඤ්ඤායො සන්තා භොන්ති සමිතා වූපසන්තා අත්ථචගතා අබ්භත්ථචගතා අප්පිතා ඛාප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ඛාන්තිකතා. තෙන වුවුවති “පටිසසඤ්ඤානං අත්ථචගමා”ති.

604. “නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා”ති තත්ථ කතමා නානත්තසඤ්ඤා? අසමාපන්නස්ස මනොධාතු සමඬ්ඨිස්ස වා මනොවිඤ්ඤාණධාතු සමඬ්ඨිස්ස වා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං — ඉමා වුවුවන්ති “නානත්තසඤ්ඤායො”. ඉමා නානත්තසඤ්ඤායො න මනසි කරොති. තෙන වුවුවති “නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා”ති.

605. “අනන්තො ආකාසො”ති, තත්ථ කතමො ආකාසො? යො ආකාසො ආකාසගතං අසං අසගතං විවරො විවරගතං අසම්ඵුට්ඨං චතුභි මහාභූතෙහි — අයං වුවුවති “ආකාසො”. තස්මිං ආකාසෙ චිත්තං යපෙති සණ්ඨයපෙති අනන්තං ඵරති. තෙන වුවුවති “අනන්තො ආකාසො”ති.

606. “ආකාසානඤ්චායතන”න්ති ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා.

607. “උපසම්පජ්ජා”ති යො ආකාසානඤ්චායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

608. “විහරතී”ති...පෙ.... තෙන වුවුවති “විහරතී”ති.

609. “සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්මා”ති ඉමං ආකාසානඤ්චායතනං අතික්කන්තො භොති විතික්කන්තො සමතික්කන්තො. තෙන වුවුවති “සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්මා”ති.

610. “අනන්තං විඤ්ඤාණං”න්ති තංයෙව ආකාසං විඤ්ඤාණෙන ඵුට්ඨං මනසි කරොති අනන්තං ඵරති. තෙන වුවුවති “අනන්තං විඤ්ඤාණං”න්ති.

611. “විඤ්ඤාණඤ්චායතන”න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා.

612. “උපසම්පජ්ජා”ති යො විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

613. “විහරතී”ති...පෙ.... තෙන වුවුවති “විහරතී”ති.

614. “සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්මා”ති ඉමං විඤ්ඤාණඤ්චායතනං අතික්කන්තො හොති චිතික්කන්තො සමතික්කන්තො. තෙන වුච්චති “සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්මා”ති.

615. “නත්ථි කිඤ්චී”ති තංයෙව විඤ්ඤාණං භාවෙති විභාවෙති අන්තරභාවෙති, “නත්ථි කිඤ්චී”ති පස්සති. තෙන වුච්චති “නත්ථි කිඤ්චී”ති.

616. “ආකිඤ්චඤ්ඤායතන”න්ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා.

617. “උපසම්පජ්ජා”ති යො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

618. “විහරති”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

619. “සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්මා”ති ඉමං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං අතික්කන්තො හොති චිතික්කන්තො සමතික්කන්තො. තෙන වුච්චති “සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්මා”ති.

“නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන”ති තංයෙව ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සන්නතො මනසි කරොති සඬබ්බරාවසෙසසමාපත්තිං භාවෙති. තෙන වුච්චති “නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන”ති [අයං පාඨො මාතිකායං නත්ථි, නිද්දෙසෙ පන සබ්බපොත්ථකෙසු දිස්සති].

620. “නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන”න්ති නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා.

621. “උපසම්පජ්ජා”ති යො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සච්ඡිකිරියා උපසම්පදා.

622. “විහරති”ති ඉරියති චත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති විහරති. තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

සුත්තන්තභාෂණීයං.

2. අභිධම්මභාජනියං

1. රූපාවචරකුසලං

623. චතුරාරි කුමාරානි – පඨමං කුමාරං, දුතියං කුමාරං, තතියං කුමාරං, චතුර්ථං කුමාරං.

624. තත්ථ කතමං පඨමං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිකං කුමාරං භොති – විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පඨමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං දුතියං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ තිවඩ්භිකං කුමාරං භොති – පීති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “දුතියං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං තතියං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති පීතියා ච විරාගා...පෙ.... තතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්චිකං කුමාරං භොති – සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “තතියං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං චතුර්ථං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුර්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්චිකං කුමාරං භොති – උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “චතුර්ථං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

චතුර්තකං.

625. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිකං කුමාරං භොති – විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පඨමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතක්කං විචාරමත්තං විවෙකජං පිතිසුඛං දුතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ චතුරඤ්ඤිකං කුමාරං හොති – විචාරො, පිති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති ‘‘දුතියං කුමාරං’’. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසමා...පෙ.... තතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ තිවඤ්ඤිකං කුමාරං හොති – පිති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති ‘‘තතියං කුමාරං’’. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඤ්ඤිකං කුමාරං හොති – සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති ‘‘චතුත්ථං කුමාරං’’. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... පඤ්චමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඤ්ඤිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති ‘‘පඤ්චමං කුමාරං’’. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

පඤ්චකං.

2. අරුපාවචරකුසලං

626. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ අරුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ දුච්ඤ්ඤිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති ‘‘චතුත්ථං කුමාරං’’. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

3. ලොකුත්තරකුසලං

627. චත්තාරි කුමාරානි – පඨමං කුමාරං, දුතියං කුමාරං, තතියං කුමාරං, චතුත්ථං කුමාරං.

628. තත්ථ කතමං පඨමං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති

දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිකං ඤානං හොති – විතක්කො, විචාරො, ජිති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පයමං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං දුතියං ඤානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ තිවඩ්භිකං ඤානං හොති – ජිති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “දුතියං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං තතියං ඤානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා ජිතියා ච විරාගා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්චිකං ඤානං හොති – සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “තතියං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං චතුත්ථං ඤානං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා සුඛස්ස ච පභානා ...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්චිකං ඤානං හොති – උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “චතුත්ථං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තා.

චතුක්කං.

629. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චඩ්භිකං ඤානං හොති – විතක්කො, විචාරො, ජිති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පයමං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියයානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතක්කං විචාරමත්තං විවෙකජං ජිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ

චතුරස්ථිකං කුමාරං භොති විවාරො පිති සුඛං චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුවචති “දුතියං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විතක්කවිවාරානං වූපසමා...පෙ.... තතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ තිවච්ඡිකං කුමාරං භොති – පිති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුවචති “තතියං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා පිතියා ච විරාගා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිකං කුමාරං භොති – සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුවචති “චතුත්ථං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පයමාය භූමියා පත්තියා සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... පඤ්චමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිකං කුමාරං භොති – උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුවචති “පඤ්චමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

පඤ්චකං.

4. රූපාවචරවිපාකා

630. චත්තාරි කුමාරානි – පයමං කුමාරං, දුතියං කුමාරං, තතියං කුමාරං, චතුත්ථං කුමාරං.

631. තත්ථ කතමං පයමං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පයමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො භොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො භොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පයමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චච්ඡිකං කුමාරං භොති – විතක්කො, විවාරො, පිති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුවචති “පයමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං දුතියං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං...පෙ.... තතියං කුමාරං...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං...පෙ.... පඨමං කුමාරං...පෙ.... පඤ්චමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්චිගිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වූච්චති “පඤ්චමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා...පෙ.....

5. අරුපාවචරවිපාකා

632. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ අරුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ දුච්චිගිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වූච්චති “චතුත්ථං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

6. ලොකුත්තරවිපාකා

633. චත්තාරි කුමාරානි – පඨමං කුමාරං, දුතියං කුමාරං, තතියං කුමාරං, චතුත්ථං කුමාරං.

634. තත්ථ කතමං පඨමං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුමාරස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චචිගිකං කුමාරං හොති – විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වූච්චති “පඨමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං දුතියං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං කුමාරං භාවෙති නියායානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පභානාය පයමාය භූමියා පත්තියා විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සෙයා හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කුමාරස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං ...පෙ.... තතියං කුමාරං...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං...පෙ.... පයමං කුමාරං...පෙ.... පඤ්චමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං සුඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිගිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පඤ්චමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

7. රූපාරූපාවචරකිරියා

635. චත්තාරි කුමාරානි – පයමං කුමාරං, දුතියං කුමාරං, තතියං කුමාරං, චතුත්ථං කුමාරං.

636. තත්ථ කතමං පයමං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං කුමාරං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ පඤ්චචිගිකං කුමාරං හොති – විතක්කො, විචාරො, පීති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පයමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං දුතියං කුමාරං? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං කුමාරං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං කුමාරං...පෙ.... තතියං කුමාරං...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං...පෙ.... පයමං කුමාරං...පෙ.... පඤ්චමං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිගිකං කුමාරං හොති – උපෙක්ඛා, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “පඤ්චමං කුමාරං”. අවසෙසා ධම්මා කුමාරසම්පයුත්තා.

637. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ අරූපාවචරං කුමාරං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පභානා...පෙ.... චතුත්ථං කුමාරං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිගිකං කුමාරං හොති –

උපෙක්ඛා, විත්තස්සෙකග්ගතා. ඉදං වුච්චති “චතුත්ථං ඤානං”. අවසෙසා ධම්මා ඤානසම්පයුත්තාති.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්භාප්‍රච්ඡකං

638. චත්තාරි ඤානානි – ඉධ භික්ඛු විච්චිවෙච කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පිතිසුඛං පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති...පෙ.... විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣාත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති...පෙ.... පිතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආවික්ඛන්ති – “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති...පෙ.... සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඪගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති.

639. චතුත්තං ඤානානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

640. සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. තීණි ඤානානි – එත්ථුජ්ජන්තං සුඛං වෙදනං යපෙත්වා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, චතුත්ථං ඤානං – එත්ථුජ්ජන්තං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං යපෙත්වා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං. සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙව විපාකනවිපාකධම්මධම්මා. සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා. පයමං ඤානං – එත්ථුජ්ජන්තෙ විතක්කවිචාරෙ යපෙත්වා සවිතක්කං සවිචාරං, තීණි ඤානානි අවිතක්කඅවිචාරා. ද්වෙ ඤානානි – එත්ථුජ්ජන්තං පිතිං යපෙත්වා පිතිසහගතා, තීණි ඤානානි – එත්ථුජ්ජන්තං සුඛං යපෙත්වා සුඛසහගතා, චතුත්ථං ඤානං – එත්ථුජ්ජන්තං උපෙක්ඛං යපෙත්වා උපෙක්ඛාසහගතං. නෙව දස්සන්තො න භාවනාය පහාතබ්බා. නෙව දස්සන්තො න භාවනාය පහාතබ්බගෙතුකා. සියා ආවයගාමීනො, සියා අපවයගාමීනො, සියා නෙවාචයගාමීනාපවයගාමීනො. සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. සියා මහග්ගතා, සියා අජ්ජමාණා. තීණි ඤානානි න චත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණාතිපි, මහග්ගතාරම්මණාතිපි, සියා අජ්ජමාණාරම්මණා, සියා න චත්තබ්බා අජ්ජමාණාරම්මණාති; චතුත්ථං ඤානං සියා පරිත්තාරම්මණං, සියා

මහග්ගතාරම්මණං, සියා අප්පමාණාරම්මණං; සියා න චත්තබ්බං පරිත්තාරම්මණන්තිපි, මහග්ගතාරම්මණන්තිපි, අප්පමාණාරම්මණන්තිපි. සියා මජ්ඣිමා, සියා පඤ්ඤා. සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. තිණි කුමාරානි න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තබ්බා මග්ගහෙතුකාතිපි, මග්ගාධිපතිනොතිපි; චතුත්ථං කුමාරං සියා මග්ගාරම්මණං, සියා මග්ගහෙතුකං, සියා මග්ගාධිපති, සියා න චත්තබ්බං මග්ගාරම්මණන්තිපි, මග්ගහෙතුකන්තිපි මග්ගාධිපතිතිපි. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. තිණි කුමාරානි න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි, අනාගතාරම්මණාතිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණාතිපි; චතුත්ථං කුමාරං සියා අතීතාරම්මණං, සියා අනාගතාරම්මණං, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණං, සියා න චත්තබ්බං අතීතාරම්මණන්තිපි, අනාගතාරම්මණන්තිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණන්තිපි. සියා අප්ඤ්ඤා, සියා ඛනිද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාඛනිද්ධා. තිණි කුමාරානි ඛනිද්ධාරම්මණා, චතුත්ථං කුමාරං සියා අප්ඤ්ඤාරම්මණං, සියා ඛනිද්ධාරම්මණං, සියා අප්ඤ්ඤාඛනිද්ධාරම්මණං, සියා න චත්තබ්බං අප්ඤ්ඤාරම්මණන්තිපි, ඛනිද්ධාරම්මණන්තිපි, අප්ඤ්ඤාඛනිද්ධාරම්මණන්තිපි. අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

641. න හෙතු, සහෙතුකා, හෙතුසම්පයුත්තා, න චත්තබ්බා “හෙතු චෙව සහෙතුකා චා”ති, සහෙතුකා චෙව න ච හෙතු, න චත්තබ්බා “හෙතු චෙව හෙතුසම්පයුත්තා චා”ති, හෙතුසම්පයුත්තා චෙව න ච හෙතු, න හෙතු සහෙතුකා.

සප්පච්චයා, සච්චතා, අනිදස්සනා, අප්පට්ඨා, අරූපා, සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා, කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

නො ආසවා, සියා සාසවා, සියා අනාසවා, ආසවච්ඡේදයුත්තා, න චත්තබ්බා “ආසවා චෙව සාසවා චා”ති, සියා සාසවා චෙව නො ච ආසවා, සියා න චත්තබ්බා “සාසවා චෙව නො ච ආසවා”ති. න චත්තබ්බා “ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා චාති”පි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ච ආසවාතිපි. සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා සාසවා, සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා අනාසවා.

නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඕසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නිවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා, නො චිත්තා, චෙතසිකා, චිත්තසම්පයුත්තා, චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තසහභූතො, චිත්තානුපරිචත්තිනො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා,

විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභූතො, විත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිතො,
බාහිරා, නො උපාදා, සියා උපාදින්නා, සියා අනුපාදින්නා.

නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතබ්බා,
න භාවනාය පහාතබ්බා, න දස්සනෙන පහාතබ්බභෙතුකා, න භාවනාය
පහාතබ්බභෙතුකා. පඨමං ඤානං - එත්ථුප්පන්නං විතක්කං යපෙත්වා
සවිතක්කං, තීණි ඤානානි අවිතක්කා. පඨමං ඤානං - එත්ථුප්පන්නං විචාරං
යපෙත්වා සවිචාරං, තීණි ඤානානි අවිචාරා. ද්වෙ ඤානානි - එත්ථුප්පන්නං
පිතිං යපෙත්වා සප්පිතිකා, ද්වෙ ඤානානි අප්පිතිකා. ද්වෙ ඤානානි -
එත්ථුප්පන්නං පිතිං යපෙත්වා පිතිසහගතා, ද්වෙ ඤානානි න පිතිසහගතා. තීණි
ඤානානි - එත්ථුප්පන්නං සුඛං යපෙත්වා සුඛසහගතා, චතුත්ථං ඤානං න
සුඛසහගතං. චතුත්ථං ඤානං - එත්ථුප්පන්නං උපෙක්ඛං යපෙත්වා
උපෙක්ඛාසහගතං, තීණි ඤානානි උපෙක්ඛාසහගතා, න කාමාවචරා, සියා
රූපාවචරා, සියා න රූපාවචරා, තීණි ඤානානි න අරූපාවචරා, චතුත්ථං ඤානං
සියා අරූපාවචරං, සියා න අරූපාවචරං, සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා,
සියා නියානිකා, සියා අනියානිකා, සියා නියතා, සියා අනියතා, සියා
සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා, අරණාති.

පඤ්භාපුච්ඡකං.

ඤානවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

13. අප්පමඤ්ඤාච්ඡාදිගො

1. සුත්තන්තභාෂණීයං

642. චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො – ඉධ භික්ඛු මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. [චතුත්ථිං (සී.)]. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන [අඛ්‍යාපජ්ජකෙන (සී. සා.)] ඵරිත්වා විහරති. කරුණාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. මුදිතාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මුදිතාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති. උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති, තථා දුතියං, තථා තතියං, තථා චතුත්ථං. ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති.

1. මෙත්තා

643. කථංඤ්ච භික්ඛු මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති? සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මෙත්තායෙය්‍ය, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ මෙත්තාය ඵරති.

තත්ථ කතමා මෙත්තා? යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙතොවිමුත්ති – අයං වුවච්ඡි ‘මෙත්තා’.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තප්පාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවච්ඡි ‘චිත්තං’. ඉදං චිත්තං ඉමාය මෙත්තාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුවච්ඡි ‘මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා’ති.

644. ‘එකං දිසං’ත්ති පුරත්ථිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා විදිසං වා.

645. ‘ඵරිත්වා’ති ඵරිත්වා අධිමුවච්ඡිත්වා.

646. “විහරති”ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුව්වති “විහරති”ති.

647. “තථා දුතිය”න්ති යථෙව එකං දිසං තථා දුතියං දිසං තථා තතියං දිසං තථා චතුත්ථං දිසං තථා උද්ධං තථා අධො තථා තිරියං තථා විදිසං.

648. “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං. පරියාදායවචනමෙනං – “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති.

649. “මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා”ති තත්ථ කතමා මෙත්තා? යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුව්වති “මෙත්තා”.

තත්ථ කතමං විත්තං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තථ්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “විත්තං”. ඉදං විත්තං ඉමාය මෙත්තාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුව්වති “මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා”ති.

650. “විපුලෙනා”ති යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාණං, යං අප්පමාණං සො අවෙරො, යො අවෙරො සො අඛ්‍යාපජ්ජො [\[අඛ්‍යාපජ්ජකො \(සී. සාය.\)\]](#).

651. “ඵරිත්ථා”ති ඵරිත්ථා අධිමුවිත්ථා.

652. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුව්වති “විහරති”ති.

2. කරුණා

653. කථංකථං භික්ඛු කරුණාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්ථා විහරති? සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං දුග්ගතං දුරුපෙතං දිස්වා කරුණායෙය්‍ය, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ කරුණාය ඵරති.

තත්ථ කතමා කරුණා? යා සත්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණායිත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුව්වති “කරුණා”.

තත්ථ කතමං විත්තං? යං විත්තං මනො මානසං...පෙ.... තථ්ථාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුව්වති “විත්තං”. ඉදං විත්තං ඉමාය කරුණාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුව්වති “කරුණාසහගතෙන චෙතසා”ති.

654. “එකං දිස”න්ති පුරත්ථිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා විදිසං වා.

655. “ඵරිත්වා”ති ඵරිත්වා අධිමුච්චිත්වා.

656. “විහරති”ති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති. තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

657. “තථා දුතිය”න්ති යථෙව එකං දිසං තථා දුතියං දිසං තථා තතියං දිසං තථා චතුත්ථං දිසං තථා උද්ධං තථා අධො තථා තිරියං තථා විදිසං.

658. “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං. පරියාදායවචනාමෙනං — “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති.

659. “කරුණාසහගතෙන චෙතසා”ති තත්ථ කතමා කරුණා? යා සත්තෙසු කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති — අයං වුච්චති “කරුණා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු — ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය කරුණාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුච්චති “කරුණාසහගතෙන චෙතසා”ති.

660. “විපුලෙනා”ති යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාණං, යං අප්පමාණං සො අවෙරො, යො අවෙරො සො අඛ්‍යාපජ්ජො.

661. “ඵරිත්වා”ති ඵරිත්වා අධිමුච්චිත්වා.

662. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරති”ති.

3. මුදිතා

663. කථඤ්ච භික්ඛු මුදිතාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති? සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං පියං මනාපං දිස්වා මුදිතො අස්ස, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ මුදිතාය ඵරති.

තත්ථ කතමා මුදිතා? යා සත්තෙසු මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති — අයං වුච්චති “මුදිතා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ....
තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය මුද්දිතාය
සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුච්චති
“මුද්දිතාසහගතෙන චෙතසා”ති.

664. “එකං දිස”න්ති පුරත්ථිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං
දක්ඛිණං වා දිසං උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා විදිසං වා.

665. “ඵරිත්ථා”ති ඵරිත්ථා අධිමුච්චිත්ථා.

666. “විහරතී”ති...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරතී”ති.

667. “තථා දුතිය”න්ති යථෙව එකං දිසං තථා දුතියං දිසං තථා තතියං දිසං
තථා චතුත්ථං දිසං තථා උද්ධං තථා අධො තථා තිරියං තථා විදිසං.

668. “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති සබ්බෙන සබ්බං
සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං. පරියාදායවචනමෙනං – “සබ්බධි
සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති.

669. “මුද්දිතාසහගතෙන චෙතසා”ති තත්ථ කතමා මුද්දිතා? යා සත්තෙසු
මුද්දිතා මුද්දිතායනා මුද්දිතායිතත්තං මුද්දිතාවෙනෝවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුද්දිතා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනෝ මානසං...පෙ....
තජ්ජාමනෝවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුච්චති “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය මුද්දිතාය
සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුච්චති
“මුද්දිතාසහගතෙන චෙතසා”ති.

670. “විපුලෙනා”ති යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං
අප්පමාණං, යං අප්පමාණං සො අවෙරො, යො අවෙරො සො අඛ්‍යාපජ්ජො.

671. “ඵරිත්ථා”ති ඵරිත්ථා අධිමුච්චිත්ථා.

672. “විහරතී”ති ...පෙ.... තෙන වුච්චති “විහරතී”ති.

4. උපෙක්ඛා

673. කථංඤ්ච භික්ඛු උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්ථා
විහරති? සෙය්‍යථාපි නාම එකං පුග්ගලං නෙව මනාපං න අමනාපං දිස්වා
උපෙක්ඛකො අස්ස, එවමෙව සබ්බෙ සත්තෙ උපෙක්ඛාය ඵරති.

තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? යා සත්තෙසු උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛායිතත්තං උපෙක්ඛාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුවච්ඡි “උපෙක්ඛා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවච්ඡි “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය උපෙක්ඛාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුවච්ඡි “උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා”ති.

674. “එකං දිස”න්ති පුරත්ථිමං වා දිසං පච්ඡිමං වා දිසං උත්තරං වා දිසං දක්ඛිණං වා දිසං උද්ධං වා අධො වා තිරියං වා විදිසං වා.

675. “ඵරිත්ථා”ති ඵරිත්ථා අධිමුවච්ඡිත්ථා.

676. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුවච්ඡි “විහරති”ති.

677. “තථා දුතිය”න්ති යථෙව එකං දිසං තථා දුතියං දිසං තථා තතියං දිසං තථා චතුත්ථං දිසං තථා උද්ධං තථා අධො තථා තිරියං තථා විදිසං.

678. “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං. පරියාදායවචනමෙතං – “සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොක”න්ති.

679. “උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා”ති, තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? යා සත්තෙසු උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛායිතත්තං උපෙක්ඛාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුවච්ඡි “උපෙක්ඛා”.

තත්ථ කතමං චිත්තං? යං චිත්තං මනො මානසං...පෙ.... තජ්ජාමනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවච්ඡි “චිත්තං”. ඉදං චිත්තං ඉමාය උපෙක්ඛාය සහගතං හොති සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං. තෙන වුවච්ඡි “උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා”ති.

680. “විපුලෙනා”ති යං විපුලං තං මහග්ගතං, යං මහග්ගතං තං අප්පමාණං, යං අප්පමාණං සො අවෙරො, යො අවෙරො සො අඛ්‍යාපජ්ජො.

681. “ඵරිත්ථා”ති ඵරිත්ථා අධිමුවච්ඡිත්ථා.

682. “විහරති”ති...පෙ.... තෙන වුවච්ඡි “විහරති”ති.

සුත්තන්තභාජනීයං.

2. අභිධම්මභාෂණියං

683. චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො – මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා.

684. තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති ජිනියා ච විරාගා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

685. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතක්කං විචාරමත්තං විවෙකජං ජිනිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති ජිනියා ච විරාගා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා

තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

686. තත්ථ කතමා කරුණා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා කරුණා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා කරුණා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

687. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතක්කං විචාරමත්තං විවෙකජං පිතිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසමා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති පිතියා ච විරාගා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා

තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

688. තත්ථ කතමා මුදිතා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මුදිතා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මුදිතා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති ජිනියා ච විරාගා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

689. ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිතක්කං විචාරමත්තං විවෙකජං ජිනිසුඛං දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වුපසමා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති ජිනියා ච විරාගා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං

සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

690. තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සුඛස්ස ව පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛායිතත්තං උපෙක්ඛාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛා”. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පයුත්තා.

691. චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො – මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා.

692. තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... පයමං ඤානං...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

693. තත්ථ කතමා කරුණා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා කරුණා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... පඨමං ඤානං...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති කරුණාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ කරුණා කරුණායනා කරුණායිතත්තං කරුණාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “කරුණා”. අවසෙසා ධම්මා කරුණාය සම්පයුත්තා.

694. තත්ථ කතමා මුදිතා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මුදිතා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... පඨමං ඤානං...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මුදිතාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මුදිතා මුදිතායනා මුදිතායිතත්තං මුදිතාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මුදිතා”. අවසෙසා ධම්මා මුදිතාය සම්පයුත්තා.

695. තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රුප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛාසහගතං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛායිතත්තං උපෙක්ඛාවෙනොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛා”. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පයුත්තා.

696. චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො – මෙත්තා, කරුණා, මුදිතා, උපෙක්ඛා.

697. තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙතොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමා මෙත්තා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... පයමං ඤානං...පෙ.... දුතියං ඤානං...පෙ.... තතියං ඤානං...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති මෙත්තාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං මෙත්තාවෙතොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “මෙත්තා”. අවසෙසා ධම්මා මෙත්තාය සම්පයුත්තා.

698. තත්ථ කතමා කරුණා...පෙ.... තත්ථ කතමා මුදිතා...පෙ.... තත්ථ කතමා උපෙක්ඛා? ඉධ භික්ඛු යස්මිං සමයෙ රූපාවචරං ඤානං භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති උපෙක්ඛාසහගතං, යා තස්මිං සමයෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛායනා උපෙක්ඛායිතත්තං උපෙක්ඛාවෙතොවිමුත්ති – අයං වුච්චති “උපෙක්ඛා”. අවසෙසා ධම්මා උපෙක්ඛාය සම්පයුත්තා.

අභිධම්මභාෂ්‍යයං.

3. පඤ්ඤාප්‍රවිෂකං

699. චතස්සො අප්පමඤ්ඤායො – ඉධ භික්ඛු මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති; කරුණාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං කරුණාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති; මුදිතාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවන්තං ලොකං මුදිතාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන

මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති; උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති තථා දුතියං තථා තතියං තථා චතුත්ථං, ඉති උද්ධමධො තිරියං සබ්බධි සබ්බත්තතාය සබ්බාවත්තං ලොකං උපෙක්ඛාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අඛ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරති.

700. චතුත්තං අප්පමඤ්ඤානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අඛ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

701. සියා කුසලා, සියා අඛ්‍යාකතා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, උපෙක්ඛා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා. අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා සවිතක්කසවිචාරා, සියා අවිතක්කවිචාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅවිචාරා; උපෙක්ඛා අවිතක්කඅවිචාරා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, න උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න චත්තබ්බා පිතිසහගතාති; උපෙක්ඛා උපෙක්ඛාසහගතා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා. නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. සියා ආවයගාමිනො, සියා නෙවාචයගාමිනාපවයගාමිනො, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා, මහග්ගතා, න චත්තබ්බා පරිත්තාරම්මණාතිපි, මහග්ගතාරම්මණාතිපි, අප්පමාණාරම්මණාතිපි. මජ්ඣිමා, අනියතා, න චත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාතිපි, මග්ගහෙතුකාතිපි, මග්ගාධිපතිනොතිපි. සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනො. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. න චත්තබ්බා අතීතාරම්මණාතිපි, අනාගතාරම්මණාතිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණාතිපි. සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා, බහිද්ධාරම්මණා, අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

702. මෙත්තා හෙතු, තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න හෙතු, සහෙතුකා, හෙතුසම්පයුත්තා. මෙත්තා හෙතු වෙච සහෙතුකා ච; තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න චත්තබ්බා හෙතු වෙච සහෙතුකා චාති, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු. මෙත්තා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා ච; තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න චත්තබ්බා හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා චාති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න හෙතු සහෙතුකා; මෙත්තා න චත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකාතිපි, න හෙතු අහෙතුකාතිපි.

සප්පච්චයා, සඬ්ඛතා, අනිදස්සනා, අප්පට්ඨා, අරූපා, ලොකියා, කෙනවි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනවි න විඤ්ඤෙය්‍යා, නො ආසවා, සාසවා, ආසවවිජ්ජයුත්තා, න චත්තඛ්ඛා ආසවා චෙව සාසවා වාති, සාසවා චෙව නො ව ආසවා, න චත්තඛ්ඛා ආසවා චෙව ආසවසම්පයුත්තා වාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා චෙව නො ව ආසවාතිපි. ආසවවිජ්ජයුත්තා සාසවා.

නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නිවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා ...පෙ.... සාරම්මණා, නො චිත්තා, චෙතසිකා, චිත්තසම්පයුත්තා, චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තසහභුතො, චිත්තානුපරිචත්තිනො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුතො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිචත්තිනො, බාහිරා, නො උපාදා, සියා උපාදිත්තා, සියා අනුපාදිත්තා.

නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පභාතඛ්ඛා, න භාවනාය පභාතඛ්ඛා, න දස්සනෙන පභාතඛ්ඛභෙතුකා, න භාවනාය පභාතඛ්ඛභෙතුකා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා සචිතක්කා, සියා අචිතක්කා; උපෙක්ඛා අචිතක්කා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා සචිචාරා, සියා අචිචාරා; උපෙක්ඛා අචිචාරා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා සජ්ජිතිකා, සියා අජ්ජිතිකා; උපෙක්ඛා අජ්ජිතිකා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා; උපෙක්ඛා න පිතිසහගතා. තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො සුඛසහගතා, උපෙක්ඛා න සුඛසහගතා. උපෙක්ඛා උපෙක්ඛාසහගතා, තිස්සො අප්පමඤ්ඤායො න උපෙක්ඛාසහගතා, න කාමාවචරා, රූපාවචරා, න අරූපාවචරා, පරියාපන්නා, අනියානිකා, අනියතා, සඋත්තරා, අරණාති.

පඤ්භාපුච්ඡකං.

අප්පමඤ්ඤාවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

14. සික්ඛාපදවිභජිතො

1. අභිධම්මභාජනීයං

703 . පඤ්ච සික්ඛාපදානි – පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං, අදින්නාදානා වෙරමණී සික්ඛාපදං, කාමෙසුමිච්ඡාවාරා වෙරමණී සික්ඛාපදං, මුසාවාදා වෙරමණී සික්ඛාපදං, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං.

704. තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ චේතනා සඤ්චේතනා සඤ්චේතයිතත්තං – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා චේතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යො තස්මිං සමයෙ එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

705. තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො – ඉදං වුච්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං”.

706. තත්ථ කතමං අදින්නාදානා වෙරමණී සික්ඛාපදං...පෙ.... කාමෙසුච්ඡිචාලාරා වෙරමණී සික්ඛාපදං...පෙ.... මුසාවාදා වෙරමණී සික්ඛාපදං...පෙ.... සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො – ඉදං වුච්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං, යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං – ඉදං වුච්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යො තස්මිං සමයෙ එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො – ඉදං වුච්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං”.

තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ....

උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතූසාතො — ඉදං වුව්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

707. තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ චෙතනා සඤ්චෙතනා සඤ්චෙතයිතත්තං — ඉදං වුව්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යො තස්මිං සමයෙ එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො — ඉදං වුව්චති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං”.

708. පඤ්ච සික්ඛාපදානි — පාණාතිපාතා වෙරමණි සික්ඛාපදං, අදින්නාදානා වෙරමණි සික්ඛාපදං, කාමෙසුමිච්ඡාවාරා වෙරමණි සික්ඛාපදං, මුසාවාදා වෙරමණි සික්ඛාපදං, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණි සික්ඛාපදං.

709. තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණි සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං හීනං... මජ්ඣිමං... පණීතං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං... විරියාධිපතෙය්‍යං... චිත්තාධිපතෙය්‍යං... විමංසාධිපතෙය්‍යං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං හීනං... මජ්ඣිමං... පණීතං... විරියාධිපතෙය්‍යං හීනං... මජ්ඣිමං... පණීතං... චිත්තාධිපතෙය්‍යං හීනං... මජ්ඣිමං... පණීතං... විමංසාධිපතෙය්‍යං හීනං... මජ්ඣිමං... පණීතං පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතූසාතො — ඉදං වුව්චති “පාණාතිපාතා වෙරමණි සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා වෙරමණි සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උජ්ජන්තං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං හීනං...

අභිධම්මපිටකෙ

විභව්‍යපාළි

සික්ඛාපදවිභව්‍යගො

මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං... වීරියාධිපතෙය්‍යං...
 විත්තාධිපතෙය්‍යං... වීමංසාධිපතෙය්‍යං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං...
 පඤ්ඤං... වීරියාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... විත්තාධිපතෙය්‍යං
 භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... වීමංසාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං
 පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ චෙතනා සඤ්චෙතනා
 සඤ්චෙතයිතත්තං – ඉදං වුච්චති ‘‘පාණාතිපාතා චෙරමණී සික්ඛාපදං’’.
 අවසෙසා ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා චෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං
 කුසලං විත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං භීතං...
 මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං... වීරියාධිපතෙය්‍යං...
 විත්තාධිපතෙය්‍යං... වීමංසාධිපතෙය්‍යං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං...
 පඤ්ඤං... වීරියාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... විත්තාධිපතෙය්‍යං
 භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... වීමංසාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං
 පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යො තස්මිං සමයෙ එස්සො...පෙ.... පභ්ගාහො
 අවික්ඛෙපො – ඉදං වුච්චති ‘‘පාණාතිපාතා චෙරමණී සික්ඛාපදං’’.

තත්ථ කතමං පාණාතිපාතා චෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං
 කුසලං විත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං
 සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං...පෙ....
 සොමනස්සසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ....
 උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං
 ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං
 ඤාණවිප්පයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිප්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන
 භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං... වීරියාධිපතෙය්‍යං...
 විත්තාධිපතෙය්‍යං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං...
 වීරියාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං... විත්තාධිපතෙය්‍යං භීතං...
 මජ්ඣිමං... පඤ්ඤං පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා
 ආරති විරති පටිවිරති චෙරමණී අකිරියා අකරණං අනප්ඤ්ඤාපත්ති
 චෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො – ඉදං වුච්චති ‘‘පාණාතිපාතා චෙරමණී
 සික්ඛාපදං’’. අවසෙසා ධම්මා චෙරමණියා සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා
 ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා...පෙ.... එස්සො...පෙ.... පභ්ගාහො
 අවික්ඛෙපො – ඉදං වුච්චති ‘‘පාණාතිපාතා චෙරමණී සික්ඛාපදං’’.

710. තත්ථ කතමං අදින්නාදානා චෙරමණී සික්ඛාපදං...පෙ....
 කාමෙසුච්චිඡාචාරා චෙරමණී සික්ඛාපදං...පෙ.... මුසාවාදා චෙරමණී
 සික්ඛාපදං...පෙ.... සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා චෙරමණී සික්ඛාපදං? යස්මිං
 සමයෙ කාමාවචරං කුසලං විත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං

අභිධම්මපිටකෙ

විභව්ගපාළි

සික්ඛාපදවිභව්ගො

ඤාණසම්පයුත්තං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං...
 වීරියාධිපතෙය්‍යං ... විත්තාධිපතෙය්‍යං... විමංසාධිපතෙය්‍යං...
 ඡන්දාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං... වීරියාධිපතෙය්‍යං භීතං...
 මජ්ඣිමං... පණීතං... විත්තාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං...
 විමංසාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා
 විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති
 පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො
 සෙතුසාතො – ඉදං වුව්වති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී
 සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා වෙරමණියා සම්පයුත්තා ...පෙ.... අවසෙසා
 ධම්මා චෙතනාය සම්පයුත්තා...පෙ.... එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො
 අවික්ඛෙපො – ඉදං වුව්වති “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී
 සික්ඛාපදං”.

711. තත්ථ කතමං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං?
 යස්මිං සමයෙ කාමාවචරෙ කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං
 ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං
 ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං
 සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ....
 උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං
 ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන
 භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං... වීරියාධිපතෙය්‍යං...
 විත්තාධිපතෙය්‍යං... ඡන්දාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං...
 වීරියාධිපතෙය්‍යං භීතං... මජ්ඣිමං... පණීතං... විත්තාධිපතෙය්‍යං භීතං...
 මජ්ඣිමං පණීතං සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා විරමන්තස්ස, යා තස්මිං සමයෙ
 සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණී අකිරියා අකරණං
 අනජ්ඣාපත්ති වෙලාඅනතික්කමො සෙතුසාතො – ඉදං වුව්වති
 “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං”. අවසෙසා ධම්මා
 වෙරමණියා සම්පයුත්තා...පෙ.... අවසෙසා ධම්මා චෙතනාය
 සම්පයුත්තා...පෙ.... එස්සො...පෙ.... පග්ගාහො අවික්ඛෙපො – ඉදං වුව්වති
 “සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං”.

712. කතමෙ ධම්මා සික්ඛා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං
 උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං
 වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො
 හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා සික්ඛා.

කතමෙ ධම්මා සික්ඛා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං
 හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ....

අභිධම්මපිටකෙ

විභච්ඡිගපාළි

සික්ඛාපදවිභච්ඡිගො

සොමනස්සසහගතං

ඤාණවිජ්ජප්පත්තං...පෙ....

සොමනස්සසහගතං

ඤාණවිජ්ජප්පත්තං

සසච්චාරොත...පෙ....

උපෙක්ඛාසහගතං

ඤාණසම්ප්පත්තං...පෙ....

උපෙක්ඛාසහගතං

ඤාණසම්ප්පත්තං

සසච්චාරොත...පෙ....

උපෙක්ඛාසහගතං

ඤාණවිජ්ජප්පත්තං...පෙ....

උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජප්පත්තං සසච්චාරොත රූපාරම්මණං වා...පෙ....

ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ....

අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා සික්ඛා.

713. කතමෙ ධම්මා සික්ඛා? යස්මිං සමයෙ රූප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති...පෙ.... අරූප්පපත්තියා මග්ගං භාවෙති...පෙ.... ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විච්චිවෙච කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාභිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා සික්ඛා.

අභිධම්මභාෂණීයං.

2. පඤ්චාප්පච්ඡකං

714. පඤ්ච සික්ඛාපදානි — පාණාතිපාතා වෙරමණී සික්ඛාපදං, අදින්නාදානා වෙරමණී සික්ඛාපදං, කාමෙසුම්ච්ඡාචාරා වෙරමණී සික්ඛාපදං, මුසාවාදා වෙරමණී සික්ඛාපදං, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා වෙරමණී සික්ඛාපදං.

715. පඤ්චන්තං සික්ඛාපදානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං.

716. කුසලායෙව. සියා සුඛාය වෙදනාය සම්ප්පත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්ප්පත්තා, විපාකධම්මධම්මා, අනුපාදින්නුපාදානියා, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සචිතක්කසච්චාරා, සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා.

නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බා, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා, ආවයගාමිනො, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා, පරිත්තා, පරිත්තාරම්මණා, මජ්ඣිමා, අනියතා, න චත්තබ්බා මග්ගාරම්මණාතිපි, මග්ගහෙතුකාතිපි, මග්ගාධිපතිනොතිපි. සියා උජ්ජන්තා, සියා අනුජ්ජන්තා, න චත්තබ්බා උජ්ජාදිනොති, සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුජ්ජන්තා,

පච්චුප්පන්තාරම්මණා, සියා අප්ඤ්ඤා, සියා ඛේද්ධා, සියා අප්ඤ්ඤාඛේද්ධා, ඛේද්ධාරම්මණා, අනිදස්සනඅප්පට්ඨා.

2. දුකං

717. න හෙතු සහෙතුකා, හෙතුසම්පයුත්තා. න චත්තඛිබ්බා “හෙතු වෙච සහෙතුකා වා”ති, සහෙතුකා වෙච න ච හෙතු, න චත්තඛිබ්බා “හෙතු වෙච හෙතුසම්පයුත්තා වා”ති, හෙතුසම්පයුත්තා වෙච න ච හෙතු, න හෙතු සහෙතුකා, සප්පච්චයා, සච්චතා, අනිදස්සනා, අප්පට්ඨා, අරුපා, ලොකියා, කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

නො ආසවා, සාසවා, ආසවච්ඡේදයුත්තා, න චත්තඛිබ්බා “ආසවා වෙච සාසවා වා”ති, සාසවා වෙච නො ච ආසවා, න චත්තඛිබ්බා “ආසවා වෙච ආසවසම්පයුත්තා වා”තිපි, “ආසවසම්පයුත්තා වෙච නො ච ආසවා”තිපි. ආසවච්ඡේදයුත්තා සාසවා, නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නීවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා, නො චිත්තා, චෙතසිකා, චිත්තසම්පයුත්තා, චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තසහභුතො, චිත්තානුපරිවත්තීනො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානාසහභුතො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තීනො, බාහිරා, නො උපාදා, අනුපාදිත්තා, නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා.

න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බා, න භාවනායපභාතඛිබ්බා, න දස්සනෙන පභාතඛිබ්බහෙතුකා, න භාවනාය පභාතඛිබ්බහෙතුකා, සවිතක්කා, සවිචාරා, සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා, සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා, කාමාවචරා, න රූපාවචරා, න අරූපාවචරා, පරියාපන්තා, අනිය්‍යානිකා, අනියතා, සඋත්තරා, අරණාති.

පඤ්ඤාප්‍රච්ඡිකං.

සික්ඛාපදවිභච්ඡිදාසා නිට්ඨිතො.

15. පටිසම්භිදාවිභංගො

1. සුත්තන්තභාෂණියං

1. සඬගභවාරො

718. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා [පටිභාණපටිසම්භිදා (සායා.) ඵවමුපරිපි]. අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං සඬගභවාරො.

2. සච්චවාරො

719. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. දුක්ඛෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං සච්චවාරො.

3. හෙතුචාරො

720. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. හෙතුමිති ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, හෙතුවලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං හෙතුචාරො.

4. ධම්මචාරො

721. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. යෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාතුභූතා, ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා; යම්භා ධම්මා තෙ ධම්මා ජාතා භූතා සඤ්ජාතා නිබ්බන්තා අභිනිබ්බන්තා පාතුභූතා, තෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා; තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා; ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං ධම්මචාරො.

5. පටිච්චසමුප්පාදවාරො

722. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. ජරාමරණෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා,

ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

723. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. ජාතියා ඤාණං...පෙ.... හවෙ ඤාණං...පෙ.... උපාදානෙ ඤාණං...පෙ.... තණ්හාය ඤාණං...පෙ.... වෙදනාය ඤාණං...පෙ.... එස්සෙ ඤාණං...පෙ.... සලායතනෙ ඤාණං...පෙ.... නාමරූපෙ ඤාණං...පෙ.... විඤ්ඤාණෙ ඤාණං...පෙ.... සඬ්ඛාරෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, සඬ්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, සඬ්ඛාරනිරොධෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, සඬ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං පටිච්චසමුප්පාදවාලො.

6. පරියත්තිවාලො

724. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

තත්ථ කතමා ධම්මපටිසම්භිදා? ඉධ භික්ඛු ධම්මං ජානාති – සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථං උදානං ඉතිචුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලං. අයං වුවචති “ධම්මපටිසම්භිදා”. සො තස්ස තස්සෙව භාසිතස්ස අත්ථං ජානාති – “අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො, අයං ඉමස්ස භාසිතස්ස අත්ථො”ති. අයං වුවචති “අත්ථපටිසම්භිදා”. තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. අයං පරියත්තිවාලො.

සුත්තත්තභාජනීයං.

2. අභිධම්මභාජනීයං

1. කුසලවාලො

725. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති, ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, යාය නිරුත්තියා

තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති, තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

726. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරං කුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණසම්පයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතං ඤාණවිජ්ජයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

727. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

728. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ අරූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ව පහානා...පෙ....

චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

729. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා කුසලා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානානිකං අපචයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

2. අකුසලවාරො

730. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අකුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

731. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අකුසලා? යස්මිං සමයෙ අකුසලං චිත්තං උප්පන්නං හොති සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතං දිට්ඨිගතවිප්පයුත්තං...පෙ.... සොමනස්සසහගතං

අභිධම්මපිටකෙ	විභච්ඡිගපාළි	පටිසම්භිදාවිභච්ඡිගො
දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං	සසඬ්ඛාරොන...පෙ....	උපෙක්ඛාසහගතං
දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං...පෙ....	උපෙක්ඛාසහගතං	දිට්ඨිගතසම්පයුත්තං
සසඬ්ඛාරොන...පෙ....	උපෙක්ඛාසහගතං	දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං...පෙ....
උපෙක්ඛාසහගතං	දිට්ඨිගතවිජ්ජයුත්තං	සසඬ්ඛාරොන...පෙ....
දොමනස්සසහගතං	පටිසසම්පයුත්තං...පෙ....	දොමනස්සසහගතං
පටිසසම්පයුත්තං	සසඬ්ඛාරොන...පෙ....	උපෙක්ඛාසහගතං
විචිකිච්ඡාසම්පයුත්තං...පෙ....	උපෙක්ඛාසහගතං	උද්ධච්චසම්පයුත්තං

රූපාරම්මණං වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණං වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අකුසලා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා. තෙසං විපාකෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානාති – ‘ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

3. විපාකවාරො

732. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්නද්‍රියං හොති, ජීවිතින්නද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරූපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානාති – ‘ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

733. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපවිතත්තා විපාකං සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීවිභාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති

සුඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, සුඛං හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, සුඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

734. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, විතක්කො හොති, විචාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

735. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, විතක්කො හොති, විචාරො හොති, පිති හොති, සුඛං හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, සොමනස්සින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

736. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, වෙනනා හොති, චිත්තං හොති, චිතක්කො හොති, විචාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරූපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකාති’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

737. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ කාමාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිප්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකාති’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

738. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ රූපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං,

තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව රූපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති පථවිකසිණං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

739. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අරුපුප්පත්තියා මග්ගං භාවෙති සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව අරුපාවචරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති ඤාණාති ජානාති – ‘ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජොතකානී’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

740. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ ලොකුත්තරං ඤානං භාවෙති නියානිකං අපවයගාමිං දිට්ඨිගතානං පහානාය පඨමාය භූමියා පත්තියා විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා කුසලා. තස්සෙව ලොකුත්තරස්ස කුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා භාවිතත්තා විපාකං විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පඨමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති දුක්ඛපටිපදං දන්ධාහිඤ්ඤං සුඤ්ඤතං, තස්මිං සමයෙ ඵස්සො හොති...පෙ.... අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති

තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානානි – ‘‘ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

741. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකං චක්ඛුවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රූපාරම්මණං...පෙ.... සොතවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං සද්දාරම්මණං...පෙ.... සානවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං ගන්ධාරම්මණං...පෙ.... ජීවිහාවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති උපෙක්ඛාසහගතං රසාරම්මණං...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණං උප්පන්නං හොති දුක්ඛසහගතං ඵොට්ඨබ්බාරම්මණං, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, දුක්ඛං හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, දුක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානානි – ‘‘ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

742. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ අකුසලස්ස කම්මස්ස කතත්තා උපචිතත්තා විපාකා මනොධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, විතක්කො හොති, විචාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානානි – ‘‘ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී’’ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

4. කිරියවාරො

743. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ මනොධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, විතක්කො හොති, විචාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානාති – “ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී”ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

744. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා...පෙ.... මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා උපෙක්ඛාසහගතා රූපාරම්මණා වා...පෙ.... ධම්මාරම්මණා වා යං යං වා පනාරබ්භ, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති, වෙදනා හොති, සඤ්ඤා හොති, චෙතනා හොති, චිත්තං හොති, විතක්කො හොති, විචාරො හොති, උපෙක්ඛා හොති, චිත්තස්සෙකග්ගතා හොති, වීරිශින්ද්‍රියං හොති, සමාධින්ද්‍රියං හොති, මනින්ද්‍රියං හොති, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං හොති, ජීවිතින්ද්‍රියං හොති, යෙ වා පන තස්මිං සමයෙ අඤ්ඤෙපි අත්ථි පටිච්චසමුප්පන්නා අරුපිනො ධම්මා. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තානි ඤාණානි ජානාති – “ඉමානි ඤාණානි ඉදමත්ථජොතකානී”ති, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

745. තිස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

කතමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා? යස්මිං සමයෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතු උප්පන්නා
 හොති කිරියා නෙව කුසලා නාකුසලා න ච කම්මවිපාකා සොමනස්සසහගතා
 ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා
 සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... සොමනස්සසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ....
 සොමනස්සසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන...පෙ....
 උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණසම්පයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා
 ඤාණසම්පයුත්තා සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා
 ඤාණවිජ්ජයුත්තා...පෙ.... උපෙක්ඛාසහගතා ඤාණවිජ්ජයුත්තා
 සසඬ්ඛාරෙන...පෙ.... රූපාවචරං ක්‍රියානං භාවෙති...පෙ.... අරූපාවචරං ක්‍රියානං
 භාවෙති කිරියං නෙව කුසලං නාකුසලං න ච කම්මවිපාකං
 දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං...පෙ.... සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම
 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසඤ්ඤාසහගතං සුඛස්ස ච පහානා...පෙ....
 චතුත්ථං ක්‍රියානං උපසම්පජ්ජ විහරති, තස්මිං සමයෙ එස්සො හොති...පෙ....
 අවික්ඛෙපො හොති. ඉමෙ ධම්මා අබ්‍යාකතා. ඉමෙසු ධම්මෙසු ඤාණං
 අත්ථපටිසම්භිදා. යාය නිරුත්තියා තෙසං ධම්මානං පඤ්ඤත්ති හොති තත්‍ර
 ධම්මනිරුත්තාහිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා. යෙන ඤාණෙන තාති
 ඤාණාති ජානාති – “ඉමාති ඤාණාති ඉදමත්ථජාතකාතී”ති, ඤාණෙසු
 ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා.

746. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා,
 නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. තිස්සො පටිසම්භිදා
 කාමාවචරකුසලතො චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විත්තුජ්ජාදෙසු, කිරියතො
 චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විත්තුජ්ජාදෙසු උප්පජ්ජන්ති. අත්ථපටිසම්භිදා
 එතෙසු චෙව උප්පජ්ජති, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු ච උප්පජ්ජති.

අභිධම්මභාෂණීයං.

3. පඤ්ඤාප්‍රවිජ්ඣා

747. චතස්සො පටිසම්භිදා – අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා,
 නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා.

748. චතුත්තං පටිසම්භිදානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති
 අබ්‍යාකතා...පෙ.... කති සරණා, කති අරණා?

1. තිකං

749. සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා,
 සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. තිස්සො පටිසම්භිදා සියා
 විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා

විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නොවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. තිස්සො පටිසම්භිදා අනුපාදිත්තපාදානියා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. තිස්සො පටිසම්භිදා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, සියා අසංකිලිට්ඨඅසංකිලෙසිකා.

තිස්සො පටිසම්භිදා සචිතක්කසච්චාරා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා සචිතක්කසච්චාරා, සියා අචිතක්කච්චාරමත්තා, සියා අචිතක්කඅච්චාරා. සියා පිතිසහගතා, සියා සුඛසහගතා, සියා උපෙක්ඛාසහගතා. නොව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බා. නොව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛිබ්බහෙතුකා.

තිස්සො පටිසම්භිදා සියා ආවයගාමිනො, සියා නොවායගාමිනාපවයගාමිනො; අත්ථපටිසම්භිදා සියා ආවයගාමිනී, සියා අපවයගාමිනී, සියා නොවායගාමිනාපවයගාමිනී.

තිස්සො පටිසම්භිදා නොවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා, අත්ථපටිසම්භිදා සියා සෙක්ඛා, සියා අසෙක්ඛා, සියා නොවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා. තිස්සො පටිසම්භිදා පරිත්තා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා පරිත්තා, සියා අප්පමාණා. නිරුත්තිපටිසම්භිදා පරිත්තාරම්මණා; තිස්සො පටිසම්භිදා සියා පරිත්තාරම්මණා, සියා මහග්ගතාරම්මණා, සියා අප්පමාණාරම්මණා.

තිස්සො පටිසම්භිදා මජ්ඣිමා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා මජ්ඣිමා, සියා පණිනා. තිස්සො පටිසම්භිදා අනියතා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා සම්මත්තනියතා, සියා අනියතා. නිරුත්තිපටිසම්භිදා න චත්තඛිබ්බා — මග්ගාරම්මණානිපි, මග්ගහෙතුකානිපි, මග්ගාධිපතිනිපි; අත්ථපටිසම්භිදා න මග්ගාරම්මණා, සියා මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනී, සියා න චත්තඛිබ්බා මග්ගහෙතුකානිපි, මග්ගාධිපතිනිපි; ද්වෙ පටිසම්භිදා සියා මග්ගාරම්මණා, න මග්ගහෙතුකා, සියා මග්ගාධිපතිනො, සියා න චත්තඛිබ්බා මග්ගාරම්මණානිපි, මග්ගාධිපතිනොනිපි.

තිස්සො පටිසම්භිදා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තඛිබ්බා උප්පාදිතොති; අත්ථපටිසම්භිදා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, සියා උප්පාදිනී. සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා. නිරුත්තිපටිසම්භිදා පච්චුප්පන්නාරම්මණා; ද්වෙ පටිසම්භිදා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා අතීතාරම්මණා, සියා අනාගතාරම්මණා, සියා පච්චුප්පන්නාරම්මණා, සියා න චත්තඛිබ්බා අතීතාරම්මණානිපි, අනාගතාරම්මණානිපි, පච්චුප්පන්නාරම්මණානිපි. සියා අප්ඤ්ඤා, සියා ඛණ්ඩා, සියා අප්ඤ්ඤාඛණ්ඩා. නිරුත්තිපටිසම්භිදා ඛණ්ඩාරම්මණා; තිස්සො පටිසම්භිදා

2. දුකං

750. හෙතු, සහෙතුකා, හෙතුසම්පයුත්තා, හෙතු වෙව සහෙතුකා ව, හෙතු වෙව හෙතුසම්පයුත්තා ව, න වත්තබ්බා න හෙතු සහෙතුකාතිපි, නහෙතුඅහෙතුකාතිපි.

සප්පච්චයා, සච්චතා, අනිදස්සනා, අප්පටිසා, අරූපා, තිස්සො පටිසම්භිදා ලොකියා, අත්ථපටිසම්භිදා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා, කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

නො ආසවා. තිස්සො පටිසම්භිදා සාසවා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා සාසවා, සියා අනාසවා. ආසවච්ඡේදයුත්තා. තිස්සො පටිසම්භිදා න වත්තබ්බා ආසවා වෙව සාසවා වාති, සාසවා වෙව නො ව ආසවා; අත්ථපටිසම්භිදා න වත්තබ්බා ආසවො [ආසවා (සි.) ධාතුච්ඡිදායෙ පන පාඨනානන්තං නත්ථි] වෙව සාසවා වාති, සියා සාසවා වෙව නො ව ආසවො [ආසවා (සි.) ධාතුච්ඡිදායෙ පන පාඨනානන්තං නත්ථි], සියා න වත්තබ්බා සාසවා වෙව නො ව ආසවාති. න වත්තබ්බා ආසවා වෙව ආසවසම්පයුත්තා වාතිපි, ආසවසම්පයුත්තා වෙව නො ව ආසවාතිපි. තිස්සො පටිසම්භිදා ආසවච්ඡේදයුත්තා සාසවා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා සාසවා, සියා ආසවච්ඡේදයුත්තා අනාසවා.

නො සංයොජනා...පෙ.... නො ගන්ථා...පෙ.... නො ඔසා...පෙ.... නො යොගා...පෙ.... නො නිවරණා...පෙ.... නො පරාමාසා...පෙ.... සාරම්මණා. නො චිත්තා, චෙතසිකා, චිත්තසම්පයුත්තා, චිත්තසංසට්ඨා, චිත්තසමුට්ඨානා, චිත්තසහභුතො, චිත්තානුපරිවත්තිනො. චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානා, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානසහභුතො, චිත්තසංසට්ඨසමුට්ඨානානුපරිවත්තිනො, බාහිරා, නො උපාදා, අනුපාදින්නා.

නො උපාදානා...පෙ.... නො කිලෙසා...පෙ.... න දස්සනෙන පහාතබ්බා. න භාවනාය පහාතබ්බා. න දස්සනෙන පහාතබ්බහෙතුකා. න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකා. තිස්සො පටිසම්භිදා සචිතක්කා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා සචිතක්කා, සියා අචිතක්කා. තිස්සො පටිසම්භිදා සච්චාරා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා සච්චාරා, සියා අච්චාරා. සියා සප්පිතිකා, සියා අප්පිතිකා. සියා පිතිසහගතා, සියා න පිතිසහගතා. සියා සුඛසහගතා, සියා න සුඛසහගතා. සියා උපෙක්ඛාසහගතා, සියා න උපෙක්ඛාසහගතා. තිස්සො පටිසම්භිදා කාමාවචරා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා කාමාවචරා, සියා න කාමාවචරා. න රූපාවචරා. න අරූපාවචරා. තිස්සො පටිසම්භිදා පරියාපන්නා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා පරියාපන්නා, සියා

අභිධම්මපිටකෙ

විභංගපාළි

පටිසම්භිදාවිභංගො

අපරියාපන්තා. තිස්සො පටිසම්භිදා අනියානිකා; අත්ථපටිසම්භිදා සියා
නියානිකා, සියා අනියානිකා. තිස්සො පටිසම්භිදා අනියතා; අත්ථපටිසම්භිදා
සියා නියතා, සියා අනියතා. තිස්සො පටිසම්භිදා සඋත්තරා; අත්ථපටිසම්භිදා
සියා සඋත්තරා, සියා අනුත්තරා. අරණාති.

පඤ්ඤාප්ඵලකං.

පටිසම්භිදාවිභංගො නිට්ඨිතො.

16. ඤාණවිභජිතො

1. එකකමානිකා

751. එකවිධෙන ඤාණවත්ථු – පඤ්ච විඤ්ඤාණා න හෙතු, අහෙතුකා, හෙතුවිජ්ජයුක්තා, සප්පච්චයා, සඬ්ඛතා, අරූපා, ලොකියා, සාසවා, සංයොජනියා, ගන්ථනියා, ඔසනියා, යොගනියා, නීවරණියා, පරාමට්ඨා, උපාදානියා, සංකිලෙසිකා, අබ්‍යාකතා, සාරම්මණා, අවෙනසිකා, විපාකා, උපාදිත්තූපාදානියා, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකා, න සවිතක්කසව්චාරා, න අවිතක්කව්චාරමත්තා, අවිතක්කඅව්චාරා, න පීතිසහගතා, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛා, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතඛ්ඛහෙතුකා, නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිනො, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා, පරිත්තා, කාමාවචරා, න රූපාවචරා, න අරූපාවචරා, පරියාපන්තා, නො අපරියාපන්තා, අනියතා, අනිය්‍යානිකා,

උප්පන්නවත්ථුකා උප්පන්නාරම්මණා,

(3) පුරෙජාතවත්ථුකා පුරෙජාතාරම්මණා

(4) අජ්ඣත්තිකවත්ථුකා බාහිරාරම්මණා

(5) අසම්භින්නවත්ථුකා අසම්භින්නාරම්මණා

(6) නානාවත්ථුකා නානාරම්මණා

(7) න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොචරවිසයං පච්චනුහොන්ති

(8) න අසමන්තාභාරා උප්පජ්ජන්ති

(9) න අමනසිකාරා උප්පජ්ජන්ති

(10) න අඛිබ්බාකිණ්ණා උප්පජ්ජන්ති

(11) න අපුඛ්ඛං අචරිමං උප්පජ්ජන්ති

(12) න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සමනන්තරා උප්පජ්ජන්ති

(13) පඤ්ච විඤ්ඤාණා අනාහොගා

(14) පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි [කිඤ්චි (සි. ක.)] ධම්මං පටිවිජානාති අඤ්ඤත්‍ර අභිනිපාතමත්තා

(15) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න කඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාති

(16) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති

(17) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න කඤ්චි ඉරියාපථං කප්පෙති

(18) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති

(19) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න කායකම්මං න වචිකම්මං පට්ඨපෙති

(20) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති

(21) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති

(22) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සමාපජ්ජති න චූට්ඨාති

(23) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න සමාපජ්ජති න චූට්ඨාති

(24) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න චචති න උජ්ජපජ්ජති

(25) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න චචති න උජ්ජපජ්ජති

(26) පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සුප්පති න පටිබුජ්ඣති න සුප්පිනං පස්සති

(27) පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න සුප්පති න පටිබුජ්ඣති න සුප්පිනං පස්සති, යාථාචකචන්ත්‍රිවිභාවනා පඤ්ඤා

එවං එකවිධෙන ඤාණචන්ත්‍රි.

2. දුකමානිකා

752. දුච්චෙන ඤාණචන්ත්‍රි -

(1) ලොකියා පඤ්ඤා, ලොකුත්තරා පඤ්ඤා

(2) කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා පඤ්ඤා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා පඤ්ඤා

(3) සාසවා පඤ්ඤා, අනාසවා පඤ්ඤා

- (4) ආසව්විජ්ජප්පයුත්තා සාසවා පඤ්ඤා, ආසව්විජ්ජප්පයුත්තා අනාසවා පඤ්ඤා
- (5) සංයොජනියා පඤ්ඤා, අසංයොජනියා පඤ්ඤා
- (6) සංයොජනවිජ්ජප්පයුත්තා සංයොජනියා පඤ්ඤා, සංයොජනවිජ්ජප්පයුත්තා අසංයොජනියා පඤ්ඤා
- (7) ගන්ථනියා පඤ්ඤා, අගන්ථනියා පඤ්ඤා
- (8) ගන්ථවිජ්ජප්පයුත්තා ගන්ථනියා පඤ්ඤා, ගන්ථවිජ්ජප්පයුත්තා අගන්ථනියා පඤ්ඤා
- (9) ඔසනියා පඤ්ඤා, අනොසනියා පඤ්ඤා
- (10) ඔසවිජ්ජප්පයුත්තා ඔසනියා පඤ්ඤා, ඔසවිජ්ජප්පයුත්තා අනොසනියා පඤ්ඤා
- (11) යොගනියා පඤ්ඤා, අයොගනියා පඤ්ඤා
- (12) යොගවිජ්ජප්පයුත්තා යොගනියා පඤ්ඤා, යොගවිජ්ජප්පයුත්තා අයොගනියා පඤ්ඤා
- (13) නිවරණියා පඤ්ඤා, අනිවරණියා පඤ්ඤා
- (14) නිවරණවිජ්ජප්පයුත්තා නිවරණියා පඤ්ඤා, නිවරණවිජ්ජප්පයුත්තා අනිවරණියා පඤ්ඤා
- (15) පරාමට්ඨා පඤ්ඤා, අපරාමට්ඨා පඤ්ඤා
- (16) පරාමාසවිජ්ජප්පයුත්තා පරාමට්ඨා පඤ්ඤා, පරාමාසවිජ්ජප්පයුත්තා අපරාමට්ඨා පඤ්ඤා
- (17) උපාදින්නා පඤ්ඤා, අනුපාදින්නා පඤ්ඤා
- (18) උපාදානියා පඤ්ඤා, අනුපාදානියා පඤ්ඤා
- (19) උපාදානවිජ්ජප්පයුත්තා උපාදානියා පඤ්ඤා, උපාදානවිජ්ජප්පයුත්තා අනුපාදානියා පඤ්ඤා
- (20) සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා

(21) කිලෙසවිජ්ජප්පයුත්තා සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, කිලෙසවිජ්ජප්පයුත්තා අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා

(22) සවිතක්කා පඤ්ඤා, අවිතක්කා පඤ්ඤා

(23) සවිචාරා පඤ්ඤා, අවිචාරා පඤ්ඤා

(24) සජ්ජිතිකා පඤ්ඤා, අජ්ජිතිකා පඤ්ඤා

(25) ජිතිසහගතා පඤ්ඤා, න ජිතිසහගතා පඤ්ඤා

(26) සුඛසහගතා පඤ්ඤා, න සුඛසහගතා පඤ්ඤා

(27) උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා, න උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා

(28) කාමාවචරා පඤ්ඤා, න කාමාවචරා පඤ්ඤා

(29) රූපාවචරා පඤ්ඤා, න රූපාවචරා පඤ්ඤා

(30) අරූපාවචරා පඤ්ඤා, න අරූපාවචරා පඤ්ඤා

(31) පරියාපන්නා පඤ්ඤා, අපරියාපන්නා පඤ්ඤා

(32) නියායානිකා පඤ්ඤා, අනියායානිකා පඤ්ඤා

(33) නියතා පඤ්ඤා, අනියතා පඤ්ඤා

(34) සඋත්තරා පඤ්ඤා, අනුත්තරා පඤ්ඤා

(35) අත්ථජාපිකා පඤ්ඤා, ජාපිතත්ථා පඤ්ඤා

එවං දූවිධෙන ඤාණවත්ථු.

3. නිකමානිකා

753. තිවිධෙන ඤාණවත්ථු –

(1) චිත්තාමයා පඤ්ඤා, සුත්තමයා පඤ්ඤා, භාවනාමයා පඤ්ඤා

(2) දානමයා පඤ්ඤා, සීලමයා පඤ්ඤා, භාවනාමයා පඤ්ඤා

(3) අධිසීලෙ පඤ්ඤා, අධිචිත්තෙ පඤ්ඤා, අධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා

(4) ආයකොසල්ලං, අපායකොසල්ලං, උපායකොසල්ලං

(5) විපාකා පඤ්ඤා, විපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා,
නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා

(6) උපාදින්නුපාදානියා පඤ්ඤා, අනුපාදින්නුපාදානියා පඤ්ඤා,
අනුපාදින්නඅනුපාදානියා පඤ්ඤා

(7) සවිතක්කසව්වාරා පඤ්ඤා, අවිතක්කවිවාරමත්තා පඤ්ඤා,
අවිතක්කඅව්වාරා පඤ්ඤා

(8) පීතිසහගතා පඤ්ඤා, සුඛසහගතා පඤ්ඤා, උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා

(9) ආවයගාමිනී පඤ්ඤා, අපවයගාමිනී පඤ්ඤා,
නෙවාචයගාමිනාපවයගාමිනී පඤ්ඤා

(10) සෙක්ඛා පඤ්ඤා, අසෙක්ඛා පඤ්ඤා, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා
පඤ්ඤා

(11) පරිත්තා පඤ්ඤා, මහග්ගතා පඤ්ඤා, අප්පමාණා පඤ්ඤා

(12) පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා, මහග්ගතාරම්මණා පඤ්ඤා,
අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා

(13) මග්ගාරම්මණා පඤ්ඤා, මග්ගහෙතුකා පඤ්ඤා, මග්ගාධිපතිනී
පඤ්ඤා

(14) උප්පන්නා පඤ්ඤා, අනුප්පන්නා පඤ්ඤා, උප්පාදිනී පඤ්ඤා

(15) අතීතා පඤ්ඤා, අනාගතා පඤ්ඤා, පච්චුප්පන්නා පඤ්ඤා

(16) අතීතාරම්මණා පඤ්ඤා, අනාගතාරම්මණා පඤ්ඤා,
පච්චුප්පන්නාරම්මණා පඤ්ඤා

(17) අප්ඤාත්තා පඤ්ඤා, ඛේද්ධා පඤ්ඤා, අප්ඤාත්තඛේද්ධා පඤ්ඤා

(18) අප්ඤාත්තාරම්මණා පඤ්ඤා, ඛේද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා,
අප්ඤාත්තඛේද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා

(19) සවිතක්කසව්වාරා පඤ්ඤා අත්ථි විපාකා, අත්ථි විපාකධම්මධම්මා,
අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා

(20) අත්ථි උපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා

(21) අත්ථි පිතිසහගතා, අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතා

(22) අත්ථි ආවයගාමිනී, අත්ථි අපවයගාමිනී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමිනී

(23) අත්ථි සෙක්ඛා, අත්ථි අසෙක්ඛා, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා

(24) අත්ථි පරිත්තා, අත්ථි මහග්ගතා, අත්ථි අප්පමාණා

(25) අත්ථි පරිත්තාරම්මණා, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණා, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණා

(26) අත්ථි මග්ගාරම්මණා, අත්ථි මග්ගහෙතුකා, අත්ථි මග්ගාධිපතිනී

(27) අත්ථි උප්පන්නා, අත්ථි අනුප්පන්නා, අත්ථි උප්පාදිනී

(28) අත්ථි අතීතා, අත්ථි අනාගතා, අත්ථි පච්චුප්පන්නා

(29) අත්ථි අතීතාරම්මණා, අත්ථි අනාගතාරම්මණා, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණා

(30) අත්ථි අප්ඤාන්තා, අත්ථි ඛනිද්ධා, අත්ථි අප්ඤාන්තඛනිද්ධා

(31) අත්ථි අප්ඤාන්තාරම්මණා, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණා, අත්ථි අප්ඤාන්තඛනිද්ධාරම්මණා

(32) අවිතක්කවිචාරමත්තා පඤ්ඤා අත්ථි විපාකා, අත්ථි විපාකධම්මධම්මා, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා

(33) අත්ථි උපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා

(34) අත්ථි ආවයගාමිනී, අත්ථි අපවයගාමිනී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමිනී

(35) අත්ථි සෙක්ඛා, අත්ථි අසෙක්ඛා, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා

(36) අත්ථි උප්පන්නා, අත්ථි අනුප්පන්නා, අත්ථි උප්පාදිනී

(37) අත්ථි අතීතා, අත්ථි අනාගතා, අත්ථි පච්චුප්පන්තා

(38) අත්ථි අජ්ඣන්තා, අත්ථි ඛෙද්ධා, අත්ථි අජ්ඣන්තඛෙද්ධා

(39) අවිතක්කඅවිචාරා පඤ්ඤා අත්ථි විපාකා, අත්ථි විපාකධම්මධම්මා, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා

(40) අත්ථි උපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුප්පාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුප්පාදිත්තඅනුපාදානියා

(41) අත්ථි ජිතිසහගතා, අත්ථි සුඛසහගතා, අත්ථි උපෙක්ඛාසහගතා

(42) අත්ථි ආවයගාමිනී, අත්ථි අපවයගාමිනී, අත්ථි නෙවාවයගාමිනාපවයගාමිනී

(43) අත්ථි සෙක්ඛා, අත්ථි අසෙක්ඛා, අත්ථි නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා

(44) අත්ථි පරිත්තාරම්මණා, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණා, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණා

(45) අත්ථි මග්ගාරම්මණා, අත්ථි මග්ගහෙතුකා, අත්ථි මග්ගාධිපතිනී

(46) අත්ථි උප්පන්තා, අත්ථි අනුප්පන්තා, අත්ථි උප්පාදිනී

(47) අත්ථි අතීතා, අත්ථි අනාගතා, අත්ථි පච්චුප්පන්තා

(48) අත්ථි අතීතාරම්මණා, අත්ථි අනාගතාරම්මණා, අත්ථි පච්චුප්පන්තාරම්මණා

(49) අත්ථි අජ්ඣන්තා, අත්ථි ඛෙද්ධා, අත්ථි අජ්ඣන්තඛෙද්ධා

(50) අත්ථි අජ්ඣන්තාරම්මණා, අත්ථි ඛෙද්ධාරම්මණා, අත්ථි අජ්ඣන්තඛෙද්ධාරම්මණා

(51) ජිතිසහගතා පඤ්ඤා සුඛසහගතා පඤ්ඤා අත්ථි විපාකා, අත්ථි විපාකධම්මධම්මා, අත්ථි නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා

(52) අත්ථි උපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තපාදානියා, අත්ථි අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා

(53) අත්ථි සචිතක්කසච්චාරා, අත්ථි අචිතක්කච්චාරමත්තා, අත්ථි අචිතක්කඅච්චාරා

(54) අත්ථි ආචයගාමිනී, අත්ථි අපචයගාමිනී, අත්ථි නෙචාචයගාමිනාපචයගාමිනී

(55) අත්ථි සෙක්ඛා, අත්ථි අසෙක්ඛා, අත්ථි නෙචසෙක්ඛනාසෙක්ඛා

(56) අත්ථි පරිත්තා, අත්ථි මහග්ගතා, අත්ථි අප්පමාණා

(57) අත්ථි පරිත්තාරම්මණා, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණා, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණා

(58) අත්ථි මග්ගාරම්මණා, අත්ථි මග්ගහෙතුකා, අත්ථි මග්ගාධිපතිනී

(59) අත්ථි උප්පන්නා, අත්ථි අනුප්පන්නා, අත්ථි උප්පාදිනී

(60) අත්ථි අතීතා, අත්ථි අනාගතා, අත්ථි පච්චුප්පන්නා

(61) අත්ථි අතීතාරම්මණා, අත්ථි අනාගතාරම්මණා, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණා

(62) අත්ථි අප්ඤානා, අත්ථි ඛනිද්ධා, අත්ථි අප්ඤාත්තඛනිද්ධා

(63) අත්ථි අප්ඤාත්තාරම්මණා, අත්ථි ඛනිද්ධාරම්මණා, අත්ථි අප්ඤාත්තඛනිද්ධාරම්මණා

(64) උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා අත්ථි විපාකා, අත්ථි විපාකධම්මධම්මා, අත්ථි නෙචවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා

(65) අත්ථි උපාදින්නපාදානියා, අත්ථි අනුපාදින්නපාදානියා, අත්ථි අනුපාදින්නඅනුපාදානියා

(66) අත්ථි ආචයගාමිනී, අත්ථි අපචයගාමිනී, අත්ථි නෙචාචයගාමිනාපචයගාමිනී

(67) අත්ථි සෙක්ඛා, අත්ථි අසෙක්ඛා, අත්ථි නෙචසෙක්ඛනාසෙක්ඛා

(68) අත්ථි පරිත්තා, අත්ථි මහග්ගතා, අත්ථි අප්පමාණා

(69) අත්ථි පරිත්තාරම්මණා, අත්ථි මහග්ගතාරම්මණා, අත්ථි අප්පමාණාරම්මණා

(70) අත්ථි මග්ගාරම්මණා, අත්ථි මග්ගහෙතුකා, අත්ථි මග්ගාධිපතිනී

(71) අත්ථි උප්පන්නා, අත්ථි අනුප්පන්නා, අත්ථි උප්පාදිනී

(72) අත්ථි අතීතා, අත්ථි අනාගතා, අත්ථි පච්චුප්පන්නා

(73) අත්ථි අතීතාරම්මණා, අත්ථි අනාගතාරම්මණා, අත්ථි පච්චුප්පන්නාරම්මණා

(74) අත්ථි අප්ඤාත්තා, අත්ථි ඛෙද්ධා, අත්ථි අප්ඤාත්තඛෙද්ධා

(75) අත්ථි අප්ඤාත්තාරම්මණා, අත්ථි ඛෙද්ධාරම්මණා, අත්ථි අප්ඤාත්තඛෙද්ධාරම්මණා

එවං තිව්ඛෙත ඤාණවත්ථු.

4. චතුක්කමානිකා

754. චතුඛිඛිඛෙත ඤාණවත්ථු –

(1) කම්මස්සකතඤාණං, සච්චානුලොමිකං ඤාණං, මග්ගසමඛිගිස්ස ඤාණං, ඵලසමඛිගිස්ස ඤාණං

(2) දුක්ඛෙ ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං

(3) කාමාවචරා පඤ්ඤා, රූපාවචරා පඤ්ඤා, අරූපාවචරා පඤ්ඤා, අපරියාපන්නා පඤ්ඤා

(4) ධම්මෙ ඤාණං, අන්වයෙ ඤාණං, පරියෙ [පරිච්චෙ (සබ්බත්ථ) පස්ස දීඝනිකායෙ] ඤාණං, සම්මුතිඤාණං [සම්මතිඤාණං (සායා.) පස්ස දීඝනිකායෙ]

(5) අත්ථි පඤ්ඤා ආවයාය නො අපවයාය, අත්ථි පඤ්ඤා අපවයාය නො ආවයාය, අත්ථි පඤ්ඤා ආවයාය චෙව අපවයාය ච, අත්ථි පඤ්ඤා නෙවාචයාය නො අපවයාය

(6) අත්ථි පඤ්ඤා නිබ්බිදාය නො පටිවෙධාය, අත්ථි පඤ්ඤා පටිවෙධාය නො නිබ්බිදාය, අත්ථි පඤ්ඤා නිබ්බිදාය වෙව පටිවෙධාය ව, අත්ථි පඤ්ඤා නෙව නිබ්බිදාය නො පටිවෙධාය

(7) භානභාගිනී පඤ්ඤා, ධීනිභාගිනී පඤ්ඤා, විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා, නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා

(8) චතස්සො පටිසම්භිදා

(9) චතස්සො පටිපදා

(10) චත්තාරි ආරම්මණානි

(11) ජරාමරණෙ ඤාණං, ජරාමරණසමුදයෙ ඤාණං, ජරාමරණනිරෝධෙ ඤාණං, ජරාමරණනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං

(12-21) ජාතියා ඤාණං...පෙ.... භවෙ ඤාණං...පෙ.... උපාදානෙ ඤාණං...පෙ.... තණ්හාය ඤාණං...පෙ.... වෙදනාය ඤාණං...පෙ.... එස්සෙ ඤාණං...පෙ.... සලායතනෙ ඤාණං...පෙ.... නාමරූපෙ ඤාණං...පෙ.... විඤ්ඤාණෙ ඤාණං...පෙ.... සච්ඛාරෙසු ඤාණං, සච්ඛාරසමුදයෙ ඤාණං, සච්ඛාරනිරෝධෙ ඤාණං, සච්ඛාරනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං. එවං චතුර්විධෙන ඤාණචත්ථු.

5. පඤ්චකමානිකා

755. පඤ්චවිධෙන ඤාණචත්ථු –

(1) පඤ්චචිගිකො සම්මාසමාධි (2) පඤ්චඤාණිකො සම්මාසමාධි

එවං පඤ්චවිධෙන ඤාණචත්ථු.

6. ඡක්කමානිකා

756. ඡබ්බිධෙන ඤාණචත්ථු –

(1) ඡසු අභිඤ්ඤාසු පඤ්ඤා

එවං ඡබ්බිධෙන ඤාණචත්ථු.

7. සත්තකමානිකා

757. සත්තවිධෙන ඤාණචත්ථු –

(1) සත්තසත්තති ඤාණවත්ථුනි

එවං සත්තවිධෙන ඤාණවත්ථු.

8. අට්ඨකමානිකා

758. අට්ඨවිධෙන ඤාණවත්ථු –

(1) චතුසු මග්ගෙසු, චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා

එවං අට්ඨවිධෙන ඤාණවත්ථු.

9. නවකමානිකා

759. නවවිධෙන ඤාණවත්ථු –

(1) නවසු අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීසු පඤ්ඤා

එවං නවවිධෙන ඤාණවත්ථු.

10. දසකමානිකා

760. දසවිධෙන ඤාණවත්ථු – දස තථාගතස්ස තථාගතබලානි යෙහි බලෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසභං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති. කතමානි දස?

(1) ඉධ තථාගතො යානඤ්ච යානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො යානඤ්ච යානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(2) පුන චපරං තථාගතො අතීතානාගතපච්චුප්පන්තානං කම්මසමාදානානං යානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො අතීතානාගතපච්චුප්පන්තානං කම්මසමාදානානං යානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසභං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(3) පුන චපරං තථාගතො සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි

තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(4) පුන චපරං තථාගතො අනෙකධාතු නානාධාතුලොකං [අනෙකධාතුං නානාධාතුං ලොකං (සාය.) ම. නි. 1.148] යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො අනෙකධාතු නානාධාතුලොකං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(5) පුන චපරං තථාගතො සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(6) පුන චපරං තථාගතො පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(7) පුන චපරං තථාගතො ඤානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො ඤානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං වුට්ඨානං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(8) පුන චපරං තථාගතො පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(9) පුන චපරං තථාගතො සත්තානං චුතුපපානං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො සත්තානං චුතුපපානං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

(10) පුන චපරං තථාගතො ආසවානං බයං යථාභූතං පජානාති. යම්පි තථාගතො ආසවානං බයං යථාභූතං පජානාති, ඉදම්පි තථාගතස්ස තථාගතබලං හොති, යං බලං ආගම්ම තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං

නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති. ඉමානි දස තථාගතස්ස තථාගතබලානි, යෙහි බලෙහි සමන්තාගතො තථාගතො ආසහං යානං පටිජානාති, පරිසාසු සීහනාදං නදති, බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙති.

එවං දසවිධෙන ඤාණවත්ථු.

මාතිකා

1. එකකනිද්දෙසො

761. පඤ්ච විඤ්ඤාණා න හෙතුමෙව, අහෙතුකමෙව, හෙතුවිජ්ජයුත්තමෙව, සජ්ජවිච්චයමෙව, සඬ්ඛතමෙව, අරුපමෙව, ලොකීයමෙව, සාසවමෙව, සංයොජනීයමෙව, ගන්ථනීයමෙව, ඔසනීයමෙව, යොගනීයමෙව, නීවරණීයමෙව, පරාමට්ඨයමෙව, උපාදානීයමෙව, සංකිලෙසිකමෙව, අබ්‍යාකතමෙව, සාරම්මණමෙව, අවේතසිකමෙව, විපාකමෙව, උපාදිත්තූපාදානීයමෙව, අසංකිලිට්ඨසංකිලෙසිකමෙව, න සවිතක්කසවිචාරමෙව, න අවිතක්කවිචාරමත්තමෙව, අවිතක්කඅවිචාරමෙව, න පිතිසහගතමෙව, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බමෙව, නෙව දස්සනෙන න භාවනාය පහාතබ්බහෙතුකමෙව, නෙවාචයගාමිනාපචයගාමිමෙව, නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛමෙව, පරිත්තමෙව, කාමාවචරමෙව, න රූපාවචරමෙව, න අරූපාවචරමෙව, පරියාපන්නමෙව, නො අපරියාපන්නමෙව, අනියතමෙව, අනියානිකමෙව, උප්පන්නං මනොවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤායාමෙව, අනිච්චමෙව, ජරාභිභූතමෙව.

762. පඤ්ච විඤ්ඤාණා උප්පන්නවත්ථුකා, උප්පන්නාරම්මණානි උප්පන්නස්මිං වත්ථුස්මිං උප්පන්නෙ ආරම්මණෙ උප්පජ්ජන්ති.

පුරෙජාතවත්ථුකා, පුරෙජාතාරම්මණානි පුරෙජාතස්මිං වත්ථුස්මිං පුරෙජාතෙ ආරම්මණෙ උප්පජ්ජන්ති.

අජ්ඣත්තිකවත්ථුකා, බාහිරාරම්මණානි පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං වත්ථු අජ්ඣත්තිකා ආරම්මණා බාහිරා.

අසම්භින්නවත්ථුකා, අසම්භින්නාරම්මණානි අසම්භින්නස්මිං වත්ථුස්මිං අසම්භින්නෙ ආරම්මණෙ උප්පජ්ජන්ති.

නානාවත්ථුකා, නානාරම්මණානි අඤ්ඤං චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථු ච ආරම්මණඤ්ඤං, අඤ්ඤං සොතවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථු ච ආරම්මණඤ්ඤං, අඤ්ඤං සානවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථු ච ආරම්මණඤ්ඤං, අඤ්ඤං ජීවිභාවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථු ච ආරම්මණඤ්ඤං, අඤ්ඤං කායවිඤ්ඤාණස්ස වත්ථු ච ආරම්මණඤ්ඤං.

763. න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගොවරවිසයං පච්චන්තූහොන්තිති
 චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං සොතවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති,
 සොතවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති.
 චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං ඝානවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති,
 ඝානවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති.
 චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං ජිව්හාවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති,
 ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති.
 චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති,
 කායවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති.
 සොතවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ.... ඝානවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ....
 ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං
 චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති, චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි
 කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති. කායවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං
 සොතවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති, සොතවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි
 කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති. කායවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං
 ඝානවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති, ඝානවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි
 කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති. කායවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයං
 ජිව්හාවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති, ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස ගොවරවිසයමිපි
 කායවිඤ්ඤාණං න පච්චන්තූහොති.

764. න අසමන්තාහාරා උප්පජ්ජන්තිති සමන්තාහරන්තස්ස උප්පජ්ජන්ති.

න අමනසිකාරා උප්පජ්ජන්තිති මනසිකරොන්තස්ස උප්පජ්ජන්ති.

න අබ්බොකිණ්ණා උප්පජ්ජන්තිති න පටිපාටියා උප්පජ්ජන්ති.

න අපුබ්බං අවරිමං උප්පජ්ජන්තිති න එකක්ඛණෙ උප්පජ්ජන්ති.

765. න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සමන්තරා උප්පජ්ජන්තිති චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරා සොතවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, සොතවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරාපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරා ඝානවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, ඝානවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරාපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරා ජිව්හාවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරාපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරා කායවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, කායවිඤ්ඤාණස්ස
 උප්පන්නසමන්තරාපි චක්ඛුවිඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති.
 සොතවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ.... ඝානවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ....
 ජිව්හාවිඤ්ඤාණස්ස...පෙ.... කායවිඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරා

චක්ඛුච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, චක්ඛුච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරාපි කායච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. කායච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරා සොතච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, සොතච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරාපි කායච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. කායච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරා සානච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, සානච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරාපි කායච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති. කායච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරා ජිව්හාච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති, ජිව්හාච්ඤ්ඤාණස්ස උප්පන්නසමන්තරාපි කායච්ඤ්ඤාණං න උප්පජ්ජති.

766. පඤ්ච විඤ්ඤාණා අනාභොගාති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං නත්ථි ආවට්ටනා වා ආභොගො වා සමන්තාභාරො වා මනසිකාරො වා.

පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාතීති පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාති.

අඤ්ඤත්‍ර අභිනිපාතමත්තාති අඤ්ඤත්‍ර ආපාතමත්තා.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරාපි න කඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරා මනොධාතුයාපි න කඤ්චි ධම්මං පටිවිජානාති.

පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි ඉරියාපථං කජ්ජෙතීති පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කඤ්චි ඉරියාපථං කජ්ජෙති – ගමනං වා යානං වා නිසජ්ජං වා සෙය්‍යං වා.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරාපි න කඤ්චි ඉරියාපථං කජ්ජෙතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරා මනොධාතුයාපි න කඤ්චි ඉරියාපථං කජ්ජෙති – ගමනං වා යානං වා නිසජ්ජං වා සෙය්‍යං වා.

පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කායකම්මං න වච්ඡිකම්මං පට්ඨපෙතීති පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කායකම්මං න වච්ඡිකම්මං පට්ඨපෙති.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරාපි න කායකම්මං න වච්ඡිකම්මං පට්ඨපෙතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමන්තරා මනොධාතුයාපි න කායකම්මං න වච්ඡිකම්මං පට්ඨපෙති.

පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියතීති පඤ්චහි විඤ්ඤාණෙහි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරා මනොධාතුයාපි න කුසලාකුසලං ධම්මං සමාදියති.

පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සමාපජ්ජති න වුට්ඨාතීති පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සමාපජ්ජති න වුට්ඨාති.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න සමාපජ්ජති න වුට්ඨාතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරා මනොධාතුයාපි න සමාපජ්ජති න වුට්ඨාති.

පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න චචති න උප්පජ්ජතීති පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න චචති න උප්පජ්ජති.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න චචති න උප්පජ්ජතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරා මනොධාතුයාපි න චචති න උප්පජ්ජති.

පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පස්සතීති පඤ්චභි විඤ්ඤාණෙහි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පස්සති.

පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරාපි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පස්සතීති පඤ්චන්තං විඤ්ඤාණානං සමනන්තරා මනොධාතුයාපි න සුපති න පටිබුජ්ඣති න සුපිනං පස්සති. එවං යාථාචකචත්ථුවිභාවනා පඤ්ඤා.

එවං එකවිධෙන ඤාණචත්ථු.

එකකං.

2. දුකනිද්දෙසො

767. (1) තීසු භූමීසු කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ලොකියා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ලොකුත්තරා පඤ්ඤා.

(2) සබ්බාව පඤ්ඤා කෙනචි විඤ්ඤෙය්‍යා, කෙනචි න විඤ්ඤෙය්‍යා.

(3) තීසු භූමීසු කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා සාසවා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අනාසවා පඤ්ඤා.

(4) තීසු භූමීසු කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ආසවවිජ්ජයුත්තා සාසවා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ආසවවිජ්ජයුත්තා අනාසවා පඤ්ඤා.

(5) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා සංයොජනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අසංයොජනියා පඤ්ඤා.

(6) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා සංයොජනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා සංයොජනවිජ්ජයුත්තා අසංයොජනියා පඤ්ඤා.

(7) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ගන්ථනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අගන්ථනියා පඤ්ඤා.

(8) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා ගන්ථනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා ගන්ථවිජ්ජයුත්තා අගන්ථනියා පඤ්ඤා.

(9) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ඔසනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අනොසනියා පඤ්ඤා.

(10) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ඔසවිජ්ජයුත්තා ඔසනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා ඔසවිජ්ජයුත්තා අනොසනියා පඤ්ඤා.

(11) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා යොගනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අයොගනියා පඤ්ඤා.

(12) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා යොගවිජ්ජයුත්තා යොගනියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා යොගවිජ්ජයුත්තා අයොගනියා පඤ්ඤා.

(13) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නිවරණියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අනිවරණියා පඤ්ඤා.

(14) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නිවරණවිජ්ජයුත්තා නිවරණියා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා නිවරණවිජ්ජයුත්තා අනිවරණියා පඤ්ඤා.

(15) තීඝ්ඤා භූමිඝ්ඤා කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා පරාමට්ඨා පඤ්ඤා, චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා චතුර්‍යාමග්ගෙඝ්ඤා පඤ්ඤා අපරාමට්ඨා පඤ්ඤා.

(16) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා පරාමාසවිජ්ජප්‍යුත්තා පරාමට්ඨා පඤ්ඤා, චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා පරාමාසවිජ්ජප්‍යුත්තා අපරාමට්ඨා පඤ්ඤා.

(17) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය විපාකෙ පඤ්ඤා උපාදිත්තා පඤ්ඤා, තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලෙ තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කිරියාඛ්‍යාකතෙ චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා අනුපාදිත්තා පඤ්ඤා.

(18) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා උපාදානියා පඤ්ඤා, චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා අනුපාදානියා පඤ්ඤා.

(19) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා උපාදානවිජ්ජප්‍යුත්තා උපාදානියා පඤ්ඤා, චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා උපාදානවිජ්ජප්‍යුත්තා අනුපාදානියා පඤ්ඤා.

(20) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා.

(21) තීඝ්‍ය භූමීඝ්‍ය කුසලාඛ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා කිලෙසවිජ්ජප්‍යුත්තා සංකිලෙසිකා පඤ්ඤා, චතුඝ්‍ය මග්ගෙඝ්‍ය චතුඝ්‍ය ඵලෙඝ්‍ය පඤ්ඤා කිලෙසවිජ්ජප්‍යුත්තා අසංකිලෙසිකා පඤ්ඤා.

(22) විතක්කසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා සවිතක්කා පඤ්ඤා, විතක්කවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා අවිතක්කා පඤ්ඤා.

(23) විචාරසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා සවිචාරා පඤ්ඤා, විචාරවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා අවිචාරා පඤ්ඤා.

(24) ජිනිසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා සජ්ජිනිකා පඤ්ඤා, ජිනිවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා අජ්ජිනිකා පඤ්ඤා.

(25) ජිනිසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා ජිනිසහගතා පඤ්ඤා, ජිනිවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා න ජිනිසහගතා පඤ්ඤා.

(26) සුඛසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා සුඛසහගතා පඤ්ඤා, සුඛවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා න සුඛසහගතා පඤ්ඤා.

(27) උපෙක්ඛාසම්ප්‍යුත්තා පඤ්ඤා උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා, උපෙක්ඛාවිජ්ජප්‍යුත්තා පඤ්ඤා න උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා.

(28) කාමාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා කාමාවචරා පඤ්ඤා, රූපාවචරා පඤ්ඤා අරූපාවචරා පඤ්ඤා, අපරියාපන්නා පඤ්ඤා න කාමාවචරා පඤ්ඤා.

(29) රූපාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා රූපාවචරා පඤ්ඤා, කාමාවචරා පඤ්ඤා අරූපාවචරා පඤ්ඤා අපරියාපන්නා පඤ්ඤා න රූපාවචරා පඤ්ඤා.

(30) අරූපාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අරූපාවචරා පඤ්ඤා, කාමාවචරා පඤ්ඤා රූපාවචරා පඤ්ඤා අපරියාපන්නා පඤ්ඤා න අරූපාවචරා පඤ්ඤා.

(31) තීඝු භූමීඝු කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා පරියාපන්නා පඤ්ඤා, චතුඝු මග්ගෙඝු චතුඝු ඵලෙඝු පඤ්ඤා අපරියාපන්නා පඤ්ඤා.

(32) චතුඝු මග්ගෙඝු පඤ්ඤා නියානිකා පඤ්ඤා, තීඝු භූමීඝු කුසලෙ චතුඝු භූමීඝු විපාකෙ තීඝු භූමීඝු කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අනියානිකා පඤ්ඤා.

(33) චතුඝු මග්ගෙඝු පඤ්ඤා නියතා පඤ්ඤා, තීඝු භූමීඝු කුසලෙ චතුඝු භූමීඝු විපාකෙ තීඝු භූමීඝු කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අනියතා පඤ්ඤා.

(34) තීඝු භූමීඝු කුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා සඋත්තරා පඤ්ඤා, චතුඝු මග්ගෙඝු චතුඝු ඵලෙඝු පඤ්ඤා අනුත්තරා පඤ්ඤා.

(35) තත්ථ කතමා අත්ථජාපිකා පඤ්ඤා?

චතුඝු භූමීඝු කුසලෙ අරහතො අභිඤ්ඤං උප්පාදෙන්තස්ස සමාපත්තිං උප්පාදෙන්තස්ස කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අත්ථජාපිකා පඤ්ඤා, චතුඝු භූමීඝු විපාකෙ අරහතො උප්පන්නාය අභිඤ්ඤාය උප්පන්නාය සමාපත්තියා කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා ජාපිතත්ථා පඤ්ඤා.

එවං දුට්ඨොන ඤාණවත්ථු.

දුකං.

3. තිකනිද්දෙසො

768. (1. ක) තත්ථ කතමා චිත්තාමයා පඤ්ඤා?

යොගවිභිතෙඝු වා කම්මායතනෙඝු යොගවිභිතෙඝු වා සිප්පායතනෙඝු යොගවිභිතෙඝු වා විජ්ජාට්ඨානෙඝු කම්මස්සකතං වා සච්චානුලොමිකං වා රූපං අනිච්චන්ති වා වෙදනා...පෙ.... සඤ්ඤා... සඬ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනිච්චන්ති වා, යං ඵචරූපිං අනුලොමිකං ඛන්තිං දිට්ඨිං රූපිං මුද්දිං පෙක්ඛං

ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිං පරතො අස්සුත්වා පටිලහති – අයං වුච්චති ‘‘චිත්තාමයා පඤ්ඤා’’.

(බ) තත්ථ කතමා සුතමයා පඤ්ඤා? යොගවිභිතෙසු වා කම්මායතනෙසු යොගවිභිතෙසු වා සිජ්ජායතනෙසු යොගවිභිතෙසු වා විජ්ජාට්ඨානෙසු කම්මස්සකතං වා සච්චානුලොමිකං වා රූපං අනිච්චන්ති වා වෙදනා...පෙ.... සඤ්ඤා... සඛ්ඛාරා... විඤ්ඤාණං අනිච්චන්ති වා, යං ඵවරූපිං අනුලොමිකං ඛන්තිං දිට්ඨිං රූපිං මුදිං පෙක්ඛං ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිං පරතො සුත්වා පටිලහති – අයං වුච්චති ‘‘සුතමයා පඤ්ඤා’’.

(ග) සබ්බාපි සමාපන්නස්ස පඤ්ඤා භාවනාමයා පඤ්ඤා.

769. (2. ක) තත්ථ කතමා දානමයා පඤ්ඤා? දානං ආරබ්භ දානාධිගච්ඡ යා උජ්ජප්පති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘දානමයා පඤ්ඤා’’.

(බ) තත්ථ කතමා සීලමයා පඤ්ඤා? සීලං ආරබ්භ සීලාධිගච්ඡ යා උජ්ජප්පති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘සීලමයා පඤ්ඤා’’.

(ග) සබ්බාපි සමාපන්නස්ස පඤ්ඤා භාවනාමයා පඤ්ඤා.

770. (3. ක) තත්ථ කතමා අධිසීලෙ පඤ්ඤා? පාතිමොක්ඛසංවරං සංවරන්තස්ස යා උජ්ජප්පති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අධිසීලෙ පඤ්ඤා’’.

(බ) තත්ථ කතමා අධිචිත්තෙ පඤ්ඤා? රූපාවචරාරූපාවචරසමාපත්තිං සමාපජ්ජන්තස්ස යා උජ්ජප්පති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අධිචිත්තෙ පඤ්ඤා’’.

(ග) තත්ථ කතමා අධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා? චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා – අයං වුච්චති ‘‘අධිපඤ්ඤාය පඤ්ඤා’’.

771. (4. ක) තත්ථ කතමං ආයකොසල්ලං? ‘‘ඉමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා වෙච අකුසලා ධම්මා න උජ්ජප්පන්ති, උජ්ජපන්නා ච අකුසලා ධම්මා පභියන්ති. ඉමෙ වා පනිමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා වෙච කුසලා ධම්මා උජ්ජප්පන්ති, උජ්ජපන්නා ච කුසලා ධම්මා භියොගාභාවාය වෙසුල්ලාය භාවනාය පාරිසුරියා සංවත්තන්ති’’ති – යා තත්ථ

පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “අපායකොසල්ලං”.

(ඛ) තත්ථ කතමං අපායකොසල්ලං? “ඉමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා වෙච කුසලා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච කුසලා ධම්මා නිරුජ්ඣන්ති. ඉමෙ චා පනිමෙ ධම්මෙ මනසිකරොතො අනුප්පන්නා වෙච අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච අකුසලා ධම්මා භියොයාභාවාය වෙජුල්ලාය සංවත්තන්ති”ති – යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “අපායකොසල්ලං”.

(ග) සබ්බාපි තත්ත්වපායා පඤ්ඤා උපායකොසල්ලං.

772. (5. ක) චතුස්ස භූමිස්ස විපාකෙ පඤ්ඤා විපාකා පඤ්ඤා.

(ඛ) චතුස්ස භූමිස්ස කුසලෙ පඤ්ඤා විපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා.

(ග) තිස්ස භූමිස්ස කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙචවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා පඤ්ඤා.

773. (6. ක) තිස්ස භූමිස්ස විපාකෙ පඤ්ඤා උපාදින්නපාදානියා පඤ්ඤා.

(ඛ) තිස්ස භූමිස්ස කුසලෙ තිස්ස භූමිස්ස කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අනුපාදින්නපාදානියා පඤ්ඤා.

(ග) චතුස්ස මග්ගෙස්ස චතුස්ස ඵලෙස්ස පඤ්ඤා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා පඤ්ඤා.

774. (7. ක) විතක්කවිචාරසම්පයුත්තා පඤ්ඤා සවිතක්කසවිචාරා පඤ්ඤා.

(ඛ) විතක්කවිප්පයුත්තා විචාරසම්පයුත්තා පඤ්ඤා අවිතක්කවිචාරමත්තා පඤ්ඤා.

(ග) විතක්කවිචාරවිප්පයුත්තා පඤ්ඤා අවිතක්කඅවිචාරා පඤ්ඤා.

775. (8. ක) පිතිසම්පයුත්තා පඤ්ඤා පිතිසහගතා පඤ්ඤා.

(ඛ) සුඛසම්පයුත්තා පඤ්ඤා සුඛසහගතා පඤ්ඤා.

(ග) උපෙක්ඛාසම්පයුත්තා පඤ්ඤා උපෙක්ඛාසහගතා පඤ්ඤා.

776. (9. ක) තිස්ස භූමිස්ස කුසලෙ පඤ්ඤා ආවයගාමිනී පඤ්ඤා.

(ඛ) චතුස්ස මග්ගෙස්ස පඤ්ඤා අපවයගාමිනී පඤ්ඤා.

(ග) චතුස්ස භූමිස්ස විපාකෙ තිස්ස භූමිස්ස කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙවාවයගාමිනාපවයගාමිනී පඤ්ඤා.

777. (10. ක) චතුස්ස මග්ගෙස්ස තිස්ස ඵලෙස්ස පඤ්ඤා සෙක්ඛා පඤ්ඤා.

(ඛ) උපරිට්ඨිමා [උපරිට්ඨිමෙ (සාය.), උපරිට්ඨිමං (ක.)] අරහත්තඵලෙ පඤ්ඤා අසෙක්ඛා පඤ්ඤා.

(ග) තිස්ස භූමිස්ස කුසලෙ තිස්ස භූමිස්ස විපාකෙ තිස්ස භූමිස්ස කිරියාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා නෙවසෙක්ඛනාසෙක්ඛා පඤ්ඤා.

778. (11. ක) කාමාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා පරිත්තා පඤ්ඤා.

(ඛ) රූපාවචරාරූපාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා මහග්ගතා පඤ්ඤා.

(ග) චතුස්ස මග්ගෙස්ස චතුස්ස ඵලෙස්ස පඤ්ඤා අප්පමාණා පඤ්ඤා.

779. (12. ක) තත්ථ කතමා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා? පරිත්තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති “පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා”.

780. (ඛ) තත්ථ කතමා මහග්ගතාරම්මණා පඤ්ඤා? මහග්ගතෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති “මහග්ගතාරම්මණා පඤ්ඤා”.

781. (ග) තත්ථ කතමා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා? අප්පමාණෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති “අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා”.

782. (13. ක) තත්ථ කතමා මග්ගාරම්මණා පඤ්ඤා? අරියමග්ගං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති “මග්ගාරම්මණා පඤ්ඤා”.

(ඛ) චතුස්ස මග්ගෙස්ස පඤ්ඤා මග්ගහෙතුකා පඤ්ඤා.

783. (ග) තත්ථ කතමා මග්ගාධිපතිනී පඤ්ඤා? අරියමග්ගං අධිපතිං කරිත්වා යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘මග්ගාධිපතිනී පඤ්ඤා’’.

784. (14) චතුසු භූමිසු විපාකෙ පඤ්ඤා සියා උප්පන්නා, සියා උප්පාදිනී, න චත්තබ්බා අනුප්පන්නාති. චතුසු භූමිසු කුසලෙ තිසු භූමිසු කිරියාබ්බාකතෙ පඤ්ඤා සියා උප්පන්නා, සියා අනුප්පන්නා, න චත්තබ්බා උප්පාදිනීති.

785. (15) සබ්බාව පඤ්ඤා සියා අතීතා, සියා අනාගතා, සියා පච්චුප්පන්නා.

786. (16. ක) තත්ථ කතමා අතීතාරම්මණා පඤ්ඤා? අතීතෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අතීතාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

787. (ඛ) තත්ථ කතමා අනාගතාරම්මණා පඤ්ඤා? අනාගතෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අනාගතාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

788. (ග) තත්ථ කතමා පච්චුප්පන්නාරම්මණා පඤ්ඤා? පච්චුප්පන්නෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා ...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘පච්චුප්පන්නාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

789. (17) සබ්බාව පඤ්ඤා සියා අජ්ඣත්තා, සියා බහිද්ධා, සියා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා.

790. (18. ක) තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තාරම්මණා පඤ්ඤා? අජ්ඣත්තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අජ්ඣත්තාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

791. (ඛ) තත්ථ කතමා බහිද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා? බහිද්ධාධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘බහිද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

792. (ග) තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා? අජ්ඣත්තබ්බිද්ධා ධම්මෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අජ්ඣත්තබ්බිද්ධාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

එවං තිව්ඛෙන ඤාණවත්ථු.

4. චතුක්කනිද්දෙසො

793. (1. ක) තත්ථ කතමං කම්මස්සකතඤාණං? “අත්ථි දින්නං, අත්ථි ශිට්ඨං, අත්ථි භුතං, අත්ථි සුකතදුක්කටානං කම්මානං ඵලං විපාකො, අත්ථි අයං ලොකො, අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි මාතා, අත්ථි පිතා, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි ලොකෙ සමණච්ඡාග්ගණා සම්මග්ගතා සම්මාපටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා පට්ඨෙදන්ති”ති – යා ඵවරූපා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “කම්මස්සකතඤාණං”. යටෙත්වා සච්චානුලොමිකං ඤාණං, සබ්බාපි සාසවා කුසලා පඤ්ඤා කම්මස්සකතඤාණං.

(ඛ) තත්ථ කතමං සච්චානුලොමිකං ඤාණං? “රූපං අනිච්ච”න්ති වා වෙදනා...පෙ.... සඤ්ඤා... සබ්බාරා... “විඤ්ඤාණං අනිච්ච”න්ති වා යා ඵවරූපී අනුලොමිකා ඛන්ති දිට්ඨි රූචි මුදි පෙක්ඛා ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්ති – ඉදං වුච්චති “සච්චානුලොමිකං ඤාණං”.

(ග) චතුසු මග්ගෙසු පඤ්ඤා මග්ගසමච්චිගිස්ස ඤාණං.

(ඝ) චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා ඵලසමච්චිගිස්ස ඤාණං.

794. (2) මග්ගසමච්චිගිස්ස ඤාණං දුක්ඛෙපෙතං ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙපෙතං ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙපෙතං ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදායෙපෙතං ඤාණං.

(ක) තත්ථ කතමං දුක්ඛෙ ඤාණං? දුක්ඛං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛෙ ඤාණං”.

(ඛ-ඝ) දුක්ඛසමුදයං ආරබ්භ...පෙ.... දුක්ඛනිරෝධං ආරබ්භ...පෙ.... දුක්ඛනිරෝධගාමිනිං පටිපදං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං”.

795. (3) කාමාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා කාමාවචරා පඤ්ඤා, රූපාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා රූපාවචරා පඤ්ඤා, අරූපාවචරකුසලාබ්‍යාකතෙ පඤ්ඤා අරූපාවචරා පඤ්ඤා, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු පඤ්ඤා අපරියාපන්නා පඤ්ඤා.

796. (4. ක) තත්ථ කතමං ධම්මෙ ඤාණං? චතුස්ස මග්ගෙස්ස චතුස්ස ඵලෙස්ස පඤ්ඤා ධම්මෙ ඤාණං.

(බ) සො ඉමිනා ධම්මෙන ඤාතෙන දිට්ඨයෙන පත්තෙන විදිතෙන පරියොගාල්ලෙන අතීතානාගතෙන නයං නෙති. ‘‘යෙ හි කෙවි අතීතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා දුක්ඛං අඛිභඤ්ඤංසු [අඛිභඤ්ඤංසු (සායා.) ඵචමුපරිපි], දුක්ඛසමුදයං අඛිභඤ්ඤංසු, දුක්ඛනිරොධං අඛිභඤ්ඤංසු, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අඛිභඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛං අඛිභඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛසමුදයං අඛිභඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛනිරොධං අඛිභඤ්ඤංසු, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අඛිභඤ්ඤංසු. යෙ හි කෙවි අනාගතමද්ධානං සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා දුක්ඛං අභිජානිස්සන්ති, දුක්ඛසමුදයං අභිජානිස්සන්ති, දුක්ඛනිරොධං අභිජානිස්සන්ති, දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිජානිස්සන්ති, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛං අභිජානිස්සන්ති, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛසමුදයං අභිජානිස්සන්ති, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛනිරොධං අභිජානිස්සන්ති, ඉමඤ්ඤෙව නෙ දුක්ඛනිරොධගාමිනිං පටිපදං අභිජානිස්සන්ති’’ති – යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති ‘‘අන්වයෙ ඤාණං’’.

(ග) තත්ථ කතමං පරියෙ ඤාණං? ඉධ භික්ඛු පරසත්තානං පරපුග්ගලානං චෙතසා චෙතො පරිච්ච පජානාති. සරාගං වා චිත්තං ‘‘සරාගං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිත්තරාගං වා චිත්තං ‘‘චිත්තරාගං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සදොසං වා චිත්තං ‘‘සදොසං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිත්තදොසං වා චිත්තං ‘‘චිත්තදොසං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමොහං වා චිත්තං ‘‘සමොහං චිත්ත’’න්ති පජානාති, චිත්තමොහං වා චිත්තං ‘‘චිත්තමොහං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සංඛිත්තං වා චිත්තං ‘‘සංඛිත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති, වික්ඛිත්තං වා චිත්තං ‘‘වික්ඛිත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති, මහග්ගතං වා චිත්තං ‘‘මහග්ගතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අමහග්ගතං වා චිත්තං ‘‘අමහග්ගතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සඋත්තරං වා චිත්තං ‘‘සඋත්තරං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අනුත්තරං වා චිත්තං ‘‘අනුත්තරං චිත්ත’’න්ති පජානාති, සමාහිතං වා චිත්තං ‘‘සමාහිතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අසමාහිතං වා චිත්තං ‘‘අසමාහිතං චිත්ත’’න්ති පජානාති, විමුත්තං වා චිත්තං ‘‘විමුත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති, අවිමුත්තං වා චිත්තං ‘‘අවිමුත්තං චිත්ත’’න්ති පජානාති – යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති ‘‘පරියෙ ඤාණං’’.

(ස) යපෙත්වා ධම්මෙ ඤාණං අන්වයෙ ඤාණං පරියෙ ඤාණං, අවසෙසා පඤ්ඤා සම්මුතිඤාණං.

797. (5. ක) තත්ථ කතමා පඤ්ඤා ආවයාය නො අපවයාය? කාමාවචරකුසලෙ පඤ්ඤා ආවයාය නො අපවයාය.

(ඛ) චතුසු මග්ගෙසු පඤ්ඤා අපවයාය නො ආවයාය.

(ග) රූපාවචරාරූපාවචරකුසලෙ පඤ්ඤා ආවයාය චෙව අපවයාය ව.

(ඝ) අවසෙසා පඤ්ඤා නෙව ආවයාය නො අපවයාය.

798. (6. ක) තත්ථ කතමා පඤ්ඤා නිබ්බිදාය නො පටිච්චේධාය? යාය පඤ්ඤාය කාමෙසු විතරාගො හොති, න ච අභිඤ්ඤායො පටිච්ඡිකාති න ච සච්චාති – අයං චුච්චති ‘‘පඤ්ඤා නිබ්බිදාය නො පටිච්චේධාය’’.

(ඛ) ස්වෙව පඤ්ඤාය කාමෙසු විතරාගො සමානො අභිඤ්ඤායො පටිච්ඡිකාති න ච සච්චාති – අයං චුච්චති ‘‘පඤ්ඤා පටිච්චේධාය නො නිබ්බිදාය’’.

(ග) චතුසු මග්ගෙසු පඤ්ඤා නිබ්බිදාය චෙව පටිච්චේධාය ව.

(ඝ) අවසෙසා පඤ්ඤා නෙව නිබ්බිදාය නො පටිච්චේධාය.

799. (7. ක) තත්ථ කතමා භානභාගිනී පඤ්ඤා? පඨමස්ස ඤානස්ස ලාභිං කාමසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා.

(ඛ) තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති යිතිභාගිනී පඤ්ඤා.

(ග) අවිතක්කසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා.

(ඝ) නිබ්බිදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. දුතියස්ස ඤානස්ස ලාභිං විතක්කසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති යිතිභාගිනී පඤ්ඤා. උපෙක්ඛාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බිදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. තතියස්ස ඤානස්ස ලාභිං ජිතිසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති යිතිභාගිනී පඤ්ඤා. අදුක්ඛමසුඛසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බිදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. චතුත්ථස්ස ඤානස්ස ලාභිං උපෙක්ඛාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති යිතිභාගිනී පඤ්ඤා.

ආකාසානඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. ආකාසානඤ්චායතනස්ස ලාභිං රූපසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති ධීනිභාගිනී පඤ්ඤා. විඤ්ඤාණඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. විඤ්ඤාණඤ්චායතනස්ස ලාභිං ආකාසානඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති ධීනිභාගිනී පඤ්ඤා. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනස්ස ලාභිං විඤ්ඤාණඤ්චායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති භානභාගිනී පඤ්ඤා. තදනුධම්මතා සති සන්තිට්ඨති ධීනිභාගිනී පඤ්ඤා. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විසෙසභාගිනී පඤ්ඤා. නිබ්බදාසහගතා සඤ්ඤාමනසිකාරා සමුදාවරන්ති විරාගූපසඤ්ඤිතා නිබ්බේධභාගිනී පඤ්ඤා.

800. (8) තත්ථ කතමා චතස්සො පටිසම්භිදා? අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මපටිසම්භිදා, නිරුත්තිපටිසම්භිදා, පටිභානපටිසම්භිදා. අත්ථෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා, ධම්මෙ ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා, තත්ත්ව ධම්මනිරුත්තාභිලාපෙ ඤාණං නිරුත්තිපටිසම්භිදා, ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. ඉමා චතස්සො පටිසම්භිදා.

801. (9) තත්ථ කතමා චතස්සො පටිපදා? දුක්ඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, දුක්ඛපටිපදා බ්ඡ්ජාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, සුඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා, සුඛපටිපදා බ්ඡ්ජාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා.

(ක) තත්ථ කතමා දුක්ඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා? කිච්ඡෙන කසිරෙන සමාධිං උප්පාදෙන්තස්ස දන්ධං තණ්හානං අභිජානන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි — අයං වුච්චති “දුක්ඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා දුක්ඛපටිපදා බ්ඡ්ජාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා? කිච්ඡෙන කසිරෙන සමාධිං උප්පාදෙන්තස්ස බ්ඡ්ජං තණ්හානං අභිජානන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි — අයං වුච්චති “දුක්ඛපටිපදා බ්ඡ්ජාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා”.

(ග) තත්ථ කතමා සුඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා? අකිච්ඡෙන අකසිරෙන සමාධිං උප්පාදෙන්තස්ස දන්ධං තණ්ඨානං අභිජානන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘සුඛපටිපදා දන්ධාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා’’.

(ඝ) තත්ථ කතමා සුඛපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා? අකිච්ඡෙන අකසිරෙන සමාධිං උප්පාදෙන්තස්ස ඛිප්පං තණ්ඨානං අභිජානන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘සුඛපටිපදා ඛිප්පාභිඤ්ඤා පඤ්ඤා’’. ඉමා චතස්සො පටිපදා.

802. (10) තත්ථ කතමානි චත්තාරි ආරම්මණානි? පරිත්තා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා, පරිත්තා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා, අප්පමාණා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා, අප්පමාණා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා.

(ක) තත්ථ කතමා පරිත්තා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා? සමාධිස්ස න නිකාමලාභිස්ස ආරම්මණං ථොකං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘පරිත්තා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

(ඛ) තත්ථ කතමා පරිත්තා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා? සමාධිස්ස න නිකාමලාභිස්ස ආරම්මණං විජුලං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘පරිත්තා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

(ග) තත්ථ කතමා අප්පමාණා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා? සමාධිස්ස නිකාමලාභිස්ස ආරම්මණං ථොකං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අප්පමාණා පරිත්තාරම්මණා පඤ්ඤා’’.

(ඝ) තත්ථ කතමා අප්පමාණා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා? සමාධිස්ස නිකාමලාභිස්ස ආරම්මණං විජුලං ඵරන්තස්ස යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – අයං වුච්චති ‘‘අප්පමාණා අප්පමාණාරම්මණා පඤ්ඤා’’. ඉමානි චත්තාරි ආරම්මණානි.

(11) මග්ගසමඬ්ඨිස්ස ඤාණං ජරාමරණපෙතං ඤාණං, ජරාමරණසමුදයපෙතං ඤාණං, ජරාමරණනිරොධෙධෙතං ඤාණං, ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදායපෙතං ඤාණං.

(ක) තත්ථ කතමං ජරාමරණෙ ඤාණං? ජරාමරණං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “ජරාමරණෙ ඤාණං”.

(බ-ස) ජරාමරණසමුදයං ආරබ්භ...පෙ.... ජරාමරණනිරොධං ආරබ්භ...පෙ.... ජරාමරණනිරොධගාමිනිං පටිපදං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “ජරාමරණනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං”.

803. (12-21) ධම්මසමඛිගිස්ස ඤාණං ජාතියාපෙතං ඤාණං...පෙ.... භවෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... උපාදානෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... තණ්හායපෙතං ඤාණං...පෙ.... වෙදනායපෙතං ඤාණං...පෙ.... එස්සෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... සලායතනෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... නාමරූපෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... විඤ්ඤාණෙපෙතං ඤාණං...පෙ.... සඬ්ඛාරෙසුපෙතං ඤාණං, සඬ්ඛාරසමුදයෙපෙතං ඤාණං, සඬ්ඛාරනිරොධෙපෙතං ඤාණං, සඬ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදායපෙතං ඤාණං.

තත්ථ කතමං සඬ්ඛාරෙසු ඤාණං? සඬ්ඛාරෙ ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරෙසු ඤාණං”.

සඬ්ඛාරසමුදයං ආරබ්භ...පෙ.... සඬ්ඛාරනිරොධං ආරබ්භ...පෙ.... සඬ්ඛාරනිරොධගාමිනිං පටිපදං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “සඬ්ඛාරනිරොධගාමිනියා පටිපදාය ඤාණං. එවං චතුඛිඛිධෙන ඤාණවත්ථු.

චතුක්කං.

5. පඤ්චකනිද්දෙයො

804. (1) තත්ථ කතමො පඤ්චකිගිකො සම්මාසමාධි? පිතිඵරණතා, සුඛඵරණතා, වෙතොඵරණතා, ආලොකඵරණතා, පච්චචෙක්ඛණානිමිත්තං. ද්විසු ඤානෙසු පඤ්ඤා පිතිඵරණතා. තීසු ඤානෙසු පඤ්ඤා සුඛඵරණතා. පරචිත්තෙ ඤාණං වෙතොඵරණතා. දිඛිඛවක්ඛු ආලොකඵරණතා. තම්භා තම්භා සමාධිම්භා වුට්ඨිතස්ස පච්චචෙක්ඛණාඤාණං පච්චචෙක්ඛණානිමිත්තං. අයං වුච්චති පඤ්චකිගිකො සම්මාසමාධි.

(2) තත්ථ කතමො පඤ්චඤාණිකො සම්මාසමාධි? “අයං සමාධි පච්චුප්පන්නසුඛො වෙච ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකො”ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. “අයං සමාධි අරියො නිරාමිසො”ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං

උප්පජ්ජති. “අයං සමාධි අකාපුරිසසෙවිතො”ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. “අයං සමාධි සන්තො පණිතො පටිප්පස්සද්ධලද්ධො එකොදිභාවාධිගතො න සසඬ්ඛාරනිග්ගස්භවාරිතගතො”ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. සො ඛො පනාහං ඉමං සමාධිං සතො සමාපජ්ජාමි සතො වුට්ඨහාමි”ති පච්චත්තඤ්ඤෙව ඤාණං උප්පජ්ජති. අයං පඤ්චඤාණිකො සම්මාසමාධි.

එවං පඤ්චවිධෙන ඤාණවත්ථු.

පඤ්චකං.

6. ඡක්කනිද්දෙසො

805. තත්ථ කතමා ඡසු අභිඤ්ඤාසු පඤ්ඤා? ඉද්ධිවිධෙ ඤාණං, සොතධාතුච්ඡද්ධියා ඤාණං, පරචිත්තෙ ඤාණං, පුබ්බෙතිවාසානුස්සතියා ඤාණං, සත්තානං චුතුපපාතෙ ඤාණං, ආසවානං බයෙ ඤාණං – ඉමා ඡසු අභිඤ්ඤාසු පඤ්ඤා.

එවං ඡබ්බිධෙන ඤාණවත්ථු.

ඡක්කං.

7. සත්තකනිද්දෙසො

806. තත්ථ කතමානි සත්තසත්තනි ඤාණවත්ථුනි? ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං, අතීතම්පි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං, අනාගතම්පි අද්ධානං ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති ඤාණං, අසති ජාතියා නත්ථි ජරාමරණන්ති ඤාණං. යම්පිස්ස තං ධම්මට්ඨිතිඤාණං තම්පි බයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති ඤාණං; භවපච්චයා ජාතීති ඤාණං...පෙ.... උපාදානපච්චයා භවොති ඤාණං...පෙ.... තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති ඤාණං...පෙ.... වෙදනාපච්චයා තණ්හාති ඤාණං...පෙ.... එස්සපච්චයා වෙදනාති ඤාණං...පෙ.... සලායතනපච්චයා එස්සොති ඤාණං...පෙ.... නාමරූපපච්චයා සලායතනන්ති ඤාණං...පෙ.... විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති ඤාණං...පෙ.... සඬ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති ඤාණං...පෙ.... අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඬ්ඛාරාති ඤාණං, අතීතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඬ්ඛාරාති ඤාණං, අනාගතම්පි අද්ධානං අවිජ්ජාපච්චයා සඬ්ඛාරාති ඤාණං, අසති අවිජ්ජාය නත්ථි සඬ්ඛාරාති ඤාණං. යම්පිස්ස තං

ධම්මට්ඨිතිඤාණං තම්පි ඛයධම්මං වයධම්මං විරාගධම්මං නිරොධධම්මන්ති ඤාණං. ඉමානි සත්තසත්තති ඤාණවත්ථුනි.

එවං සත්තවිධෙන ඤාණවත්ථු.

සත්තකං.

8. අට්ඨකනිද්දෙසො

807. තත්ථ කතමා චතුසු මග්ගෙසු චතුසු එලෙසු පඤ්ඤා? සොතාපත්තිමග්ගෙ පඤ්ඤා, සොතාපත්තිඑලෙ පඤ්ඤා, සකදාගාමිමග්ගෙ පඤ්ඤා, සකදාගාමිඑලෙ පඤ්ඤා, අනාගාමිමග්ගෙ පඤ්ඤා, අනාගාමිඑලෙ පඤ්ඤා, අරහත්තමග්ගෙ පඤ්ඤා, අරහත්තඑලෙ පඤ්ඤා – ඉමා චතුසු මග්ගෙසු චතුසු එලෙසු පඤ්ඤා.

එවං අට්ඨවිධෙන ඤාණවත්ථු.

අට්ඨකං.

9. නවකනිද්දෙසො

808. තත්ථ කතමා නවසු අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිසු පඤ්ඤා? පට්ඨමජ්ඣානසමාපත්තියා පඤ්ඤා, දුතියජ්ඣානසමාපත්තියා පඤ්ඤා, තතියජ්ඣානසමාපත්තියා පඤ්ඤා, චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්තියා පඤ්ඤා, ආකාසානඤ්චායනනසමාපත්තියා පඤ්ඤා, විඤ්ඤාණඤ්චායනනසමාපත්තියා පඤ්ඤා, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනසමාපත්තියා පඤ්ඤා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායනනසමාපත්තියා පඤ්ඤා, සඤ්ඤාවෙද්ධිතනිරොධසමාපත්තියා වුට්ඨිතස්ස පච්චවෙක්ඛණාඤාණං – ඉමා නවසු අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තිසු පඤ්ඤා.

එවං නවවිධෙන ඤාණවත්ථු.

නවකං.

10. දසකනිද්දෙසො

809. (1) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ධානඤ්ච ධානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො ‘‘අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සඬ්ඛාරං නිව්චතො උපගච්ඡෙය්‍ය, තෙනං ධානං විජ්ජති’’ති පජානාති. ‘‘ධානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි සඬ්ඛාරං නිව්චතො උපගච්ඡෙය්‍ය, ධානමෙතං විජ්ජති’’ති පජානාති.

“අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි සඬ්ඛාරං සුඛතො උපගච්ඡෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි සඬ්ඛාරං සුඛතො උපගච්ඡෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි ධම්මං අත්ථනො උපගච්ඡෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුට්ඨජ්ජනො කඤ්චි ධම්මං අත්ථනො උපගච්ඡෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුට්ඨජ්ජනො මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති.

අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො පිතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය...පෙ.... අරහන්තං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය...පෙ.... පදුට්ඨෙන විත්තෙන තථාගතස්ස ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය...පෙ.... සඬ්ඝං හින්දෙය්‍ය...පෙ.... අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍ය...පෙ.... අට්ඨමං භවං නිබ්බත්තෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුට්ඨජ්ජනො අට්ඨමං භවං නිබ්බත්තෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති.

“අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වෙ අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා අපුබ්බං අවර්මං උප්පජ්ජෙය්‍යං, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං එකිස්සා ලොකධාතුයා එකො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො උප්පජ්ජෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්වෙ රාජානො චක්කවත්ති [\[චක්කවත්ති \(සී. සා.\)\]](#) අපුබ්බං අවර්මං උප්පජ්ජෙය්‍යං, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං එකිස්සා ලොකධාතුයා එකො රාජා චක්කවත්ති උප්පජ්ජෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති.

“අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං ඉත්ථි අරහං අස්ස සම්මාසම්බුද්ධො, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුරිසො අරහං අස්ස සම්මාසම්බුද්ධො, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං ඉත්ථි රාජා අස්ස චක්කවත්ති, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුරිසො රාජා අස්ස චක්කවත්ති, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති. “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං ඉත්ථි සක්කත්තං කරෙය්‍ය, මාරත්තං කරෙය්‍ය, බ්‍රහ්මත්තං කරෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති”ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං පුරිසො සක්කත්තං කරෙය්‍ය, මාරත්තං කරෙය්‍ය, බ්‍රහ්මත්තං කරෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති”ති පජානාති.

තප්පච්චයා කායස්ස හෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය, නෙතං යානං විජ්ජති” ති පජානාති. “යානඤ්ච ඛො එතං විජ්ජති යං වච්ඡුවරිතසමඬ්ඨි ...පෙ.... යං මනොසුවරිතසමඬ්ඨි තන්තිදානං තප්පච්චයා කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය, යානමෙතං විජ්ජති” ති පජානාති. “යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං හෙතු පච්චයා උපාදාය තං තං යානං, යෙ යෙ ධම්මා යෙසං යෙසං ධම්මානං න හෙතු අප්පච්චයා උපාදාය තං තං අට්ඨාන” ති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස යානඤ්ච යානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො යථාභූතං ඤාණං.

810. (2) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස අතීතානාගතපච්චුප්පන්නානං කම්මසමාදානානං යානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො පජානාති – “අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති.

“අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාලවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පයොගවිපත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති.

“අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි ගතිවිපත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි උපධිවිපත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි කාලවිපත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි පයොගවිපත්තිපට්ඨාල්භානි න විපච්චන්ති.

“අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි උපධිසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති. අත්ථෙකච්චානි කල්‍යාණානි කම්මසමාදානානි පයොගසම්පත්තිං ආගම්ම විපච්චන්ති” ති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස

අතීතානාගතපච්චුප්පත්තානං කම්මසමාදානානං යානසො හෙතුසො විපාකං යථාභූතං ඤාණං.

811. (3) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො “අයං මග්ගො අයං පටිපදා නිරයගාමී”ති [\[නිරයගාමිනීති \(සා.\)\]](#) පජානාති, “අයං මග්ගො අයං පටිපදා නිරව්ඡානගාමිනීති [\[නිරව්ඡානගාමිනීති \(සා.\)\]](#) එවමුපරිපි. අට්ඨකථා [ඔලොකෙතබ්බා](#)” පජානාති, “අයං මග්ගො අයං පටිපදා පෙත්තිවිසයගාමී”ති පජානාති, “අයං මග්ගො අයං පටිපදා මනුස්සලොකගාමී”ති පජානාති, “අයං මග්ගො අයං පටිපදා දෙවලොකගාමී”ති පජානාති, “අයං මග්ගො අයං පටිපදා නිබ්බානගාමී”ති පජානාතීති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස සබ්බත්ථගාමිනිං පටිපදං යථාභූතං ඤාණං.

812. (4) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස අනෙකධාතුනානාධාතුලොකං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො ඛන්ධනානත්තං පජානාති, ආයතනනානත්තං පජානාති, ධාතුනානත්තං පජානාති, අනෙකධාතුනානාධාතුලොකනානත්තං පජානාතීති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස අනෙකධාතුනානාධාතුලොකං යථාභූතං ඤාණං.

813. (5) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො පජානාති – “සත්ති සත්තා භීනාධිමුත්තිකා, සත්ති සත්තා පඤ්ඤාධිමුත්තිකා. භීනාධිමුත්තිකා සත්තා භීනාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවන්ති හජන්ති පයිරුපාසන්ති. පඤ්ඤාධිමුත්තිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවන්ති හජන්ති පයිරුපාසන්ති.

“අතීතම්පි අද්ධානං භීනාධිමුත්තිකා සත්තා භීනාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු හජිංසු පයිරුපාසිංසු, පඤ්ඤාධිමුත්තිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු හජිංසු පයිරුපාසිංසු.

“අනාගතම්පි අද්ධානං භීනාධිමුත්තිකා සත්තා භීනාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සන්ති හජිස්සන්ති පයිරුපාසිස්සන්ති, පඤ්ඤාධිමුත්තිකා සත්තා පඤ්ඤාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සන්ති හජිස්සන්ති පයිරුපාසිස්සන්ති”ති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මච්චයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං නානාධිමුත්තිකතං යථාභූතං ඤාණං.

814. (6) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො සත්තානං ආසයං

පජානාති, අනුසයං පජානාති, චරිතං පජානාති, අධිමුත්තිං පජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්ථියෙ මුදිත්ථියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුට්ඨිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති.

815. කතමො ච සත්තානං ආසයො? ‘‘සස්සතො ලොකො’’ති වා, ‘‘අසස්සතො ලොකො’’ති වා, ‘‘අන්තවා ලොකො’’ති වා, ‘‘අනන්තවා ලොකො’’ති වා, ‘‘තං ජීවං තං සරීරං’’න්ති වා, ‘‘අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං’’න්ති වා, ‘‘හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, ‘‘න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වා, ‘‘හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වා, ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වා, ඉති භවදිට්ඨිසන්නිස්සිතා වා සත්තා හොත්ති විභවදිට්ඨිසන්නිස්සිතා වා. එතෙ වා පන උභො අන්තෙ අනුපගම්ම ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අනුලොමිකා ඛන්ති පටිලද්ධා හොති යථාභූතං ඤාණං. අයං සත්තානං ආසයො.

816. කතමො ච සත්තානං අනුසයො? සත්තානුසයො – කාමරාගානුසයො, පටිසානුසයො, මානානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො. යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං එත්ථ සත්තානං රාගානුසයො අනුසෙති. යං ලොකෙ අප්පියරූපං අසාතරූපං එත්ථ සත්තානං පටිසානුසයො අනුසෙති. ඉති ඉමෙසු ද්විසු ධම්මෙසු අවිජ්ජානුපතිතා. තදෙකට්ඨො මානො ච දිට්ඨි ච විචිකිච්ඡා ච දට්ඨබ්බා. අයං සත්තානං අනුසයො.

817. කතමඤ්ච සත්තානං චරිතං? පුඤ්ඤාභිසංඛාරො, අපුඤ්ඤාභිසංඛාරො, ආනෙඤ්ජාභිසංඛාරො, පරිත්තභූමකො වා මහාභූමකො වා – ඉදං සත්තානං චරිතං.

818. කතමා ච සත්තානං අධිමුත්ති? සන්ති සත්තා භීතාධිමුත්තිකා, සන්ති සත්තා පණීතාධිමුත්තිකා. භීතාධිමුත්තිකා සත්තා භීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවන්ති භජන්ති පයිරූපාසන්ති. පණීතාධිමුත්තිකා සත්තා පණීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවන්ති භජන්ති පයිරූපාසන්ති.

අතීතම්පි අද්ධානං භීතාධිමුත්තිකා සත්තා භීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු භජිංසු පයිරූපාසිංසු. පණීතාධිමුත්තිකා සත්තා පණීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිංසු භජිංසු පයිරූපාසිංසු.

අනාගතම්පි අද්ධානං භීතාධිමුත්තිකා සත්තා භීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සන්ති භජිස්සන්ති පයිරූපාසිස්සන්ති. පණීතාධිමුත්තිකා සත්තා පණීතාධිමුත්තිකෙ සත්තෙ සෙවිස්සන්ති භජිස්සන්ති පයිරූපාසිස්සන්ති. අයං සත්තානං අධිමුත්ති.

819. කතමෙ තෙ සත්තා මහාරජක්ඛා? දස කිලෙසවත්ථුනි – ලොභො, දොසො, මොහො, මානො, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, ධ්වනි, උද්ධව්වං, අහිරිකං, අනොත්තප්පං. යෙසං සත්තානං ඉමානි දස කිලෙසවත්ථුනි ආසෙවිතානි භාවිතානි බහුලිකතානි උස්සදගතානි, ඉමෙ තෙ සත්තා මහාරජක්ඛා.

820. කතමෙ තෙ සත්තා අප්පරජක්ඛා? යෙසං සත්තානං ඉමානි දස කිලෙසවත්ථුනි අනාසෙවිතානි අභාවිතානි අබහුලිකතානි අනුස්සදගතානි, ඉමෙ තෙ සත්තා අප්පරජක්ඛා.

821. කතමෙ තෙ සත්තා මුදිත්ථියා? පඤ්චිත්ථියානි – සද්ධිත්ථියං, වීරියිත්ථියං, සතිත්ථියං, සමාධිත්ථියං, පඤ්ඤිත්ථියං. යෙසං සත්තානං ඉමානි පඤ්චිත්ථියානි අනාසෙවිතානි අභාවිතානි අබහුලිකතානි අනුස්සදගතානි, ඉමෙ තෙ සත්තා මුදිත්ථියා.

822. කතමෙ තෙ සත්තා තික්ඛිත්ථියා? යෙසං සත්තානං ඉමානි පඤ්චිත්ථියානි ආසෙවිතානි භාවිතානි බහුලිකතානි උස්සදගතානි, ඉමෙ තෙ සත්තා තික්ඛිත්ථියා.

823. කතමෙ තෙ සත්තා ද්වාකාරා? යෙ තෙ සත්තා පාපාසයා පාපානුසයා පාපචරිතා පාපාධිමුත්තිකා මහාරජක්ඛා මුදිත්ථියා, ඉමෙ තෙ සත්තා ද්වාකාරා.

824. කතමෙ තෙ සත්තා ස්වාකාරා? යෙ තෙ සත්තා කල්‍යාණාසයා කල්‍යාණචරිතා කල්‍යාණාධිමුත්තිකා අප්පරජක්ඛා තික්ඛිත්ථියා, ඉමෙ තෙ සත්තා ස්වාකාරා.

825. කතමෙ තෙ සත්තා දුච්ඤ්ඤාපයා? යෙ ච තෙ සත්තා ද්වාකාරා, තෙච තෙ සත්තා දුච්ඤ්ඤාපයා. යෙ ච තෙ සත්තා ස්වාකාරා, තෙච තෙ සත්තා සුච්ඤ්ඤාපයා.

826. කතමෙ තෙ සත්තා අභබ්බා? යෙ තෙ සත්තා කම්මාවරණෙන සමන්තාගතා කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා අස්සද්ධා අවිජ්ජිකා දුප්පඤ්ඤා අභබ්බා නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං, ඉමෙ තෙ සත්තා අභබ්බා.

827. කතමෙ තෙ සත්තා භබ්බා? යෙ තෙ සත්තා න කම්මාවරණෙන සමන්තාගතා න කිලෙසාවරණෙන සමන්තාගතා න විපාකාවරණෙන සමන්තාගතා සද්ධා ඡන්දිකා පඤ්ඤවත්තො භබ්බා නියාමං ඔක්කමිතුං කුසලෙසු ධම්මෙසු සම්මත්තං, ඉමෙ තෙ සත්තා භබ්බාති. යා තත්ථ පඤ්ඤා

පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස පරසත්තානං පරපුග්ගලානං ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං යථාභූතං ඤාණං.

828. (7) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං යථාභූතං ඤාණං? කුමාසිති. චත්තාරො කුමාසි. අත්ථෙකච්චො කුමාසි සම්පත්තියෙව [සම්පත්තියෙව (ක.)] සමානං විපත්තීති පච්චෙති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි විපත්තියෙව [විපත්තියෙව (ක.)] සමානං සම්පත්තීති පච්චෙති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි සම්පත්තියෙව සමානං සම්පත්තීති පච්චෙති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි විපත්තියෙව සමානං විපත්තීති පච්චෙති – ඉමෙ චත්තාරො කුමාසි.

අපරෙපි චත්තාරො කුමාසි. අත්ථෙකච්චො කුමාසි දන්ධං සමාපජ්ජති ඛිජ්ජං වුට්ඨාති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි ඛිජ්ජං සමාපජ්ජති දන්ධං වුට්ඨාති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි දන්ධං සමාපජ්ජති දන්ධං වුට්ඨාති, අත්ථෙකච්චො කුමාසි ඛිජ්ජං සමාපජ්ජති ඛිජ්ජං වුට්ඨාති – ඉමෙ චත්තාරො කුමාසි.

අපරෙපි චත්තාරො කුමාසි. අත්ථෙකච්චො කුමාසි සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො; අත්ථෙකච්චො කුමාසි සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො; අත්ථෙකච්චො කුමාසි සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො ච හොති, සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො ච; අත්ථෙකච්චො කුමාසි නෙව සමාධිස්මිං සමාධිකුසලො හොති, න සමාධිස්මිං සමාපත්තිකුසලො – ඉමෙ චත්තාරො කුමාසි.

‘‘ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො’’ති. චත්තාරි ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො – පඨමං ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො, ද්විතියං ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො, තතියං ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො, චතුත්ථං ක්‍ෂාන්තිමොක්ඛො.

‘‘විමොක්ඛො’’ති. අට්ඨං විමොක්ඛො. රුජි රුජානි පස්සති – අයං පඨමො විමොක්ඛො.

අජ්ඣත්තං අරුපසඤ්ඤි ඛනිද්ධං රුජානි පස්සති – අයං ද්විතියො විමොක්ඛො.

සුභන්තෙව අධිමුත්තො හොති – අයං තතියො විමොක්ඛො.

සබ්බසො රුපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අත්ථච්ඡිගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා ‘‘අනන්තො ආකාසො’’ති ආකාසානඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං චතුත්ථො විමොක්ඛො.

සබ්බසො ආකාසානඤ්චායතනං සමතික්කම්ම “අනන්තං විඤ්ඤාණං”න්ති විඤ්ඤාණඤ්චායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං පඤ්චමො විමොක්ඛො.

සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමතික්කම්ම “නත්ථි කිඤ්චි”ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං ඡට්ඨො විමොක්ඛො.

සබ්බසො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං සත්තමො විමොක්ඛො.

සබ්බසො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං අට්ඨමො විමොක්ඛො.

“සමාධි”ති. තයො සමාධි – සවිතක්කසව්වාරො සමාධි, අවිතක්කව්වාරමත්තො සමාධි, අවිතක්කඅව්වාරො සමාධි.

“සමාපත්ති”ති. නව අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තියො – පට්ඨමානසමාපත්ති, දුතියමානසමාපත්ති, තතියමානසමාපත්ති, චතුත්ථමානසමාපත්ති, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්ති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්ති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්ති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්ති, සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති.

“සංකිලෙස”න්ති භානභාගියො ධම්මො. “වොදාන”න්ති විසෙසභාගියො ධම්මො. “චුට්ඨාන”න්ති. වොදානම්පි චුට්ඨානං, තම්භා තම්භා සමාධිම්භා චුට්ඨානම්පි චුට්ඨානන්ති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස ඤානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තීනං සංකිලෙසං වොදානං චුට්ඨානං යථාභූතං ඤාණං.

829. (8) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස පුබ්බෙතිවාසානුස්සති යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරති, සෙය්‍යථිදං – එකම්පි ජාතියො ද්වෙපි ජාතියො තිස්සෙපි ජාතියො චතස්සෙපි ජාතියො පඤ්චපි ජාතියො දසපි ජාතියො වීසම්පි ජාතියො තිංසම්පි ජාතියො චත්තාරිසම්පි ජාතියො පඤ්ඤාසම්පි ජාතියො ජාතිසතම්පි ජාතිසහස්සම්පි ජාතිසතසහස්සම්පි අනෙකෙපි සංවට්ටකජ්ජෙ අනෙකෙපි විවට්ටකජ්ජෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකජ්ජෙ “අමුත්‍රාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංචණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛජ්ජපට්ඨංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදිං; තත්‍රාපාසිං එවංනාමො එවංගොත්තො එවංචණ්ණො එවමාහාරො එවංසුඛදුක්ඛජ්ජපට්ඨංවෙදී එවමායුපරියන්තො, සො තතො චුතො ඉධුපපන්තො”ති. ඉති සාකාරං සඋද්දෙසං අනෙකවිහිතං පුබ්බෙතිවාසං

අනුස්සරතීති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සති යථාභූතං ඤාණං.

830. (9) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස සත්තානං චූතුපපාතං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො දිබ්බෙන චක්ඛුතා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ භීතෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාති – ‘‘ඉමෙ චත භොන්තො සත්තා කායදූව්චරිතෙන සමන්තාගතා වච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොදූව්චරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස හෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ චා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්තාගතා වච්චුච්චරිතෙන සමන්තාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්තාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා. තෙ කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා’’ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුතා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ භීතෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ යථාකම්මුපගෙ සත්තෙ පජානාතීති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස සත්තානං චූතුපපාතං යථාභූතං ඤාණං.

831. (10) තත්ථ කතමං තථාගතස්ස ආසවානං බයං යථාභූතං ඤාණං? ඉධ තථාගතො ආසවානං බයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං දිට්ඨෙව ධම්මෙ සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා උපසම්පජ්ජ විහරතීති. යා තත්ථ පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි – ඉදං තථාගතස්ස ආසවානං බයං යථාභූතං ඤාණන්ති.

දසකං.

ඤාණවිභඩ්ගො නිට්ඨිතො.

17. බුද්දකවත්ථුච්ඡිභංගො

1. එකකමානිකා

832. (1) ජාතිමදො (2) ගොත්තමදො (3) ආරොග්‍යමදො
 (4) යොබ්බනමදො (5) ජීවිතමදො (6) ලාභමදො (7) සක්කාරමදො (8)
 ගරුකාරමදො (9) පුරෙක්ඛාරමදො (10) පරිවාරමදො (11) භොගමදො
 (12) වණ්ණමදො (13) සුතමදො (14) පටිභානමදො (15)
 රත්තඤ්ඤමදො (16) පිණ්ඩපාතිකමදො (17) අනවඤ්ඤාතමදො (18)
 ඉරියාපථමදො (19) ඉද්ධිමදො (20) යසමදො (21) සීලමදො (22)
 ඤානමදො (23) සිප්පමදො (24) ආරොහමදො (25) පරිණාහමදො (26)
 සණ්ඨානමදො (27) පාරිසුරිමදො (28) මදො (29) පමාදො (30) ථම්මො
 (31) සාරම්මො (32) අත්‍රිච්ඡතා (33) මහිච්ඡතා (34) පාපිච්ඡතා (35)
 සිඬ්ඨං (36) තිත්තිණං (37) වාපල්‍යං (38) අසභාගචුත්ති (39) අරති
 (40) තන්දි (41) විජම්භිතා (42) භත්තසම්මදො (43) චෙතසො ච
 ලීනත්තං [චෙතසො ලීනත්තං (සා.)] (44) කුහනා (45) ලපනා (46)
 නෙමිත්තිකතා (47) නිජ්ජෙසිකතා (48) ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා
 [නිජ්ජිසනතා (සි.), ජිහිංසනතා (සා.)] (49) සෙය්‍යොහමස්මිති මානො
 (50) සදිසොහමස්මිති මානො (51) භිනො හමස්මිති මානො (52)
 සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො (53) සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මිති මානො
 (54) සෙය්‍යස්ස භිනොහමස්මිති මානො (55) සදිසස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති
 මානො (56) සදිසස්ස සදිසොහමස්මිති මානො (57) සදිසස්ස
 භිනොහමස්මිති මානො (58) භිනස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො (59)
 භිනස්ස සදිසොහමස්මිති මානො (60) භිනස්ස භිනොහමස්මිති මානො (61)
 මානො (62) අතිමානො (63) මානාතිමානො (64) ඔමානො
 (65) අධිමානො (66) අස්මිමානො (67) මිච්ඡාමානො (68)
 ඤාතිච්ඡිකකො (69) ජනපදච්ඡිකකො (70) අමරච්ඡිකකො (71)
 පරානුද්දයනාපටිසංයුත්තො විතක්කො (72)
 ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො (73)
 අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො

එකකං.

2. දුකමානිකා

833. (1) කොධො ච උපනාහො ච (2) මක්ඛො ච පළාසො [පළාසො
 (සි. සා.)] ච (3) ඉස්සා ච මච්ඡරියඤ්ච (4) මායා ච සායෙය්‍යඤ්ච (5)
 අවිජ්ජා ච භවතණ්හා ච (6) භවදිට්ඨි ච විභවදිට්ඨි ච (7) සස්සතදිට්ඨි ච

උච්ඡෙදදිට්ඨි ව (8) අන්තවාදිට්ඨි ව අනන්තවාදිට්ඨි ව (9) ප්‍රබ්බන්තානුදිට්ඨි ව අපරන්තානුදිට්ඨි ව (10) අභිරිකඤ්ච අනොත්තජ්ජඤ්ච (11) දොච්චස්සතා ව පාපමිත්තතා ව (12) අනජ්ජවො ව අමද්දවො ව (13) අක්ඛන්ති ව අසාරච්චඤ්ච (14) අසාබ්‍රාහ්මණඤ්ච අජ්ජවිසන්ථාරො ව (15) ඉන්ද්‍රියෙසු අග්‍රන්තද්වාරතා ව භොජනෙ අමත්තඤ්ඤාතා ව (16) මුට්ඨස්සච්චඤ්ච අසම්පජ්ඤ්ඤඤ්ච (17) සීලවිපත්ති ව දිට්ඨිවිපත්ති ව (18) අජ්ඣත්තසංයොජනඤ්ච බහිද්ධාසංයොජනඤ්ච

දුකං.

3. තිකමාතිකා

834. (1) තීණි අකුසලමූලානි (2) තයො අකුසලවිතක්කා (3) තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා (4) තිස්සො අකුසලධාතුයො (5) තීණි දුච්චරිතානි (6) තයො ආසවා (7) තීණි සංයොජනානි (8) තිස්සො තණ්හා (9) අපරාපි තිස්සො තණ්හා (10) අපරාපි තිස්සො තණ්හා (11) තිස්සො එසනා (12) තිස්සො විධා (13) තීණි භයානි (14) තීණි තමානි (15) තීණි තිත්ථායතනානි (16) තයො කිඤ්චනා (17) තීණි අභිගණානි (18) තීණි මලානි (19) තීණි විසමානි (20) අපරානිපි තීණි විසමානි (21) තයො අග්ගී (22) තයො කසාවා (23) අපරෙපි තයො කසාවා (24) අස්සාදදිට්ඨි, අත්තානුදිට්ඨි, මිච්ඡාදිට්ඨි (25) අරතී, විභෙසා, අධම්මචරියා (26) දොච්චස්සතා, පාපමිත්තතා, නානත්තසඤ්ඤා (27) උද්ධච්චං, කොසජ්ජං, පමාදො (28) අසන්තුට්ඨිතා, අසම්පජ්ඤ්ඤා, මහිච්ඡතා (29) අභිරිකං, අනොත්තජ්ජං, පමාදො (30) අනාදරියං, දොච්චස්සතා, පාපමිත්තතා (31) අස්සද්ධියං, අවදඤ්ඤාතා, කොසජ්ජං (32) උද්ධච්චං, අසංචරො, දුස්සීලාං (33) අරියානං අදස්සනකම්‍යතා, සද්ධම්මං අසොතුකම්‍යතා, උපාරම්භවිත්තතා (34) මුට්ඨස්සච්චං, අසම්පජ්ඤ්ඤං, චෙතසො වික්ඛෙපො (35) අයොනිසො මනසිකාරො, කුම්මග්ගසෙවනා, චෙතසො ව ලීනත්තං

තිකං.

4. චතුක්කමාතිකා

835. (1) චත්තාරො ආසවා (2) චත්තාරො ගන්ථා (3) චත්තාරො ඔසා (4) චත්තාරො යොගා (5) චත්තාරි උපාදානානි (6) චත්තාරො තණ්හුජ්ජාදා (7) චත්තාරි අගතිගමනානි (8) චත්තාරො විපරියාසා [විපරියෙසා (සී. සා. ක.)] (9) චත්තාරො අනරියවොහාරා (10) අපරෙපි චත්තාරො අනරියවොහාරා (11) චත්තාරි දුච්චරිතානි (12) අපරානිපි චත්තාරි

දූව්වරිතානි (13) චත්තාරි භයානි (14) අපරානිපි චත්තාරි භයානි (15)
චතස්සො දිට්ඨියො

චතුක්කං.

5. පඤ්චකමානිකා

836. (1) පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි (2) පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි (3) පඤ්ච මච්ඡරියානි (4) පඤ්ච සඬගා (5) පඤ්ච සල්ලා (6) පඤ්ච චෙතොබ්බා (7) පඤ්ච චෙතසොවිනිබන්ධා [චෙතසොවිනිබද්ධා (ක.)] (8) පඤ්ච නිවරණානි (9) පඤ්ච කම්මානි ආනන්තරිකානි (10) පඤ්ච දිට්ඨියො (11) පඤ්ච වෙරා (12) පඤ්ච ඛාසනා (13) පඤ්ච අක්ඛන්තියා ආදීනවා (14) පඤ්ච භයානි (15) පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා

පඤ්චකං.

6. ඡක්කමානිකා

837. (1) ඡ විවාදමූලානි (2) ඡ ඡන්දරාගා (3) ඡ විරොධචන්දුනි (4) ඡ තණ්හාකායා (5) ඡ අගාරවා (6) ඡ පරිහානියා ධම්මා (7) අපරෙපි ඡ පරිහානියා ධම්මා (8) ඡ සොමනස්සුප්පිවාරා (9) ඡ දොමනස්සුප්පිවාරා (10) ඡ උපෙක්ඛුප්පිවාරා (11) ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි (12) ඡ ගෙහසිතානි දොමනස්සානි (13) ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා (14) ඡ දිට්ඨියො

ඡක්කං.

7. සත්තකමානිකා

838. (1) සත්ත අනුසයා (2) සත්ත සංයොජනානි (3) සත්ත පරිශුට්ඨානානි (4) සත්ත අසද්ධම්මා (5) සත්ත දූව්වරිතානි (6) සත්ත මානා (7) සත්ත දිට්ඨියො

සත්තකං.

8. අට්ඨකමානිකා

839. (1) අට්ඨ කිලෙසචන්දුනි (2) අට්ඨ කුසිතචන්දුනි (3) අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු විත්තස්ස පටිඝාතො (4) අට්ඨ අනරියවොහාරා (5) අට්ඨ මිච්ඡත්තා (6) අට්ඨ පුරිසදොසා (7) අට්ඨ අසඤ්ඤිවාදා (8) අට්ඨ නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා

9. නවකමානිකා

840. (1) නව ආසාතවත්ථුනි (2) නව පුරිසමලානි (3) නවවිධා මානා (4) නව තණ්හාමූලකා ධම්මා (5) නව ඉඤ්ජිතානි (6) නව මඤ්ඤිතානි (7) නව එන්ද්‍රිතානි (8) නව පපඤ්චිතානි (9) නව සච්චතානි

නවකං.

10. දසකමානිකා

841. (1) දස කිලෙසවත්ථුනි (2) දස ආසාතවත්ථුනි (3) දස අකුසලකම්මපථා (4) දස සංයොජනානි (5) දස මිච්ඡත්තා (6) දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි (7) දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි

දසකං.

842. අට්ඨාරස තණ්හාවිචරිතානි අජ්ඣත්තිකස්ස උපාදාය, අට්ඨාරස තණ්හාවිචරිතානි බාහිරස්ස උපාදාය, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා ඡත්තිංස තණ්හාවිචරිතානි ගොන්ති. ඉති අතීතානි ඡත්තිංස තණ්හාවිචරිතානි, අනාගතානි ඡත්තිංස තණ්හාවිචරිතානි, පච්චුප්පන්තානි ඡත්තිංස තණ්හාවිචරිතානි, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අට්ඨ තණ්හාවිචරිතසතං ගොති. යානි ච ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ වෙය්‍යාකරණෙ වුත්තානි භගවතා.

මානිකා.

1. එකකනිද්දෙසො

(1) ජාතිමදො

843. තත්ථ කතමො ජාතිමදො? ජාතිං පටිච්ච මදො මජ්ජනා මජ්ජිතත්තං මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්තති උන්තාමො [උණ්ණති උණ්ණාමො (සා. ක.) ධ. ස. 1121] ධජො සම්පග්ගාගො කෙතුකමායතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “ජාතිමදො”.

(2-27) ගොත්තමදාදි

844. තත්ථ කතමො ගොත්තමදො? ගොත්තං පටිච්ච...පෙ.... ආරොග්‍යං පටිච්ච...පෙ.... යොබ්බතං පටිච්ච...පෙ.... ජීවිතං පටිච්ච...පෙ.... ලාභං පටිච්ච...පෙ.... සක්කාරං පටිච්ච...පෙ.... ගරුකාරං පටිච්ච...පෙ....

පුරෙක්ඛාරං පටිච්ච...පෙ.... පරිවාරං පටිච්ච...පෙ.... භොගං පටිච්ච...පෙ....
 වණ්ණං පටිච්ච...පෙ.... සුතං පටිච්ච...පෙ.... පටිභානං පටිච්ච...පෙ....
 රත්තඤ්ඤානං පටිච්ච...පෙ.... පිණ්ඩපාතිකත්තං පටිච්ච...පෙ.... අනවඤ්ඤානං
 පටිච්ච...පෙ.... ඉරියාපථං පටිච්ච...පෙ.... ඉද්ධිං පටිච්ච...පෙ.... යසං
 පටිච්ච...පෙ.... සීලං පටිච්ච...පෙ.... ඤානං පටිච්ච...පෙ.... සිප්පං
 පටිච්ච...පෙ.... ආරොහං පටිච්ච...පෙ.... පරිණාහං පටිච්ච...පෙ.... සණ්ඨානං
 පටිච්ච...පෙ.... පාරිසුරිං පටිච්ච මදො මජ්ජනා මජ්ජිතත්තං මානො මඤ්ඤානා
 මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායනා
 චිත්තස්ස – අයං වුවචති ‘‘පාරිසුරිමදො’’.

(28) මදො

845. තත්ථ කතමො මදො? යො මදො මජ්ජනා මජ්ජිතත්තං මානො
 මඤ්ඤානා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො
 කෙතුකමායනා චිත්තස්ස – අයං වුවචති ‘‘මදො’’.

(29) පමාදො

846. තත්ථ කතමො පමාදො? කායදුච්චරිතෙ වා වච්චුච්චරිතෙ වා
 මනොදුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො
 වොස්සග්ගානුප්පදානං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා
 අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජන්දතා
 නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්බලිකම්මං අනධිට්ඨානං
 අනනුයොගො පමාදො, යො ඵවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං – අයං
 වුවචති ‘‘පමාදො’’.

(30) ථම්මො

847. තත්ථ කතමො ථම්මො? යො ථම්මො ථම්මනා ථම්මිතත්තං
 කක්ඛලියං ථාරුසියං උජුචිත්තතා අමුදුතා – අයං වුවචති ‘‘ථම්මො’’.

(31) සාරම්මො

848. තත්ථ කතමො සාරම්මො? යො සාරම්මො පටිසාරම්මො සාරම්මනා
 පටිසාරම්මනා පටිසාරම්මිතත්තං – අයං වුවචති ‘‘සාරම්මො’’.

(32) අත්ථිච්ඡතා

849. තත්ථ කතමා අත්ථිච්ඡතා? ඉතරිතරච්චරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි පඤ්චහි

වා කාමගුණෙහි අසන්තුට්ඨස්ස භියොයාකමායනා, යා එවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතා අත්‍රිච්ඡතා රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවචති ‘‘අත්‍රිච්ඡතා’’.

(33) මහිච්ඡතා

850.

තත්ථ

කතමා

මහිච්ඡතා?

ඉතරිතරවිවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානප්පච්චයනෙසප්පරික්ඛාරෙහි පඤ්චභි වා කාමගුණෙහි අසන්තුට්ඨස්ස භියොයාකමායනා, යා එවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතා මහිච්ඡතා රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවචති ‘‘මහිච්ඡතා’’.

(34) පාපිච්ඡතා

851.

තත්ථ

කතමා

පාපිච්ඡතා?

ඉධෙකච්චො

අස්සද්ධො සමානො ‘‘සද්ධොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, දුස්සිලො සමානො ‘‘සිලොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, අප්පස්සුතො සමානො ‘‘බ්‍රහ්මස්සුතොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, සංගිහිකාරාමො සමානො ‘‘පවිට්තොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, කුසිතො සමානො ‘‘ආරද්ධවිරියොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, මුට්ඨස්සති සමානො ‘‘උපට්ඨිතස්සති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, අසමාහිතො සමානො ‘‘සමාහිතොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, දුප්පඤ්ඤො සමානො ‘‘පඤ්ඤොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති, අධිණාසවො සමානො ‘‘ධිණාසවොති මං ජනො ජානාතු’’ති ඉච්ඡති – යා එවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතා පාපිච්ඡතා රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවචති ‘‘පාපිච්ඡතා’’.

(35) සිඬගං

852.

තත්ථ

කතමං

සිඬගං?

යං

සිඬගං

සිඬගාරතා

වාතුරතා

වාතුරියං

පරික්ඛන්තතා පාරික්ඛන්තියං – ඉදං වුවචති ‘‘සිඬගං’’.

(36) තිත්තිණං

853.

තත්ථ

කතමං

තිත්තිණං?

යං

තිත්තිණං

තිත්තිණායනා

තිත්තිණායිතත්තං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පායිතත්තං පුච්ඡඤ්ඤිකතා සාධුකමායනා – ඉදං වුවචති ‘‘තිත්තිණං’’.

(37) වාපලාං

854.

තත්ථ

කතමං

වාපලාං?

විවරමණ්ඩනා

පත්තමණ්ඩනා

සෙනාසනමණ්ඩනා

ඉමස්ස

වා

පුත්තිකායස්ස

බාහිරානං

වා

පරික්ඛාරානං

මණ්ඩනා විභූසනා කෙළනා පරිකෙළනා ගිද්ධිකතා ගිද්ධිකත්තං වපලානා වාපලාං – ඉදං වුවචති ‘‘වාපලාං’’.

(38) අසභාගවුත්ති

855. තත්ථ කතමං අසභාගවුත්ති? මාරො වා පිතරො වා ජෙට්ඨො වා භාතරො වා ආචරියෙසු වා උපජ්ඣායෙ වා බුද්ධො වා සාවකෙසු වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු ගරුට්ඨානියෙසු විජ්ජට්ඨකුලග්ගාහිතා විජ්ජට්ඨකසාතතා අනාදරියං අනාදරියතා අගාරවතා අජ්ජනිස්සවතා – අයං වුච්චති “අසභාගවුත්ති”.

(39) අරති

856. තත්ථ කතමා අරති? පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති අරතිතා අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා – අයං වුච්චති “අරති”.

(40) තන්දි

857. තත්ථ කතමා තන්දි? යා තන්දි තන්දියනා තන්දිමනකතා ආලසාං ආලසායනා ආලසායිතත්තං – අයං වුච්චති “තන්දි”.

(41) විජම්භිතා

858. තත්ථ කතමා විජම්භිතා? යා කායස්ස ජම්භනා විජම්භනා ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණමනා බ්‍යාධියකං – අයං වුච්චති “විජම්භිතා”.

(42) භත්තසම්මදො

859. තත්ථ කතමො භත්තසම්මදො? යා භුත්තාවිස්ස භත්තමුච්ඡා භත්තකිලමථො භත්තපරිලාභො කායදුට්ඨල්ලං – අයං වුච්චති “භත්තසම්මදො”.

(43) චෙනසො ච ලීනත්තං

860. තත්ථ කතමං චෙනසො ච ලීනත්තං? යා චිත්තස්ස අකල්‍යානා අකම්මඤ්ඤතා ඔලියනා සල්ලියනා ලීනං ලියනා ලීයිතත්තං ලීනං ලියනා ලීයිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “චෙනසො ච ලීනත්තං”.

(44) කුහනා

861. තත්ථ කතමා කුහනා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස පච්චයපටිසෙවනසඛ්ඛාතෙන [පච්චයපටිසෙවනසඛ්ඛාතෙන (සි.)] වා සාමන්තජජ්ජිතෙන වා ඉරියාපථස්ස වා අය්පනා [ආය්පනා (ක.)] ය්පනා සණ්ඨපනා භාකුට්ඨා භාකුට්ඨයං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – අයං වුච්චති “කුහනා”.

(45) ලපනා

862. තත්ථ කතමා ලපනා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්තිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සල්ලපනා උල්ලපනා සමුල්ලපනා උත්තහනා සමුත්තහනා උක්කාවනා සමුක්කාවනා අනුජ්ජියභාණිතා වාටුකමායතා මුග්ගසුපායතා පාරිභටයතා – අයං වුවිච්ඡි ‘ලපනා’.

(46) නෙමිත්තිකතා

863. තත්ථ කතමා නෙමිත්තිකතා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්තිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යං පරෙසං නිමිත්තං නිමිත්තකම්මං ඔභාසො ඔභාසකම්මං සාමන්තජජපා පරිකථා – අයං වුවිච්ඡි ‘නෙමිත්තිකතා’.

(47) නිජ්ජෙසිකතා

864. තත්ථ කතමා නිජ්ජෙසිකතා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්තිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස යා පරෙසං අක්කොසනා වම්භනා ගරභණා උක්ඛෙපනා සමුක්ඛෙපනා බිපනා සඬ්ඛිපනා පාපනා සම්පාපනා අවණ්ණභාරිකා පරපිට්ඨිමංසිකතා – අයං වුවිච්ඡි ‘නිජ්ජෙසිකතා’.

(48) ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා

865. තත්ථ කතමා ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්තිස්සිතො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො ඉතො ලද්ධං ආමිසං අමුත්ත හරති අමුත්ත වා ලද්ධං ආමිසං ඉධ ආහරති, යා එවරුපා ආමිසස්ස එට්ඨි ගවෙට්ඨි පරියෙට්ඨි එසනා ගවෙසනා පරියෙසනා – අයං වුවිච්ඡි ‘ලාභෙන ලාභං නිජ්ජිසනතා’.

(49) සෙය්‍යොහමස්මිති මානො

866. තත්ථ කතමො සෙය්‍යොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිජ්ජායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන [විජ්ජාට්ඨානෙන (සා.)] වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා මානං ජජ්ජෙති, යො එවරුපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උත්තති උත්තාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා විත්තස්ස – අයං වුවිච්ඡි ‘සෙය්‍යොහමස්මිති මානො’.

(50) සදිසොහමස්මිති මානො

867. තත්ථ කතමො සදිසොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාථිඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා මානං ජප්පෙති, යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්යතා විත්තස්ස – අයං වුවිච්ඡි ‘සදිසොහමස්මිති මානො’.

(51) භීනොහමස්මිති මානො

868. තත්ථ කතමො භීනොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාථිඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා ඔමානං ජප්පෙති, යො ඵවරූපො ඔමානො ඔමඤ්ඤනා ඔමඤ්ඤිතත්තං භීළනා ඔභීළනා ඔභීළිතත්තං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො – අයං වුවිච්ඡි ‘භීනොහමස්මිති මානො’.

(52) සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො

869. තත්ථ කතමො සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සෙය්‍යො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාථිඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සෙය්‍යං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්යතා විත්තස්ස – අයං වුවිච්ඡි ‘සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො’.

(53) සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මිති මානො

870. තත්ථ කතමො සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සෙය්‍යො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාථිඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති

උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මිති මානො”.

(54) සෙය්‍යස්ස භීනොහමස්මිති මානො

871. තත්ථ කතමො සෙය්‍යස්ස භීනොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සෙය්‍යො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අප්ඤ්ඤානෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාචරියානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වත්ථුනා පරෙහි භීනං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය ඔමානං ජප්පෙති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤාතරෙන ඔමඤ්ඤාතරෙන භීලනා ඔභීලනා ඔභීලිතත්තං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො – අයං වුච්චති “සෙය්‍යස්ස භීනොහමස්මිති මානො”.

(55) සදිසස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො

872. තත්ථ කතමො සදිසස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සදිසො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සෙය්‍යං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤාතරෙන මඤ්ඤාතරෙන...පෙ.... කෙතුකමායතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “සදිසස්ස සෙය්‍යොහමස්මිති මානො”.

(56) සදිසස්ස සදිසොහමස්මිති මානො

873. තත්ථ කතමො සදිසස්ස සදිසොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සදිසො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරුපො මානො මඤ්ඤාතරෙන මඤ්ඤාතරෙන උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “සදිසස්ස සදිසොහමස්මිති මානො”.

(57) සදිසස්ස භීනොහමස්මිති මානො

874. තත්ථ කතමො සදිසස්ස භීනොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො සදිසො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤාතරඤ්ඤාතරෙන වත්ථුනා පරෙහි භීනං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය ඔමානං ජප්පෙති. යො ඵවරුපො ඔමානො ඔමඤ්ඤාතරෙන ඔමඤ්ඤාතරෙන භීලනා ඔභීලනා ඔභීලිතත්තං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො – අයං වුච්චති “සදිසස්ස භීනොහමස්මිති මානො”.

(58) භීනස්ස සෙය්‍යාහමස්මිති මානො

875. තත්ථ කතමො භීනස්ස සෙය්‍යාහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො භීනො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සෙය්‍යං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති “භීනස්ස සෙය්‍යාහමස්මිති මානො”.

(59) භීනස්ස සදිසොහමස්මිති මානො

876. තත්ථ කතමො භීනස්ස සදිසොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො භීනො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය මානං ජප්පෙති. යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති “භීනස්ස සදිසොහමස්මිති මානො”.

(60) භීනස්ස භීනොහමස්මිති මානො

877. තත්ථ කතමො භීනස්ස භීනොහමස්මිති මානො? ඉධෙකච්චො භීනො හොති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති; සො තං නිස්සාය ඔමානං ජප්පෙති. යො ඵවරූපො ඔමානො ඔමඤ්ඤනා ඔමඤ්ඤිතත්තං භීළනා ඔභීළනා ඔභීළිතත්තං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො – අයං වුච්චති “භීනස්ස භීනොහමස්මිති මානො”.

(61) මානො

878. තත්ථ කතමො මානො? යො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති “මානො”.

(62) අතිමානො

879. තත්ථ කතමො අතිමානො? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙහි අත්තානං අතිමඤ්ඤති. යො ඵවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකමායතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති “අතිමානො”.

(63) මානාතිමානෝ

880. තත්ථ කතමො මානාතිමානෝ? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පුබ්බකාලං පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති, අපරකාලං අත්තානං සෙය්‍යං දහති. යො ඵවරුපො මානෝ මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති ‘‘මානාතිමානෝ’’.

(64) ඔමානෝ

881. තත්ථ කතමො ඔමානෝ? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛර්‍යාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා ඔමානං ජප්පෙති. යො ඵවරුපො ඔමානෝ ඔමඤ්ඤනා ඔමඤ්ඤිතත්තං භීළනා ඔභීළනා ඔභීළිතත්තං අත්තුඤ්ඤා අත්තවඤ්ඤා අත්තපරිභවො – අයං වුච්චති ‘‘ඔමානෝ’’.

(65) අධිමානෝ

882. තත්ථ කතමො අධිමානෝ? අජ්ජත්තෙ පත්තසඤ්ඤිතා, අකතෙ කතසඤ්ඤිතා, අනධිගතෙ අධිගතසඤ්ඤිතා, අසව්ඡිකතෙ සව්ඡිකතසඤ්ඤිතා, යො ඵවරුපො මානෝ මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති ‘‘අධිමානෝ’’.

(66) අස්මිමානෝ

883. තත්ථ කතමො අස්මිමානෝ? රූපං අස්මීති මානෝ, අස්මීති ඡන්දො, අස්මීති අනුසයො, වෙදනා...පෙ.... සඤ්ඤා...පෙ.... සඬ්ඛාරා...පෙ.... විඤ්ඤාණං අස්මීති මානෝ, අස්මීති ඡන්දො, අස්මීති අනුසයො, යො ඵවරුපො මානෝ මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති ‘‘අස්මිමානෝ’’.

(67) මිච්ඡාමානෝ

884. තත්ථ කතමො මිච්ඡාමානෝ? ඉධෙකච්චො පාපකෙන වා කම්මායතනෙන පාපකෙන වා සිප්පායතනෙන පාපකෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන පාපකෙන වා සුතෙන පාපකෙන වා පටිභානෙන පාපකෙන වා සීලෙන පාපකෙන වා වතෙන පාපකෙන වා සීලබ්බතෙන පාපකෙන වා දිට්ඨියා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා මානං ජප්පෙති, යො ඵවරුපො මානෝ මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා විත්තස්ස – අයං වුච්චති ‘‘මිච්ඡාමානෝ’’.

(68) ඤාතිවිතක්කො

885. තත්ථ කතමො ඤාතිවිතක්කො? ඤාතකෙ ආරබ්භ ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘ඤාතිවිතක්කො’’.

(69) ජනපදවිතක්කො

886. තත්ථ කතමො ජනපදවිතක්කො? ජනපදං ආරබ්භ ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘ජනපදවිතක්කො’’.

(70) අමරවිතක්කො

887. තත්ථ කතමො අමරවිතක්කො? දුක්ඛරකාරිතාපටිසංයුත්තො වා දිට්ඨිගතපටිසංයුත්තො වා ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘අමරවිතක්කො’’.

(71) පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො

888. තත්ථ කතමො පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො? ඉධෙකච්චො ගිහිහි සංසට්ඨො විහරති සහනන්දී සහසොකී, සුඛිතෙසු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා වා යොගං ආපජ්ජති. යො තත්ථ ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො’’.

(72) ලාභාදිපටිසංයුත්තො විතක්කො

889. තත්ථ කතමො ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො? ලාභසක්කාරසිලොකං ආරබ්භ ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො’’.

(73) අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො

890. තත්ථ කතමො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො? ඉධෙකච්චො ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙකෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨායතනෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා මා මං පරෙ අවජානිංසුති. යො තත්ථ ගෙහසිතො තක්කො විතක්කො මිච්ඡාසංකප්පො – අයං වුච්චති ‘‘අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කො’’.

එකකං.

2. දුකනිද්දෙසො

(1) කොධො ව උපනාහො ව

891. (ක) තත්ථ කතමො කොධො? යො කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං බ්‍යාපත්ති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිවිරොධො වණ්ඨික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා විත්තස්ස – අයං වුවිච්ඡි “කොධො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො උපනාහො? පුබ්බකාලං කොධො, අපරකාලං උපනාහො. යො ඵචරූපො උපනාහො උපනස්භනා උපනස්භිතත්තං අට්ඨපනා ධ්වනා සංඝට්ඨපනා අනුසංසන්දනා අනුප්පබන්ධනා දළ්භිකම්මං කොධස්ස – අයං වුවිච්ඡි “උපනාහො”.

(2) මක්ඛො ව පළාසො ව

892. (ක) තත්ථ කතමො මක්ඛො? යො මක්ඛො මක්ඛායනා මක්ඛායිතත්තං [මක්ඛියනා මක්ඛිසිතත්තං (සි. ක.)] නිට්ඨුරියං නිට්ඨුරියකම්මං – අයං වුවිච්ඡි “මක්ඛො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො පළාසො? යො පළාසො පළාසායනා [පළාසායනා පළාසායිතත්තං (සා. ස.)] පළාසාහාරො විවාදට්ඨානං යුගග්ගාහො අප්පට්ඨිස්සග්ගො – අයං වුවිච්ඡි “පළාසො”.

(3) ඉස්සා ව මච්ඡරියඤ්ච

893. (ක) තත්ථ කතමා ඉස්සා? යා පරලාභසක්කාරගරුකාරමානනවන්දනසුඡනාසු ඉස්සා ඉස්සායනා ඉස්සායිතත්තං උසුයා උසුයනා උසුයිතත්තං – අයං වුවිච්ඡි “ඉස්සා”.

(ඛ) තත්ථ කතමං මච්ඡරියං? පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං ඵචරූපං මච්ඡරං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං [පග්ගහිතත්තං (සි. ක.) ධ. ස. 1127] විත්තස්ස – ඉදං වුවිච්ඡි “මච්ඡරියං”.

(4) මායා ව සාධෙය්‍යඤ්ච

894. (ක) තත්ථ කතමා මායා? ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා, වාචාය දුච්චරිතං චරිත්වා, මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතුං පාපිකං ඉච්ඡං පණ්දහති. “මා මං ජඤ්ඤා”ති ඉච්ඡති. “මා මං ජඤ්ඤා”ති

සඬකප්පෙනි. “මා මං ජඤ්ඤා”ති වාචං භාසති. “මා මං ජඤ්ඤා”ති කායෙන පරක්කමති. යා ඵවරුපා මායා මායාවිතා අවිවාසරා වඤ්චනා නිකති විකිරණා පරිහරණා ගුහනා පරිගුහනා ඡාදනා පටිච්ඡාදනා අනුත්තානීකම්මං අනාවිකම්මං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා – අයං වුච්චති “මායා”.

(බ) තත්ථ කතමං සායෙය්‍යං? ඉධෙකච්චො සයො හොති පරිසයො. යං තත්ථ සයං සයනා සායෙය්‍යං කක්කරතා කක්කරියං [කක්ඛලතා කක්ඛලියං (සායා.)] පරික්ඛත්තතා පාරික්ඛත්තියං – ඉදං වුච්චති “සායෙය්‍යං”.

(5) අවිජ්ජා ව භවතණ්හා ව

895. (ක) තත්ථ කතමා අවිජ්ජා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “අවිජ්ජා”.

(බ) තත්ථ කතමා භවතණ්හා? යො භවෙසු භවච්ඡන්දො භවරාගො භවනන්දි භවතණ්හා භවසිනෙහො භවපරිලාහො භවමුච්ඡා භවජ්ඣොසානං – අයං වුච්චති “භවතණ්හා”.

(6) භවදිට්ඨි ව විභවදිට්ඨි ව

896. (ක) තත්ථ කතමා භවදිට්ඨි? “භවිස්සති අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “භවදිට්ඨි”.

(බ) තත්ථ කතමා විභවදිට්ඨි? “න භවිස්සති අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති විභවදිට්ඨි.

(7) සස්සතදිට්ඨි ව උච්ඡෙදදිට්ඨි ව

897. (ක) තත්ථ කතමා සස්සතදිට්ඨි? “සස්සතො අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “සස්සතදිට්ඨි”.

(බ) තත්ථ කතමා උච්ඡෙදදිට්ඨි? “උච්ඡිජ්ජිස්සති අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “උච්ඡෙදදිට්ඨි”.

(8) අන්තවාදිට්ඨි ව අනන්තවාදිට්ඨි ව

898. (ක) තත්ථ කතමා අන්තවාදිට්ඨි? “අන්තවා අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “අන්තවාදිට්ඨි”.

(ඛ) තත්ථ කතමා අනන්තවාදිට්ඨි? “අනන්තවා අත්තා ව ලොකො වා”ති – යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “අනන්තවාදිට්ඨි”.

(9) පුබ්බන්තානුදිට්ඨි ව අපරන්තානුදිට්ඨි ව

899. (ක) තත්ථ කතමා පුබ්බන්තානුදිට්ඨි? පුබ්බන්තං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “පුබ්බන්තානුදිට්ඨි”.

(ඛ) තත්ථ කතමා අපරන්තානුදිට්ඨි? අපරන්තං ආරබ්භ යා උප්පජ්ජති දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “අපරන්තානුදිට්ඨි”.

(10) අභිරිකඤ්ච අනොත්තජ්ජඤ්ච

900. (ක) තත්ථ කතමං අභිරිකං? යං න භිරියති භිරියිතබ්බො, න භිරියති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – ඉදං වුච්චති “අභිරිකං”.

(ඛ) තත්ථ කතමං අනොත්තජ්ජං? යං න ඔත්තජ්ජති ඔත්තජ්ජිතබ්බො, න ඔත්තජ්ජති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – ඉදං වුච්චති “අනොත්තජ්ජං”.

(11) දොවචස්සතා ව පාපමිත්තතා ව

901. (ක) තත්ථ කතමා දොවචස්සතා? සහධම්මිකො වුච්චමානො දොවචස්සායං දොවචස්සියං දොවචස්සතා විජ්ජට්ඨිකුලග්ගාහිතා විපච්චනීකසාතතා අනාදරියං අනාදරතා අගාරවතා අජ්ජනිස්සවතා – අයං වුච්චති “දොවචස්සතා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා පාපමිත්තතා? යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සද්ධා දුස්සිලා අජ්ජස්සුතා මච්ඡරිතො දුජ්ජඤ්ඤා, යා තෙසං සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා භජනා සම්භජනා භත්ති සම්භත්ති සම්පවඨිකතා – අයං වුච්චති “පාපමිත්තතා”.

(12) අනඡ්ඡවො ච අමද්දවො ච

902. (ක) තත්ථ කතමො අනඡ්ඡවො? යො අනඡ්ඡවො අනඡ්ඡවතා ඡම්භතා වච්ඡකතා කුට්ඨතා – අයං වුව්චති “අනඡ්ඡවො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො අමද්දවො? යා අමුද්දතා අමද්දවතා කක්ඛළියං චාරුසියං කක්ඛළතා කඨිනතා [කටීනතා (සා. ක.)] උජ්ජවිත්තතා අමුද්දතා – අයං වුව්චති “අමද්දවො”.

(13) අක්ඛන්ති ච අසොරච්චඤ්ච

903. (ක) තත්ථ කතමො අක්ඛන්ති? යා අක්ඛන්ති අක්ඛමනතා අනධිවාසනතා චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුව්චති “අක්ඛන්ති”.

(ඛ) තත්ථ කතමං අසොරච්චං? කායිකො චිතික්කමො චාවසිකො චිතික්කමො කායිකචාවසිකො චිතික්කමො – ඉදං වුව්චති “අසොරච්චං”. සබ්බමපි දුස්සිලාං අසොරච්චං.

(14) අසාබ්ලාඤ්ච අප්පට්ඨන්ථාරො ච

904. (ක) තත්ථ කතමං අසාබ්ලාං? යා සා වාචා කණ්ඩකා කක්කසා පරකටුකා පරාභිසජ්ජතී කොධසාමන්තා අසමාධිසංවත්තනිකා තථාරුපිං වාවං භාසිතා හොති. යා තත්ථ අසණ්භවාචතා අසබ්ලවාචතා ඵරුසවාචතා – ඉදං වුව්චති “අසාබ්ලාං”.

(ඛ) තත්ථ කතමො අප්පට්ඨන්ථාරො [අප්පට්ඨන්ධාරො (ක.)]? ද්වෙ පට්ඨන්ථාරා – ආමිසපට්ඨන්ථාරො ච ධම්මපට්ඨන්ථාරො ච. ඉධෙකච්චො අප්පට්ඨන්ථාරකො හොති ආමිසපට්ඨන්ථාරෙන වා ධම්මපට්ඨන්ථාරෙන වා – අයං වුව්චති “අප්පට්ඨන්ථාරො”.

(15) ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා ච භොජනෙ අමත්තඤ්ඤතා ච

905. (ක) තත්ථ කතමො ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා? ඉධෙකච්චො චක්ඛුතා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුඛ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙන චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... සාතෙන ගන්ධං සායිත්වා...පෙ.... ඡ්චිභාය රසං සායිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං චුසිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුඛ්‍යාඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙන

මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. යා ඉමෙසං ඡන්තං ඉන්ද්‍රියානං අගුත්ති අගොපනා අනාරක්ඛො අසංවරො – අයං වුච්චති ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසු අගුත්තද්වාරතා’’.

(බ) තත්ථ කතමා භොජනෙ අමත්තඤ්ඤතා? ඉධෙකච්චො අජ්ජට්ඨිධා අයොනිසො ආහාරං ආහාරෙති දවාය මදාය මණ්ඩනාය විභූසනාය. යා තත්ථ අසන්තුට්ඨිතා අමත්තඤ්ඤතා අජ්ජට්ඨිධා භොජනෙ – අයං වුච්චති ‘‘භොජනෙ අමත්තඤ්ඤතා.’’

(16) මුට්ඨස්සච්චඤ්ඤ අසම්පජ්ඤඤ්ඤ

906. (ක) තත්ථ කතමං මුට්ඨස්සච්චං? යා අස්සති අනනුස්සති අජ්ජට්ඨිසති අස්සති අස්සරණතා අධාරණතා පිලාපනතා සම්මුසනතා – ඉදං වුච්චති ‘‘මුට්ඨස්සච්චං’’.

(බ) තත්ථ කතමං අසම්පජ්ඤ්ඤං? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – ඉදං වුච්චති ‘‘අසම්පජ්ඤ්ඤං’’.

(17) සිලවිපත්ති ච දිට්ඨිවිපත්ති ච

907. (ක) තත්ථ කතමා සිලවිපත්ති? යො කායිකො චිතික්කමො වාචසිකො චිතික්කමො කායිකවාචසිකො චිතික්කමො – අයං වුච්චති ‘‘සිලවිපත්ති’’. සබ්බම්පි දුස්සිලාං සිලවිපත්ති.

(බ) තත්ථ කතමා දිට්ඨිවිපත්ති? ‘‘නත්ථි දින්නං, නත්ථි ශිට්ඨං...පෙ.... යෙ ඉමඤ්ඤ ලොකං පරඤ්ඤ ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙන්ති’’ති – යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති ‘‘දිට්ඨිවිපත්ති’’. සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨිවිපත්ති.

(18) අජ්ඣත්තසංයොජනඤ්ඤ ඛේද්ධාසංයොජනඤ්ඤ

908. (ක) තත්ථ කතමං අජ්ඣත්තසංයොජනං? පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි – අජ්ඣත්තසංයොජනං. (බ) පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි – ඛේද්ධාසංයොජනං.

දුකං.

3. තිකනිද්දෙසො

(1) තිණි අකුසලමූලානි

909. තත්ථ කතමානි තිණි අකුසලමූලානි? ලොභො, දොසො, මොහො.

(ක) තත්ථ කතමො ලොභො? යො රාගො සාරාගො අනුනායො අනුරොධො නන්දී නන්දිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අජ්ඣාසානං ගෙධො පරිගෙධො සඬිගො පඬිකො එජා මායා ජනිකා සඤ්ජනනී සිඛ්ඛිනී ජාලිනී සරිතා විසත්තිකා සොතං විසවා [විසදා (සි. ක.) ධ. ස. 1141] ආයුහනී [ආයුහිනී (ක.)] දුතියා පණ්ඩි භවනෙත්ති වනං වනථො සන්ථථො [සන්ධථො (ක.)] සිනෙහො අපෙක්ඛා පටිබන්ධු ආසා ආසිසනා ආසිසිතත්තං [ආසිංසනා ආසිංසිතත්තං (සි. සා.)] රූපාසා සද්දාසා ගන්ධාසා රසාසා ථොට්ඨබ්බාසා ලාභාසා ධනාසා පුත්තාසා ජීවිතාසා ජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතත්තං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පායිතත්තං පුච්ඡඤ්ජිකතා සාධුකමායනා අධම්මරාගො විසමලොභො නිකන්ති නිකාමනා පත්ථනා පිහනා සම්පත්ථනා කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා සද්දතණ්හා රූපතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ථොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා ඔසො යොගො ගන්ථො උපාදානං ආවරණං නිවරණං ඡදනං බන්ධනං උපක්කිලෙසො අනුසයො පරියුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡං දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛජ්ජහථො මාරපාසො මාරබලිසං මාරවිසයො තණ්හානදී තණ්හාජාලං තණ්හාගද්දුලං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං – අයං වුවිච්ඡි ‘ලොභො’.

(ඛ) තත්ථ කතමො දොසො? ‘අනත්ථං මෙ අවරී’ති ආසානො ජායති, ‘අනත්ථං මෙ වරති’ති ආසානො ජායති, ‘අනත්ථං මෙ වරිස්සති’ති ආසානො ජායති, ‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අවරී’...පෙ.... අනත්ථං වරති...පෙ.... ‘අනත්ථං වරිස්සති’ති ආසානො ජායති, ‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අවරී’...පෙ.... අත්ථං වරති...පෙ.... ‘අත්ථං වරිස්සති’ති ආසානො ජායති, අට්ඨානෙ වා පන ආසානො ජායති. යො එවරූපො චිත්තස්ස ආසානො පටිසානො පටිසං පටිවිරොධො කොපො පකොපො සම්පකොපො දොසො පදොසො සම්පදොසො චිත්තස්ස ඛ්‍යාපත්ති මනොපදොසො කොධො කුප්ඣකා කුප්ඣිතත්තං දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං ඛ්‍යාපත්ති ඛ්‍යාපජ්ජනා ඛ්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිවිරොධො වණ්ඨික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුවිච්ඡි ‘දොසො’.

(ග) තත්ථ කතමො මොහො? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං, අපරන්තෙ අඤ්ඤාණං,

පුබ්බන්තාපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්තෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං, යං ඵවරූපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුච්චති “මොහො”. ඉමානි තීණි අකුසලමූලානි.

(2) තයො අකුසලචිතක්කා

910. තත්ථ කතමො තයො අකුසලචිතක්කා? කාමචිතක්කො, බ්‍යාපාදචිතක්කො, විහිංසාචිතක්කො.

(ක) තත්ථ කතමො කාමචිතක්කො? කාමපටිසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬ්ඨිකප්පො – අයං වුච්චති “කාමචිතක්කො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො බ්‍යාපාදචිතක්කො? බ්‍යාපාදපටිසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬ්ඨිකප්පො – අයං වුච්චති “බ්‍යාපාදචිතක්කො”.

(ග) තත්ථ කතමො විහිංසාචිතක්කො? විහිංසාපටිසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬ්ඨිකප්පො – අයං වුච්චති “විහිංසාචිතක්කො”. ඉමෙ තයො අකුසලචිතක්කා.

(3) තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා

911. තත්ථ කතමා තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා? කාමසඤ්ඤා, බ්‍යාපාදසඤ්ඤා, විහිංසාසඤ්ඤා.

(ක) තත්ථ කතමා කාමසඤ්ඤා? කාමපටිසංයුත්තා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – අයං වුච්චති “කාමසඤ්ඤා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා බ්‍යාපාදසඤ්ඤා? බ්‍යාපාදපටිසංයුත්තා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – අයං වුච්චති “බ්‍යාපාදසඤ්ඤා”.

(ග) තත්ථ කතමා විහිංසාසඤ්ඤා? විහිංසාපටිසංයුත්තා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – අයං වුච්චති “විහිංසාසඤ්ඤා”. ඉමා තිස්සො අකුසලසඤ්ඤා.

(4) තිස්සො අකුසලධාතුයො

912. තත්ථ කතමා තිස්සො අකුසලධාතුයො? කාමධාතු, බ්‍යාපාදධාතු, විහිංසාධාතු.

තත්ථ කතමා කාමධාතු? කාමචිතක්කො කාමධාතු. බ්‍යාපාදචිතක්කො බ්‍යාපාදධාතු. විහිංසාචිතක්කො විහිංසාධාතු.

(ක) තත්ථ කතමො කාමචිතක්කො? කාමපට්ඨසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬකජපො – අයං වුච්චති “කාමචිතක්කො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො ඛ්‍යාපාදචිතක්කො? ඛ්‍යාපාදපට්ඨසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬකජපො – අයං වුච්චති “ඛ්‍යාපාදචිතක්කො”.

(ග) තත්ථ කතමො විහිංසාචිතක්කො? විහිංසාපට්ඨසංයුත්තො තක්කො චිතක්කො මිච්ඡාසඬකජපො – අයං වුච්චති “විහිංසාචිතක්කො”. ඉමා තිස්සො අකුසලධාතූයො.

(5) තීණි දුච්චරිතානි

913. තත්ථ කතමානි තීණි දුච්චරිතානි? කායදුච්චරිතං, වච්චදුච්චරිතං, මනොදුච්චරිතං.

(ක) තත්ථ කතමං කායදුච්චරිතං? පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුමිච්ඡාචාරො – ඉදං වුච්චති “කායදුච්චරිතං”.

(ඛ) තත්ථ කතමං වච්චදුච්චරිතං? මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, ඵරුසා වාචා, සමඵජ්ජලාපො – ඉදං වුච්චති “වච්චදුච්චරිතං”.

(ග) තත්ථ කතමං මනොදුච්චරිතං? අභිජ්ඣා, ඛ්‍යාපාදො, මිච්ඡාදිට්ඨි – ඉදං වුච්චති “මනොදුච්චරිතං”.

(ක-ග) තත්ථ කතමං කායදුච්චරිතං? අකුසලං කායකම්මං කායදුච්චරිතං, අකුසලං වච්චකම්මං වච්චදුච්චරිතං, අකුසලං මනොකම්මං මනොදුච්චරිතං.

තත්ථ කතමං අකුසලං කායකම්මං? අකුසලා කායසඤ්චෙතනා අකුසලං කායකම්මං, අකුසලා වච්චසඤ්චෙතනා අකුසලං වච්චකම්මං, අකුසලා මනොසඤ්චෙතනා අකුසලං මනොකම්මං. ඉමානි තීණි දුච්චරිතානි.

(6) තයො ආසවා

914. තත්ථ කතමෙ තයො ආසවා? කාමාසවො, භවාසවො, අවිජ්ජාසවො.

(ක) තත්ථ කතමො කාමාසවො? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමසිනෙහො කාමපරිජ්ඣාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣෙධාසානං – අයං වුච්චති “කාමාසවො”.

(ඛ) තත්ථ කතමො භවාසවො? යො භවෙසු භවච්ඡන්දො...පෙ.... භවජ්ඣෙධාසානං – අයං වුච්චති “භවාසවො”.

(ග) තත්ථ කතමො අවිජ්ජාසවො? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුවචති “අවිජ්ජාසවො”. ඉමෙ තයො ආසවා.

(7) තිණි සංයොජනානි

915. තත්ථ කතමානි තිණි සංයොජනානි? සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො.

(ක) තත්ථ කතමා සක්කායදිට්ඨි? ඉධ අස්සුතවා පුටුඡ්ජනො අරියානං අදස්සාවි අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවි සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො – රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං...පෙ.... සඤ්ඤං...පෙ.... සඬ්ඛාරො...පෙ.... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුවචති “සක්කායදිට්ඨි”.

(ඛ) තත්ථ කතමා විචිකිච්ඡා? සත්ථරි කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, ධම්මෙ කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, සඬ්ඝෙ කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, සික්ඛාය කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, පුබ්බන්තෙ කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, අපරන්තෙ කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, පුබ්බන්තාපරන්තෙ කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති, ඉදස්පච්චයතාපට්චවසමුප්පන්තෙසු ධම්මෙසු කඬ්ඛති විචිකිච්ඡති. යා ඵවරූපා කඬ්ඛා කඬ්ඛායනා කඬ්ඛායිතත්තං ථම්මිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො – අයං වුවචති “විචිකිච්ඡා”.

(ග) තත්ථ කතමො සීලබ්බතපරාමාසො? “ඉතො බහිද්ධා සමණුබ්බාහ්මණානං සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධි සීලබ්බතෙන සුද්ධි”ති – යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුවචති “සීලබ්බතපරාමාසො”. ඉමානි තිණි සංයොජනානි.

(8) තිස්සො තණ්හා

916. තත්ථ කතමා තිස්සො තණ්හා? කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා.

තත්ථ කතමා භවතණ්හා? භවදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවචති “භවතණ්හා”.

තත්ථ කතමා විභවතණ්හා? උච්ඡේදදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “විභවතණ්හා”. අවසෙසා තණ්හා කාමතණ්හා.

තත්ථ කතමා කාමතණ්හා? කාමධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “කාමතණ්හා”.

() [(තත්ථ කතමා භවතණ්හා)] රූපධාතූඅරූපධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “භවතණ්හා”.

() [(තත්ථ කතමා විභවතණ්හා) (?)] උච්ඡේදදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “විභවතණ්හා”. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

(9) අපරාපි තිස්සො තණ්හා

917. තත්ථ කතමා අපරාපි තිස්සො තණ්හා? කාමතණ්හා, රූපතණ්හා, අරූපතණ්හා.

(ක) තත්ථ කතමා කාමතණ්හා? කාමධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “කාමතණ්හා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා රූපතණ්හා? රූපධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “රූපතණ්හා”.

(ග) තත්ථ කතමා අරූපතණ්හා? අරූපධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “අරූපතණ්හා”. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

(10) අපරාපි තිස්සො තණ්හා

918. තත්ථ කතමා අපරාපි තිස්සො තණ්හා? රූපතණ්හා, අරූපතණ්හා, නිරොධතණ්හා.

(ක) තත්ථ කතමා රූපතණ්හා? රූපධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “රූපතණ්හා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා අරූපතණ්හා? අරූපධාතූපටිසංයුත්තො රාගො සාරාගො විත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “අරූපතණ්හා”.

(ග) තත්ථ කතමා නිරොධතණ්හා? උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “නිරොධතණ්හා”. ඉමා තිස්සො තණ්හා.

(11) තිස්සො එසනා

919. තත්ථ කතමා තිස්සො එසනා? කාමෙසනා, භවෙසනා, බ්‍රහ්මවරියෙසනා.

(ක) තත්ථ කතමා කාමෙසනා? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො...පෙ.... කාමඡ්ඤ්ඤාසානං – අයං වුච්චති “කාමෙසනා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා භවෙසනා? යො භවෙසු භවච්ඡන්දො...පෙ.... භවඡ්ඤ්ඤාසානං – අයං වුච්චති “භවෙසනා”.

(ග) තත්ථ කතමා බ්‍රහ්මවරියෙසනා? “සස්සතො ලොකො”ති වා, “අසස්සතො ලොකො”ති – වා...පෙ.... “නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා”ති වා යා එවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “බ්‍රහ්මවරියෙසනා”.

(ක) තත්ථ කතමා කාමෙසනා, කාමරාගො, තදෙකට්ඨං අකුසලං කායකම්මං වච්ඡිකම්මං මනොකම්මං – අයං වුච්චති “කාමෙසනා”.

(ඛ) තත්ථ කතමා භවෙසනා, භවරාගො තදෙකට්ඨං අකුසලං කායකම්මං වච්ඡිකම්මං මනොකම්මං – අයං වුච්චති “භවෙසනා”.

(ග) තත්ථ කතමා බ්‍රහ්මවරියෙසනා, අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි තදෙකට්ඨං අකුසලං කායකම්මං වච්ඡිකම්මං මනොකම්මං – අයං වුච්චති “බ්‍රහ්මවරියෙසනා”. ඉමා තිස්සො එසනා.

(12) තිස්සො විධා

920. තත්ථ කතමා තිස්සො විධා? “සෙය්‍යොහමස්මී”ති විධා, “සදිසොහමස්මී”ති විධා, “හිනොහමස්මී”ති විධා – ඉමා තිස්සො විධා.

(13) තිණි භයානි

921. තත්ථ කතමානි තිණි භයානි? ජාතිභයං, ජරාභයං, මරණභයං.

(ක) තත්ථ කතමං ජාතිභයං? ජාතිං පටිච්ච භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙතසො උත්‍රාසො – ඉදං වුච්චති “ජාතිභයං”.

(ඛ) තත්ථ කතමං ජරාභයං? ජරං පටිච්ච භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙතසො උත්‍රාසො – ඉදං වුච්චති “ජරාභයං”.

(ග) තත්ථ කතමං මරණභයං? මරණං පටිච්ච භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙතසො උත්‍රාසො – ඉදං වුච්චති “මරණභයං”. ඉමානි තිණි භයානි.

(14) තිණි තමානි

922. තත්ථ කතමානි තිණි තමානි? අතීතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කඬ්ඛති විච්ඡිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිදති, අනාගතං වා අද්ධානං ආරබ්භ කඬ්ඛති විච්ඡිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිදති, එතරහි වා පච්චුජ්ජන්තං අද්ධානං ආරබ්භ කඬ්ඛති විච්ඡිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිදති – ඉමානි තිණි තමානි.

(15) තිණි තිත්ථායතනානි

923. තත්ථ කතමානි තිණි තිත්ථායතනානි? ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨී – “යං කිඤ්චායං පුරිසපුග්ගලො පටිසංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, සඛ්ඛං තං පුඛ්ඛෙ කතහෙතු”ති; ඉධ පනෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨී – “යං කිඤ්චායං පුරිසපුග්ගලො පටිසංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, සඛ්ඛං තං ඉස්සරනිම්මානහෙතු”ති; ඉධ පනෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨී – “යං කිඤ්චායං පුරිසපුග්ගලො පටිසංවෙදෙති සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, සඛ්ඛං තං අහෙතු අජ්ජච්චයා”ති – ඉමානි තිණි තිත්ථායතනානි.

(16) තයො කිඤ්චනා

924. තත්ථ කතමෙ තයො කිඤ්චනා [කතමානි තිණි කිඤ්චනානි (?) දී. නි. 3.305]? රාගො කිඤ්චනං, දොසො කිඤ්චනං, මොහො කිඤ්චනං – ඉමෙ තයො කිඤ්චනා.

(17) තිණි අච්චගණානි

තත්ථ කතමානි තිණි අච්චගණානි? රාගො අච්චගණං, දොසො අච්චගණං, මොහො අච්චගණං – ඉමානි තිණි අච්චගණානි.

(18) තිණි මලානි

තත්ථ කතමානි තිණි මලානි? රාගො මලං, දොසො මලං, මොහො මලං – ඉමානි තිණි මලානි.

(19) තීණි විසමානි

තත්ථ කතමානි තීණි විසමානි? රාගො විසමං, දොසො විසමං, මොහො විසමං – ඉමානි තීණි විසමානි.

(20) අපරානිපි තීණි විසමානි

තත්ථ කතමානි අපරානිපි තීණි විසමානි? කායවිසමං, වච්චිසමං, මනෝවිසමං – ඉමානි තීණි විසමානි.

(21) තයො අග්ගි

තත්ථ කතමෙ තයො අග්ගි? රාගග්ගි, දොසග්ගි, මොහග්ගි – ඉමෙ තයො අග්ගි.

(22) තයො කසාචා

තත්ථ කතමෙ තයො කසාචා? රාගකසාචො, දොසකසාචො, මොහකසාචො – ඉමෙ තයො කසාචා.

(23) අපරෙපි තයො කසාචා

තත්ථ කතමෙ අපරෙපි තයො කසාචා? කායකසාචො, වච්චිකසාචො, මනෝකසාචො – ඉමෙ තයො කසාචා.

(24. ක) අස්සාදදිට්ඨි

925. තත්ථ කතමා අස්සාදදිට්ඨි? ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී හොති එවංදිට්ඨි – “තත්ථි කාමෙසු දොසො”ති. සො කාමෙසු පාතබ්‍යතං ආපජ්ජති. අයං වුච්චති “අස්සාදදිට්ඨි”.

(ඛ) අත්තානුදිට්ඨි

තත්ථ කතමා අත්තානුදිට්ඨි? ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජනො අරියානං අදස්සාවි අරියධම්මස්ස අකොච්චො අරියධම්මෙ අවිනිතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවි සප්පුරිසධම්මස්ස අකොච්චො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනිතො – රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං. වෙදනං...පෙ.... සඤ්ඤං...පෙ.... සඛ්ඛාරෙ...පෙ.... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “අත්තානුදිට්ඨි”.

(ග) මිච්ඡාදිට්ඨි

තත්ථ කතමා මිච්ඡාදිට්ඨි? “නත්ථි දිත්තං, නත්ථි ශිට්ඨං...පෙ.... යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්වා පට්ඨෙදන්ති”ති – යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – අයං වුච්චති “මිච්ඡාදිට්ඨි”. සස්සතදිට්ඨි අස්සාදදිට්ඨි, සක්කායදිට්ඨි අත්තානුදිට්ඨි, උච්ඡෙදදිට්ඨි මිච්ඡාදිට්ඨි.

(25. ක) අරති

926. තත්ථ කතමා අරති? පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති අරතිතා අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා – අයං වුච්චති “අරති”.

(ඛ) විභෙසා

තත්ථ කතමා විභෙසා? ඉධෙකච්චො පාණිනා වා ලෙඬ්ඛිනා වා දණ්ඨෙකා වා සත්ථෙත වා රජ්ජයා වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන සත්තෙ විභෙදෙති, යා ඵවරූපා භෙදනා විභෙදනා නිංසනා විනිංසනා රොසනා විරොසනා පරුපසානො – අයං වුච්චති “විභෙසා”.

(ග) අධම්මවරියා

තත්ථ කතමා අධම්මවරියා? කායෙන අධම්මවරියාවිසමවරියා, වාචාය අධම්මවරියාවිසමවරියා, මනසා අධම්මවරියාවිසමවරියා – අයං වුච්චති “අධම්මවරියා”.

(26. ක) දොවචස්සතා

927. තත්ථ කතමා දොවචස්සතා? සහධම්මිකෙ වුච්චමානෙ දොවචස්සායං දොවචස්සියං දොවචස්සතා විජ්ජිකුලග්ගානිතා විජ්ජිකසාතතා අනාදරියං අනාදරතා අගාරවතා අජ්ජනිස්සවතා – අයං වුච්චති “දොවචස්සතා”.

(ඛ) පාපමිත්තතා

තත්ථ කතමා පාපමිත්තතා? යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සද්ධා දුස්සිලා අජ්ජස්සුතා මච්ඡරිනො දුජ්ජඤ්ඤා, යා තෙසං සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා භජනා සම්භජනා භත්ති සම්භත්ති තංසම්පවඬ්ඤතා – අයං වුච්චති “පාපමිත්තතා”.

(ග) නානත්තසඤ්ඤා

තත්ථ කතමා නානත්තසඤ්ඤා? කාමසඤ්ඤා, ඛායාපාදසඤ්ඤා, විහිංසාසඤ්ඤා – අයං වුවිච්ඡි “නානත්තසඤ්ඤා”. සබ්බාපි අකුසලා සඤ්ඤා නානත්තසඤ්ඤා.

(27. ක) උද්ධච්චං

928. තත්ථ කතමං උද්ධච්චං? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙනසො වික්කෙපො භන්තත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුවිච්ඡි “උද්ධච්චං”.

(ඛ) කොසජ්ජං

තත්ථ කතමං කොසජ්ජං? කායදුච්චරිතෙ වා වච්චුච්චරිතෙ වා මනෝදුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදානං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්භුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො – ඉදං වුවිච්ඡි “කොසජ්ජං”.

(ග) පමාදො

තත්ථ කතමො පමාදො? කායදුච්චරිතෙ වා වච්චුච්චරිතෙ වා මනෝදුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පදානං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්භුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො, යො ඵවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං – අයං වුවිච්ඡි “පමාදො”.

(28. ක) අසන්තුට්ඨිතා

929. තත්ථ කතමා අසන්තුට්ඨිතා? ඉතරීතරච්චරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි පඤ්චභි වා කාමගුණෙහි අසන්තුට්ඨස්ස භියොයාකම්යතා, යා ඵවරුපා ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතා අසන්තුට්ඨිතා රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුවිච්ඡි “අසන්තුට්ඨිතා”.

(ඛ) අසම්පජ්ඤ්ඤා

තත්ථ කතමා අසම්පජ්ඤ්ඤා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – අයං වුවිච්ඡි “අසම්පජ්ඤ්ඤා”.

(ග) මහිච්ඡතා

තත්ථ

කතමා

මහිච්ඡතා?

ඉතරීතරවීචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි පඤ්චහි වා කාමගුණෙහි අසන්තුට්ඨස්ස හියොයාකමායතා, යො ඵවරුපො ඉච්ඡා ඉච්ඡාගතා මහිච්ඡතා රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – අයං වුච්චති “මහිච්ඡතා”.

(29. ක) අහිරිකං

930. තත්ථ කතමං අහිරිකං? යං න හිරියති හිරියිතබ්බෙන, න හිරියති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – ඉදං වුච්චති “අහිරිකං”.

(ඛ) අනොත්තජ්ජං

තත්ථ කතමං අනොත්තජ්ජං? යං න ඔත්තජ්ජති ඔත්තජ්ජිතබ්බෙන, න ඔත්තජ්ජති පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – ඉදං වුච්චති “අනොත්තජ්ජං”.

(ග) පමාදො

තත්ථ කතමො පමාදො? කායදුච්චරිතෙ වා වජ්ජිච්චරිතෙ වා මනොදුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුජ්ජදානං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවතා අභාවතා අබහුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො, යො ඵවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං – අයං වුච්චති “පමාදො”.

(30. ක) අනාදරියං

931. තත්ථ කතමං අනාදරියං? යං අනාදරියං අනාදරතා අගාරවතා අජ්ජතිස්සවතා අනද්දා අනද්දායනා අනද්දායිතත්තං [අනාදා අනාදායනා අනාදායිතත්තං (සා.)] අසීලාං අචිත්තිකාරො – ඉදං වුච්චති “අනාදරියං”.

(ඛ) දොවචස්සතා

තත්ථ කතමා දොවචස්සතා? සහධම්මිකෙ වුච්චමානෙ දොවචස්සායං දොවචස්සියං දොවචස්සතා විජ්ජට්ඨකුලග්ගාහිතා විපච්චනීකසාතතා අනාදරියං අනාදරතා අගාරවතා අජ්ජතිස්සවතා – අයං වුච්චති “දොවචස්සතා”.

(ග) පාපමිත්තතා

තත්ථ කතමා පාපමිත්තතා? යෙ තෙ පුග්ගලා අස්සද්ධා දුස්සීලා අප්පස්සුතා මච්ඡරිනො දුප්පඤ්ඤා, යා තෙසං සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා පටිසෙවනා භජනා සම්භජනා භත්ති සම්භත්ති තංසම්පවඬිකතා – අයං වුච්චති “පාපමිත්තතා”.

(31. ක) අස්සද්ධියං

932. තත්ථ කතමං අස්සද්ධියං? ඉධෙකච්චො අස්සද්ධො හොති, න සද්දහති බුද්ධං වා ධම්මං වා සඬ්ඝං වා, යං ඵවරූපං අස්සද්ධියං අස්සද්දහනා අනොකප්පනා අනභිප්පසාදො – ඉදං වුච්චති “අස්සද්ධියං”.

(ඛ) අවදඤ්ඤතා

තත්ථ කතමා අවදඤ්ඤතා? පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං ඵවරූපං මච්ඡෙරං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙච්චිෂං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස – අයං වුච්චති “අවදඤ්ඤතා”.

(ග) කොසජ්ජං

තත්ථ කතමං කොසජ්ජං? කායදූවචරිතෙ වා වච්චදූවචරිතෙ වා මනොදූවචරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙස්ස චිත්තස්ස වොස්සග්ගො, වොස්සග්ගානුප්පදානං කුසලානං ධම්මානං, භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තජන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අඛහ්ලිකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො – ඉදං වුච්චති “කොසජ්ජං”.

(32. ක) උද්ධච්චං

933. තත්ථ කතමං උද්ධච්චං? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො භවත්තත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති “උද්ධච්චං”.

(ඛ) අසංවරො

තත්ථ කතමො අසංවරො? ඉධෙකච්චො චක්ඛුතා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙන චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... සානෙන ගන්ධං සාගිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං සාගිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං

අභිධම්මපිටකෙ විභවිගපාළි බුද්දකවත්ථුවිභවිගො
 ඵ්ඨිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නිමිත්තග්ගාහි හොති
 අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහි. යත්වාධිකරණමෙනං මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං
 අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අත්වාස්සවෙය්‍යං, තස්ස සංවරාය
 න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති – අයං
 වුච්චති “අසංවරො”.

(ග) දුස්සිල්‍යං

තත්ථ කතමං දුස්සිල්‍යං? කායිකො චිතික්කමො, වාචසිකො චිතික්කමො,
 කායිකවාචසිකො චිතික්කමො – ඉදං වුච්චති “දුස්සිල්‍යං”.

(33. ක) අරියානං අදස්සනකම්‍යතා

934. තත්ථ කතමා අරියානං අදස්සනකම්‍යතා? තත්ථ කතමෙ අරියා?
 අරියා වුච්චන්ති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච. යා ඉමෙසං අරියානං අදස්සනකම්‍යතා
 අදට්ඨුකම්‍යතා අසමෙතුකම්‍යතා අසමාගන්තුකම්‍යතා – අයං වුච්චති “අරියානං
 අදස්සනකම්‍යතා”.

(ඛ) සද්ධම්මං අසොතුකම්‍යතා

තත්ථ කතමා සද්ධම්මං අසොතුකම්‍යතා? තත්ථ කතමො සද්ධම්මො?
 චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මජ්ජධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා,
 පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣංගිනා, අරියො අට්ඨච්ඡිකො
 මග්ගො – අයං වුච්චති “සද්ධම්මො”. යා ඉමස්ස සද්ධම්මස්ස අසොතුකම්‍යතා
 අසවනකම්‍යතා අනුග්ගහෙතුකම්‍යතා අධාරෙතුකම්‍යතා – අයං වුච්චති
 “සද්ධම්මං අසොතුකම්‍යතා”.

(ග) උපාරම්භචිත්තතා

තත්ථ කතමා උපාරම්භචිත්තතා? තත්ථ කතමො උපාරම්භො? යො
 උපාරම්භො අනුපාරම්භො උපාරම්භනා අනුපාරම්භනා අනුපාරම්භිත්තං
 උඤ්ඤා අවඤ්ඤා පරිභවො රන්ධගවෙසිතා – අයං වුච්චති
 “උපාරම්භචිත්තතා”.

(34. ක) මුට්ඨස්සච්චං

935. තත්ථ කතමං මුට්ඨස්සච්චං? යා අස්සති අනනුස්සති අප්පට්ඨස්සති
 අස්සති අස්සරණතා අධාරණතා පිලාපනතා සම්මුසනතා – ඉදං වුච්චති
 “මුට්ඨස්සච්චං”.

(බ) අසම්පජ්ඣඤා

තත්ථ කතමං අසම්පජ්ඣඤා? යං අඤ්ඤාණං අදස්සනං ...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං – ඉදං වුව්චති “අසම්පජ්ඣඤා”.

(ග) චෙතසො වික්ඛෙපො

තත්ථ කතමො චෙතසො වික්ඛෙපො? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවුපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො හන්තත්තං චිත්තස්ස – අයං වුව්චති “චෙතසො වික්ඛෙපො”.

(35. ක) අයොනියො මනසිකාරො

936. තත්ථ කතමො අයොනියො මනසිකාරො? අනිච්චෙ “නිච්ච”න්ති අයොනියො මනසිකාරො, දුක්ඛෙ “සුඛ”න්ති අයොනියො මනසිකාරො, අනත්තනි “අත්තා”ති අයොනියො මනසිකාරො, අසුභෙ “සුභ”න්ති අයොනියො මනසිකාරො, සච්චවිජ්ජට්ඨකුලෙන වා චිත්තස්ස ආවට්ටනා අනාවට්ටනා ආහොගො සමන්තාහාරො මනසිකාරො – අයං වුව්චති “අයොනියො මනසිකාරො”.

(බ) කුම්මග්ගසෙවනා

තත්ථ කතමා කුම්මග්ගසෙවනා? තත්ථ කතමො කුම්මග්ගො? මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඬ්ඤාප්පො, මිච්ඡාවාචා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො, මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි – අයං වුව්චති “කුම්මග්ගො”. යා ඉමස්ස කුම්මග්ගස්ස සෙවනා නිසෙවනා සංසෙවනා හජනා සම්භජනා හත්ති සම්භත්ති තංසම්පවඬ්ඤා – අයං වුව්චති “කුම්මග්ගසෙවනා”.

(ග) චෙතසො ච ලීනත්තං

තත්ථ කතමං චෙතසො ච ලීනත්තං? යා චිත්තස්ස අකල්යාණා අකම්මඤ්ඤා ඔලීයනා සල්ලීයනා ලීනං ලීයනා ලීයිතත්තං ලීනං ලීයනා ලීයිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුව්චති “චෙතසො ච ලීනත්තං”.

තිකං.

4. චතුක්කනිද්දෙසො

(1) චත්තාරො ආසවා

937. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො ආසවා? කාමාසවො, භවාසවො, දිට්ඨාසවො, අවිජ්ජාසවො.

(ක) කාමාසවො

තත්ථ කතමො කාමාසවො? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමසිනෙහො කාමපරිජාහො කාමමුච්ඡා කාමඡ්ඤාසානං - අයං වුච්චති “කාමාසවො”.

(ඛ) භවාසවො

තත්ථ කතමො භවාසවො? යො භවෙසු භවච්ඡන්දො...පෙ.... භවඡ්ඤාසානං - අයං වුච්චති “භවාසවො”.

(ග) දිට්ඨාසවො

තත්ථ කතමො දිට්ඨාසවො? “සස්සතො ලොකො”ති වා, “අසස්සතො ලොකො”ති වා, “අන්තවා ලොකො”ති වා, “අනන්තවා ලොකො”ති වා, “තං ජීවං තං සරීරං”න්ති වා, “අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං”න්ති වා, “හොති තථාගතො පරං මරණා”ති වා, “න හොති තථාගතො පරං මරණා”ති වා, “හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා”ති වා, “නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා”ති වා. යා ඵවරුපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො - අයං වුච්චති “දිට්ඨාසවො”. සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨාසවො.

(ඝ) අවිජ්ජාසවො

තත්ථ කතමො අවිජ්ජාසවො? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධෙ අඤ්ඤාණං, දුක්ඛනිරෝධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං, අපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තාපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්තෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං. යං ඵවරුපං අඤ්ඤාණං අදස්සනං...පෙ.... අවිජ්ජාලඬ්ඨි මොහො අකුසලමූලං - අයං වුච්චති “අවිජ්ජාසවො”. ඉමෙ චත්තාරො ආසවා.

(2-5) චත්තාරො ගන්ථාදී

938. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො ගන්ථා ...පෙ.... චත්තාරො ඔසා...පෙ.... චත්තාරො යොගා...පෙ.... චත්තාරි උපාදානානි? කාමුපාදානං, දිට්ඨුපාදානං, සිලබ්බතුපාදානං, අන්තවාදුපාදානං.

(ක) කාමුපාදානං

තත්ථ කතමං කාමුපාදානං? යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො...පෙ.... කාමඡ්ඤාසානං - ඉදං වුච්චති “කාමුපාදානං”.

(බ) දිට්ඨපාදානං

තත්ථ කතමං දිට්ඨපාදානං? “නත්ථි දින්නං, නත්ථි යිට්ඨං...පෙ.... යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සවිජ්ඣන්තවා පච්චෙදන්ති” ති. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුච්චති “දිට්ඨපාදානං”. යපෙත්වා සිලබ්බතුපාදානඤ්ච අත්තවාදුපාදානඤ්ච සබ්බාපි මිච්ඡාදිට්ඨි දිට්ඨපාදානං.

(ග) සිලබ්බතුපාදානං

තත්ථ කතමං සිලබ්බතුපාදානං? ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණානං සිලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධි සිලබ්බතෙන සුද්ධිති. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුච්චති “සිලබ්බතුපාදානං”.

(ස) අත්තවාදුපාදානං

තත්ථ කතමං අත්තවාදුපාදානං? ඉධ අස්සුතවා පුට්ඨජ්ජනො අරියානං අදස්සාවි අරියධම්මස්ස අකොවිදො අරියධම්මෙ අවිනීතො, සප්පුරිසානං අදස්සාවි සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතො – රූපං අත්තතො සමනුපස්සති රූපවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා රූපං රූපස්මිං වා අත්තානං. චෙදනං...පෙ.... සඤ්ඤං...පෙ.... සබ්බාරො...පෙ.... විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති විඤ්ඤාණවත්තං වා අත්තානං අත්තති වා විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණස්මිං වා අත්තානං. යා ඵවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං...පෙ.... විපරියාසග්ගාහො – ඉදං වුච්චති “අත්තවාදුපාදානං”. ඉමානි චත්තාරි උපාදානානි.

(6) චත්තාරො තණ්හුප්පාදා

939. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො තණ්හුප්පාදා? චීවරහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, පිණ්ඩපාතහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, සෙනාසනහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, ඉතිහවාහවහෙතු වා භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති – ඉමෙ චත්තාරො තණ්හුප්පාදා.

(7) චත්තාරි අගතිගමනානි

තත්ථ කතමානි චත්තාරි අගතිගමනානි? ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, දොසාගතිං ගච්ඡති, මොහාගතිං ගච්ඡති, භයාගතිං ගච්ඡති. යා ඵවරූපා අගති අගතිගමනං ඡන්දගමනං වග්ගගමනං වාරිගමනං – ඉමානි චත්තාරි අගතිගමනානි.

(8) චත්තාරො විපරියාසා

තත්ථ කතමෙ චත්තාරො විපරියාසා? අනිච්චෙ “නිච්ච”න්ති සඤ්ඤාවිපරියාසො චිත්තවිපරියාසො දිට්ඨිවිපරියාසො, දුක්ඛෙ “සුඛ”න්ති සඤ්ඤාවිපරියාසො චිත්තවිපරියාසො දිට්ඨිවිපරියාසො, අනත්තනි “අත්තා”න්ති සඤ්ඤාවිපරියාසො චිත්තවිපරියාසො දිට්ඨිවිපරියාසො, අසුභෙ “සුභ”න්ති සඤ්ඤාවිපරියාසො චිත්තවිපරියාසො දිට්ඨිවිපරියාසො – ඉමෙ චත්තාරො විපරියාසා.

(9) චත්තාරො අනරියවොහාරා

තත්ථ කතමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා? අදිට්ඨෙ දිට්ඨවාදිනා, අස්සුතෙ සුතවාදිනා, අමුතෙ මුතවාදිනා, අවිඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතවාදිනා – ඉමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා.

(10) අපරෙපි චත්තාරො අනරියවොහාරා

තත්ථ කතමෙ අපරෙපි චත්තාරො අනරියවොහාරා? දිට්ඨෙ අදිට්ඨවාදිනා, සුතෙ අස්සුතවාදිනා, මුතෙ අමුතවාදිනා, විඤ්ඤාතෙ අවිඤ්ඤාතවාදිනා – ඉමෙ චත්තාරො අනරියවොහාරා.

(11) චත්තාරි දුච්චරිතානි

තත්ථ කතමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි? පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුඵ්ච්ඡාවාරො, මුසාවාදො – ඉමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි.

(12) අපරානිපි චත්තාරි දුච්චරිතානි

තත්ථ කතමානි අපරානිපි චත්තාරි දුච්චරිතානි? මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, එරුසා වාචා, සම්ඵජ්ජලාපො – ඉමානි චත්තාරි දුච්චරිතානි.

(13) චත්තාරි භයානි

තත්ථ කතමානි චත්තාරි භයානි? ජාතිභයං, ජරාභයං, ඛ්‍යාධිභයං, මරණභයං – ඉමානි චත්තාරි භයානි.

(14) අපරානිපි චත්තාරි භයානි

තත්ථ කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි? රාජභයං, වොරභයං, අග්ගිභයං, උදකභයං – ඉමානි චත්තාරි භයානි.

තත්ථ කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි? උභිහයං, කුම්භීලහයං [කුම්භීරහයං, කුම්භීලහයං (?) (කුම්භ + ඊර + අ = හය)], ආවට්ඨහයං, සුසුකාහයං – ඉමානි චත්තාරි භයානි.

තත්ථ කතමානි අපරානිපි චත්තාරි භයානි? අත්තානුවාදහයං, පරානුවාදහයං, දණ්ඩහයං, දුග්ගතිහයං – ඉමානි චත්තාරි භයානි.

(15) චතස්සො දිට්ඨියො

තත්ථ කතමා චතස්සො දිට්ඨියො? “සයඤ්ඤානං සුඛදුක්ඛ”න්ති සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, “පරඤ්ඤානං සුඛදුක්ඛ”න්ති සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, “සයඤ්ඤානං පරඤ්ඤානං සුඛදුක්ඛ”න්ති සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, “අසයඤ්ඤානං අපරඤ්ඤානං අධිච්චසමුප්පන්නං සුඛදුක්ඛ”න්ති සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති – ඉමා චතස්සො දිට්ඨියො.

චතුක්කං.

5. පඤ්චකනිද්දෙසො

(1) පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි

940. තත්ථ කතමානි පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි? සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො, කාමච්ඡන්දො, ඛ්‍යාපාදො – ඉමානි පඤ්චොරම්භාගියානි සංයොජනානි.

(2) පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි

තත්ථ කතමානි පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි? රූපරාගො, අරූපරාගො, මානො, උද්ධච්චං, අවිජ්ජා – ඉමානි පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි.

(3) පඤ්ච මච්ඡරියානි

තත්ථ කතමානි පඤ්ච මච්ඡරියානි? ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං – ඉමානි පඤ්ච මච්ඡරියානි.

(4) පඤ්ච සඤ්චා

තත්ථ කතමො පඤ්ච සඤ්චා? රාගසඤ්චා, දොසසඤ්චා, මොහසඤ්චා, මානසඤ්චා, දිට්ඨිසඤ්චා – ඉමො පඤ්ච සඤ්චා.

(5) පඤ්ච සල්ලා

තත්ථ කතමෙ පඤ්ච සල්ලා? රාගසල්ලං, දොසසල්ලං, මොහසල්ලං, මානසල්ලං, දිට්ඨිසල්ලං – ඉමෙ පඤ්ච සල්ලා.

(6) පඤ්ච වෙනොබ්බා

941. තත්ථ කතමෙ පඤ්ච වෙනොබ්බා? සත්ථරි කඬබති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිද්ධති, ධම්මෙ කඬබති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිද්ධති, සඬ්ඝෙ කඬබති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිද්ධති, සික්ඛාය කඬබති විචිකිච්ඡති නාධිමුච්චති න සම්පසිද්ධති, සබ්බමචාරිසු කුපිතො හොති අනත්තමනො ආහතචිත්තො බ්ලජාතො – ඉමෙ පඤ්ච වෙනොබ්බා.

(7) පඤ්ච චෙනසො විනිබන්ධා

තත්ථ කතමෙ පඤ්ච චෙනසො විනිබන්ධා? කාමෙ අවිතරාගො හොති අවිගතච්ඡන්දො අවිගතපෙමො අවිගතපිපාසො අවිගතපරිලාහො අවිගතතණ්හො; කායෙ අවිතරාගො හොති... රූපෙ අවිතරාගො හොති... යාවදත්ථං උදරාවදෙහකං භුඤ්ජිත්වා සෙය්‍යසුඛං පස්සසුඛං මිද්ධසුඛං අනුයුත්තො විහරති; අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණ්ඩාය බ්‍රහ්මචරියං චරති – ‘‘ඉමිනාහං සිලෙන වා චතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා’’ති – ඉමෙ පඤ්ච චෙනසොවිනිබන්ධා.

(8) පඤ්ච නිවරණානි

තත්ථ කතමානි පඤ්ච නිවරණානි? කාමච්ඡන්දනිවරණං, ඛ්‍යාපාදනිවරණං, ටීනමිද්ධනිවරණං, උද්ධච්චකුක්කුච්චනිවරණං, විචිකිච්ඡානිවරණං – ඉමානි පඤ්ච නිවරණානි.

(9) පඤ්ච කම්මානි ආනත්තරිකානි

තත්ථ කතමානි පඤ්ච කම්මානි ආනත්තරිකානි? මාතා ජීවිතා වොරොපිතා හොති, පිතා ජීවිතා වොරොපිතො හොති, අරහන්තො ජීවිතා වොරොපිතො හොති, දුට්ඨෙත චිත්තෙන තථාගතස්ස ලොභිතං උප්පාදිතං හොති, සඬ්ඝො භින්නො හොති – ඉමානි පඤ්ච කම්මානි ආනත්තරිකානි.

(10) පඤ්ච දිට්ඨියො

තත්ථ කතමා පඤ්ච දිට්ඨියො? ‘‘සඤ්ඤී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති ඉත්ථෙකෙ අභිවදන්ති, ‘‘අසඤ්ඤී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති ඉත්ථෙකෙ අභිවදන්ති, ‘‘නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා’’ති ඉත්ථෙකෙ අභිවදන්ති, සතො වා පන සත්තස්ස

උච්ඡේදං විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙත්ති, දිට්ඨධම්මනිබ්බානං වා පනෙකෙ අභිවදන්ති – ඉමා පඤ්ච දිට්ඨියො.

(11) පඤ්ච වෙරා

942. තත්ථ කතමෙ පඤ්ච වෙරා? පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුච්ඡාලාරො, මුසාවාදො, සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා – ඉමෙ පඤ්ච වෙරා.

(12) පඤ්ච ඛ්‍යාසනා

තත්ථ කතමෙ පඤ්ච ඛ්‍යාසනා? ඤාතිඛ්‍යාසනං, භොගඛ්‍යාසනං, රොගඛ්‍යාසනං, සීලඛ්‍යාසනං, දිට්ඨිඛ්‍යාසනං – ඉමෙ පඤ්ච ඛ්‍යාසනා.

(13) පඤ්ච අක්ඛන්තියා ආදීනවා

තත්ථ කතමෙ පඤ්ච අක්ඛන්තියා ආදීනවා? බහුනො ජනස්ස අප්පියො භොති අමනාපො, වෙරබ්බුලො ච භොති, වජ්ජබ්බුලො ච, සම්මුල්භො කාලඤ්ඤාරොති, කායස්ස හෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති – ඉමෙ පඤ්ච අක්ඛන්තියා ආදීනවා.

(14) පඤ්ච භයානි

තත්ථ කතමානි පඤ්ච භයානි? ආජීවකභයං, අසිලොකභයං, පරිසසාරජ්ජභයං, මරණභයං, දුග්ගතිභයං – ඉමානි පඤ්ච භයානි.

(15) පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා

943. තත්ථ කතමෙ පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා?

(ක) ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එවංවාදී භොති එවංදිට්ඨි [එවංදිට්ඨි (සා.)] – “යතො ඛො, භො, අයං අත්තා පඤ්චභි කාමගුණෙහි සමප්පිනො සමච්ඡිභූතො පරිවාරෙති, එත්තාවතා ඛො, භො, අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භොති”ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤාපෙත්ති.

(ඛ) තමඤ්ඤො එවමාහ – “අත්ථි ඛො, භො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි නෙසො නත්ථිති වදාමි. නො ච ඛො, භො, අයං අත්තා එත්තාවතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො භොති. තං කිස්ස හෙතු? කාමා හි, භො, අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා. තෙසං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. යතො ඛො, භො, අයං අත්තා විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො, භො,

අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ග) තමඤ්ඤො එවමාහ – ‘‘අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. නෙසො නත්ථිති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති. තං කිස්ස හෙතු? යදෙව තත්ථ විතක්කිතං විචාරිතං එතෙන එතං ඔළාරිකං අක්ඛායති. යතො ඛො, හො, අයං අත්තා විතක්කවිචාරානං වූපසමා...පෙ.... දුතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ඝ) තමඤ්ඤො එවමාහ – ‘‘අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. නෙසො නත්ථිති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති. තං කිස්ස හෙතු? යදෙව තත්ථ පිනිගතං චෙතසො උප්පිලාවිතං, එතෙන එතං ඔළාරිකං අක්ඛායති. යතො ඛො, හො, අයං අත්තා පිනියා ව විරාගා...පෙ.... තතියං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ඞ) තමඤ්ඤො එවමාහ – ‘‘අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. නෙසො නත්ථිති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති. තං කිස්ස හෙතු? යදෙව තත්ථ සුඛපිති චෙතසො ආභොගො, එතෙන එතං ඔළාරිකං අක්ඛායති. යතො ඛො, හො, අයං අත්තා සුඛස්ස ව පහානා...පෙ.... චතුත්ථං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානප්පත්තො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පඤ්ඤපෙන්නි. ඉමෙ පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා.

පඤ්චකං.

6. ඡක්කනිද්දෙසො

(1) ඡ විවාදමූලානි

944. තත්ථ කතමානි ඡ විවාදමූලානි? කොධො, මක්ඛො, ඉස්සා, සායෙයාං, පාපිච්ඡතා, සන්දිට්ඨිපරාමාසිතා – ඉමානි ඡ විවාදමූලානි.

(2) ඡ ඡන්දරාගා

තත්ථ කතමෙ ඡ ඡන්දරාගා? ඡන්දරාගා ගෙහසිතා ධම්මා. මනාපියෙසු රූපෙසු ගෙහසිතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො, මනාපියෙසු සද්දෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ගන්ධෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු රසෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ධම්මෙසු ගෙහසිතො රාගො සාරාගො චිත්තස්ස සාරාගො – ඉමෙ ඡ ඡන්දරාගා.

(3) ඡ විරොධවත්ථුනි

තත්ථ කතමානි ඡ විරොධවත්ථුනි? අමනාපියෙසු රූපෙසු චිත්තස්ස ආසාතො පටිසාතො වණ්ඨික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස, අමනාපියෙසු සද්දෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ගන්ධෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු රසෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ධම්මෙසු චිත්තස්ස ආසාතො පටිසාතො වණ්ඨික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – ඉමානි ඡ විරොධවත්ථුනි.

(4) ඡ තණ්හාකායා

තත්ථ කතමෙ ඡ තණ්හාකායා? රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ථොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා – ඉමෙ ඡ තණ්හාකායා.

(5) ඡ අගාරවා

945. තත්ථ කතමෙ ඡ අගාරවා? සත්ථරි අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, ධම්මෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සඬ්ඝෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, සික්ඛාය අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, අප්පමාදෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො, පටිසන්ථාරෙ අගාරවො විහරති අප්පතිස්සො – ඉමෙ ඡ අගාරවා.

(6) ඡ පරිහානියා ධම්මා

තත්ථ කතමෙ ඡ පරිහානියා ධම්මා? කම්මාරාමතා, හස්සාරාමතා, නිද්දාරාමතා, සඬ්ගණිකාරාමතා, සංසග්ගාරාමතා, පපඤ්චාරාමතා – ඉමෙ ඡ පරිහානියා ධම්මා.

(7) අපරෙපි ඡ පරිහානියා ධම්මා

946. තත්ථ කතමෙ අපරෙපි ඡ පරිහානියා ධම්මා? කම්මාරාමතා, හස්සාරාමතා, නිද්දාරාමතා, සඬ්ගණිකාරාමතා, දොවචස්සතා, පාපමිත්තතා – ඉමෙ ඡ පරිහානියා ධම්මා.

(8) ඡ සොමනස්සුපව්වාරා

තත්ථ කතමෙ ඡ සොමනස්සුපව්වාරා? චක්ඛුනා රූපං දිස්වා සොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපව්වරති, සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝාතෙන ගන්ධං ඝායිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං සායිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය සොමනස්සට්ඨානියං ධම්මං උපව්වරති – ඉමෙ ඡ සොමනස්සුපව්වාරා.

(9) ඡ දොමනස්සුපව්වාරා

තත්ථ කතමෙ ඡ දොමනස්සුපව්වාරා? චක්ඛුනා රූපං දිස්වා දොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපව්වරති, සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝාතෙන ගන්ධං ඝායිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං සායිත්වා ...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය දොමනස්සට්ඨානියං ධම්මං උපව්වරති – ඉමෙ ඡ දොමනස්සුපව්වාරා.

(10) ඡ උපෙක්ඛුපව්වාරා

තත්ථ කතමෙ ඡ උපෙක්ඛුපව්වාරා? චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උපෙක්ඛාට්ඨානියං රූපං උපව්වරති, සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... ඝාතෙන ගන්ධං ඝායිත්වා...පෙ.... ජීවිහාය රසං සායිත්වා...පෙ.... කායෙන ථොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උපෙක්ඛාට්ඨානියං ධම්මං උපව්වරති – ඉමෙ ඡ උපෙක්ඛුපව්වාරා.

(11) ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි

947. තත්ථ කතමානි ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි? මනාපියෙසු රූපෙසු ගෙහසිතං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා, මනාපියෙසු සද්දෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ගන්ධෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු රසෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු...පෙ.... මනාපියෙසු ධම්මෙසු ගෙහසිතං චෙතසිකං සාතං චෙතසිකං සුඛං චෙතොසම්ඵස්සජං සාතං සුඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා සාතා සුඛා චෙදනා – ඉමානි ඡ ගෙහසිතානි සොමනස්සානි.

(12) ඡ ගෙහසිතානි දොමනස්සානි

තත්ථ කතමානි ඡ ගෙහසිතානි දොමනස්සානි? අමනාපියෙසු රූපෙසු ගෙහසිතං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං චෙදයිතං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා චෙදනා, අමනාපියෙසු සද්දෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ගන්ධෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු රසෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ථොට්ඨබ්බෙසු...පෙ.... අමනාපියෙසු ධම්මෙසු

ගෙහසිතං වෙනසිකං අසාතං වෙනසිකං දුක්ඛං වෙනොසම්ඵස්සජං අසාතං දුක්ඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා – ඉමානි ඡ ගෙහසිතානි දොමනස්සානි.

(13) ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා

තත්ථ කතමා ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා? උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු රූපෙසු ගෙහසිතං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා, උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු සද්දෙසු...පෙ.... උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු ගන්ධෙසු...පෙ.... උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු රසෙසු...පෙ.... උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු ඵොට්ඨබ්බෙසු...පෙ.... උපෙක්ඛාට්ඨානියෙසු ධම්මෙසු ගෙහසිතං වෙනසිකං නෙව සාතං නාසාතං වෙනොසම්ඵස්සජං අදුක්ඛමසුඛං වෙදයිතං වෙනොසම්ඵස්සජා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා – ඉමා ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා.

(14) ඡ දිට්ඨියො

948. තත්ථ කතමා ඡ දිට්ඨියො? ‘‘අත්ථි මෙ අත්තා’’ති වා අස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, ‘‘නත්ථි මෙ අත්තා’’ති වා අස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, ‘‘අත්තනා වා අත්තානං සඤ්ජානාමි’’ති වා අස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, ‘‘අත්තනා වා අනත්තානං සඤ්ජානාමි’’ති වා අස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, ‘‘අනත්තනා වා අත්තානං සඤ්ජානාමි’’ති වා අස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති; අථ වා පනස්ස ඵචංදිට්ඨි හොති – ‘‘සො මෙ අයං අත්තා වදො වෙදෙයො තත්ත තත්ත දීඝරත්තං කල්යාණපාපකාතං කම්මානං විපාකං පච්චන්තොති. න සො ජාතො නාහොසි, න සො ජාතො න භවිස්සති, නිව්චො ධූවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො’’ති වා පනස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති. ඉමා ඡ දිට්ඨියො.

ඡක්කං.

7. සත්තකනිද්දෙසො

(1) සත්තානුසයා

949. තත්ථ කතමෙ සත්තානුසයා? කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, මානානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො – ඉමෙ සත්ත අනුසයා.

(2) සත්ත සංයොජනානි

තත්ථ කතමානි සත්ත සංයොජනානි? කාමරාගසංයොජනං, පටිසසංයොජනං, මානසංයොජනං, දිට්ඨිසංයොජනං, විචිකිච්ඡාසංයොජනං, භවරාගසංයොජනං, අවිජ්ජාසංයොජනං – ඉමානි සත්ත සංයොජනානි.

(3) සත්ත පරිශුච්ඡානානි

තත්ථ කතමානි සත්ත පරිශුච්ඡානානි? කාමරාගපරිශුච්ඡානං, පටිසපරිශුච්ඡානං, මානපරිශුච්ඡානං, දිට්ඨිපරිශුච්ඡානං, විචිකිච්ඡාපරිශුච්ඡානං, භවරාගපරිශුච්ඡානං, අවිජ්ජාපරිශුච්ඡානං – ඉමානි සත්ත පරිශුච්ඡානානි.

(4) සත්ත අසද්ධම්මා

950. තත්ථ කතමෙ සත්ත අසද්ධම්මා? අස්සද්ධො භොති, අභිරිකො භොති, අනොත්තජ්ජි භොති, අප්පස්සුතො භොති, කුසිතො භොති, මුට්ඨස්සති භොති, දුප්පඤ්ඤො භොති – ඉමෙ සත්ත අසද්ධම්මා.

(5) සත්ත දුච්චරිතානි

තත්ථ කතමානි සත්ත දුච්චරිතානි? පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං, කාමෙසුමිච්ඡාවාරො, මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, ඵරුසා වාචා, සමඵජ්ජලාපො – ඉමානි සත්ත දුච්චරිතානි.

(6) සත්ත මානා

තත්ථ කතමෙ සත්ත මානා? මානො, අතිමානො, මානාතිමානො, ඔමානො, අධිමානො, අස්මිමානො, මිච්ඡාමානො – ඉමෙ සත්ත මානා.

(7) සත්ත දිට්ඨියො

951. (ක) තත්ථ කතමා සත්ත දිට්ඨියො? ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඵවංවාදී භොති ඵවංදිට්ඨි – “යතො ඛො, භො, අයං අත්තා රුපී වාතුමහාභුතිකො [වාතුමමහාභුතිකො (සී. ස්‍යා.)] මානාපෙත්තිකසම්භවො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න භොති පරං මරණං, ඵත්තාවතා ඛො භො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො භොති”ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙත්ති.

(ඛ) තමඤ්ඤො ඵවමාහ – “අත්ථි ඛො, භො, ඵසො අත්තා යං ත්වං වදෙසී. ‘නෙසො නත්ථි’ති වදාමි. නො ච ඛො, භො, අයං අත්තා ඵත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො භොති. අත්ථි ඛො භො අඤ්ඤො අත්තා දිබ්බො රුපී කාමාවචරො කබ්බිකාරහක්ඛො. තං ත්වං න ජානාසී න පස්සසී. තමහං ජානාමි

පස්සාමි. සො ඛො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා සම්මාසමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ග) තමඤ්ඤො ඵවමාහ - ''අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. 'නෙසො නත්ථි'ති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති. අත්ථි ඛො, හො, අඤ්ඤො අත්තා දිබ්බො රූපි මනොමයො සබ්බච්ඡිගපච්චිගී අභීනින්නද්දියො. තං ත්වං න ජානාසි න පස්සසි. තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ඝ) තමඤ්ඤො ඵවමාහ - ''අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. 'නෙසො නත්ථි'ති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති. අත්ථි ඛො, හො, අඤ්ඤො අත්තා සබ්බසො රූපසඤ්ඤානං සමතික්කමා පටිසසඤ්ඤානං අත්ථච්ඡිගමා නානත්තසඤ්ඤානං අමනසිකාරා අනන්තො ආකාසොති ආකාසානඤ්ඤායතනපගො. තං ත්වං න ජානාසි න පස්සසි. තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ඞ) තමඤ්ඤො ඵවමාහ - ''අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. 'නෙසො නත්ථි'ති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති. අත්ථි ඛො, හො, අඤ්ඤො අත්තා සබ්බසො ආකාසානඤ්ඤායතනං සමතික්කමිම අනන්තං විඤ්ඤාණන්ති විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනපගො. තං ත්වං න ජානාසි න පස්සසි. තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා ඛො, හො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙකෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡෙදං විනාසං විභවං පඤ්ඤපෙන්නි.

(ච) තමඤ්ඤො ඵවමාහ - ''අත්ථි ඛො, හො, එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. 'නෙසො නත්ථි'ති වදාමි. නො ව ඛො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති. අත්ථි ඛො, හො, අඤ්ඤො අත්තා සබ්බසො විඤ්ඤාණඤ්ඤායතනං සමතික්කමිම නත්ථි කිඤ්චිති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනපගො. තං ත්වං න ජානාසි න පස්සසි. තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො ඛො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න

හොති පරං මරණා, එත්තාවතා බො, හො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙට්ඨෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡේදං විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙන්නි.

(ඡ) තමඤ්ඤො එවමාහ – ‘‘අත්ථි බො පන එසො අත්තා යං ත්වං වදෙසි. ‘නෙසො නත්ථි’ති වදාමි. නො ව බො, හො, අයං අත්තා එත්තාවතා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති. අත්ථි බො, හො, අඤ්ඤො අත්තා සබ්බසො ආකිඤ්ඤායතනං සමතික්කම්ම නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගො. තං ත්වං න ජානාසි න පස්සසි. තමහං ජානාමි පස්සාමි. සො බො, හො, අත්තා යතො කායස්ස හෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා බො, හො, අයං අත්තා සම්මා සමුච්ඡින්නො හොති''ති. ඉත්ථෙට්ඨෙ සතො සත්තස්ස උච්ඡේදං විනාසං විභවං පඤ්ඤාපෙන්නි. ඉමා සත්ත දිට්ඨියො.

සත්තකං.

8. අට්ඨකනිද්දෙසො

(1) අට්ඨ කිලෙසවත්ථුනි

952. තත්ථ කතමානි අට්ඨ කිලෙසවත්ථුනි? ලොහො, දොසො, මොහො, මානො, දිට්ඨි, විච්ඡිච්ඡා, ටීනං, උද්ධච්චං – ඉමානි අට්ඨ කිලෙසවත්ථුනි.

(2) අට්ඨ කුසිතවත්ථුනි

953. තත්ථ කතමානි අට්ඨ කුසිතවත්ථුනි?

(ක) ඉධ භික්ඛුනා කම්මං කාතබ්බං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘‘කම්මං බො මෙ කාතබ්බං භවිස්සති. කම්මං බො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලම්ස්සති. හන්දාහං නිපජ්ජාමි''ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පට්ඨං කුසිතවත්ථු.

(ඛ) පුන වපරං භික්ඛුනා කම්මං කතං හොති. තස්ස එවං හොති – ‘‘අහං බො කම්මං අකාසිං. කම්මං බො පන මෙ කරොන්තස්ස කායො කිලන්තො. හන්දාහං නිපජ්ජාමි''ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං දුතියං කුසිතවත්ථු.

(ග) පුන වපරං භික්ඛුනා මග්ගො ගන්තබ්බො හොති. තස්ස එවං හොති – ‘‘මග්ගො බො මෙ ගන්තබ්බො භවිස්සති. මග්ගං බො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලම්ස්සති. හන්දාහං නිපජ්ජාමි''ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති

අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං තතියං කුසිතවත්ථු.

(ස) පුන වපරං භික්ඛුනා මග්ගො ගතො හොති. තස්ස එවං හොති – “අහං බො මග්ගං අගමාසිං. මග්ගං බො පන මෙ ගච්ඡන්තස්ස කායො කිලන්තො. හන්දාහං නිපජ්ජාමි”ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං චතුත්ථං කුසිතවත්ථු.

(ඳ) පුන වපරං භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරන්තො න ලහති ලුබ්ඝස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්ථං පාරිපුරිං. තස්ස එවං හොති – “අහං බො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරන්තො නාලන්ථං ලුබ්ඝස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්ථං පාරිපුරිං. තස්ස මෙ කායො කිලන්තො අකම්මඤ්ඤො. හන්දාහං නිපජ්ජාමි”ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං පඤ්චමං කුසිතවත්ථු.

(ච) පුන වපරං භික්ඛු ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරන්තො ලහති ලුබ්ඝස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්ථං පාරිපුරිං. තස්ස එවං හොති – “අහං බො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය වරන්තො අලන්ථං ලුබ්ඝස්ස වා පණීතස්ස වා භොජනස්ස යාවදන්ථං පාරිපුරිං. තස්ස මෙ කායො කිලන්තො අකම්මඤ්ඤො මාසාවිතං මඤ්ඤෙ. හන්දාහං නිපජ්ජාමි”ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං ඡට්ඨං කුසිතවත්ථු.

(ඡ) පුන වපරං භික්ඛුනො උප්පන්තො හොති අප්පමත්තකො ආබාධො. තස්ස එවං හොති – “උප්පන්තො බො මෙ අයං අප්පමත්තකො ආබාධො. අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතුං. හන්දාහං නිපජ්ජාමි”ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං සත්තමං කුසිතවත්ථු.

(ජ) පුන වපරං භික්ඛු ගිලානා වුට්ඨිතො [\[ගිලානවුට්ඨිතො \(සද්දනීභි\) අ. නි. 6.16 පාළියා ටිකා පස්සිතබ්බා\]](#) හොති අවිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤො. තස්ස එවං හොති – “අහං බො ගිලානා වුට්ඨිතො අවිරවුට්ඨිතො ගෙලඤ්ඤො. තස්ස මෙ කායො දුබ්බලො අකම්මඤ්ඤො. හන්දාහං නිපජ්ජාමි”ති. සො නිපජ්ජති; න වීරියං ආරහති අප්පත්තස්ස පත්තියා, අනධිගතස්ස අධිගමාය, අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය. ඉදං අට්ඨමං කුසිතවත්ථු. ඉමානි අට්ඨ කුසිතවත්ථුනි.

(3) අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු චිත්තස්ස පටිඝාතො

954. තත්ථ කතමෙසු අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු චිත්තස්ස පටිඝාතො? ලාභෙ සාරාගො, අලාභෙ පටිච්චරොධො, යසෙ සාරාගො, අයසෙ පටිච්චරොධො, පසංසාය සාරාගො, නින්දාය පටිච්චරොධො, සුඛෙ සාරාගො, දුක්ඛෙ පටිච්චරොධො – ඉමෙසු අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු චිත්තස්ස පටිඝාතො.

(4) අට්ඨඅනරියවොහාරා

955. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ අනරියවොහාරා? අදිට්ඨො දිට්ඨවාදිනා, අස්සුතෙ සුතවාදිනා, අමුතෙ මුතවාදිනා, අවිඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතවාදිනා, දිට්ඨො අදිට්ඨවාදිනා, සුතෙ අස්සුතවාදිනා, මුතෙ අමුතවාදිනා, විඤ්ඤාතෙ අවිඤ්ඤාතවාදිනා – ඉමෙ අට්ඨ අනරියවොහාරා.

(5) අට්ඨ මිච්ඡත්තා

956. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ මිච්ඡත්තා? මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඤ්ඤාපො, මිච්ඡාචාචා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාචායාමො, මිච්ඡාසති, මිච්ඡාසමාධි – ඉමෙ අට්ඨ මිච්ඡත්තා.

(6) අට්ඨ පුරිසදොසා

957. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ පුරිසදොසා? (ක) ඉධ භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො [වොදියමානො (සී. සා.) අ. නි. 8.14] “න සරාමී න සරාමී”ති අස්සනියාව නිබ්බෙදෙති. අයං පඨමො පුරිසදොසො.

(ඛ) පුන චපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො වොදකංයෙව පටිප්ඵරති – “කිං නු ඛො තුය්භං බාලස්ස අබ්‍යන්තස්ස භණ්ණෙන! ත්වම්පි නාම මං භණ්ණබ්බං මඤ්ඤසී”ති! අයං දුතියො පුරිසදොසො.

(ග) පුන චපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො වොදකංයෙව [වොදකස්සෙව (සා.) අ. නි. 8.14] පච්චාරොපෙති – “ත්වම්පි ඛොසි ඉත්ථන්නාමං ආපත්තිං ආපන්නො. ත්වං තාව පඨමං පටිකරොහී”ති. අයං තතියො පුරිසදොසො.

(ඝ) පුන චපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො අඤ්ඤානාඤ්ඤං පටිච්චරති, බහිද්ධා කථං අපනාමෙති, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති. අයං චතුත්ථො පුරිසදොසො.

(ඩ) පුන වපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො සඬ්ඝමජ්ඣෙකං බාහාවික්ඛෙපකං භණ්ති. අයං පඤ්චමො පුරිසදොසො.

(ච) පුන වපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො අනාදියිත්වා සඬ්ඝං, අනාදියිත්වා වොදකං, සාපත්තිකොව [ආපත්තිකොව (ක.) අ. නි. 8.14] යෙනකාමං පක්කමති. අයං ඡට්ඨො පුරිසදොසො.

(ඡ) පුන වපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො “නෙවාහං ආපන්නොමිහි, න පනාහං අනාපන්නොමිහි”ති තුණ්හිභූතො සඬ්ඝං විහෙසෙති. අයං සත්තමො පුරිසදොසො.

(ජ) පුන වපරං භික්ඛු භික්ඛුං ආපත්තියා වොදෙන්ති. සො භික්ඛු භික්ඛුහි ආපත්තියා වොදියමානො එවමාහ – “කිං නු බො තුම්භෙ ආයස්මන්තො අතිබාළ්භං මගි බ්‍යාවටා. ඉදානාහං සික්ඛං පච්චක්ඛාය භීනායාවත්තිස්සාමී”ති. සො සික්ඛං පච්චක්ඛාය භීනායාවත්තිත්වා එවමාහ – “ඉදානි බො තුම්භෙ ආයස්මන්තො අත්තමනා හොථා”ති. අයං අට්ඨමො පුරිසදොසො. ඉමෙ අට්ඨ පුරිසදොසා.

(7) අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා

958. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා? “රූපි අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – අසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; අරූපි අත්තා...පෙ.... රූපි ච අරූපි ච...පෙ.... නෙවරූපිනාරූපි...පෙ.... “අන්තවා අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – අසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “අනන්තවා අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – අසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “අන්තවා ච අනන්තවා ච අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – අසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “නෙවන්තවා නානන්තවා අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – අසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි. ඉමෙ අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා.

(8) අට්ඨ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා

959. තත්ථ කතමෙ අට්ඨ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා? “රූපි අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “අරූපි අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “රූපි ච අරූපි ච අත්තා හොති අරොගො පරං මරණා”ති – නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති නං පඤ්ඤපෙන්නි; “නෙවරූපිනාරූපි අත්තා හොති

අරොගො පරං මරණා''ති - නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙන්නි;
 ''අන්තවා අත්තා භොති අරොගො පරං මරණා''ති - නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති
 නං පඤ්ඤාපෙන්නි; ''අනන්තවා අත්තා භොති අරොගො පරං මරණා''ති -
 නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙන්නි; ''අන්තවා ච අනන්තවා ච අත්තා
 භොති අරොගො පරං මරණා''ති - නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙන්නි;
 ''නෙවන්තවා නානන්තවා අත්තා භොති අරොගො පරං මරණා''ති -
 නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිති නං පඤ්ඤාපෙන්නි. ඉමෙ අට්ඨ
 නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිවාදා.

අට්ඨකං.

9. නවකනිද්දෙසො

(1) නව ආසාතවත්ථුනි

960. තත්ථ කතමානි නව ආසාතවත්ථුනි? ''අනත්ථං මෙ අවරි''ති
 ආසාතො ජායති; ''අනත්ථං මෙ වරති''ති ආසාතො ජායති; ''අනත්ථං මෙ
 වරිස්සති''ති ආසාතො ජායති; ''පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අවරි''...පෙ....
 අනත්ථං වරති...පෙ.... අනත්ථං වරිස්සතිති ආසාතො ජායති; අප්පියස්ස මෙ
 අමනාපස්ස අත්ථං අවරි...පෙ.... අත්ථං වරති...පෙ.... අත්ථං වරිස්සතිති
 ආසාතො ජායති. ඉමානි නව ආසාතවත්ථුනි.

(2) නව පුරිසමලානි

961. තත්ථ කතමානි නව පුරිසමලානි? කොධො, මක්ඛො, ඉස්සා,
 මච්ඡරියං, මායා, සායෙය්‍යං, මුසාවාදො, පාපිච්ඡතා, මිච්ඡාදිට්ඨි - ඉමානි නව
 පුරිසමලානි.

(3) නවවිධා මානා

962. තත්ථ කතමෙ නවවිධා මානා? ''සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාහමස්මි''ති
 මානො, ''සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මි''ති මානො, ''සෙය්‍යස්ස භීනොහමස්මි''ති
 මානො, ''සදිසස්ස සෙය්‍යාහමස්මි''ති මානො, ''සදිසස්ස සදිසොහමස්මි''ති
 මානො, ''සදිසස්ස භීනොහමස්මි''ති මානො, ''භීනස්ස සෙය්‍යාහමස්මි''ති
 මානො, ''භීනස්ස සදිසොහමස්මි''ති මානො, ''භීනස්ස භීනොහමස්මි''ති
 මානො - ඉමෙ නවවිධා මානා.

(4) නව තණ්හාමූලකා ධම්මා

963. තත්ථ කතමෙ නව තණ්හාමූලකා ධම්මා? තණ්හං පටිච්ච
 පරියෙසනා, පරියෙසනං පටිච්ච ලාභො, ලාභං පටිච්ච විනිච්ඡයො, විනිච්ඡයං

පටිච්ච ඡන්දරාගො, ඡන්දරාගං පටිච්ච අජ්ඣෙසානං, අජ්ඣෙසානං පටිච්ච පරිග්ගහො, පරිග්ගහං පටිච්ච මච්ඡරියං, මච්ඡරියං පටිච්ච ආරක්ඛො, ආරක්ඛාධිකරණං දණ්ඩාදාන-සත්ථාදාන-කලහ-විග්ගහවිවාද-තුචංතුචං-පෙසුඤ්ඤ-මුසාවාදා අනෙකෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සම්භවන්ති - ඉමෙ නව තණ්හාමූලකා ධම්මා.

(5) නව ඉඤ්ජිතානි

964. තත්ථ කතමානි නව ඉඤ්ජිතානි? “අස්මි”ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “අභමස්මි”ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “අයමභමස්මි”ති ඉඤ්ජිතමෙතං “හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “රූපි හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “අරූපි හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “සඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “අසඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං, “නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති ඉඤ්ජිතමෙතං - ඉමානි නව ඉඤ්ජිතානි.

(6-9) නව මඤ්ඤිතාදීනි

965. තත්ථ කතමානි නව මඤ්ඤිතානි... නව එන්ද්‍රිතානි... නව පපඤ්චිතානි... නව සඬ්ඛතානි? “අස්මි”ති සඬ්ඛතමෙතං, “අභමස්මි”ති සඬ්ඛතමෙතං, “අයමභමස්මි”ති සඬ්ඛතමෙතං, “හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං, “රූපි හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං, “අරූපි හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං, “සඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං, “අසඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං, “නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි හවිස්ස”න්ති සඬ්ඛතමෙතං - ඉමානි නව සඬ්ඛතානි.

නවකං.

10. දසකන්ද්දෙසො

(1) දස කිලෙසවත්ථුනි

966. තත්ථ කතමානි දස කිලෙසවත්ථුනි? ලොභො, දොසො, මොහො, මානො, දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, ථිනං, උද්ධවං, අභිරිකං, අනොත්තප්පං - ඉමානි දස කිලෙසවත්ථුනි.

(2) දස ආසාතවත්ථුනි

967. තත්ථ කතමානි දස ආසාතවත්ථුනි? “අනත්ථං මෙ අවරි”ති ආසාතො ජායති, “අනත්ථං මෙ වරති”ති ආසාතො ජායති, “අනත්ථං මෙ වරිස්සති”ති ආසාතො ජායති, “පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අවරි”...පෙ.... අනත්ථං වරති...පෙ.... අනත්ථං වරිස්සතිති ආසාතො ජායති, අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස

අත්ථං අවරි...පෙ.... අත්ථං චරති...පෙ.... අත්ථං චරිස්සතීති ආසාතො ජායති,
අට්ඨානෙ වා පන ආසාතො ජායති – ඉමානි දස ආසාතවත්ථුනි.

(3) දස අකුසලකම්මපථා

968. තත්ථ කතමෙ දස අකුසලකම්මපථා? පාණාතිපාතො, අදින්නාදානං,
කාමෙසුච්ඡිච්ඡාචාරො, මුසාවාදො, පිසුණා වාචා, ඵරුසා වාචා, සම්ඵජ්ජලාපො,
අභිජ්ඣා, බ්‍යාපාදො, මිච්ඡාදිට්ඨි – ඉමෙ දස අකුසලකම්මපථා.

(4) දස සංයොජනානි

969. තත්ථ කතමානි දස සංයොජනානි? කාමරාගසංයොජනං,
පටිසසංයොජනං, මානසංයොජනං, දිට්ඨිසංයොජනං, විචිකිච්ඡාසංයොජනං,
සීලබ්බතපරාමාසසංයොජනං, භවරාගසංයොජනං, ඉස්සාසංයොජනං,
මච්ඡරියසංයොජනං, අවජ්ජාසංයොජනං – ඉමානි දස සංයොජනානි.

(5) දස මිච්ඡත්තා

970. තත්ථ කතමෙ දස මිච්ඡත්තා? මිච්ඡාදිට්ඨි, මිච්ඡාසඤ්ඤාපො,
මිච්ඡාචාරා, මිච්ඡාකම්මන්තො, මිච්ඡාආජීවො, මිච්ඡාවායාමො, මිච්ඡාසති,
මිච්ඡාසමාධි, මිච්ඡාඤ්ඤාණං, මිච්ඡාවිමුත්ති – ඉමෙ දස මිච්ඡත්තා.

(6) දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි

971. තත්ථ කතමා දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි? නත්ථි දින්නං, නත්ථි ශිට්ඨං,
නත්ථි භුතං, නත්ථි සුකතදුක්ඛටානං කම්මානං ඵලං විපාකො, නත්ථි අයං
ලොකො, නත්ථි පරො ලොකො, නත්ථි මාතා, නත්ථි පිතා, නත්ථි සත්තා
ඔපපාතිකා, නත්ථි ලොකෙ සමණ්‍යාග්ගමණා සම්මග්ගතා [සමග්ගතා (ක.)]
සම්මා පටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා
සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙන්තීති – අයං දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි.

(7) දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි

972. තත්ථ කතමා දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි? සස්සතො
ලොකොති වා, අසස්සතො ලොකොති වා, අන්තවා ලොකොති වා, අනන්තවා
ලොකොති වා, තං ජීවං තං සරීරන්ති වා, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරන්ති වා,
හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, න හොති තථාගතො පරං මරණාති වා,
හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණාති වා, නෙව හොති න න හොති
තථාගතො පරං මරණාති වා – අයං දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි.

දසකං.

11. තණ්හාවිවරිතනිද්දෙසො

(1) අප්ඤ්ඤානිකස්ස උපාදාය

973. තත්ථ කතමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි අප්ඤ්ඤානිකස්ස උපාදාය? අස්මිති හොති, ඉත්ථස්මිති හොති, එවස්මිති හොති, අඤ්ඤාපාස්මිති හොති, භවිස්සන්ති හොති, ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති, එවං භවිස්සන්ති හොති, අඤ්ඤාපා භවිස්සන්ති හොති, අසස්මිති හොති, සාතස්මිති හොති, සියන්ති හොති, ඉත්ථං සියන්ති හොති, එවං සියන්ති හොති, අඤ්ඤාපා සියන්ති හොති, අපාහං සියන්ති හොති, අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති, අපාහං එවං සියන්ති හොති, අපාහං අඤ්ඤාපා සියන්ති හොති.

974. කථංඤ්ඤා අස්මිති හොති? කඤ්ඤා ධම්මං අනවකාරිං [අනවකාරී (සි. ක.)] කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඤ්ඤාපං... විඤ්ඤාණං අස්මිති ඡන්දං පටිලහති, අස්මිති මානං පටිලහති, අස්මිති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්ඤිතානි හොන්ති – ඉත්ථස්මිති වා එවස්මිති වා අඤ්ඤාපාස්මිති වා.

(2) කථංඤ්ඤා ඉත්ථස්මිති හොති? ඛත්තියොස්මිති වා, බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා, චෙස්සොස්මිති වා, සුද්දොස්මිති වා, ගහට්ඨොස්මිති වා, පබ්බජිතොස්මිති වා, දෙවොස්මිති වා, මනුස්සොස්මිති වා, රූපිස්මිති වා, අරූපිස්මිති වා, සඤ්ඤාස්මිති වා, අසඤ්ඤාස්මිති වා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාස්මිති වා – එවං ඉත්ථස්මිති හොති.

(3) කථංඤ්ඤා එවස්මිති හොති? පරපුග්ගලං [පරං පුග්ගලං (සා.)] උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො තථාහං ඛත්තියොස්මිති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො තථාහං බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා, යථා සො චෙස්සො තථාහං චෙස්සොස්මිති වා යථා සො සුද්දො තථාහං සුද්දොස්මිති වා, යථා සො ගහට්ඨො තථාහං ගහට්ඨොස්මිති වා, යථා සො පබ්බජිතො තථාහං පබ්බජිතොස්මිති වා, යථා සො දෙවො තථාහං දෙවොස්මිති වා, යථා සො මනුස්සො තථාහං මනුස්සොස්මිති වා, යථා සො රූපි තථාහං රූපිස්මිති වා, යථා සො අරූපි තථාහං අරූපිස්මිති වා, යථා සො සඤ්ඤා තථාහං සඤ්ඤාස්මිති වා, යථා සො අසඤ්ඤා තථාහං අසඤ්ඤාස්මිති වා, යථා සො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා තථාහං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාස්මිති වා – එවං එවස්මිති හොති.

(4) කථංඤ්ඤා අඤ්ඤාපාස්මිති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො නාහං තථා ඛත්තියොස්මිති වා යථා සො බ්‍රාහ්මණො නාහං තථා බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා, යථා සො චෙස්සො නාහං තථා චෙස්සොස්මිති වා, යථා සො සුද්දො නාහං තථා සුද්දොස්මිති වා, යථා සො ගහට්ඨො නාහං තථා ගහට්ඨොස්මිති වා, යථා සො පබ්බජිතො නාහං තථා පබ්බජිතොස්මිති වා, යථා

සො දෙවො නාහං තථා දෙවොස්මිති වා, යථා සො මනුස්සො නාහං තථා මනුස්සොස්මිති වා, යථා සො රූපී නාහං තථා රූපීස්මිති වා, යථා සො අරූපී නාහං තථා අරූපීස්මිති වා, යථා සො සඤ්ඤී නාහං තථා සඤ්ඤීස්මිති වා, යථා සො අසඤ්ඤී නාහං තථා අසඤ්ඤීස්මිති වා, යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී නාහං තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීස්මිති වා – එවං අඤ්ඤාපාස්මිති හොති.

(5) කථංඤ්ඤා භවිස්සන්ති හොති? කඤ්ඤි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං භවිස්සන්ති ඡන්දං පටිලභති, භවිස්සන්ති මානං පටිලභති, භවිස්සන්ති දිට්ඨිං පටිලභති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉත්ථං භවිස්සන්ති වා, එවං භවිස්සන්ති වා, අඤ්ඤාපා භවිස්සන්ති වා.

(6) කථංඤ්ඤා ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති? ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා, බ්‍රාහ්මණො භවිස්සන්ති වා, වෙස්සො භවිස්සන්ති වා, සුද්දො භවිස්සන්ති වා, ගහට්ඨො භවිස්සන්ති වා, පබ්බජිතො භවිස්සන්ති වා, දෙවො භවිස්සන්ති වා, මනුස්සො භවිස්සන්ති වා, රූපී භවිස්සන්ති වා, අරූපී භවිස්සන්ති වා, සඤ්ඤී භවිස්සන්ති වා, අසඤ්ඤී භවිස්සන්ති වා, නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්සන්ති වා – එවං ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති.

(7) කථංඤ්ඤා එවං භවිස්සන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො තථාහං ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො තථාහං බ්‍රාහ්මණො භවිස්සන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී තථාහං නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්සන්ති වා – එවං භවිස්සන්ති හොති.

(8) කථංඤ්ඤා අඤ්ඤාපා භවිස්සන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො නාහං තථා ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො භවිස්සන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී නාහං තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්සන්ති වා – එවං අඤ්ඤාපා භවිස්සන්ති හොති.

(9) කථංඤ්ඤා අසස්මිති හොති? කඤ්ඤි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං නිව්චොස්මි ධූවොස්මි සස්සතොස්මි අවිපරිණාමධම්මොස්මිති – එවං අසස්මිති හොති.

(10) කථංඤ්ඤා සාතස්මිති හොති? කඤ්ඤි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං උච්ඡිජ්ජිස්සාමි විනස්සිස්සාමි න භවිස්සාමිති – එවං සාතස්මිති හොති.

(11) කථඤ්ච සියන්ති හොති? කඤ්චි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං සියන්ති ඡන්දං පටිලහති, සියන්ති මානං පටිලහති, සියන්ති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉත්ථං සියන්ති වා, එවං සියන්ති වා, අඤ්ඤථා සියන්ති වා.

(12) කථඤ්ච ඉත්ථං සියන්ති හොති? ඛත්තියො සියන්ති වා, බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා, වෙස්සො සියන්ති වා, සුද්දො සියන්ති වා, ගහට්ඨො සියන්ති වා, පබ්බජිතො සියන්ති වා, දෙවො සියන්ති වා, මනුස්සො සියන්ති වා, රූපි සියන්ති වා, අරූපි සියන්ති වා, සඤ්ඤී සියන්ති වා, අසඤ්ඤී සියන්ති වා, නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉත්ථං සියන්ති හොති.

(13) කථඤ්ච එවං සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො තථාහං ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො තථාහං බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී තථාහං නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං එවං සියන්ති හොති.

(14) කථඤ්ච අඤ්ඤථා සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො නාහං තථා ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී නාහං තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති.

(15) කථඤ්ච අපාහං සියන්ති හොති? කඤ්චි ධම්මං අනවකාරිං කරිත්වා රූපං... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං අපාහං සියන්ති ඡන්දං පටිලහති, අපාහං සියන්ති මානං පටිලහති, අපාහං සියන්ති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – අපාහං ඉත්ථං සියන්ති වා, අපාහං එවං සියන්ති වා, අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති වා.

(16) කථඤ්ච අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති? අපාහං ඛත්තියො සියන්ති වා, අපාහං බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා, අපාහං වෙස්සො සියන්ති වා, අපාහං සුද්දො සියන්ති වා, අපාහං ගහට්ඨො සියන්ති වා, අපාහං පබ්බජිතො සියන්ති වා, අපාහං දෙවො සියන්ති වා, අපාහං මනුස්සො සියන්ති වා, අපාහං රූපි සියන්ති වා, අපාහං අරූපි සියන්ති වා, අපාහං සඤ්ඤී සියන්ති වා, අපාහං අසඤ්ඤී සියන්ති වා, අපාහං නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති. (17) කථඤ්ච අපාහං එවං සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො අපාහං තථා ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො අපාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො

නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤී අපාහං න ථා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං අපාහං එවං සියන්ති හොති.

(18) කථංඤ්ච අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛන්තියො අපාහං න තථා ඛන්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො අපාහං න තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤී අපාහං න තථා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති.

ඉමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි අජ්ඣන්තිකස්ස උපාදාය.

(2) බාහිරස්ස උපාදාය

975. තත්ථ කතමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි බාහිරස්ස උපාදාය? ඉමිනා අස්මිති හොති, ඉමිනා ඉත්ථස්මිති හොති, ඉමිනා එවස්මිති හොති, ඉමිනා අඤ්ඤථාස්මිති හොති, ඉමිනා භවිස්සන්ති හොති, ඉමිනා ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති, ඉමිනා එවං භවිස්සන්ති හොති, ඉමිනා අඤ්ඤථා භවිස්සන්ති හොති, ඉමිනා අසස්මිති හොති, ඉමිනා සාතස්මිති හොති, ඉමිනා සියන්ති හොති, ඉමිනා ඉත්ථං සියන්ති හොති, ඉමිනා එවං සියන්ති හොති, ඉමිනා අඤ්ඤථා සියන්ති හොති, ඉමිනා අපාහං සියන්ති හොති, ඉමිනා අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති, ඉමිනා අපාහං එවං සියන්ති හොති, ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති.

976. (1) කථංඤ්ච ඉමිනා අස්මිති හොති? කඤ්ච ධම්මං අවකාරිං කරිත්වා රූපං... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඛ්ඛාරො... විඤ්ඤාණං ඉමිනා අස්මිති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා අස්මිති මානං පටිලහති, ඉමිනා අස්මිති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉමිනා ඉත්ථස්මිති වා, ඉමිනා එවස්මිති වා, ඉමිනා අඤ්ඤථාස්මිති වා.

(2) කථංඤ්ච ඉමිනා ඉත්ථස්මිති හොති? ඉමිනා ඛන්තියොස්මිති වා, ඉමිනා බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා, ඉමිනා වෙස්සොස්මිති වා, ඉමිනා සුද්දොස්මිති වා, ඉමිනා ගහට්ඨොස්මිති වා, ඉමිනා පබ්බජිතොස්මිති වා, ඉමිනා දෙවොස්මිති වා, ඉමිනා මනුස්සොස්මිති වා, ඉමිනා රූපිස්මිති වා, ඉමිනා අරූපිස්මිති වා, ඉමිනා සඤ්ඤීස්මිති වා, ඉමිනා අසඤ්ඤීස්මිති වා, ඉමිනා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤීස්මිති වා – එවං ඉමිනා ඉත්ථස්මිති හොති.

(3) කථංඤ්ච ඉමිනා එවස්මිති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛන්තියො ඉමිනා තථාහං ඛන්තියොස්මිති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාහං බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤී ඉමිනා තථාහං නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤීස්මිති වා – එවං ඉමිනා එවස්මිති හොති.

(4) කථංඤ්ච ඉමිනා අඤ්ඤාථාස්මිති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා නාහං තථා ඛත්තියොස්මිති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාහං තථා බ්‍රාහ්මණොස්මිති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි ඉමිනා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිස්මිති වා – එවං ඉමිනා අඤ්ඤාථාස්මිති හොති.

(5) කථංඤ්ච ඉමිනා භවිස්සන්ති හොති? කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිත්වා රූපං... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬබ්බරෙ... විඤ්ඤාණං ඉමිනා භවිස්සන්ති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා භවිස්සන්ති මානං පටිලහති, ඉමිනා භවිස්සන්ති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉමිනා ඉත්ථං භවිස්සන්ති වා, ඉමිනා එවං භවිස්සන්ති වා, ඉමිනා අඤ්ඤාථා භවිස්සන්ති වා.

(6) කථංඤ්ච ඉමිනා ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති? ඉමිනා ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා...පෙ.... ඉමිනා අරූපි භවිස්සන්ති වා, ඉමිනා සඤ්ඤි භවිස්සන්ති වා, ඉමිනා අසඤ්ඤි භවිස්සන්ති වා, ඉමිනා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි භවිස්සන්ති වා – එවං ඉමිනා ඉත්ථං භවිස්සන්ති හොති.

(7) කථංඤ්ච ඉමිනා එවං භවිස්සන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා තථාහං ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාහං බ්‍රාහ්මණො භවිස්සන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි ඉමිනා තථාහං නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි භවිස්සන්ති වා – එවං ඉමිනා එවං භවිස්සන්ති හොති.

(8) කථංඤ්ච ඉමිනා අඤ්ඤාථා භවිස්සන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා නාහං තථා ඛත්තියො භවිස්සන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො භවිස්සන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි ඉමිනා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤි භවිස්සන්ති වා – එවං ඉමිනා අඤ්ඤාථා භවිස්සන්ති හොති.

(9) කථංඤ්ච ඉමිනා අසස්මිති හොති? කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං [අවකාරී (සී.)] කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬබ්බරෙ... විඤ්ඤාණං ඉමිනා නිව්චොස්මි ධූවොස්මි සස්සතොස්මි අවිපරිණාමධම්මොස්මිති – එවං ඉමිනා අසස්මිති හොති.

(10) කථංඤ්ච ඉමිනා සාතස්මිති හොති? කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬබ්බරෙ... විඤ්ඤාණං ඉමිනා උච්ඡිජ්ජිස්සාමි විනස්සිස්සාමි න භවිස්සාමිති – එවං ඉමිනා සාතස්මිති හොති.

(11) කථංඤ්ච ඉමිනා සියන්ති හොති? කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං ඉමිනා සියන්ති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා සියන්ති මානං පටිලහති, ඉමිනා සියන්ති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉමිනා ඉත්ථං සියන්ති වා, ඉමිනා එවං සියන්ති වා, ඉමිනා අඤ්ඤාපා සියන්ති වා.

(12) කථංඤ්ච ඉමිනා ඉත්ථං සියන්ති හොති? ඉමිනා ඛත්තියො සියන්ති වා, ඉමිනා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා, ඉමිනා වෙස්සො සියන්ති වා, ඉමිනා සුද්දො සියන්ති වා, ඉමිනා ගහට්ඨො සියන්ති වා, ඉමිනා පබ්බජිතො සියන්ති වා, ඉමිනා දෙවො සියන්ති වා, ඉමිනා මනුස්සො සියන්ති වා, ඉමිනා රූපි සියන්ති වා, ඉමිනා අරූපි සියන්ති වා, ඉමිනා සඤ්ඤී සියන්ති වා, ඉමිනා අසඤ්ඤී සියන්ති වා, ඉමිනා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා ඉත්ථං සියන්ති හොති.

(13) කථංඤ්ච ඉමිනා එවං සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා තථාහං ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා තථාහං බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී ඉමිනා තථාහං නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා එවං සියන්ති හොති.

(14) කථංඤ්ච ඉමිනා අඤ්ඤාපා සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා නාහං තථා ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා නාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී ඉමිනා නාහං තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා අඤ්ඤාපා සියන්ති හොති.

(15) කථංඤ්ච ඉමිනා අපාහං සියන්ති හොති? කඤ්චි ධම්මං අවකාරිං කරිත්වා රූපං...පෙ.... වෙදනං... සඤ්ඤං... සඬ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං ඉමිනා අපාහං සියන්ති ඡන්දං පටිලහති, ඉමිනා අපාහං සියන්ති මානං පටිලහති, ඉමිනා අපාහං සියන්ති දිට්ඨිං පටිලහති. තස්මිං සති ඉමානි පපඤ්චිතානි හොන්ති – ඉමිනා අපාහං ඉත්ථං සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං එවං සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤාපා සියන්ති වා.

(16) කථංඤ්ච ඉමිනා අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති? ඉමිනා අපාහං ඛත්තියො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං වෙස්සො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං සුද්දො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං ගහට්ඨො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං පබ්බජිතො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං දෙවො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං මනුස්සො සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං රූපි

සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං අරුපී සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං සඤ්ඤී සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං අසඤ්ඤී සියන්ති වා, ඉමිනා අපාහං නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා අපාහං ඉත්ථං සියන්ති හොති.

(17) කථංඤ්ච ඉමිනා අපාහං එවං සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා අපාහං තථා ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා අපාහං තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී ඉමිනා අපාහං තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා අපාහං එවං සියන්ති හොති.

(18) කථංඤ්ච ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති? පරපුග්ගලං උපනිධාය යථා සො ඛත්තියො ඉමිනා අපාහං න තථා ඛත්තියො සියන්ති වා, යථා සො බ්‍රාහ්මණො ඉමිනා අපාහං න තථා බ්‍රාහ්මණො සියන්ති වා...පෙ.... යථා සො නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී ඉමිනා අපාහං න තථා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී සියන්ති වා – එවං ඉමිනා අපාහං අඤ්ඤථා සියන්ති හොති.

ඉමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි බාහිරස්ස උපාදාය.

ඉති ඉමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි අජ්ඣන්තිකස්ස උපාදාය, ඉමානි අට්ඨාරස තණ්හාවිවරිතානි බාහිරස්ස උපාදාය, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා ඡත්තිංස තණ්හාවිවරිතානි හොන්ති. ඉති එවරුපානි අතීතානි ඡත්තිංස තණ්හාවිවරිතානි, අනාගතානි ඡත්තිංස තණ්හාවිවරිතානි, පච්චුප්පන්තානි ඡත්තිංස තණ්හාවිවරිතානි, තදෙකජ්ඣං අභිසඤ්ඤාහිත්වා අභිසංඛිපිත්වා අට්ඨතණ්හාවිවරිතසතං හොති.

977. තත්ථ කතමානි ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ වෙය්‍යාකරණෙ වුත්තානි භගවතා? චත්තාරො සස්සතවාදා, චත්තාරො එකච්චසස්සතිකා, චත්තාරො අන්තානන්තිකා, චත්තාරො අමරාවික්ඛෙපිකා, ද්වෙ අධිච්චසමුප්පන්තිකා, සොළස සඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා, සත්ත උච්ඡේදවාදා, පඤ්ච දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා – ඉමානි ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි බ්‍රහ්මජාලෙ වෙය්‍යාකරණෙ වුත්තානි භගවතානි.

බුද්දකචන්ද්‍රවිභඩ්ගො නිට්ඨිතො.

18. ධම්මහදයවිභජිතො

1. සබ්බසච්ඡානිකවාරො

978. කති ඛන්ධා, කති ආයතනානි, කති ධාතූයො, කති සච්චානි, කති ඉන්ද්‍රියානි, කති හෙතු, කති ආභාරා, කති එස්සා, කති වෙදනා, කති සඤ්ඤා, කති චෙතනා, කති චිත්තානි?

පඤ්චක්ඛන්ධා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතූයො, චත්තාරි සච්චානි, බාවිසතින්ද්‍රියානි, නව හෙතු, චත්තාරො ආභාරා, සත්ත එස්සා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චෙතනා, සත්ත චිත්තානි.

979. තත්ථ කතමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා? රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ වුවචන්ති ‘‘පඤ්චක්ඛන්ධා’’.

980. තත්ථ කතමානි ද්වාදසායතනානි? චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, ඝාතායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඓද්ධිකායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං – ඉමානි වුවචන්ති ‘‘ද්වාදසායතනානි’’.

981. තත්ථ කතමා අට්ඨාරස ධාතූයො? චක්ඛුධාතූ, රූපධාතූ, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතූ, සොතධාතූ, සද්දධාතූ, සොතවිඤ්ඤාණධාතූ, ඝාතධාතූ, ගන්ධධාතූ, ඝාතවිඤ්ඤාණධාතූ, ජීව්හධාතූ, රසධාතූ, ජීව්හවිඤ්ඤාණධාතූ, කායධාතූ, ඓද්ධිකධාතූ, කායවිඤ්ඤාණධාතූ, මනොධාතූ, ධම්මධාතූ, මනොවිඤ්ඤාණධාතූ – ඉමා වුවචන්ති ‘‘අට්ඨාරස ධාතූයො’’.

982. තත්ථ කතමානි චත්තාරි සච්චානි? දුක්ඛසච්චං, සමුදයසච්චං, නිරොධසච්චං, මග්ගසච්චං – ඉමානි වුවචන්ති ‘‘චත්තාරි සච්චානි’’.

983. තත්ථ කතමානි බාවිසතින්ද්‍රියානි? චක්ඛන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සුඛින්ද්‍රියං, දුක්ඛින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, දොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං – ඉමානි වුවචන්ති ‘‘බාවිසතින්ද්‍රියානි’’.

984. තත්ථ කතමෙ නව හෙතු? තයො කුසලහෙතු, තයො අකුසලහෙතු, තයො අබ්‍යාකතහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො කුසලහෙතු? අලොභො කුසලහෙතු, අදොසො කුසලහෙතු, අමොභො කුසලහෙතු – ඉමෙ තයො කුසලහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො අකුසලහෙතු? ලොභො අකුසලහෙතු, දොසො අකුසලහෙතු, මොභො අකුසලහෙතු – ඉමෙ තයො අකුසලහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො අබ්‍යාකතහෙතු? කුසලානං වා ධම්මානං විජාකතො කිරියාබ්‍යාකතෙසු වා ධම්මෙසු අලොභො, අදොසො, අමොභො – ඉමෙ තයො අබ්‍යාකතහෙතු. ඉමෙ වුවචන්ති “නව හෙතු”.

985. තත්ථ කතමෙ චත්තාරො ආහාරා? කබලිකාරාහාරො [කබලිංකාරො ආහාරො (සී. ස්‍යා.)], එස්සාහාරො, මනොසඤ්චෙනනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – ඉමෙ වුවචන්ති “චත්තාරො ආහාරා”.

986. තත්ථ කතමෙ සත්ත එස්සා? චක්ඛුසම්ඵස්සො, සොතසම්ඵස්සො, ඝානසම්ඵස්සො, ජීව්හාසම්ඵස්සො, කායසම්ඵස්සො, මනොධාතුසම්ඵස්සො, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – ඉමෙ වුවචන්ති “සත්ත එස්සා”.

987. තත්ථ කතමා සත්ත වෙදනා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, ඝානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීව්හාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා – ඉමා වුවචන්ති “සත්ත වෙදනා”.

988. තත්ථ කතමා සත්ත සඤ්ඤා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ඝානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීව්හාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – ඉමා වුවචන්ති “සත්ත සඤ්ඤා”.

989. තත්ථ කතමා සත්ත චෙතනා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, ඝානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීව්හාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමා වුවචන්ති “සත්ත චෙතනා”.

990. තත්ථ කතමානි සත්ත චිත්තානි? චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, ඝානවිඤ්ඤාණං, ජීව්හාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉමානි වුවචන්ති “සත්ත චිත්තානි”.

2. උප්පත්තානුප්පත්තිවාරො

1. කාමධාතු

991. කාමධාතුයා කති ඛන්ධා, කති ආයතනානි, කති ධාතූයො, කති සච්චානි, කති ඉන්ද්‍රියානි, කති හෙතු, කති ආභාරා, කති එස්සා, කති වෙදනා, කති සඤ්ඤා, කති චෙතනා, කති චිත්තානි?

කාමධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතූයො, තීණි සච්චානි, බාවිසතින්ද්‍රියානි, නව හෙතු, චත්තාරො ආභාරා, සත්ත එස්සා, සත්ත වෙදනා, සත්ත සඤ්ඤා, සත්ත චෙතනා, සත්ත චිත්තානි.

992. තත්ථ කතමෙ කාමධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා? රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සච්චාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ වුව්චන්ති “කාමධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා”.

තත්ථ කතමානි කාමධාතුයා ද්වාදසායතනානි? චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, සානායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං – ඉමානි වුව්චන්ති “කාමධාතුයා ද්වාදසායතනානි”.

තත්ථ කතමා කාමධාතුයා අට්ඨාරස ධාතූයො? චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, සානධාතු, ගන්ධධාතු, සානවිඤ්ඤාණධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, ජීව්හාවිඤ්ඤාණධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, කායවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉමා වුව්චන්ති “කාමධාතුයා අට්ඨාරස ධාතූයො”.

තත්ථ කතමානි කාමධාතුයා තීණි සච්චානි? දුක්ඛසච්චං, සමුදයසච්චං, මඟ්ගසච්චං – ඉමානි වුව්චන්ති “කාමධාතුයා තීණි සච්චානි”.

තත්ථ කතමානි කාමධාතුයා බාවිසතින්ද්‍රියානි? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං...පෙ.... අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං – ඉමානි වුව්චන්ති “කාමධාතුයා බාවිසතින්ද්‍රියානි”.

තත්ථ කතමෙ කාමධාතුයා නව හෙතු? තයො කුසලහෙතු, තයො අකුසලහෙතු, තයො අබ්‍යාකතහෙතු...පෙ.... ඉමෙ වුව්චන්ති “කාමධාතුයා නව හෙතු”.

තත්ථ කතමෙ කාමධාතුයා චත්තාරො ආහාරා? කබ්ලිකාරාහාරො, එස්සාහාරො, මනොසඤ්චෙනනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – ඉමෙ වුච්චන්ති “කාමධාතුයා චත්තාරො ආහාරා”.

තත්ථ කතමෙ කාමධාතුයා සත්ත එස්සා? චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො, සානසම්ඵස්සො, ජීවිහාසම්ඵස්සො, කායසම්ඵස්සො, මනොධාතුසම්ඵස්සො, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – ඉමෙ වුච්චන්ති “කාමධාතුයා සත්ත එස්සා”.

තත්ථ කතමා කාමධාතුයා සත්ත වෙදනා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා, සොතසම්ඵස්සජා වෙදනා, සානසම්ඵස්සජා වෙදනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා වෙදනා, කායසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා වෙදනා – ඉමා වුච්චන්ති “කාමධාතුයා සත්ත වෙදනා”.

තත්ථ කතමා කාමධාතුයා සත්ත සඤ්ඤා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සොතසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, සානසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, කායසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා – ඉමා වුච්චන්ති “කාමධාතුයා සත්ත සඤ්ඤා”.

තත්ථ කතමා කාමධාතුයා සත්ත චෙතනා? චක්ඛුසම්ඵස්සජා චෙතනා, සොතසම්ඵස්සජා චෙතනා, සානසම්ඵස්සජා චෙතනා, ජීවිහාසම්ඵස්සජා චෙතනා, කායසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සජා චෙතනා – ඉමා වුච්චන්ති “කාමධාතුයා සත්ත චෙතනා”.

තත්ථ කතමානි කාමධාතුයා සත්ත චිත්තානි? චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, සානවිඤ්ඤාණං, ජීවිහාවිඤ්ඤාණං, කායවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉමානි වුච්චන්ති “කාමධාතුයා සත්ත චිත්තානි”.

2. රූපධාතු

993. රූපධාතුයා කති ඛන්ධා, කති ආයතනා, කති ධාතුයො, කති සච්චානි, කති ඉන්ද්‍රියානි...පෙ.... කති චිත්තානි?

රූපධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා, ඡ ආයතනානි, නව ධාතුයො, තිණි සච්චානි, වුද්දසින්ද්‍රියානි, අට්ඨ භෙනු, තයො ආහාරා, චත්තාරො එස්සා, චතස්සො වෙදනා, චතස්සො සඤ්ඤා, චතස්සො චෙතනා, චත්තාරි චිත්තානි.

994. තත්ථ කතමෙ රූපධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා? රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ වුවචන්ති “රූපධාතුයා පඤ්චක්ඛන්ධා”.

තත්ථ කතමානි රූපධාතුයා ඡ ආයතනානි? චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, සද්දායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං – ඉමානි වුවචන්ති “රූපධාතුයා ඡ ආයතනානි”.

තත්ථ කතමා රූපධාතුයා නව ධාතුයො? චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු, සොතධාතු, සද්දධාතු, සොතවිඤ්ඤාණධාතු, මනොධාතු, ධම්මධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉමා වුවචන්ති “රූපධාතුයා නව ධාතුයො”.

තත්ථ කතමානි රූපධාතුයා තිණි සච්චානි? දුක්ඛසච්චං, සමුදයසච්චං, මඟ්ගසච්චං – ඉමානි වුවචන්ති “රූපධාතුයා තිණි සච්චානි”.

තත්ථ කතමානි රූපධාතුයා වුද්දසින්ද්‍රියානි? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමතස්සිත්තන්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රියං, සද්ධිත්තන්ද්‍රියං, වීරිසිත්තන්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තන්ද්‍රියං, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිත්තන්ද්‍රියං – ඉමානි වුවචන්ති “රූපධාතුයා වුද්දසින්ද්‍රියානි”.

තත්ථ කතමෙ රූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු? තයො කුසලහෙතු, ද්වෙ අකුසලහෙතු, තයො අඛ්‍යාකතහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො කුසලහෙතු? අලොභො කුසලහෙතු, අදොසො කුසලහෙතු, අමොහො කුසලහෙතු – ඉමෙ තයො කුසලහෙතු.

තත්ථ කතමෙ ද්වෙ අකුසලහෙතු? ලොභො අකුසලහෙතු, මොහො අකුසලහෙතු – ඉමෙ ද්වෙ අකුසලහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො අඛ්‍යාකතහෙතු? කුසලානං වා ධම්මානං විපාකතො කිරියාඛ්‍යාකතෙසු වා ධම්මෙසු අලොභො, අදොසො, අමොහො – ඉමෙ තයො අඛ්‍යාකතහෙතු. ඉමෙ වුවචන්ති රූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු.

තත්ථ කතමෙ රූපධාතුයා තයො ආහාරා? එස්සාහාරො, මනොසඤ්චේතනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – ඉමෙ වුවචන්ති “රූපධාතුයා තයො ආහාරා”.

තත්ථ කතමෙ රූපධාතුයා චත්තාරො එස්සා? චක්ඛුසම්ඵස්සො, සොතසම්ඵස්සො, මනොධාතුසම්ඵස්සො, මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – ඉමෙ වුවචන්ති “රූපධාතුයා චත්තාරො එස්සා”.

තත්ථ කතමා රූපධාතුයා චතස්සො වෙදනා...පෙ.... චතස්සො සඤ්ඤා...පෙ.... චතස්සො චෙතනා...පෙ.... චත්තාරි චිත්තානි? චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, සොතවිඤ්ඤාණං, මනොධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉමානි වුවචන්ති “රූපධාතුයා චත්තාරි චිත්තානි”.

3. අරූපධාතු

995. අරූපධාතුයා කති ඛන්ධා...පෙ.... කති චිත්තානි?

අරූපධාතුයා චත්තාරො ඛන්ධා, ද්වෙ ආයතනානි, ද්වෙ ධාතුයො, තිණි සච්චානි, එකාදසින්ද්‍රියානි, අට්ඨ හෙතු, තයො ආභාරා, එකො එස්සො, එකා වෙදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා චෙතනා, එකං චිත්තං.

996. තත්ථ කතමෙ අරූපධාතුයා චත්තාරො ඛන්ධා? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ වුවචන්ති “අරූපධාතුයා චත්තාරො ඛන්ධා”.

තත්ථ කතමානි අරූපධාතුයා ද්වෙ ආයතනානි? මනායතනං, ධම්මායතනං – ඉමානි වුවචන්ති “අරූපධාතුයා ද්වෙ ආයතනානි”.

තත්ථ කතමා අරූපධාතුයා ද්වෙ ධාතුයො? මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු – ඉමා වුවචන්ති “අරූපධාතුයා ද්වෙ ධාතුයො”.

තත්ථ කතමානි අරූපධාතුයා තිණි සච්චානි? දුක්ඛසච්චං, සමුදයසච්චං, මඟ්ගසච්චං – ඉමානි වුවචන්ති “අරූපධාතුයා තිණි සච්චානි”.

තත්ථ කතමානි අරූපධාතුයා එකාදසින්ද්‍රියානි? මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, වීරිසින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤින්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං – ඉමානි වුවචන්ති “අරූපධාතුයා එකාදසින්ද්‍රියානි”.

තත්ථ කතමෙ අරූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු? තයො කුසලහෙතු, ද්වෙ අකුසලහෙතු, තයො අඛ්‍යාකතහෙතු...පෙ.... ඉමෙ වුවචන්ති “අරූපධාතුයා අට්ඨ හෙතු”.

තත්ථ කතමෙ අරුපධාතුයා තයො ආහාරා? එස්සාහාරො, මනොසඤ්චෙනනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – ඉමෙ වුවචන්ති “අරුපධාතුයා තයො ආහාරා”.

තත්ථ කතමො අරුපධාතුයා එකො එස්සො? මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – අයං වුවචති “අරුපධාතුයා එකො එස්සො”.

තත්ථ කතමා අරුපධාතුයා එකා වෙදනා...පෙ.... එකා සඤ්ඤා...පෙ.... එකා චෙතනා...පෙ.... එකං චිත්තං? මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවචති “අරුපධාතුයා එකං චිත්තං”.

4. අපරියාපන්නං

997. අපරියාපන්නෙ කති ඛන්ධා...පෙ.... කති චිත්තානි?

අපරියාපන්නෙ චත්තාරො ඛන්ධා, ද්වෙ ආයතනානි, ද්වෙ ධාතුයො, ද්වෙ සච්චානි, ද්වාදසින්ද්‍රියානි, ඡ හෙතු, තයො ආහාරා, එකො එස්සො, එකා වෙදනා, එකා සඤ්ඤා, එකා චෙතනා, එකං චිත්තං.

998. තත්ථ කතමෙ අපරියාපන්නෙ චත්තාරො ඛන්ධා? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ චත්තාරො ඛන්ධා”.

තත්ථ කතමානි අපරියාපන්නෙ ද්වෙ ආයතනානි? මනායතනං, ධම්මායතනං – ඉමානි වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ ද්වෙ ආයතනානි”.

තත්ථ කතමා අපරියාපන්නෙ ද්වෙ ධාතුයො? මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු – ඉමා වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ ද්වෙ ධාතුයො”.

තත්ථ කතමානි අපරියාපන්නෙ ද්වෙ සච්චානි? මග්ගසච්චං, නිරොධසච්චං – ඉමානි වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ ද්වෙ සච්චානි”.

තත්ථ කතමානි අපරියාපන්නෙ ද්වාදසින්ද්‍රියානි? මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධිත්තන්ද්‍රියං, වීරිසින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තන්ද්‍රියං, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අනඤ්ඤානඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං, අඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං, අඤ්ඤාතාවිත්තන්ද්‍රියං – ඉමානි වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ ද්වාදසින්ද්‍රියානි”.

තත්ථ කතමෙ අපරියාපන්නෙ ඡ හෙතු? තයො කුසලහෙතු, තයො අබ්‍යාකතහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො කුසලහෙතු? අලොභො කුසලහෙතු, අදොසො කුසලහෙතු, අමොභො කුසලහෙතු – ඉමෙ තයො කුසලහෙතු.

තත්ථ කතමෙ තයො අබ්‍යාකතහෙතු? කුසලානං ධම්මානං විපාකතො අලොභො, අදොසො, අමොභො – ඉමෙ තයො අබ්‍යාකතහෙතු. ඉමෙ වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ ඡ හෙතු”.

තත්ථ කතමෙ අපරියාපන්නෙ තයො ආහාරා? එස්සාහාරො, මනොසඤ්ඤාචෙතනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – ඉමෙ වුවචන්ති “අපරියාපන්නෙ තයො ආහාරා”.

තත්ථ කතමො අපරියාපන්නෙ එකො එස්සො? මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – අයං වුවචති “අපරියාපන්නෙ එකො එස්සො”.

තත්ථ කතමා අපරියාපන්නෙ එකා වෙදනා...පෙ.... එකා සඤ්ඤා...පෙ.... එකා චෙතනා...පෙ.... එකං චිත්තං? මනොවිඤ්ඤාණධාතු – ඉදං වුවචති “අපරියාපන්නෙ එකං චිත්තං”.

3. පරියාපන්නාපරියාපන්නවාරො

1. කාමධාතු

999. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති කාමධාතුපරියාපන්නා, කති න කාමධාතුපරියාපන්නා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති කාමධාතුපරියාපන්නා, කති න කාමධාතුපරියාපන්නා?

1000. රූපක්ඛන්ධො කාමධාතුපරියාපන්නො; චිත්තාරො බන්ධා සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

දසායතනා කාමධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ආයතනා සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

සොළස ධාතුයො කාමධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ධාතුයො සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

සමුදයසච්චං කාමධාතුපරියාපන්නං; ද්වෙ සච්චා න කාමධාතුපරියාපන්නා; දුක්ඛසච්චං සියා කාමධාතුපරියාපන්නං, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නං.

දසින්ද්‍රියා කාමධාතුපරියාපන්නා; තිණින්ද්‍රියා න කාමධාතුපරියාපන්නා; නවින්ද්‍රියා සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

අභිධම්මපිටකෙ

විභජිතපාළි

ධම්මහදයවිභජිතො

තයො අකුසලහෙතු කාමධාතුපරියාපන්නා; ඡ හෙතු සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

කබලිකාරො ආහාරො කාමධාතුපරියාපන්නො; තයො ආහාරා සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

ඡ එස්සා කාමධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා කාමධාතු පරියාපන්නො, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නො.

ඡ වෙදනා...පෙ.... ඡ සඤ්ඤා... ඡ වෙතනා... ඡ චිත්තා කාමධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා කාමධාතුපරියාපන්නා, සියා න කාමධාතුපරියාපන්නා.

2. රූපධාතු

1001. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති රූපධාතුපරියාපන්නා, කති න රූපධාතුපරියාපන්නා ...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති රූපධාතුපරියාපන්නා, කති න රූපධාතුපරියාපන්නා?

1002. රූපක්ඛන්ධො න රූපධාතුපරියාපන්නො; චිත්තාරො ඛන්ධා සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

දසායතනා න රූපධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ආයතනා සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

සොළස ධාතුයො න රූපධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ධාතුයො සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

තිණි සච්චානි න රූපධාතුපරියාපන්නා; දුක්ඛසච්චං සියා රූපධාතුපරියාපන්නං, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නං.

තෙරසින්ද්‍රියා න රූපධාතුපරියාපන්නා; නචින්ද්‍රියා සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

තයො අකුසලහෙතු න රූපධාතුපරියාපන්නා; ඡ හෙතු සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

කබලිකාරො ආහාරො න රූපධාතුපරියාපන්නො; තයො ආහාරා සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

ඡ ඵස්සා න රූපධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා රූපධාතුපරියාපන්නො, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නො.

ඡ වෙදනා...පෙ.... ඡ සඤ්ඤා... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා න රූපධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා රූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න රූපධාතුපරියාපන්නා.

3. අරූපධාතු

1003. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති අරූපධාතුපරියාපන්නා, කති න අරූපධාතුපරියාපන්නා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති අරූපධාතුපරියාපන්නා, කති න අරූපධාතුපරියාපන්නා?

1004. රූපක්ඛන්ධො න අරූපධාතුපරියාපන්නො; චත්තාරො ඛන්ධා සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

දසායතනා න අරූපධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ආයතනා සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

සොළස ධාතුයො න අරූපධාතුපරියාපන්නා; ද්වෙ ධාතුයො සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

තීණි සච්චානි න අරූපධාතුපරියාපන්නානි.

දුක්ඛසච්චං සියා අරූපධාතුපරියාපන්නං, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නං.

චුද්දසින්ද්‍රියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා; අට්ඨින්ද්‍රියා සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

තයො අකුසලභෙතු න අරූපධාතුපරියාපන්නා; ඡ භෙතු සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

කඛළීකාරො ආභාරො න අරූපධාතුපරියාපන්නො; තයො ආභාරා සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

ඡ ඵස්සා න අරූපධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා අරූපධාතුපරියාපන්නො, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නො.

ඡ වෙදනා...පෙ.... ඡ සඤ්ඤා ... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා න අරූපධාතුපරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා අරූපධාතුපරියාපන්නා, සියා න අරූපධාතුපරියාපන්නා.

4. පරියාපන්නාපරියාපන්නං

1005. පඤ්චන්නං ඛන්ධානං කති පරියාපන්නා, කති අපරියාපන්නා...පෙ.... සත්තන්නං චිත්තානං කති පරියාපන්නා, කති අපරියාපන්නා?

1006. රූපක්ඛන්ධො පරියාපන්නො; චත්තාරො ඛන්ධා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

දසායතනා පරියාපන්නා; ද්වෙ ආයතනා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

සොළස ධාතුයො පරියාපන්නා; ද්වෙ ධාතුයො සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

ද්වෙ සච්චා පරියාපන්නා; ද්වෙ සච්චා අපරියාපන්නා.

දසින්ද්‍රියා පරියාපන්නා, තිණින්ද්‍රියා අපරියාපන්නා; නවින්ද්‍රියා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

තයො අකුසලභෙතු පරියාපන්නා; ඡ භෙතු සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

කබ්ච්ඡිකාරො ආභාරො පරියාපන්නො; තයො ආභාරා සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

ඡ එස්සා පරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා පරියාපන්නො, සියා අපරියාපන්නො.

ඡ වෙදනා...පෙ.... ඡ සඤ්ඤා... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා පරියාපන්නා; මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා පරියාපන්නා, සියා අපරියාපන්නා.

4. ධම්මදස්සනවාරො

1. කාමධාතු

1007. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කති ඛන්ධා පාතුභවන්ති...පෙ.... කති චිත්තානි පාතුභවන්ති?

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුභවන්ති; කස්සචි ඵකාදසායතනානි පාතුභවන්ති; කස්සචි දසායතනානි පාතුභවන්ති; කස්සචි අපරානි දසායතනානි පාතුභවන්ති; කස්සචි නවායතනානි පාතුභවන්ති;

කස්සචි සත්තායතනානි පාතුහවන්ති; කස්සචි එකාදස ධාතුයො පාතුහවන්ති; කස්සචි දස ධාතුයො පාතුහවන්ති; කස්සචි අපරා දස ධාතුයො පාතුහවන්ති; කස්සචි නව ධාතුයො පාතුහවන්ති; කස්සචි සත්ත ධාතුයො පාතුහවන්ති; සබ්බෙසං එකං සච්චං පාතුහවති; කස්සචි වුද්දසින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි තෙරසින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි අපරානි තෙරසින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි ද්වාදසින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි දසින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි නවින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි අපරානි නවින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි අට්ඨින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි අපරානි අට්ඨින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි සත්තින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි පඤ්චින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි චත්තාරින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති; කස්සචි තයො හෙතු පාතුහවන්ති; කස්සචි ද්වෙ හෙතු පාතුහවන්ති; කස්සචි [කෙච් (සා.)] අහෙතුකා පාතුහවන්ති; සබ්බෙසං චත්තාරො ආහාරා පාතුහවන්ති; සබ්බෙසං එකො එස්සො පාතුහවති; සබ්බෙසං එකා වෙදනා... එකා සඤ්ඤා... එකා චෙතනා... එකං චිත්තං පාතුහවති.

1008. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං කතමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුහවන්ති? රූපක්ඛන්ධො...පෙ.... විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුහවන්ති.

1009. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස එකාදසායතනානි පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවෘතං, පඨමකප්පිකානං මනුස්සානං, ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං, නෙරයිකානං පරිපුණ්ණායතනානං උපපත්තික්ඛණෙ එකාදසායතනානි පාතුහවන්ති – චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඓද්ධිකායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි එකාදසායතනානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස දසායතනානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චන්ධානං උපපත්තික්ඛණෙ දසායතනානි පාතුහවන්ති – රූපායතනං, සොතායතනං, ඝානායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඓද්ධිකායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි දසායතනානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස අපරානි දසායතනානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චන්ධානං උපපත්තික්ඛණෙ දසායතනානි

පාතුහවන්ති – චක්ඛායතනං, රූපායතනං, ඝාතායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමානි දසායතනානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස නවායතනානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චන්ධබ්බිරානං උපපත්තික්ඛණේ නවායතනානි පාතුහවන්ති – රූපායතනං, ඝාතායතනං, ගන්ධායතනං, ජීව්හායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමානි නවායතනානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස සත්තායතනානි පාතුහවන්ති? ගබ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං උපපත්තික්ඛණේ සත්තායතනානි පාතුහවන්ති – රූපායතනං, ගන්ධායතනං, රසායතනං, කායායතනං, ඵොට්ඨබ්බායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමානි සත්තායතනානි පාතුහවන්ති.

1010. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස එකාදස ධාතුයො පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවානං, පඨමකප්පිකානං මනුස්සානං, ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං පරිපුණ්ණායතනානං උපපත්තික්ඛණේ එකාදස ධාතුයො පාතුහවන්ති – චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, සොතධාතු, ඝාතධාතු, ගන්ධධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමා එකාදස ධාතුයො පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස දස ධාතුයො පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චන්ධානං උපපත්තික්ඛණේ දස ධාතුයො පාතුහවන්ති – රූපධාතු, සොතධාතු, ඝාතධාතු, ගන්ධධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමා දස ධාතුයො පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස අපරා දස ධාතුයො පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චබ්බිරානං උපපත්තික්ඛණේ දස ධාතුයො පාතුහවන්ති – චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, ඝාතධාතු, ගන්ධධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු,

කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමා දස ධාතුයො පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස නව ධාතුයො පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං තෙරගිකානං, ජව්වන්ධබ්බිරානං උපපත්තික්ඛණේ නව ධාතුයො පාතුහවන්ති – රූපධාතු, ඝානධාතු, ගන්ධධාතු, ජීව්හාධාතු, රසධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමා නව ධාතුයො පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස සත්ත ධාතුයො පාතුහවන්ති? ගඛ්භසෙය්‍යාකානං සත්තානං උපපත්තික්ඛණේ සත්ත ධාතුයො පාතුහවන්ති – රූපධාතු, ගන්ධධාතු, රසධාතු, කායධාතු, ඵොට්ඨබ්බධාතු, මනෝවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමා සත්ත ධාතුයො පාතුහවන්ති.

1011. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ සබ්බෙසං කතමං එකං සච්චං පාතුහවති? දුක්ඛසච්චං – කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ සබ්බෙසං ඉදං එකං සච්චං පාතුහවති.

1012. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස වුද්දසින්දියානි පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවානං, සහෙතුකානං ඤාණසම්පයුත්තානං උපපත්තික්ඛණේ වුද්දසින්දියානි පාතුහවන්ති – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං වා උපෙක්ඛින්ද්‍රියං වා, සද්ධින්ද්‍රියං, විරිසින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමානි වුද්දසින්දියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස තෙරසින්දියානි පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවානං සහෙතුකානං ඤාණවිප්පයුත්තානං උපපත්තික්ඛණේ තෙරසින්දියානි පාතුහවන්ති – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීව්හින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං වා උපෙක්ඛින්ද්‍රියං වා, සද්ධින්ද්‍රියං, විරිසින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ එතෙසං ඉමානි තෙරසින්දියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කස්ස අපරානි තෙරසින්දියානි පාතුහවන්ති? පට්ඨකප්පිකානං මනුස්සානං සහෙතුකානං ඤාණසම්පයුත්තානං උපපත්තික්ඛණේ තෙරසින්දියානි පාතුහවන්ති – චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං,

අභිධම්මපිටකෙ

විභව්ගපාළි

ධම්මහදයවිභව්ගො

සානිත්ථියං, ජීවිහිත්ථියං, කායිත්ථියං, මනිත්ථියං, ජීවිතිත්ථියං, සොමනස්සිත්ථියං වා උපෙක්ඛිත්ථියං වා, සද්ධිත්ථියං, වීරියිත්ථියං, සතිත්ථියං, සමාධිත්ථියං, පඤ්ඤිත්ථියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි තෙරසිත්ථියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස ද්වාදසිත්ථියානි පාතුහවන්ති? පඨමකප්පිකානං මනුස්සානං සහෙතුකානං ඤාණවිජ්ජයුත්තානං උපපත්තික්ඛණෙ ද්වාදසිත්ථියානි පාතුහවන්ති - චක්ඛුත්ථියං, සොතිත්ථියං, සානිත්ථියං, ජීවිහිත්ථියං, කායිත්ථියං, මනිත්ථියං, ජීවිතිත්ථියං, සොමනස්සිත්ථියං වා උපෙක්ඛිත්ථියං වා, සද්ධිත්ථියං, වීරියිත්ථියං, සතිත්ථියං, සමාධිත්ථියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි ද්වාදසිත්ථියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස දසිත්ථියානි පාතුහවන්ති? ගඛ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං සහෙතුකානං ඤාණසම්පයුත්තානං උපපත්තික්ඛණෙ දසිත්ථියානි පාතුහවන්ති - කායිත්ථියං, මනිත්ථියං, ඉත්ථිත්ථියං වා පූරිසිත්ථියං වා, ජීවිතිත්ථියං, සොමනස්සිත්ථියං වා උපෙක්ඛිත්ථියං වා, සද්ධිත්ථියං, වීරියිත්ථියං, සතිත්ථියං, සමාධිත්ථියං, පඤ්ඤිත්ථියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි දසිත්ථියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති? ගඛ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං සහෙතුකානං ඤාණවිජ්ජයුත්තානං උපපත්තික්ඛණෙ නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති - කායිත්ථියං, මනිත්ථියං, ඉත්ථිත්ථියං වා පූරිසිත්ථියං වා, ජීවිතිත්ථියං, සොමනස්සිත්ථියං වා උපෙක්ඛිත්ථියං වා, සද්ධිත්ථියං, වීරියිත්ථියං, සතිත්ථියං, සමාධිත්ථියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස අපරානි නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං තෙරයිකානං පරිපුණ්ණායතනානං උපපත්තික්ඛණෙ නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති - චක්ඛුත්ථියං, සොතිත්ථියං, සානිත්ථියං, ජීවිහිත්ථියං, කායිත්ථියං, මනිත්ථියං, ඉත්ථිත්ථියං වා පූරිසිත්ථියං වා, ජීවිතිත්ථියං, උපෙක්ඛිත්ථියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි නවිත්ථියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස අට්ඨිත්ථියානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං තෙරයිකානං, ජව්වන්ධානං උපපත්තික්ඛණෙ අට්ඨිත්ථියානි

පාතුහවන්ති – සොතින්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි අට්ඨිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස අපරානි අට්ඨිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චබ්බධිරානං උපපත්තික්ඛණෙ අට්ඨිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති – චක්ඛුන්ද්‍රියං, ඝාතින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි අට්ඨිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස සත්තින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති? ඔපපාතිකානං පෙතානං, ඔපපාතිකානං අසුරානං, ඔපපාතිකානං තිරච්ඡානගතානං නෙරයිකානං, ජච්චන්ධබ්බධිරානං උපපත්තික්ඛණෙ සත්තින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති – ඝාතින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි සත්තින්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස පඤ්චිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති? ගඛ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං අහෙතුකානං, ධ්වංසෙය්‍යකානං, උපපත්තික්ඛණෙ පඤ්චිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති – කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ඉත්ථින්ද්‍රියං වා පුරිසින්ද්‍රියං වා, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි පඤ්චිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස චත්තාරිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති? ගඛ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං අහෙතුකානං, නපුංසකානං උපපත්තික්ඛණෙ චත්තාරිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති – කායින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛිත්ද්‍රියං. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමානි චත්තාරිත්ද්‍රියානි පාතුහවන්ති.

1013. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස තයො හෙතු පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවානං, පඨමකප්පිකානං මනුස්සානං, ගඛ්භසෙය්‍යකානං සත්තානං සහෙතුකානං ඤාණසම්පයුත්තානං උපපත්තික්ඛණෙ තයො හෙතු පාතුහවන්ති – අලොභො විපාකහෙතු, අදොසො විපාකහෙතු, අමොහො විපාකහෙතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමෙ තයො හෙතු පාතුහවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කස්ස ද්වෙ හෙතු පාතුහවන්ති? කාමාවචරානං දෙවානං, පඨමකප්පිකානං මනුස්සානං, ගඛ්භසෙය්‍යකානං

සත්තානං සහෙතුකානං ඤාණවිජ්ජයුත්තානං උපපත්තික්ඛණෙ ද්වෙ හෙතු පාතුභවන්ති – අලොභො විපාකහෙතු, අදොසො විපාකහෙතු. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ එතෙසං ඉමෙ ද්වෙ හෙතු පාතුභවන්ති. අවසෙසානං සත්තානං [\[අවසෙසා සත්තා \(?\) \]](#) අහෙතුකා පාතුභවන්ති.

1014. කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං කතමෙ චත්තාරො ආභාරා පාතුභවන්ති. කබලිකාරො ආභාරො, එස්සාභාරො, මනොසඤ්චෙනනාභාරො, විඤ්ඤාණාභාරො – කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං ඉමෙ චත්තාරො ආභාරා පාතුභවන්ති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං කතමො එකො එස්සො පාතුභවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං අයං එකො එස්සො පාතුභවති.

කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං කතමා එකා වෙදනා ... එකා සඤ්ඤා... එකා චෙතනා... එකං චිත්තං පාතුභවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතු – කාමධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ සබ්බෙසං ඉදං එකං චිත්තං පාතුභවති.

2. රූපධාතු

1015. රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කති ඛන්ධා පාතුභවන්ති...පෙ.... කති චිත්තානි පාතුභවන්ති?

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ, යපෙත්වා අසඤ්ඤසත්තානං දෙවානං, පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුභවන්ති, පඤ්චායතනානි පාතුභවන්ති, පඤ්ච ධාතුයො පාතුභවන්ති, එකං සච්චං පාතුභවති, දසින්ද්‍රියානි පාතුභවන්ති, තයො හෙතු පාතුභවන්ති, තයො ආභාරා පාතුභවන්ති, එකො එස්සො පාතුභවති, එකා වෙදනා... එකා සඤ්ඤා... එකා චෙතනා... එකං චිත්තං පාතුභවති.

1016. රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කතමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුභවන්ති? රූපක්ඛන්ධො, වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඛ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා පාතුභවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ කතමානි පඤ්චායතනානි පාතුභවන්ති? චක්ඛායතනං, රූපායතනං, සොතායතනං, මනායතනං, ධම්මායතනං – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණෙ ඉමානි පඤ්චායතනානි පාතුභවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමා පඤ්ච ධාතුයො පාතුහවන්ති? චක්ඛුධාතු, රූපධාතු, සොතධාතු, මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමා පඤ්ච ධාතුයො පාතුහවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමං එකං සච්චං පාතුහවති? දුක්ඛසච්චං – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉදං එකං සච්චං පාතුහවති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමාති දසින්ද්‍රියාති පාතුහවන්ති? චක්ඛුන්ද්‍රියං, සොතින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, සොමනස්සින්ද්‍රියං වා උපෙක්ඛිත්තන්ද්‍රියං වා, සද්ධිත්තන්ද්‍රියං, වීරියින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධිත්තන්ද්‍රියං, පඤ්ඤිත්තන්ද්‍රියං – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමාති දසින්ද්‍රියාති පාතුහවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමේ තයො හෙතු පාතුහවන්ති? අලොභො විපාකහෙතු, අදොසො විපාකහෙතු, අමොහො විපාකහෙතු – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමේ තයො හෙතු පාතුහවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමේ තයො ආහාරා පාතුහවන්ති? එස්සාහාරො, මනොසඤ්චෙනනාහාරො, විඤ්ඤාණාහාරො – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමේ තයො ආහාරා පාතුහවන්ති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමො එකො එස්සො පාතුහවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ අයං එකො එස්සො පාතුහවති.

රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමා එකා වෙදනා... එකා සඤ්ඤා... එකා චෙතනා... එකං චිත්තං පාතුහවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතු – රූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉදං එකං චිත්තං පාතුහවති.

3. අසඤ්ඤසත්තා

1017. අසඤ්ඤසත්තානං දෙවානං උපපත්තික්ඛණේ කති ඛන්ධා පාතුහවන්ති...පෙ.... කති චිත්තාති පාතුහවන්ති?

අසඤ්ඤසත්තානං දෙවානං උපපත්තික්ඛණේ එකො ඛන්ධො පාතුහවති – රූපක්ඛන්ධො; ද්වෙ ආයතනාති පාතුහවන්ති – රූපායතනං, ධම්මායතනං; ද්වෙ ධාතුයො පාතුහවන්ති – රූපධාතු, ධම්මධාතු; එකං සච්චං පාතුහවති – දුක්ඛසච්චං; එකින්ද්‍රියං පාතුහවති – රූපජීවිතින්ද්‍රියං. අසඤ්ඤසත්තා දෙවා අහෙතුකා අනාහාරා අඵස්සකා අවෙදනකා අසඤ්ඤකා අචෙතනකා අචිත්තකා පාතුහවන්ති.

4. අරූපධාතු

1018. අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කති ඛන්ධා පාතුභවන්ති...පෙ.... කති විත්තානි පාතුභවන්ති?

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ චත්තාරො ඛන්ධා පාතුභවන්ති, ද්වෙ ආයතනානි පාතුභවන්ති, ද්වෙ ධාතුයො පාතුභවන්ති, එකං සච්චං පාතුභවති, අට්ඨන්ද්‍රියානි පාතුභවන්ති, තයො හෙතු පාතුභවන්ති, තයො ආභාරා පාතුභවන්ති, එකො එස්සො පාතුභවති, එකා වෙදනා... එකා සඤ්ඤා... එකා චෙතනා... එකං විත්තං පාතුභවති.

1019. අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමෙ චත්තාරො ඛන්ධා පාතුභවන්ති? වෙදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමෙ චත්තාරො ඛන්ධා පාතුභවන්ති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමානි ද්වෙ ආයතනානි පාතුභවන්ති? මනායතනං, ධම්මායතනං – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමානි ද්වෙ ආයතනානි පාතුභවන්ති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමා ද්වෙ ධාතුයො පාතුභවන්ති? මනොවිඤ්ඤාණධාතු, ධම්මධාතු – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමා ද්වෙ ධාතුයො පාතුභවන්ති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමං එකං සච්චං පාතුභවති? දුක්ඛසච්චං – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉදං එකං සච්චං පාතුභවති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමානි අට්ඨන්ද්‍රියානි පාතුභවන්ති? මනින්ද්‍රියං, ජීවිතින්ද්‍රියං, උපෙක්ඛින්ද්‍රියං, සද්ධින්ද්‍රියං, චිරිශින්ද්‍රියං, සතින්ද්‍රියං, සමාධින්ද්‍රියං, පඤ්ඤින්ද්‍රියං – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමානි අට්ඨන්ද්‍රියානි පාතුභවන්ති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමෙ තයො හෙතු පාතුභවන්ති? අලොභො විපාකහෙතු, අදොසො විපාකහෙතු, අමොහො විපාකහෙතු – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමෙ තයො හෙතු පාතුභවන්ති.

අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමෙ තයො ආභාරා පාතුභවන්ති? එස්සාභාරො, මනොසඤ්චෙතනාභාරො, විඤ්ඤාණාභාරො – අරූපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉමෙ තයො ආභාරා පාතුභවන්ති.

අරුපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමො එකො එස්සො පාතුහවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො – අරුපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ අයං එකො එස්සො පාතුහවති.

අරුපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ කතමා එකා වෙදනා...පෙ.... එකා සඤ්ඤා... එකා වෙනනා... එකං චිත්තං පාතුහවති? මනොවිඤ්ඤාණධාතු – අරුපධාතුයා උපපත්තික්ඛණේ ඉදං එකං චිත්තං පාතුහවති.

5. භූමන්තරදස්සනවාරො

1020. කාමාවචරා ධම්මා, න කාමාවචරා ධම්මා, රූපාවචරා ධම්මා, න රූපාවචරා ධම්මා, අරූපාවචරා ධම්මා, න අරූපාවචරා ධම්මා, පරියාපන්නා ධම්මා, අපරියාපන්නා ධම්මා.

කතමෙ ධම්මා කාමාවචරා? හෙට්ඨතො අවිච්ඡිතරයං පරියන්තං කරිත්වා, උපරිතො පරනිම්මිතවසවත්තී දෙවෙ අන්තොකරිත්වා, යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා ඛන්ධධාතුආයතනා; රූපං, වෙදනා, සඤ්ඤා, සංඛාරා, විඤ්ඤාණං – ඉමෙ ධම්මා කාමාවචරා.

කතමෙ ධම්මා න කාමාවචරා? රූපාවචරා, අරූපාවචරා, අපරියාපන්නා – ඉමෙ ධම්මා න කාමාවචරා.

කතමෙ ධම්මා රූපාවචරා? හෙට්ඨතො බ්‍රහ්මලොකං පරියන්තං කරිත්වා, උපරිතො අකනිට්ඨෙ දෙවෙ අන්තොකරිත්වා, යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා – ඉමෙ ධම්මා රූපාවචරා.

කතමෙ ධම්මා න රූපාවචරා? කාමාවචරා, අරූපාවචරා, අපරියාපන්නා – ඉමෙ ධම්මා න රූපාවචරා.

කතමෙ ධම්මා අරූපාවචරා? හෙට්ඨතො ආකාසානඤ්චායතනුපගෙ දෙවෙ පරියන්තං කරිත්වා, උපරිතො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගෙ දෙවෙ අන්තොකරිත්වා, යං එතස්මිං අන්තරෙ එත්ථාවචරා එත්ථ පරියාපන්නා සමාපන්නස්ස වා උපපන්නස්ස වා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරිස්ස වා චිත්තචෙතසිකා ධම්මා – ඉමෙ ධම්මා අරූපාවචරා.

කතමෙ ධම්මා න අරූපාවචරා? කාමාවචරා, රූපාවචරා, අපරියාපන්නා – ඉමෙ ධම්මා න අරූපාවචරා.

කතමෙ ධම්මා පරියාපන්නා? සාසවා කුසලාකුසලඛ්‍යාකතා ධම්මා කාමාවචරා, රූපාවචරා, අරූපාවචරා, රූපක්ඛන්ධො, වේදනාක්ඛන්ධො, සඤ්ඤාක්ඛන්ධො, සච්චාරක්ඛන්ධො, විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො – ඉමෙ ධම්මා පරියාපන්නා.

කතමෙ ධම්මා අපරියාපන්නා? මග්ගා ච, මග්ගඵලානි ච, අසඬ්ඛතා ච ධාතු – ඉමෙ ධම්මා අපරියාපන්නා.

6. උප්පාදකකම්මආයුජ්ජමාණවාරො

1. උප්පාදකකම්මං

1021. දෙවාති. තයො දෙවා – සම්මුතිදෙවා [සම්මතිදෙවා (සාය.)], උපපත්තිදෙවා, විසුද්ධිදෙවා.

සම්මුතිදෙවා නාම – රාජානො, දෙවියො, කුමාරා.

උපපත්තිදෙවා නාම – වාතුමහාරාජිකෙ [වාතුමමහාරාජිකෙ (සි. සාය.)] දෙවෙ උපාදාය තදුපරි දෙවා.

විසුද්ධිදෙවා නාම – අරහත්තො වුච්චන්ති.

දානං දත්වා, සීලං සමාදිශිත්වා, උපොසථකම්මං කත්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? දානං දත්වා, සීලං සමාදිශිත්වා, උපොසථකම්මං කත්වා අප්පෙකච්චෙ ඛත්තියමහාසාලානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ ගහපතිමහාසාලානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ වාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ තාවතිංසානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ යාමානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ තුසිතානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ නිම්මානරතීනං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති.

2. ආයුජ්ජමාණං

1022. මනුස්සානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? වස්සසතං, අප්පං වා භියොයා [අප්පං වා භියොයා වා (සාය. ක.) දී. නි. 2.7].

1023. වාතුමහාරාජිකානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යානි මානුසකානි පඤ්ඤාස වස්සානි, වාතුමහාරාජිකානං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො [රත්තින්දිවො (ක.) අ. නි. 3.71]. තාය රත්තියා තිංස රත්තියො

මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛානි පඤ්ච වස්සසතානි චාතුම්මහාරාජිකානං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? නවුති වස්සසතසහස්සානි.

තාවතිංසානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යං මානුසකං වස්සසතං, තාවතිංසානං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො. තාය රත්තියා තිංස රත්තියො මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛං වස්සසහස්සං තාවතිංසානං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? තිස්සො ච වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසතසහස්සානි.

යාමානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යානි මානුසකානි ද්වෙ වස්සසතානි, යාමානං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො. තාය රත්තියා තිංසරත්තියො මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛානි ද්වෙ වස්සසහස්සානි යාමානං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? චුද්දසඤ්ච වස්සකොටියො චත්තාරිසඤ්ච වස්සසතසහස්සානි.

තුසිතානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යානි මානුසකානි චත්තාරි වස්සසතානි, තුසිතානං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො. තාය රත්තියා තිංසරත්තියො මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛානි චත්තාරි වස්සසහස්සානි තුසිතානං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? සත්තපඤ්ඤාස වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසතසහස්සානි.

නිම්මානරතීනං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යානි මානුසකානි අට්ඨ වස්සසතානි, නිම්මානරතීනං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො. තාය රත්තියා තිංසරත්තියො මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛානි අට්ඨ වස්සසහස්සානි නිම්මානරතීනං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? ද්වෙ වස්සකොටිසතානි තිංසඤ්ච වස්සකොටියො චත්තාරිසඤ්ච වස්සසතසහස්සානි.

පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? යානි මානුසකානි සොළස වස්සසතානි, පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං එසො එකො රත්තින්දිවො. තාය රත්තියා තිංසරත්තියො මාසො. තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසියො සංවච්ඡරො. තෙන සංවච්ඡරෙන දිඛ්ඛානි සොළස වස්සසහස්සානි පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං ආයුජ්ජමාණං. මනුස්සානං ගණනාය කිත්තකං හොති? නව ච වස්සකොටිසතානි එකවිසඤ්ච වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසතසහස්සානි.

ජ එතෙ [ජපි තෙ (සායා.)] කාමාවචරා, සබ්බකාමසමිද්ධිනො;
සබ්බෙසං එකසච්චාතො, ආයු භවති කිත්තකො.

ද්වාදස කොට්ඨසනං තෙසං, අට්ඨවිසඤ්ච කොට්ඨයො;
පඤ්ඤාස සතසභස්සානි, වස්සග්ගෙන පකාසිතානි.

1024. පයමං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? පයමං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? කජ්ජස්ස තතියො භාගො.

පයමං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? පයමං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා බ්‍රහ්මපුරොහිතානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? උපඨ්ඨකජ්ජො.

පයමං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? පයමං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා මහාබ්‍රහ්මානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? කජ්ජො [එකො කජ්ජො (සායා.)].

1025. දුතියං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? දුතියං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා පරිත්තභානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? ද්වෙ කජ්ජො.

දුතියං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? දුතියං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා අජ්ජමාණාභානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? චත්තාරො කජ්ජො.

දුතියං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? දුතියං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා ආභස්සරානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? අට්ඨ කජ්ජො.

1026. තතියං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? තතියං ඤානං පරිත්තං භාවෙන්වා පරිත්තසුභානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? සොළස කජ්ජො.

තතියං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? තතියං ඤානං මජ්ඣිමං භාවෙන්වා අජ්ජමාණසුභානං දෙවානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? ඛාත්තිංස කජ්ජො.

තතියං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා කත්ථ උපපජ්ජන්ති? තතියං ඤානං පඤ්ඤානං භාවෙන්වා සුභකිණ්ණානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති. තෙසං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? චතුසට්ඨි කප්පා.

1027. චතුත්ථං ඤානං භාවෙන්වා ආරම්මණානන්තතා මනසිකාරානන්තතා ඡන්දනානන්තතා පණ්ඩිතානන්තතා අධිමොක්ඛනානන්තතා අභිනිභාරානන්තතා පඤ්ඤානානන්තතා අප්පෙකච්චෙ අසඤ්ඤසත්තානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ වෙහස්ඵලානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ අවිභානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ අතප්පානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ සුදස්සානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ සුදස්සිනං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ අකනිට්ඨානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ ආකාසානඤ්චායතනුපගානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ විඤ්ඤාණඤ්චායතනුපගානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ ආකිඤ්චඤ්චායතනුපගානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති, අප්පෙකච්චෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගානං දෙවානං සහඛ්‍යානං උපපජ්ජන්ති.

අසඤ්ඤසත්තානඤ්ච වෙහස්ඵලානඤ්ච දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? පඤ්චකප්පසතානි.

අවිභානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? කප්පසහස්සං.

අතප්පානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? ද්වෙ කප්පසහස්සානි.

සුදස්සානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? චත්තාරි කප්පසහස්සානි.

සුදස්සිනං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? අට්ඨ කප්පසහස්සානි.

අකනිට්ඨානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? සොළස කප්පසහස්සානි.

1028. ආකාසානඤ්චායතනුපගානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? විසති කප්පසහස්සානි.

විඤ්ඤාණඤ්චායතනුපගානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? චත්තාරිස කප්පසහස්සානි.

ආකිඤ්චඤ්චායතනුපගානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං? සට්ඨි කප්පසහස්සානි.

නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනුපගානං දෙවානං කිත්තකං ආයුජ්ජමාණං?
චතුරාසීති කජ්ජසහස්සානීති.

1029. උක්ඛිත්තා පුඤ්ඤතෙජෙන, කාමරූපගතිං ගතා.

භවග්ගතමපි [භවග්ගං වාපි (සායා.)] සම්පත්තා, පුනාගච්ඡන්ති [පුන
ගච්ඡන්ති (සායා.)] දුග්ගතිං.

තාව දීසායුකා සත්තා, චචන්ති ආයුසඬ්ඛයා;
නත්ථි කොචි භවො නිච්චො, ඉති චුත්තං මහෙසිනා.

තස්මා හි ධීරා නිපකා, නිපුණා අත්ථවිත්තකා;
ජරාමරණමොක්ඛාය, භාවෙන්ති මග්ගමුත්තමං.

භාවයිත්වා සුචිං මග්ගං, නිබ්බානොගගමිනං;
සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, පරිනිබ්බන්ති අනාසවාති.

7. අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිවාරො

1030. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති අභිඤ්ඤෙය්‍යා, කති පරිඤ්ඤෙය්‍යා, කති පභාතබ්බා, කති භාවෙනබ්බා, කති සච්ඡිකාතබ්බා, කති න පභාතබ්බා, න භාවෙනබ්බා, න සච්ඡිකාතබ්බා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති අභිඤ්ඤෙය්‍යා, කති පරිඤ්ඤෙය්‍යා, කති පභාතබ්බා, කති භාවෙනබ්බා, කති සච්ඡිකාතබ්බා, කති න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා?

1031. රූපක්ඛන්ධො අභිඤ්ඤෙය්‍යො පරිඤ්ඤෙය්‍යො න පභාතබ්බො න භාවෙනබ්බො න සච්ඡිකාතබ්බො. චිත්තාරො ඛන්ධා අභිඤ්ඤෙය්‍යො පරිඤ්ඤෙය්‍යො, සියා පභාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

දසායතනා අභිඤ්ඤෙය්‍යා පරිඤ්ඤෙය්‍යා න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. ද්වෙ ආයතනා අභිඤ්ඤෙය්‍යා පරිඤ්ඤෙය්‍යා, සියා පභාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

සොළස ධාතුයො අභිඤ්ඤෙය්‍යා පරිඤ්ඤෙය්‍යා න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. ද්වෙ ධාතුයො අභිඤ්ඤෙය්‍යා පරිඤ්ඤෙය්‍යා, සියා පභාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පභාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

සමුදයසච්චං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං පහාතබ්බං න භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකාතබ්බං. මග්ගසච්චං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පහාතබ්බං භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකාතබ්බං. නිරොධසච්චං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පහාතබ්බං න භාවෙනබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං. දුක්ඛසච්චං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං, සියා පහාතබ්බං, න භාවෙනබ්බං, න සච්ඡිකාතබ්බං, සියා න පහාතබ්බං.

නවින්ද්‍රියා අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං පහාතබ්බං න භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකාතබ්බං. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතීන්ද්‍රියං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පහාතබ්බං භාවෙනබ්බං න සච්ඡිකාතබ්බං. අඤ්ඤින්ද්‍රියං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පහාතබ්බං, සියා භාවෙනබ්බං, සියා සච්ඡිකාතබ්බං. අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියං අභිඤ්ඤායාං පරිඤ්ඤායාං න පහාතබ්බං න භාවෙනබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං. තීණින්ද්‍රියා අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පහාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න භාවෙනබ්බා, සච්ඡිකාතබ්බා. ඡ ඉන්ද්‍රියා අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා, සියා පහාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

තයො අකුසලහෙතු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. තයො කුසලහෙතු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පහාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, න සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න භාවෙනබ්බා. තයො අඛ්‍යාතහෙතු අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න සච්ඡිකාතබ්බා.

කබ්ච්ඡිකාරො ආහාරො අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො න පහාතබ්බො න භාවෙනබ්බො න සච්ඡිකාතබ්බො. තයො ආහාරා අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො, සියා පහාතබ්බා, සියා භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

ඡ එස්සා අභිඤ්ඤායා පරිඤ්ඤායා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො, සියා පහාතබ්බො, සියා භාවෙනබ්බො, සියා සච්ඡිකාතබ්බො, සියා න පහාතබ්බො න භාවෙනබ්බො න සච්ඡිකාතබ්බො.

ඡ වෙදනා...පෙ.... ඡ සඤ්ඤා... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු අභිඤ්ඤායො පරිඤ්ඤායො, සියා පහාතබ්බා, සියා

භාවෙනබ්බා, සියා සච්ඡිකාතබ්බා, සියා න පහාතබ්බා න භාවෙනබ්බා න සච්ඡිකාතබ්බා.

8. සාරම්මණානාරම්මණවාරො

1032. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති සාරම්මණා, කති අනාරම්මණා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති සාරම්මණා, කති අනාරම්මණා?

1033. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සාරම්මණා.

දසායතනා අනාරම්මණා. මනායතනං සාරම්මණං. ධම්මායතනං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. සත්ත ධාතුයො සාරම්මණා. ධම්මධාතු සියා සාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා.

ද්වෙ සච්චා සාරම්මණා. නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. චුද්දසින්ද්‍රියා සාරම්මණා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා සාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං. නච භෙතු සාරම්මණා. කබ්බිකාරො ආභාරො අනාරම්මණො. තයො ආභාරා සාරම්මණා. සත්ත එස්සා... සත්ත වෙදනා... සත්ත සඤ්ඤා... සත්ත චෙතනා... සත්ත චිත්තා සාරම්මණා.

1034. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති සාරම්මණාරම්මණා, කති අනාරම්මණාරම්මණා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති සාරම්මණාරම්මණා, කති අනාරම්මණාරම්මණා?

1035. රූපක්ඛන්ධො අනාරම්මණො. චත්තාරො බන්ධා සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණාරම්මණා.

දසායතනා අනාරම්මණා. මනායතනං සියා සාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණාරම්මණං. ධම්මායතනං සියා සාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

දස ධාතුයො අනාරම්මණා. ඡ ධාතුයො අනාරම්මණාරම්මණා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණාරම්මණා. ධම්මධාතු සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණා.

නිරොධසච්චං අනාරම්මණං. මග්ගසච්චං අනාරම්මණාරම්මණං.
සමුදයසච්චං සියා සාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණාරම්මණං. දුක්ඛසච්චං
සියා සාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

සත්තින්ද්‍රියා අනාරම්මණා. පඤ්චින්ද්‍රියා අනාරම්මණාරම්මණා. නවින්ද්‍රියා
සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණාරම්මණා. ජීවිතින්ද්‍රියං සියා
සාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණාරම්මණං, සියා අනාරම්මණං.

නව හෙතු සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා අනාරම්මණාරම්මණා.
කබ්ඪිකාරො ආභාරො අනාරම්මණො. තයො ආභාරා සියා සාරම්මණාරම්මණා,
සියා අනාරම්මණාරම්මණා. ඡ ඵස්සා අනාරම්මණාරම්මණා.
මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා සාරම්මණාරම්මණො සියා
අනාරම්මණාරම්මණො. ඡ වෙදනා... ඡ සඤ්ඤා... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා
අනාරම්මණාරම්මණා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සාරම්මණාරම්මණා, සියා
අනාරම්මණාරම්මණා.

9. දිට්ඨසුතාදිදස්සනවාරො

1036. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති දිට්ඨා, කති සුතා, කති මුතා, කති
විඤ්ඤාතා, කති න දිට්ඨා න සුතා න මුතා න විඤ්ඤාතා...පෙ.... සත්තන්තං
චිත්තානං කති දිට්ඨා, කති සුතා, කති මුතා, කති විඤ්ඤාතා, කති න දිට්ඨා න
සුතා න මුතා න විඤ්ඤාතා?

1037. රූපක්ඛන්ධො සියා දිට්ඨො, සියා සුතො, සියා මුතො, සියා
විඤ්ඤාතො, සියා න දිට්ඨො න සුතො න මුතො, විඤ්ඤාතො. චිත්තාරො
ඛන්ධා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා.

රූපායතනං දිට්ඨං, න සුතං න මුතං, විඤ්ඤාතං. සද්දායතනං න දිට්ඨං,
සුතං, න මුතං, විඤ්ඤාතං. ගන්ධායතනං... රසායතනං... ඓඨ්ඨිකායතනං න
දිට්ඨං න සුතං, මුතං, විඤ්ඤාතං. සත්තායතනා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා,
විඤ්ඤාතා.

රූපධාතු දිට්ඨා, න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. සද්දධාතු න දිට්ඨා, සුතා, න
මුතා, විඤ්ඤාතා. ගන්ධධාතු... රසධාතු... ඓඨ්ඨිකධාතු න දිට්ඨා න සුතා,
මුතා, විඤ්ඤාතා. තෙරස ධාතුයො න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා.

තීණි සච්චානි න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. දුක්ඛසච්චං සියා දිට්ඨං,
සියා සුතං, සියා මුතං, සියා විඤ්ඤාතං, සියා න දිට්ඨං න සුතං න මුතං,
විඤ්ඤාතං.

බාවිසතින්ද්‍රියා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. නව හෙතු න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. චත්තාරො ආභාරා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. සත්ත එස්සා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා. සත්ත වෙදනා... සත්ත සඤ්ඤා... සත්ත චෙතනා... සත්ත චිත්තා න දිට්ඨා න සුතා න මුතා, විඤ්ඤාතා.

10. නිකාදිදස්සනවාරො

1. කුසලත්තිකං

1038. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති කුසලා, කති අකුසලා, කති අබ්‍යාකතා?

රූපක්ඛන්ධො අබ්‍යාකතො. චත්තාරො බන්ධා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. දසායතනා අබ්‍යාකතා. ද්වායතනා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. සොළස ධාතුයො අබ්‍යාකතා. ද්වෙ ධාතුයො සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. සමුදයසච්චං අකුසලං. මග්ගසච්චං කුසලං. නිරොධසච්චං අබ්‍යාකතං. දුක්ඛසච්චං සියා කුසලං, සියා අකුසලං, සියා අබ්‍යාකතං.

දසින්ද්‍රියා අබ්‍යාකතා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අකුසලං. අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතින්ද්‍රියං කුසලං. චත්තාරින්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

තයො කුසලහෙතු කුසලා. තයො අකුසලහෙතු අකුසලා. තයො අබ්‍යාකතහෙතු අබ්‍යාකතා. කබලීකාරො ආභාරො අබ්‍යාකතො. තයො ආභාරා සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා. ඡ එස්සා අබ්‍යාකතා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුවසම්ඵස්සො සියා කුසලො, සියා අකුසලො, සියා අබ්‍යාකතො. ඡ වෙදනා... ඡ සඤ්ඤා... ඡ චෙතනා... ඡ චිත්තා අබ්‍යාකතා. මනොවිඤ්ඤාණධාතුව සියා කුසලා, සියා අකුසලා, සියා අබ්‍යාකතා.

2. වෙදනාතිකං

1039. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, කති දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, කති අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, කති දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, කති අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා?

ද්වෙ බන්ධා න චත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි. තයො

ද්වාදසින්දියා න චත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි. ඡ ඉන්ද්‍රියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. තීණින්දියා සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. ජීවිතින්දියං සියා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තං, සියා න චත්තබ්බං සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්තිපි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්තිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තන්තිපි.

දොසො අකුසලභෙතු දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. සත්ත භෙතු සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. මොහො අකුසලභෙතු සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

කබලීකාරො ආභාරො න චත්තබ්බො සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තොති පි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තොතිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තොතිපි. තයො ආභාරා සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

පඤ්ච ඵස්සා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. කායවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තො.

සත්ත වෙදනා න චත්තබ්බා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි, අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තාතිපි. පඤ්ච සඤ්ඤා... පඤ්ච චෙතනා... පඤ්ච චිත්තා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, කායවිඤ්ඤාණධාතු සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සීයා සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සීයා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා.

3. විපාකත්තිකං

1040. පඤ්චන්තං බන්ධානං කති විපාකා, කති විපාකධම්මධම්මා, කති නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති විපාකා, කති විපාකධම්මධම්මා, කති නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා?

රූපක්ඛන්ධො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. චත්තාරො බන්ධා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

දසායතනා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. ද්වායතනා සීයා විපාකා, සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

දස ධාතුයො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. පඤ්ච ධාතුයො විපාකා. මනොධාතු සීයා විපාකා, සීයා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. ද්වෙ ධාතුයො සීයා විපාකා සීයා විපාකධම්මධම්මා, සීයා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

අභිධම්මපිටකෙ

විභච්ඡිනපාළි

ධම්මහදයවිභච්ඡිනො

ද්වේ

සච්චා

විපාකධම්මධම්මා.

නිරොධසච්චං

නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං. දුක්ඛසච්චං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මං.

සත්තීන්ද්‍රියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. තීණීන්ද්‍රියා විපාකා. ද්වීන්ද්‍රියා විපාකධම්මධම්මා. අක්ඛණ්ද්‍රියං සියා විපාකං, සියා විපාකධම්මධම්මං. නවීන්ද්‍රියා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

ඡ හෙතු විපාකධම්මධම්මා. තයො අබ්‍යාකතහෙතු සියා විපාකා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

කබලීකාරො ආභාරො නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. තයො ආභාරා සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. පඤ්ච ඵස්සා විපාකා. මනොධාතුසම්ඵස්සො සියා විපාකො, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො සියා විපාකො, සියා විපාකධම්මධම්මො, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මො. පඤ්ච චෙදනා... පඤ්ච සඤ්ඤා... පඤ්ච චෙතනා... පඤ්ච චිත්තා විපාකා. මනොධාතු සියා විපාකා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා. මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා විපාකා, සියා විපාකධම්මධම්මා, සියා නෙවවිපාකනවිපාකධම්මධම්මා.

4. උපාදින්නත්තිකං

1041. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති උපාදින්නපාදානියා, කති අනුපාදින්නපාදානියා, කති අනුපාදින්නඅනුපාදානියා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති උපාදින්නපාදානියා, කති අනුපාදින්නපාදානියා, කති අනුපාදින්නඅනුපාදානියා?

රූපක්ඛන්ධො සියා උපාදින්නපාදානියො, සියා අනුපාදින්නපාදානියො 4. චිත්තාරො ඛන්ධා සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.

පඤ්චායතනා උපාදින්නපාදානියා. සද්දායතනං අනුපාදින්නපාදානියං. චිත්තාරො ආයතනා සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා. ද්වායතනා සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නඅනුපාදානියා.

දස ධාතුයො උපාදින්නපාදානියා. සද්දධාතු අනුපාදින්නපාදානියා. පඤ්ච ධාතුයො සියා උපාදින්නපාදානියා, සියා අනුපාදින්නපාදානියා. ද්වේ ධාතුයො

සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා.

සමුදයසච්චං අනුපාදිත්තපාදානියං. ද්වෙ සච්චා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. දුක්ඛසච්චං සියා උපාදිත්තපාදානියං, සියා අනුපාදිත්තපාදානියං.

නවින්ද්‍රියා උපාදිත්තපාදානියා. දොමනස්සින්ද්‍රියං අනුපාදිත්තපාදානියං. තීණින්ද්‍රියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. නවින්ද්‍රියා සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. තයො අකුසලභෙතූ අනුපාදිත්තපාදානියා. තයො කුසලභෙතූ සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා. තයො අබ්‍යාකතභෙතූ සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා.

කබලිකාරො ආහාරො සියා උපාදිත්තපාදානියො, සියා අනුපාදිත්තපාදානියො. තයො ආහාරා සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා.

පඤ්ච ඵස්සා උපාදිත්තපාදානියා. මනොධාතූසම්ඵස්සො සියා උපාදිත්තපාදානියො, සියා අනුපාදිත්තපාදානියො. මනොවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සො සියා උපාදිත්තපාදානියො, සියා අනුපාදිත්තපාදානියො, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියො. පඤ්ච වෙදනා... පඤ්ච සඤ්ඤා... පඤ්ච චෙතනා... පඤ්ච චිත්තා උපාදිත්තපාදානියා. මනොධාතූ සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූ සියා උපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තපාදානියා, සියා අනුපාදිත්තඅනුපාදානියා.

5. විතක්කත්තිකං

1042. පඤ්චන්තං බන්ධනං කති සවිතක්කසච්චාරා, කති අවිතක්කච්චාරමත්තා, කති අවිතක්කඅච්චාරා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති සවිතක්කසච්චාරා, කති අවිතක්කච්චාරමත්තා, කති අවිතක්කඅච්චාරා?

රූපක්ඛන්ධො අවිතක්කඅච්චාරො. තයො බන්ධා සියා සවිතක්කසච්චාරා, සියා අවිතක්කච්චාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅච්චාරා. සඬබාරක්ඛන්ධො සියා සවිතක්කසච්චාරො, සියා අවිතක්කච්චාරමත්තො, සියා අවිතක්කඅච්චාරො සියා න වත්තබ්බො සවිතක්කසච්චාරොතිපි, අවිතක්කච්චාරමත්තොතිපි, අවිතක්කඅච්චාරොතිපි.

දසායතනා අවිතක්කඅච්චාරා. මනායතනං සියා සවිතක්කසච්චාරං, සියා අවිතක්කච්චාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅච්චාරං. ධම්මායතනං සියා

සවිතක්කසව්වාරං, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅව්වාරං, සියා න
වත්තබ්බං සවිතක්කසව්වාරන්තිපි, අවිතක්කව්වාරමත්තන්තිපි,
අවිතක්කඅව්වාරන්තිපි.

පන්තරස ධාතුයො අවිතක්කඅව්වාරා. මනොධාතු සවිතක්කසව්වාරා.
මනොවිඤ්ඤාණධාතු සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා
අවිතක්කඅව්වාරා. ධම්මධාතු සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා
අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා, සියා න වත්තබ්බා
සවිතක්කසව්වාරාතිපි, අවිතක්කව්වාරමත්තාතිපි, අවිතක්කඅව්වාරාතිපි.

සමුදයසච්චං සවිතක්කසව්වාරං. නිරොධසච්චං අවිතක්කඅව්වාරං.
මග්ගසච්චං සියා සවිතක්කසව්වාරං, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තං, සියා
අවිතක්කඅව්වාරං. දුක්ඛසච්චං සියා සවිතක්කසව්වාරං, සියා
අවිතක්කව්වාරමත්තං, සියා අවිතක්කඅව්වාරං, සියා න වත්තබ්බං
සවිතක්කසව්වාරන්තිපි, අවිතක්කව්වාරමත්තන්තිපි, අවිතක්කඅව්වාරන්තිපි.

නවින්ද්‍රියා අවිතක්කඅව්වාරා. දොමනස්සින්ද්‍රියං සවිතක්කසව්වාරං.
උපෙක්ඛින්ද්‍රියං සියා සවිතක්කසව්වාරං, සියා අවිතක්කඅව්වාරං. එකාදස්සින්ද්‍රියා
සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා.

තයො අකුසලහෙතු සවිතක්කසව්වාරා. ඡ හෙතු සියා සවිතක්කසව්වාරා,
සියා අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා. කබලීකාරො ආභාරො
අවිතක්කඅව්වාරො. තයො ආභාරා සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා
අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා. පඤ්ච ඵස්සා අවිතක්කඅව්වාරා.
මනොධාතුසම්ඵස්සො සවිතක්කසව්වාරො. මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්ඵස්සො
සියා සවිතක්කසව්වාරො, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තො, සියා
අවිතක්කඅව්වාරො. පඤ්ච වෙදනා... පඤ්ච සඤ්ඤා... පඤ්ච චෙතනා... පඤ්ච
චිත්තා අවිතක්කඅව්වාරා මනොධාතු සවිතක්කසව්වාරා, මනොවිඤ්ඤාණධාතු
සියා සවිතක්කසව්වාරා, සියා අවිතක්කව්වාරමත්තා, සියා අවිතක්කඅව්වාරා.

(1) රූපදුකං

1043. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති රූපා, කති අරූපා...පෙ.... සත්තන්තං
චිත්තානං කති රූපා, කති අරූපා?

රූපක්ඛන්ධො රූපං. චත්තාරො ඛන්ධා අරූපා. දසායතනා රූපා.
මනායතනං අරූපං. ධම්මායතනං සියා රූපං, සියා අරූපං. දස ධාතුයො රූපා.
සත්ත ධාතුයො අරූපා. ධම්මධාතු සියා රූපා, සියා අරූපා. තීණි සච්චානි අරූපා.
දුක්ඛසච්චං සියා රූපං, සියා අරූපං. සත්තින්ද්‍රියා රූපා. චුද්දස්සින්ද්‍රියා අරූපා.

ජීවිතින්ද්‍රියං සියා රූපං, සියා අරූපං. නව හෙතු අරූපා. කබලිකාරො ආහාරො රූපං. තයො ආහාරා අරූපා. සත්ත ඵස්සා අරූපා. සත්ත වෙදනා... සත්ත සඤ්ඤා... සත්ත චෙතනා සත්ත චිත්තා අරූපා.

(2) ලොකියදුකං

1044. පඤ්චන්තං ඛන්ධානං කති ලොකියා, කති ලොකුත්තරා? ද්වාදසන්තං ආයතනානං කති ලොකියා, කති ලොකුත්තරා? අට්ඨාරසන්තං ධාතුනං කති ලොකියා, කති ලොකුත්තරා? චතුන්තං සච්චානං කති ලොකියා, කති ලොකුත්තරා...පෙ.... සත්තන්තං චිත්තානං කති ලොකියා, කති ලොකුත්තරා?

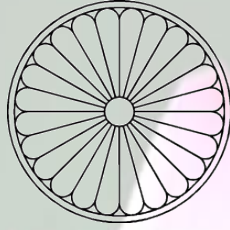
රූපක්ඛන්ධො ලොකියො. චිත්තාරො ඛන්ධා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. දසායතනා ලොකියා. ද්වෙ ආයතනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. සොළස ධාතූයො ලොකියා. ද්වෙ ධාතූයො සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. ද්වෙ සච්චා ලොකියා. ද්වෙ සච්චා ලොකුත්තරා.

දසින්ද්‍රියා ලොකියා. තීණින්ද්‍රියා ලොකුත්තරා. නවින්ද්‍රියා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. තයො අකුසලහෙතු ලොකියා. ඡ හෙතු සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. කබලිකාරො ආහාරො ලොකියො. තයො ආහාරා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. ඡ ඵස්සා ලොකියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සො සියා ලොකියො, සියා ලොකුත්තරො. ඡ වෙදනා ලොකියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සජා වෙදනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. ඡ සඤ්ඤා ලොකියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සජා සඤ්ඤා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. ඡ චෙතනා ලොකියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූසම්ඵස්සජා චෙතනා සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරා. ඡ චිත්තා ලොකියා. මනොවිඤ්ඤාණධාතූ සියා ලොකියා, සියා ලොකුත්තරාති.

අභිඤ්ඤා ද්වෙ සාරම්මණා, දිට්ඨා කුසලවෙදනා;
විපාකා ව උපාදින්නා, විතක්කං රූපලොකියාති.

ධම්මහදයවිභච්ඡිගො නිට්ඨිතො.

විභච්ඡිගපකරණං නිට්ඨිතං.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයෝ සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තාමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උත්තම පිණිසයි.....